

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ЖИВКО МАКСИМ АНДРІЙОВИЧ

УДК 330.341; 332.142.4; 327.39(4); 339.92(043.2)

ДИСЕРТАЦІЯ

**НОВА ЕКОНОМІКА У РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ
ЦИВІЛІЗАЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

Спеціальність 08.00.02 – «Світове господарство і міжнародні економічні
відносини»

Галузь знань – економічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

 М. А. Живко

*Згодом підписано за місцем
з іменем проректора*

Науковий керівник:

Куриляк Віталіна Євгенівна

доктор економічних наук, професор

*перані до
Регістрації секретаря*

Тернопіль – 2018

АНОТАЦІЯ

Живко М. А. Нова економіка у розвитку потенціалу європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Тернопільський національний економічний університет МОН України, Тернопіль, 2018.

Дисертаційна робота присвячена вивченню теоретико-методичних і прикладних аспектів нової економіки у розвитку потенціалу європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів.

У процесі дослідження нової економіки виявлено, що вона не просто помітна тенденція або явище (співвідносно з фондовим ринком або інтернетом), а нова епоха в розвитку глобалізаційних та цивілізаційно-інтеграційних процесів світової економіки, матеріальна основа постіндустріального інформаційного суспільства. Нова економіка і структурно, і інституційно, і як механізм розвитку існує поруч із традиційною економікою, переплітається та взаємодіє з нею, утворюючи перехідні інтегровані форми. Деякі з цих форм є досить життєздатними, інші не витримують перевірки практикою, в тому числі тому, що ще не сформовано достатні умови для їх застосування.

Доведено, що до нової економіки відносять ті галузі господарства, що продукують комп'ютерне і комунікаційне обладнання, програмне забезпечення, а також систему формування, зберігання, розпорядження і отримання інформації, що у значній мірі базується на системі Інтернет.

Зважаючи на те, що вузьке розуміння нової економіки, в основі якої лежить інформаційно-комунікаційна складова, визначає суть досліджуваного явища. У самому змісті більшості економічних операцій закладена можливість заміщення реального фізичного об'єкта інформації про нього, а прогрес у сфері інформаційних технологій забезпечує можливість і виступає

каталізатором розвитку даних операцій в світовому масштабі, ініціюючи і активізуючи глобалізацію світової економіки та її окремих галузей.

Дослідження теоретичних основ нової економіки у розвитку потенціалу європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів, дало змогу розглядати феномен нової економіки не лише до її інформаційно-комунікаційної складової, при всій її значущості, в креативній основі нової економіки лежать і інші технології: біотехнології, нанотехнології, технології заощадження ресурсів, створення нових матеріалів, екотехнології, а також кроскультурний фактор, зокрема важливу роль у системі нової економіки грає фінансовий чинник, що багато в чому визначає її характер.

Науково обґрунтовано авторський підхід щодо нової економіки, як вже визнано багатьма дослідниками, «економіка знань» або економіка інтелектуальних послуг. В основі якої лежать освітні, наукові структури різних рівнів. Вони включають механізм переробки даних в інформацію, які в свою чергу, при певних умовах трансформуються в знання, а потім в технології. Цей процес переробки, переплавки даних, необробленої інформації в інтелектуальний продукт: в ноу-хау, технології – становить основу зростання у новій економіці і впливає на зростання продуктивності країн.

Систематизовано та узагальнено, що продуктивні сили нової економіки включають в себе і невід’ємні складові, засновані на соціально-економічних технологіях менеджменту та маркетингу. Саме сучасні технології маркетингу та менеджменту є тим важелем, який заводить весь механізм нової економіки, розкриваючи продуктивність і ефективність нових факторів виробництва. Ці чинники – нематеріальні: невагоме багатство, «невловимі активи», «незримий капітал», інтелектуальний капітал фахівців, бренд, імідж, ділова репутація компаній та ін.

На основі теоретичних авторських узагальнень, визначено, що в кінці ХХ ст. сформувалася нова світова економіка, яка, незважаючи на зв’язок із феноменом нової економіки, має свої характерні риси й особливості. Нова світова економіка породжена синергією техно-економічних реформ

(революцій), що відбувалися в останній чверті ХХ ст. В результаті виникло однорідне глобальне ринкове середовище, засноване на новому міжнародному поділі праці, в якому діє ряд нових суб'єктів світової економіки; модифікувалися функції міжнародної торгівлі, яка обслуговує міжнародне виробництво; сформувалася світова економіка з мережевою структурою, з розвиненими аутсорсинговими відносинами; виник глобальний ринок праці з інтернаціоналізованими працівниками. І все це взаємопов'язано із потоками фінансового капіталу, який формує в рамках світової економіки глобальну фінансову економіку, що надає все більше нових послуг – не враховуючи кордони країн. В цілому і структурно, і інституційно, і як певний механізм розвитку нової економіки неможливо розглядати незалежно від глобальних процесів, що протікають у світовій економіці. Саме взаємодія нової економіки на локальному рівні з процесами глобалізації світової економіки поступово перетворює процес економічної глобалізації в глокалізацію.

Набуло подальшого розвитку визначення теоретико-концептуальних положень, щодо нової економіки, яка відіграє значну роль у розвитку потенціалу цивілізаційно-інтеграційних процесів, зокрема встановлено, що інтеграція країн в європейській цивілізаційній площині відбувається за рахунок об'єднання країн задля розвитку свого потенціалу та посилення конкурентних переваг на світовій арені.

Запропоновано теоретико-концептуальне обґрунтування, що нова економіка, набуває глобальною характеру, завдяки зростаючому потоку вироблення і поширення інформації, знань і технологій в той же час фрагментарна як з точки зору ринків, так і традиційних і нових споживачів. Нова економіка стає механізмом конвергентних соціально-економічних процесів, а також пріоритетним напрямком розвитку світового господарства. В результаті в рамках подібного середовища, з одного боку, уніфікуються багато механізмів соціальної поведінки, а з іншого – зростає кількість вимог, дотримання яких необхідно для посиленої комерційної діяльності в умовах стику різних національних бізнес-моделей.

Доведено, що становлення нової економіки в розвинених країнах багато в чому обумовлено розвитком інноваційних процесів під впливом кроскультурних особливостей. В силу чого міжнародний бізнес, спираючись на досягнуті рубежі уніфікації, стандартизації господарювання повинен враховувати фактори цивілізаційно-інтеграційних процесів.

Набули подальшого розвитку теоретико-методичних підходів, щодо обґрунтування, що будь-яка економічна революція пов'язана зі зміною технологічного способу виробництва, його трансформацією і придбанням нових елементів і особливостей. Постіндустріальне суспільство істотно відрізняється від індустріального, в якому головним осередком організації виробництва було підприємство (фабрика), засноване на застосуванні спеціалізованих машин. В постіндустріальному суспільстві більшу частину виробництва становить сфера послуг, інформація стає фактором виробництва, отже, процес виробництва, ціноутворення і сам спосіб виробництва зазнають суттєвих змін. Активне впровадження інноваційних, інформаційно-комунікаційних технологій, поява глобальних інформаційних систем і електронної комерції зумовили серйозні структурні зміни в суспільному виробництві. Інформація про стан ринку, технології, ноу-хау мають значну питому вагу в структурі капіталу різних компаній, яка в зв'язку з цим зазнає серйозних змін, так як вартість нематеріальних активів істотно зростає. Компанії, що займаються виробництвом програмного забезпечення, мають зовсім іншу структуру капіталу.

Запропоновану методичну основу дослідження нової економіки у розвитку потенціалу європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів, для підтвердження основних гіпотез дослідження та отримання математичних розрахунків, що дало можливість сформулювати пропозиції та висновки, щодо розвитку нової економіки із використання досвіду розвинутих країн європейської цивілізації, які отримали значні переваги на світовому ринку сформувавши нову економіку.

Здійснено індексну оцінку нової економіки у європейських країнах, що дало змогу виокремити основні детермінантні процеси її розвитку під

впливом цивілізаційно-інтеграційних процесів. Встановлений позитивних причинно-наслідковий зв'язок за стандартизованими показниками, що дало змогу сформуванати стратегічні вектори розвитку нової економіки. Виявлено, що розвинуті країни не завжди демонструють більше динамічні показники індексу нової економіки, оскільки вони в певний період часу сформувавши нову економіку зупиняються на досягнутих результатах, а країни які лише розпочинають розвивати нову економіку можуть отримувати більш високі та стабільні показники згідно із розрахунками. Так у більшості розвинених європейських країн є значні досягнення у формуванні нової економіки, але вони є стабільними і не спостерігаються відхилення за індексом нової економіки.

Аргументовано, що нова економіка є етапом розвитку постіндустріального суспільства у зв'язку з удосконаленням інформаційно-комунікаційних технологій, активним застосуванням інноваційних технологій в промисловості, глобалізацією ринків посиленням інтеграційних процесів у регіональній та цивілізаційній площинах, тому зіставлення особливостей нової економіки і постіндустріальної економіки дає можливість в кінцевому підсумку оцінити ступінь подібності та відмінності цих понять тому, нову економіку можна розглядати як модель економічного розвитку постіндустріального суспільства.

Запропоновано відмінні риси нової економіки, які проявляються у відносному здешевленні матеріальних цінностей порівняно з інтелектуальними. Глобалізація ринків, раніше географічне розташування було одним з визначальних факторів у конкурентній боротьбі, тепер цей фактор зникає, але в той же час зростає число конкурентів, які можуть перебувати на інших континентах, за тисячі кілометрів. Миттєва реакція ринку та взаємодія суб'єктів ринку в реальному часі кардинально змінює не лише інформаційну структуру. Головним рушійним фактором для нової економіки є кроскультурна неоднорідність країн, оскільки в умовах нової економіки яскраві ідеї, креативне мислення, постановка нових завдань, чіткі методи їх реалізації приносять доходи. Ефект миттєвого зростання в умовах

нової економіки продукту або послуги забезпечується просуванням на ринок майже миттєво. Інформаційне посередництво, у традиційній економіці – зникає, оскільки з'явилося безліч способів для покупця і продавця знайти один одного. Обробляючи інформаційні потоки, відсіваючи так званий «інформаційний шум», вони отримують базу об'єктивної, цінної інформації, яку в подальшому надають зацікавленим особам за певну комісію, тим самим створюючи нове економічне середовище, продуктом в якому є інформація. Нова економіка трансформує фізичні бар'єри, які породжували проблеми в у традиційній економіці. Саме поняття ринку змінюється якісно, оскільки покупець може самостійно або через інфо-посередників отримати найдетальнішу інформацію по всьому спектру цікавих йому товарів або послуг в найкоротші терміни. В умовах нової економіки розвиток потенціалу європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів посилює вплив кроскультурних чинників на імплементацію реформ.

Практичне значення отриманих результатів. Основні результати дослідження, зокрема теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації, можуть бути використані при формуванні стратегічних напрямів формування нової економіки України з урахуванням досвіду розвинених країн Європейського Союзу у контексті існуючих тенденцій цивілізаційно-інтеграційних процесів та їх впливу на розвиток потенціалу країн.

Теоретико-методичні положення дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес Тернопільського національного економічного університету при викладанні та підготовці навчально-методичних матеріалів із таких дисциплін: «Глобальна економіка», «Міжнародний менеджмент», «Формування європейської цивілізації», «Цивілізаційна структура сучасного світу», «Міжнародний економічний аналіз».

Ключові слова: нова економіка, потенціал, європейська цивілізація, інтеграція, інформація, постіндустріальне суспільство, інформаційно-комунікаційні технології, інновації, інформаційна революція.

ANNOTATION

Zhyvko M. A. New Economy in the Potential Development of European Civilization-Integration Processes. – The Manuscript.

The thesis for the Candidate's Degree in Economic Studies, Specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – Ternopil National Economic University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Ternopil, 2018.

The dissertation is devoted to the study of theoretical, methodological and applied aspects of the new economy in the development of the potential of European civilization-integration processes.

In the process of studying a new economy it was discovered that it is not just a noticeable tendency or phenomenon (correlated with the stock market or the Internet), but a new era in the development of globalization and civilization-integration processes of the world economy, the material basis of the post-industrial information society. The new economy, structurally and institutionally, and as a development mechanism, exists alongside the traditional economy, intertwines and interacts with it, forming transitional integrated forms. Some of these forms are very viable, others fail to test the practice, including the fact that sufficient conditions for their application have not yet been formed.

It is proved that the new economy includes those industries that produce computer and communication equipment, software, as well as a system for the formation, storage, disposal and receipt of information, which is largely based on the Internet.

In view of the fact that the narrow understanding of the new economy, which is based on the information and communication component, determines the essence of the phenomenon under study. In the content of most economic operations, it is possible to replace the real physical object of information about it, and progress in the field of information technology provides an opportunity and acts as a catalyst for the development of these operations on a global scale, initiating and intensifying the globalization of the global economy and its individual branches.

The study of the theoretical foundations of the new economy in the development of the potential of European civilization-integration processes enabled us to consider the phenomenon of a new economy not only in its information and communication component but in all its significance, in the creative basis of the new economy lies other technologies: biotechnology, nanotechnology, technology of saving resources, creation of new materials, ecotechnologies, as well as cross-cultural factor, in particular, the important role in the system of a new economy is played by a financial factor that is largely determined by her character.

Scientifically substantiated the author's approach to the new economy, as already recognized by many researchers, is "knowledge economy" or the economy of intellectual services. At the core of which are the educational, scientific structures of different levels. They include a mechanism for data processing into information, which in turn, under certain conditions, is transformed into knowledge, and then into technology. This process of processing, melting of data, raw information into an intellectual product: know-how, technology - forms the basis for growth in the new economy and influences productivity growth of countries.

It is systematized and generalized that the productive forces of the new economy include integral components based on socio-economic technologies of management and marketing. It is modern technology of marketing and management that is the leverage that triggers the whole mechanism of the new economy, revealing the productivity and efficiency of new factors of production. These factors are intangible: unimportant wealth, "intangible assets", "invisible capital", the intellectual capital of specialists, brand, image, the business reputation of companies, etc.

On the basis of theoretical author's generalizations, it is determined that at the end of the XX century. a new global economy has emerged, which, despite the connection with the phenomenon of the new economy, has its own characteristics and features. The new global economy is generated by the synergy of techno-economic reforms (revolutions) that took place in the last quarter of the XX

century. As a result, a homogeneous global market environment emerged, based on a new international division of labour in which a number of new actors of the world economy operate; Modified the functions of international trade serving international production; the world economy with a network structure, with developed outsourcing relations, was formed; A global labour market with internationalized workers arose. And all this is interconnected with the flows of financial capital, which forms a global financial economy within the framework of the global economy, which provides more and more new services - without taking into account the borders of the countries. In general, both structurally and institutionally, and as a mechanism for the development of a new economy cannot be considered independently of global processes taking place in the global economy. It is the interaction of a new economy on a local level with the processes of globalization of the world economy that gradually transforms the process of economic globalization into globalization.

The further development of the definition of theoretical and conceptual provisions regarding a new economy, which plays a significant role in the development of the potential of civilization-integration processes, has been further developed, in particular, it has been established that the integration of countries in the European civilization plane takes place at the expense of the united countries for the development of their potential and enhancement of competitive advantages. on the world stage.

The theoretical and conceptual substantiation that the new economy becomes global is proposed, due to the growing flow of production and dissemination of information, knowledge and technologies, at the same time fragmentary both from the point of view of the markets, as well as traditional and new consumers. The new economy becomes a mechanism of convergent social and economic processes, as well as a priority direction of development of the world economy. As a result, within the framework of such a medium, on the one hand, many mechanisms of social behaviour are unified, and on the other hand, there is an increasing number of requirements that need to be observed for increased

commercial activity in the context of the interface between different national business models.

It has been proved that the formation of a new economy in developed countries is largely due to the development of innovative processes under the influence of cross-cultural features. By virtue of which the international business, relying on the achieved unions, standardization of management must take into account the factors of civilization-integration processes.

The further development of theoretical and methodological approaches, in support of the justification that any economic revolution is connected with the change of the technological method of production, its transformation and the acquisition of new elements and features, have become more. Post-industrial society is significantly different from the industrial one, in which the main focus of the organization of production was an enterprise (factory), based on the use of specialized machines. In the post-industrial society, the bulk of production is the service sector, information becomes a factor in production, hence the process of production, pricing and the mode of production undergo significant changes. The active introduction of innovation, information and communication technologies, the emergence of global information systems and e-commerce have led to serious structural changes in public production. Information on the state of the market, technology, know-how has a significant share in the structure of capital of different companies, which in this regard undergoes serious changes since the cost of intangible assets significantly increases. Companies manufacturing software have a completely different capital structure.

The proposed methodological basis for the study of a new economy in the development of the potential of European civilization-integration processes, to confirm the main hypotheses of the study and obtain mathematical calculations, which made it possible to formulate proposals and conclusions regarding the development of a new economy using the experience of developed countries of European civilization, which received significant benefits to the global market has formed a new economy.

The index estimation of the new economy in European countries was carried out, which made it possible to distinguish the main deterministic processes of its development under the influence of civilization-integration processes. Established positive causal connection according to standardized indicators, which enabled to form strategic vectors for the development of a new economy. It has been found that developed countries do not always show more dynamic indicators of the index of the new economy, as they form a new economy at a certain time on the achieved results, while countries that are only beginning to develop a new economy can receive higher and stable figures according to the calculations. So in most developed European countries, there are significant advances in the formation of a new economy, but they are stable and there are no observed deviations in the index of the new economy.

It is argued that the new economy is a stage in the development of post-industrial society in connection with the improvement of information and communication technologies, the active use of innovative technologies in industry, globalization of markets by strengthening integration processes in the regional and civilizational planes, therefore the comparison of the features of the new economy and the post-industrial economy makes it possible to ultimately assess the degree of similarity and differences between these concepts, therefore, the new economy can be considered as a model of economics of industrial society.

Different features of the new economy are offered, which are manifested in the relative cheapening of material values compared with intellectual ones. Globalization of markets, previously geographic location was one of the determining factors in the competition, now this factor disappears, but at the same time, the number of competitors that may be on other continents, for thousands of kilometres, is increasing. The instantaneous reaction of the market and interaction of market players in real time dramatically changes not only the information structure. The main driving factor for a new economy is the cross-cultural heterogeneity of countries, because in the new economy bright ideas, creative thinking, the formulation of new tasks, and clear methods of their implementation bring revenue. The instantaneous growth effect. In a new economy, a product or

service is pushed into the market almost instantly. Information mediation, in the traditional economy, disappears, as there are many ways for the buyer and the seller to find each other. By processing the information flows, sifting out the so-called "information noise", they receive a database of objective, valuable information, which is then provided to interested persons for a certain commission, thus creating a new economic environment, the product of which there is information. The new economy transforms the physical barriers that have created problems in the traditional economy. The very concept of the market changes qualitatively since the buyer can independently or through intermediaries to get the most detailed information overall spectrum of interesting goods or services in the shortest possible time. In a new economy, the development of the potential of European civilization-integration processes increases the influence of cross-cultural factors on the implementation of reforms.

The practical value of the results obtained. Main results of the research, in particular the theoretical positions, conclusions and practical recommendations, can be used in shaping the strategic directions of the formation of a new economy of Ukraine, taking into account the experience of developed countries of the European Union in the context of existing trends of civilization-integration processes and their impact on the development of the potential of countries.

The theoretical and methodological provisions of the dissertation work introduced into the educational process of the Ternopil National University of Economics in the teaching and preparation of teaching materials from the following disciplines: "Global Economy", "International Management", "Formation of European Civilization", "Civilization Structure of the Modern World", "International Economic Analysis".

Key words: new economy, potential, European civilization, integration, information, post-industrial society, information and communication technologies, innovations, information revolution.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Живко М. А. Цивілізаційна складова соціального і економічного розвитку суспільства. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2012. Вип. 5 (12). С. 86–93 (0,65 д. а.).

2. Живко М. А. Роль креативних кластерів у розвитку та становленні постіндустріальної цивілізації. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2013. Вип. 5. С. 97–102 (0,58 д. а.).

3. Живко М. А., Куриляк В. Є., Літовченко Б. В. Креативна економіка як нова парадигма постіндустріальної цивілізації. *Вісник Академії митної служби України*. Економіка. 2013. Вип. 2 (50). С. 92–98 (особистий внесок автора: виокремлено складові креативної парадигми постіндустріальної цивілізації) (0,60 д. а.).

4. Живко М. А. Нова економіка: синергія інформатизації та глобального громадянського суспільства. *Журнал європейської економіки*. 2018. Т. 17, № 1 (64). С. 36–58 (1,32 д. а.).

5. Живко М. А. Пріоритети нової економіки як базис постіндустріального розвитку європейської цивілізації. *Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку*. Економіка та менеджмент. 2018. Вип. 15. С. 13–23 (0,66 д. а.).

6. Живко М. А. Глобальні механізми нової економіки та їх адаптація для України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 3 (131). С. 134–139 (0,59 д. а.).

7. Живко М. А., Куриляк В. Є. Нова економіка України в контексті євроцивілізаційної інтеграції. *Проблеми економіки*. 2018. Вип. 3. С. 56–62 (особистий внесок автора: виокремлено інтеграційні вектори нової економіки) (0,63 д. а.).

8. Zhyvko M. A. Die Zivilisation komponente der sozialen und wirtschaftlichen Entwicklung der Gesellschaft. *Analysen und Ansichten zur Wirtschaftsentwicklung in der Ukraine, Eine Sicht ukrainischer Forscher zu Theorie*

und Praxis / ed. by Yev. Savelyev, V. Trillenberg. Berlin. 2013. P. 202–215 (0,80 д. а.).

9. Zhyvko M. A. Functioning of Local Production Systems in the Context of the New Economic Order: Benchmarking Analysis of Poland and Prospects of Ukraine. *Local Production Systems: Analysis and Forecasting of Regional Economic Development* / ed. by A. S. Novoselov and V. E. Seliverstov. Novosibirsk, Sofia, Lodz, Banska Bystrica, Ternopil. 2015. P. 243–248 (0,75 д. а.).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

10. Живко М. А. Цивілізаційні аспекти глобальної економічної інтеграції. *Посткризовий розвиток світової економіки та Україна: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. студ. та молодих вчен. (Тернопіль, 22–23 берез. 2012 р.)*. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2012. С. 451–453 (0,12 д. а.).

11. Живко М. А. Гносеологічний аспект цивілізаційного розвитку. *Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації: матеріали Десятої ювіл. міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених (м. Тернопіль, 21–22 лют. 2013 р.)*. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2013. С. 37–38 (0,23 д. а.).

12. Живко М. А. Світосистемний підхід до класифікації цивілізацій. *Міжнародна економіка у XXI столітті: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. студ. та молодих вчен. (м. Тернопіль, 28–29 берез. 2013 р.)*. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2013. С. 134–138 (0,22 д. а.).

13. Живко М. А. Цивилизационная составляющая нового экономического порядка. *Социально-экономическая модернизация Казахстана: проблемы и пути решения: сб. док. тезисов Республиканской науч.-практ. конф., посвященной 60-летию КарГТУ (г. Караганда, 10–13 марта 2013 г.)*. С. 125–129 (0,21 д. а.).

14. Живко М. А. Креативна економіка як нова форма розвитку постіндустріальної цивілізації. *Соціально-економічні перспективи розвитку України у XXI столітті: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ. та молодих вчен. (м. Тернопіль, 15 листоп. 2013 р.)*. Тернопіль: Вектор. С. 15–17 (0,12 д. а.).

15. Живко М. А. Динаміка цивілізаційного розвитку та становлення нового і наднового економічного порядку. *Економічний і соціальний розвиток України у XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації*: матеріали Дванадцятої міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчен. (м. Тернопіль, 26–27 берез. 2015 р.). Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2015. С. 16–17 (0,21 д. а.).

16. Живко М. А. Новий економічний порядок: тенденції становлення в Україні. *Економіка України в умовах глобалізації і регіоналізації*: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ. та молодих вчен. (м. Тернопіль, 3–4 квіт. 2014 р.). Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2014. С. 99–102 (0,16 д. а.).

17. Живко М. А., Куриляк В. Є. Пріоритети національної стратегії України в контексті викликів постіндустріальної цивілізації. *Актуальні проблеми світової і національної економіки: міжнародний бізнес, економічна безпека і митна справа*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учен. (м. Дніпропетровськ, 26 берез. 2014 р.). Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2014. С. 115–116 (особистий внесок автора: запропоновано пріоритети національної стратегії розвитку нової економіки) (0,10 д. а.).

18. Живко М. А. Креативность как фактор развития новой экономики. *Европейски практики и национални рефлексии в планирането*: сб. с док. Междунар. юбил. науч.–практ. конф. (г. Свищов, 24–25 април 2015 г.). Т. 3. Свищов: Катедра «Стратегическо планиране» при СА «Д. А. Ценов». С. 480–487 (0,51 д. а.).

19. Живко М. А. Нова економіка як парадигма розвитку зовнішньоторговельних зв'язків України та ЄС. *Україна в процесі імплементації Угоди про асоціацію з ЄС*: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ. та молодих вчен. (м. Тернопіль, 23–24 квіт. 2015 р.). Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2015. С. 16–18 (0,11 д. а.).

20. Живко М. А., Куриляк В. Є. Пріоритети національної стратегії України в контексті нестабільності розвитку постіндустріальної цивілізації. *Секторальні асиметрії розвитку національної економіки: механізми*

подолання в умовах нових викликів та факторних обмежень: матеріали Всеукр. наук. internet-конф. з міжнар. участю (м. Тернопіль, 29 трав. 2015 р.). Тернопіль: СПМ ТАЙП, 2015. С. 14–16 (особистий внесок автора: запропоновано стратегічні орієнтири розвитку нової економіки) (0,18 д. а.).

21. Живко М. А. Трансформація глобального інформаційного ринку в умовах нової економіки. *Проблеми глобалізації та регіоналізації світової економіки: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ. та молодих вчен. (м. Тернопіль, 14–15 квіт. 2016 р.). Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2016. С. 54–57 (0,22 д. а.).*

22. Живко М. А., Куриляк В. Є. Креативізація економічного розвитку глобальної економіки. *Напрями стійкого зростання у світовій економіці: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ та молодих вчен. (м. Тернопіль, 20–21 квіт. 2017 р.). Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2017. С. 27–29 (особистий внесок автора: запропоновано концепцію креативного розвитку нової економіки) (0,22 д. а.).*

23. Живко М. А. Нова економіка: глобальні тенденції та перспективи України. *Проблеми сучасної Європи та України: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ. та молодих вчен. (Тернопіль, 25–26 трав. 2018 р.). ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2017. С. 24–27 (0,11 д. а.).*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЛІ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ У РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	12
1.1. Теоретико-концептуальна платформа сутності нової економіки та теорій щодо її розвитку.....	12
1.2. Соціокультурний потенціал цивілізаційно-інтеграційних процесів як підґрунтя в глобальній інформаційній економіці.....	29
1.3. Роль нової економіки у розвитку європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів.....	46
Висновки до розділу 1.....	63
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ВПЛИВУ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА РОЗВИТОК ПОТЕНЦІАЛУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	64
2.1. Методика дослідження впливу нової економіки європейської цивілізації.....	64
2.2. Аналіз міжнародних показників ефективності розвитку нової економіки та ментальних характеристик європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів.....	74
2.3. Структурні характеристики та детермінанти розвитку нової економіки європейської цивілізації.....	96
2.4. Факторна оцінка впливу нової економіки на розвиток потенціалу європейської цивілізації.....	115
Висновки до розділу 2.....	125
РОЗДІЛ 3. НОВА ЕКОНОМІКА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНЕ СПРЯМУВАННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ.....	127
3.1. Технологічні орієнтири нової економіки.....	127
3.2. Напрями подолання асиметричності у розвитку нової економіки в Україні в контексті цивілізаційно-інтеграційних прагнень.....	146
3.3. Стратегічні вектори трансформації моделі нової економіки у розвитку потенціалу національної економіки.....	175
Висновки до розділу 3.....	193
ВИСНОВКИ.....	195
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	199
ДОДАТКИ.....	220

ВСТУП

Актуальність теми. Становлення нового технологічного укладу на базі досягнень науково-технічного прогресу неможливе без врахування сучасних соціально-економічних та політичних реалій і зростаючих викликів. Нова економіка передбачає впровадження інновацій та зростання обсягів виробництва високотехнологічної й наукомісткої продукції з високою доданою вартістю, модернізацію традиційних і розвиток нових галузей промисловості, дає можливості для переорієнтації від сировинної моделі на підвищення конкурентоспроможності за умови прийняття інноваційних рішень.

В умовах розширення і поглиблення глобалізації світового господарства й поширення елементів нової економіки формується новий світовий економічний порядок, який є викликом щодо участі у процесі сталого розвитку і посилення конкурентоспроможності на світовій арені. Європейська цивілізація має особливі характеристики і, відповідно, достатній потенціал для трансформації. З середини 1990-х рр. ЄС вступив у новий етап постіндустріального розвитку, який характеризується пришвидшенням темпів розвитку нових і «високих» технологій, наукоємних виробництв, вдосконаленням промислової структури і галузей, які виробляють промислове устаткування, а це має вплив на економіку тих країн, які інтегровані певним чином у європейський простір.

Теоретичним і методологічним підґрунтями дослідження проблем глобального розвитку та формування інформаційного суспільства й нової економіки є праці провідних зарубіжних науковців: Р. Барро, Д. Белла, Ж. Бодрійяра, Р. Вайбера, В. Вільямса, Дж. Вомака, Е. Гідденса, П. Друкера, М. Кастельса, К. Келлі, Дж. Кендріка, Ф. Махлупа, Й. Масуди, Ф. Найта, А. Неклесса, А. Нормана, Р. Патюреля, М. Пората, М. Портера, М. Райсса, Й. Рюегг-Штюрма, Д. Тапскотта, О. Тоффлера, А. Турена, Ф. Фукуями, П. Хіманена, Дж. Ходжсона.

Впродовж останніх років низка досліджень започаткована і виконана українськими науковцями, які фундаментально вивчають питання розвитку європейської цивілізації в аспектах формування нової економіки. Це наукові праці Ю. Бажала, В. Базилевича, І. Беседіна, А. Гальчинського, В. Геєця,

Н. Гражевської, Г. Задорожньої, І. Зварич, Р. Зварича, І. Іващук, В. Іноземцева, Ю. Козака, І. Козак, В. Козюка, Л. Колінець, Б. Княк, В. Куриляк, Н. Кравчук, А. Крисоватого, Д. Лук'яненко, А. Мазаракі, Ю. Макогона, Г. Монастирського, П. Єщенко, Є. Савельєва, С. Сіденко, В. Сіденка, О. Сохацької, А. Рибчука, Ю. Пахомова, А. Поручника, В. Осецького, А. Філіпенка, В. Чалої, В. Чужикова, А. Чухна, О. Швиданенка, С. Юрія та ін.

Водночас, визначаючи вагомий внесок зазначених науковців у вирішення окресленої проблематики, змушені констатувати, що недостатньо дослідженим залишається питання впливу науково-технічного прогресу та інновацій, а також нових технологій на розвиток європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів. Для України як європейської країни, ця проблематика є актуальною, оскільки нові виклики зумовлюють потребу у подальших дослідженнях, адже наша держава володіє недостатнім потенціалом для модернізації структури виробництва і економічного зростання, проте визначає завдання пришвидшення розвитку нових і «високих» технологій. Означені аспекти зумовили вибір теми дослідження, його мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складовою науково-дослідних робіт Тернопільського національного економічного університету, зокрема: «Теоретико-методологічні основи і практичні підходи формування нового світового економічного порядку та забезпечення національних інтересів України» (державний реєстраційний номер 0111U001038)», де автором теоретично обґрунтовано вплив нової економіки на національні інтереси України; «Бенчмаркінг процесів регіонального розвитку Польщі, Словаччини, Болгарії та України» (державний реєстраційний номер 0115U002336), в межах якої автором виокремлено інфраструктурні передумови розвитку нової економіки в країнах Східної Європи та вироблено рекомендації щодо її формування в Україні; «Стратегія розвитку будівельної компанії в умовах євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0117U003879), де автором сформовано стратегічні вектори будівельної компанії в процесі європейської інтеграції; «Побудова моделі «розумної» громади на засадах екологістики» (державний реєстраційний

номер 0118U002268), де автором запропоновано дорожню карту побудови «розумної» громади в умовах розвитку нової економіки; «Формування механізму сталого розвитку міського транспорту на засадах концепції «розумного» міста та муніципальної екологістики» (державний реєстраційний номер 0117U003871), в межах якої автором окреслено основні імперативи побудови «розумних» громад та їхній вплив на формування нової економіки.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретико-методичне обґрунтування впливу нової економіки на розвиток потенціалу європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів та розробка напрямів її формування в Україні у контексті євроінтеграційних прагнень України.

Для досягнення визначеної мети окреслені та вирішені такі завдання:

- обґрунтувати теоретико-концептуальну платформу нової економіки в контексті забезпечення її розвитку для окреслення основної структурної детермінованості світового господарства;

- розкрити кроскультурний потенціал цивілізаційно-інтеграційних процесів як підґрунтя глобалізації для оцінки передумов розвитку економік європейських країн;

- окреслити зв'язки між європейською цивілізацією та ідентифікувати загальнометодичні засади дослідження її структурних компонентів для вироблення комплексної оцінки нової економіки;

- запропонувати теоретико-емпіричний підхід до оцінювання нової економіки, для вимірювання цінностей індивідуального та культурного рівнів;

- проаналізувати кроскультурні характеристики із глобальними показниками ефективності розвитку нової економіки у структурі європейської цивілізації, для визначення раціональності домінування цінностей;

- здійснити індексне оцінювання структурних детермінант розвитку нової економіки в межах європейської цивілізації для вироблення на цій основі практичних рекомендацій її становлення в Україні;

- виявити ресурсне забезпечення реалізації потенціалу європейської цивілізації на основі нової економіки для формування передумов її розвитку;

- визначити технологічні орієнтири нової економіки європейської цивілізації для виявлення інтеграційних можливостей України;
- розробити напрями розвитку нової економіки в Україні відповідно до євроінтеграційних прагнень.

Об'єктом дослідження є процеси становлення та розвитку нової економіки.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти формування і становлення нової економіки в умовах розвитку потенціалу європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів.

Методи дослідження. Методичною основою дослідження є теоретичні напрацювання світової економічної думки та теорій міжнародної економіки. Для досягнення мети і реалізації визначених завдань застосовано такі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: наукової абстракції (для формування концептуальної платформи нової економіки); загальнонаукові: дедукції та індукції (при дослідженні соціокультурного потенціалу цивілізаційно-інтеграційних процесів); узагальнення (при виокремленні ролі нової економіки у розвитку європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів); системного аналізу та синтезу (при обґрунтуванні методичних засад нової економіки); статистичні та економіко-математичні, зокрема кореляційно-регресійний аналіз, індексна методика та коефіцієнт кореляції рангу Спірмена (при аналізі міжнародних показників ефективності, ментальних характеристик і структурних детермінант нової економіки європейської цивілізації); систематизації (при виокремленні технологічних орієнтирів нової економіки); аналогії (при розробленні напрямів подолання асиметричності у розвитку нової економіки); узагальнення (при обґрунтуванні стратегічних векторів трансформації моделі нової економіки та формулюванні висновків). Обробку результатів статистичних розрахунків та економіко-математичного моделювання здійснено за допомогою програм «Microsoft Excel 16» та «STATISTICA 10».

Інформаційною базою дослідження є офіційні публікації і статистичні матеріали Американської торгової палати, Американського фонду

інформаційних технологій та інновацій, Організації Об'єднаних Націй, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Організації економічного і соціального розвитку, Світової організації торгівлі, Фонду економічних досліджень нова економіка, Фонду «Центр розвитку інформаційного суспільства», Європейської організації «EU Network of Excellence KnowledgeWeb», Державної служби статистики України, міжнародних консалтингових агентств.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад нової економіки, виявленні основних її закономірностей і технологічних орієнтирів у розвитку європейського потенціалу та виробленні пропозицій щодо стратегічних векторів трансформації функціональної моделі нової економіки в Україні.

Нові наукові положення, одержані особисто автором, полягають у такому:

вперше:

– сформульовано базові положення функціональної моделі нової економіки, синергійний ефект від реалізації якої досягається за рахунок синтезу основних передумов виникнення нової економіки та чинників розвитку, що дало змогу розглядати нову економіку як результат загального розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, посилення глобального характеру динамічного поширення інформації та нових знань, зміни характеру людської діяльності й типів ресурсів, які формуються під впливом нового технологічного укладу й реалізації соціально-економічного потенціалу інтегрованих країн через призму кроскультурної неоднорідності європейської цивілізації;

удосконалено:

- понятійно-термінологічний апарат дослідження, зокрема трактування нової економіки як процесу, основою якого є синергія знань та інформації, науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, зв'язку університетів та виробництва, інновацій і модернізації, що через сталі економічне зростання формують e-government та e-commerce, розвивають потенціал інтеграційних процесів відповідно до кроскультурних особливостей європейської цивілізації.

Такий підхід, на відміну від усталених визначень, дає змогу розглядати нову економіку із позицій міждисциплінарності функціональних особливостей і структурних передумов сучасних трансформацій світового господарства;

- теоретичні підходи до вимірювання цінностей у цивілізаційній площині з точки зору індивідуального та культурного рівнів, зокрема встановлено рівень впливу чинників потенціалу нової економіки у глобальному середовищі; визначено шкалу раціональності домінування цінностей у цивілізаційно-інтеграційній площині; проведено факторний аналіз цінностей, отримано їхні виміри та напрацьовано шість класів визначень трактування культури. Ці підходи, на відміну від існуючих, дали змогу врахувати кроскультурні чинники при формуванні нової економіки;

- концептуальні підходи до трактування поняття «цивілізація» згідно із класифікацією світових цивілізаційних шкіл, в результаті чого виокремлено важливі риси нової економіки європейських країн; подано візуалізацію європейської цивілізації у регіональному розрізі; встановлено цілі та принципи державної політики у сфері науки та проведено типологію моделей науково-інноваційного розвитку країн, що, на відміну від існуючих підходів, дало змогу виокремити передумови розвитку нової економіки у країнах європейської цивілізації;

набули подальшого розвитку:

- етапи становлення нової економіки європейської цивілізації, що детермінують формування законодавчої та інституційної бази на основі знань, інновацій і технологій, враховуючи вплив кроскультурних характеристик, що дало змогу окреслити особливості формування потенціалу, здатного до продукування інновацій, з урахуванням домінантних тенденцій нової економіки на кожному з етапів;

- концептуально-теоретичні положення нової економіки європейської цивілізації, що дало змогу виокремити як традиційні детермінанти економічного розвитку (географічні, ресурсні, технологічні, людські, інституційні чинники), так і нові (соціокультурні особливості населення і соціокультурне розмаїття країн, імплементація реформ у багатонаціональних

країнах, асиметрії у рівнях розвитку територій європейської цивілізації), що сприятиме поглибленню процесу формування нової економіки у країнах Європи;

- стратегічні вектори трансформації моделі нової економіки, що визначають цінності та поведінкові установки людей і впливають на соціально-економічні процеси на мікро-, мезо- і макрорівнях під впливом соціокультурних факторів, що дало змогу виявити основні тенденції для підтримки інноваційного економічного розвитку та інноваційного курсу, який впливає на міжнародну конкурентоспроможність, а також об'єктивні труднощі на шляху формування цілісної європейської цивілізаційної інноваційної системи, що дасть змогу сформувати сприятливі культурні особливості розвитку нової економіки.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Основні результати дослідження є важливими для поглиблення існуючих уявлень про нову економіку з урахуванням специфіки європейської цивілізації.

Викладені у дисертації положення та рекомендації мають прикладний характер і впроваджені на загальнодержавному та регіональному рівнях. Пропозиції щодо нової економіки як конкурентної переваги світового економічного розвитку використано Управлінням міжнародного співробітництва та фандрайзингу Тернопільської обласної державної адміністрації та внесені до Програми міжнародного співробітництва Тернопільської області на 2021–2023 роки (довідка № 106-10/01-09 від 17.05.2018 р.). Рекомендації щодо розрахунку індексу нової економіки при оцінюванні конкурентних переваг світового економічного розвитку та України використано ТзОВ «Науково-виробниче підприємство «Агромашінвест» (довідка №18 від 22.05.2018 р.). Пропозиції щодо використання досвіду розвинених країн Європейського Союзу у розвитку нової економіки застосовані у практичній діяльності ТзОВ «Рада Капітал» (довідка № 01Д-1217 від 11.12.2017 р.). Розроблені пропозиції щодо стратегічних векторів розвитку нової економіки використано Управлінням стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради та внесено до Плану стратегічного розвитку міста Тернополя до 2025 року (довідка № 432.1/2 від

22.08.2018 р.). Матеріали та результати дослідження впроваджені у навчальний процес Тернопільського національного економічного університету при формуванні робочих програм, навчальних планів, науково-методичного забезпечення дисциплін «Глобальна економіка», «Міжнародний менеджмент», «Формування європейської цивілізації», «Цивілізаційна структура сучасного світу», «Міжнародний економічний аналіз» (довідка № 126-10/3976 від 25.12.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Наукові результати, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором особисто. Внесок автора в наукових працях, опублікованих у співавторстві, вказано у списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дисертації обговорювалися на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Глобальна економіка в посткризовий період та Україна» (м. Тернопіль, 2011 р.), «Економічні механізми регулювання та контролю зовнішніх та внутрішніх економічних процесів» (м. Київ, 2011 р.), «Посткризовий розвиток світової економіки та Україна» (м. Тернопіль, 2012 р.), «Економічний і соціальний розвиток України в XXI ст.: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2013 р.), «Міжнародна економіка у XXI ст.» (м. Тернопіль, 2013 р.), «Социально-экономическая модернизация Казахстана: проблемы и пути решения» (Казахстан, 2013 р.), «Соціально-економічні перспективи розвитку України в XXI ст.» (м. Тернопіль, 2013 р.), «Економічний і соціальний розвиток України в XXI ст.: національна візія та виклики глобалізації» (м. Тернопіль, 2014 р.), «Економіка України в умовах глобалізації і регіоналізації» (м. Тернопіль, 2014 р.), «Актуальные проблемы мировой и национальной экономики: международный бизнес, экономическая безопасность и таможенное дело» (м. Дніпропетровск, 2014 р.), «Україна в процесі імплементації Угоди про асоціацію з ЄС» (м. Тернопіль, 2015 р.), «European Practices and National Reflections in the Planning» (м. Свіштов, Болгарія, 2015 р.), «Local production systems: analysis and forecasting of regional economic development» (м.

Новосибірськ, Росія, 2015 р.), «Секторальні асиметрії розвитку національної економіки» (м. Тернопіль, 2015 р.), «Проблеми глобалізації та регіоналізації світової економіки» (м. Тернопіль, 2016 р.), «Напрями стійкого зростання у світовій економіці» (м. Тернопіль, 2017 р.), «Проблеми сучасної Європи та України» (м. Тернопіль, 2018 р.).

Публікації. Основні положення і наукові результати дослідження опубліковані у 23 наукових працях загальним обсягом 8,89 д. а. (з яких особисто автору належить 7,47 д. а.), у тому числі: 7 публікацій – у наукових фахових виданнях України (з яких 4 – у виданнях, внесених до реєстру міжнародних наукометричних баз), 2 статті – у інших наукових виданнях (Німеччина, Польща) та 14 праць апробаційного характеру.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 264 сторінки, із них 198 сторінок основного тексту, який містить 21 таблицю та 45 рисунків. Список використаних джерел із 257 найменувань розміщено на 21 сторінці, 15 додатків займають 45 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЛІ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ У РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

1.1. Теоретико-концептуальна платформа сутності нової економіки та теорій щодо її розвитку

Особливою тенденцією глобального економічного розвитку XXI ст. є глибинна трансформація соціально-економічних систем під впливом взаємопов'язаних процесів глобальної інформатизації, комп'ютеризації та креативізації, які стали найважливішими критеріями сучасного етапу розвитку світового господарства незалежно від відкритості національних економік. Саме завдяки активізації цих процесів відбувається корінна перебудова всього спектру відтворювальних відносин, що формують нову економіку.

Об'єктивною закономірністю сучасного глобального розвитку є становлення нової економіки. На етапі постіндустріальної цивілізації та інформаційної революції комп'ютерні та телекомунікаційні технології, сучасні засоби зв'язку сприяють стрімкому прискоренню загальносвітової інтеграції в усіх напрямках, наділяючи процеси попередньої індустріальної цивілізації новими якостями і динамікою. Таким чином формується комунікаційна єдність світу, в якому швидкість поширення інформації суттєво перевищує швидкість переміщення людей і товарів. Глобальний інформаційний простір вносить зміни у економічну, політичну, суспільну та культурну діяльність.

У свою чергу інформаційні технології підвищують інтенсивність зв'язків між людьми, народами і цивілізаціями. Техносфера визначає життя людей, розширює їх можливості, а інтелектуальна діяльність набуває ознак значного впливу на соціально-економічний розвиток. Тому поділяємо твердження А. Долгіна, що капітал, як чинник виробництва, поступається місцем інформації, знанням та інтелекту [24, с. 61-71].

За таких умов усі країни світу розвиваються в напрямку інформаційного суспільства, формуючи власні соціально-економічні та культурні моделі, навіть якщо трансформація зачіпає лише головні функції та процеси, пов'язані із глобальними мережами створення матеріальних багатств та обробки інформації [52, с. 11]. Глобалізація та інформатизація змінює життєві уклади в багатьох країнах світу, прискорює час, ущільнює простір, розмиває кордони, інтенсифікує соціальні процеси.

Зважаючи на новаторський характер та швидку еволюцію тлумачення поняття нової економіки, часто використовуються взаємозамінні поняття: «економіка знань», «економіка заснована на знаннях», «електронна економіка», «цифрова економіка», «інформаційна економіка», «віртуальна економіка», «мережева економіка», «Інтернет-економіка», «креативна економіка», «постіндустріальна економіка» та ін.

Для з'ясування сутності нової економіки, охарактеризуємо теорії, які сформували теоретичну платформу даного поняття. Нова економіка розглядається як характеристика однієї зі стадій економічного розвитку, або ж як синонім постіндустріального етапу розвитку цивілізації, де нові елементи інтегруються у традиційний сектор економіки, внаслідок чого вся система набуває якісно нового вигляду. Даний перехід в економіці дослідники намагаються описати, використовуючи такі поняття як «постіндустріальне суспільство» (Д. Белл [5]), «інформаційне суспільство» (Р. Катц [200], М. Порат [217], Й. Масуда [209] та ін.), «технотронне суспільство» (З. Бжезинський [9]), «постмодернізм» (Ф. Махлуп [204], Е. Гідденс [16]), «третя хвиля цивілізації» (О. Тоффлер [103]), що в цілому об'єдналося у теорію постіндустріального суспільства, авторами якої вважають Д. Белла і О. Тоффлера. Дані концептуальні підходи почали розвиватися з 1960-х рр., коли характерними рисами стало масове поширення творчої, інтелектуальної праці, зростання обсягу і значення знань та інформації, розвиток засобів комунікації, переважання у структурі ВВП надходжень від таких галузей: наука, послуги, освіта, культура. Таке суспільство передбачає виникнення нового класу,

представники якого на політичному рівні виступають консультантами, експертами і технократами.

Д. Белл [5] вважав, що становлення постіндустріального суспільства пов'язане перш за все, із революцією, яка відбувалась у сфері виробництва, обробці даних та обміні знаннями, де центральне місце займає комп'ютер, а провідні позиції – інформація та електронні засоби (інформаційно-комінікаційні технології), що забезпечують технічну базу для її використання та поширення. Відповідно, широкого використання набуло поняття «інформаційне суспільство» (дане визначення введено в науковий обіг в 1960-х рр. американським ученим Ф. Махлупом [204] і вченим з Японії Т. Умесао [188]); воно характеризує стадію існування цивілізації, в основі прогресивного розвитку якої лежить інформація.

Інформаційне суспільство – теоретична модель, що використовується для характеристики нового етапу цивілізаційного розвитку, в який вступили розвинені країни під впливом інформаційно-технічної революції. Виробничою базою такого суспільства стають не індустріальні, а інформаційні технології. Економіка з переважанням сектору послуг стала домінуючою версією постіндустріального суспільства. Ця думка знайшла відображення в працях інших вчених. Зокрема, Г. Еспінг-Андерсон [166] розрізняв три моделі нової економіки: ліберальну, соціально-демократичну та корпоративську, прикладом реалізації яких він назвав США, Швецію та ФРН, де:

1. інформація набуває форми основного економічного ресурсу; інформаційний сектор економіки виходить на лідируючі позиції за темпами розвитку та за часткою капіталовкладень; інформаційні технології стають головним засобом підвищення ефективності виробництва і зміцнення конкурентоспроможності;

2. розвинута інфраструктурна мережа, забезпечує господарства достатньою кількістю інформаційних ресурсів;

3. інтелектуальна власність стає основною формою власності, людський капітал займає першорядне значення;

4. інформація набуває якості споживчої вартості; поступово опрацьовуються нормативні та законодавчі аспекти діяльності інформаційного суспільства;

5. створюється єдина інтегрована інформаційна система на основі технологічного злиття; з'являються єдині інформаційні системи на основі завоювань конкуруючих ринків.

В свою чергу, «інформаційне суспільство» дублює поняття «постіндустріальне суспільство». На думку Д. Белла [5], введене ним у науковий обіг поняття «постіндустріальне суспільство» більш точно, ніж «інформаційне суспільство», відображає зміни, які відбуваються з приводу відносин власності у владних структурах, заснованих на певних вузьких елітних групах, а також, у буржуазній культурі, що базується на принципах економії і відкладеного задоволення.

Незважаючи на деякі спільні риси, постіндустріальне та інформаційне суспільство мають і певні відмінності. Так, інформаційне суспільство є більш широким поняттям, ніж інформаційна економіка.

Вперше поняття нова економіка було офіційно використано Президентом США Р. Рейганом, який розглянув його як «тиху революцію», що розвивається «без кровопролиття і докорінно змінює світ, спростовуючи старі припущення і реорганізовуючи життя». Ці зміни описано як інформаційну або технологічну революцію. Він задекларував, що людство переходить від промислової революції, тобто економіки, обмеженої сировинними ресурсами, до «економіки знань», в якій немає ніяких меж людській фантазії і свободі, щоб створювати найцінніший ресурс. Ключовими факторами нової економіки було визначено: свободу створення, силу людського розуму, важливість знань і збільшення впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) [155].

Американські економісти Ф. Махлуп [204] та П. Друкер [25] поняття нова економіка застосували для характеристики високотехнологічної економіки в США у 1990-х р., що було зумовлено процесами масової інформатизації суспільства, появою нових інформаційних технологій, Інтернету, комп'ютерів та ін. Дане визначення з'явилося як узагальнююча назва для тих галузей, які

пов'язані із виробництвом, передачею та обробкою інформації, внаслідок розвитку економіки та інформатизації із вражаючими результатами на фоні зниження безробіття і стійкого зростання економіки США.

На думку Є. Ф. Авдокушина [1, с. 6], використання поняття нова економіка для опису тенденцій, що відбуваються сьогодні у світовій економіці, є не зовсім точним і вірним. Для найбільш актуальної характеристики процесів та явищ він пропонує використовувати поняття «технофінансова інформаційна економіка». Таке різноманіття варіантів пояснюється тим, що в економічній теорії (де об'єктом вивчення є практична економіка) визнається функціонування практичної економіки в якості різноманітних економічних систем на основі виділення в них найбільш важливих економічних явищ, тоді як теоретична економіка являє собою продукт свідомості окремого вченого, який пропускає реальність крізь власну індивідуальну призму свідомості, і, тому, вона має суб'єктивний характер.

У дослідженнях Організації Об'єднаних Націй нова економіка, трактується як така, для якої характерним є безпрецедентне зростання впливу науки і нових технологій на соціально-економічний розвиток усіх країн. Найпомітніше місце в цих процесах посіли технології інформаційної революції, яка зумовила сприйняття постіндустріального суспільства в якості інформаційного, проте, не менш успішними були нанотехнології, біотехнології, медицина, транспорт, космонавтика, зв'язок, фінансове посередництво, товари військового призначення, хмарні технології (cloud computing) тощо [225].

Узагальнивши, нову економіку можна трактувати як економічну інфраструктуру, де зростає тенденція переважання ролі нематеріальних активів над матеріальними. Вчений А. А. Григорян [20, с. 82-85] назвав її першим етапом у новому постіндустріальному суспільстві або довгостроковим економічним циклом, що відкриває наддовгостроковий цикл постіндустріалізму. Дослідник І. Матеров пропонує розуміти нову економіку як «якісно новий технологічний рівень всього народного господарства, включаючи діючі продуктивні сили суспільства» [69, с. 3-12].

Таким чином, аналіз існуючих теоретичних підходів до визначення нової економіки, підтверджує відсутність єдності вчених у трактуванні даного поняття, які систематизовано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення поняття нова економіка

Джерело	Суть
ООН [249]	сукупність інтенсивного технологічного прогресу в області інформаційних технологій, масових комунікацій, інтернаціоналізації економічних систем, а також модернізації у фінансовому секторі;
ОЕСР [141]	«ключова рушійна сила більш продуктивного економічного зростання», в якості проявів продуктивність праці, що відображає ефективність продуктивного використання праці і капіталу, посилення впливу технологічного прогресу, матеріалізованого в інвестиційних товарах (включаючи ІКТ), і знань, втілених у кваліфікованій робочій силі, зміна взаємозв'язку між наукою, технологіями та економічним зростанням;
Е. Демінг [158]	новий стиль управління, що базується на чотирьох постулатах: визнання важливості системи, знанні про природну мінливість всіх процесів, теорії пізнання та психології;
Й. Шумпетер [227]	концепція «нової конкуренції», або конкуренції нововведень і якості, механізм якої істотно відрізняється від традиційного механізму цінової конкуренції. Він називав нововведення «творчою руйнацією», постійним витісненням старих методів виробництва новими методами, старих видів продукції новими видами;
В. Гесць [15]	багатовимірна категорія, пов'язана з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, що охопили більшість сфер людської діяльності і завдяки яким відбувається включення людей у процес формування та використання нових знань як ресурсу розвитку на відміну від домінуючих раніше ресурсів землі, капіталу та корисних копалин, з широким використанням можливостей наукового, культурного та духовного взаємозбагачення;
І. Маркович [65]	комплексне поєднання властивостей економіки знань, економіки технологій та економіки інформації;
Л. Гохберг [18]	мережева економіка, в якій взаємозв'язок виконує системоутворюючу роль, це прямо впливає на розвиток інноваційної діяльності, ефективність якої визначається сукупність прямих і зворотних зв'язків між різними стадіями інноваційного циклу, виробниками і споживачами знань;
Є. Савельєв, С. Юрій [126]	становлення єдиних міжнародно визнаних норм, правил і законів, перш за все для попередження та усунення причин виникнення світових економічних криз, що властиві ХХІ ст. Таке розуміння зобов'язує, з одного боку, розробити і прийняти законодавчо-нормативні акти в системі міжнародного права, а з іншого — створити механізми їх дотримання.

Джерело: побудовано автором.

Більшість американських дослідників дотримувалась думки, що новою економікою є економіка США, яка здатна тривалий час розвиватися відносно високими темпами при зниженому рівні інфляції й безробіття. Відтак, сутність нової економіки зводиться до протиставлення висновків макроекономічної

теорії щодо довготривалого продовження безінфляційного зростання, яке відбувалося в США в кінці XX ст. До підприємств нової економіки відносять компанії, які функціонують на швидкозростаючих ринках, де основним критерієм успіху діяльності є креативність, інтелект і підприємницькі здібності їх менеджменту на всіх рівнях, а також рядових співробітників [134].

У дослідженнях зустрічаються і поняття, де під «ною економікою» розуміють усі галузі господарства, що пов'язані або спеціалізуються на роботі з інформацією, процесами її виробництва, обробки, обміну, поширення та контролю.

Існування різних підходів до трактування нової економіки пояснюють і тим, що вона по різному проявляється у секторах економіки (табл. 1.2.).

Таблиця 1.2

Форми прояву нової економіки

Сектор економіки	Процеси
Виробництво і технології	підвищення продуктивності праці і темпів економічного зростання;
Міжнародні зв'язки та взаємовідносини	процеси глобалізації та інтеграції, зростання обсягів торгівлі, підвищення мобільності капіталу, зростання конкуренції між країнами на ринках праці і товарів;
Економіка інформації	падіння граничних витрат виробництва і позитивна віддача від масштабу, нульові витрати поширення інформації;
Мережева економіка	мережеві екстерналії, багаторазовий ріст обсягу переданої інформації;
Економіка знань	поява нових інститутів і форм освіти;
Ринок капіталів	зростання волатильності фінансових ринків, швидкості трансакцій і зниження трансакційних витрат;
Менеджмент і технологічні процеси	зміна бізнес-моделей, розвиток інформаційних технологій і застосування комп'ютерів.

Джерело: побудовано автором на основі [155; 220; 181; 231].

Науковий аналіз підтверджує відсутність єдиного підходу до розуміння нової економіки, що пояснюється дискусійністю її характерних рис. Так, до основних рис нової економіки американський соціолог К. Келлі [50] відносить:

- 1) глобальний характер змін, що відбуваються;
- 2) оперування невідчутними активами: ідеями, інформацією та взаємовідносинами;

3) тісне взаємопереплетення і взаємодія окремих сегментів нової економіки.

Саме ці три характеристики економічної системи, на думку К. Келлі, створюють новий тип ринку і всього суспільства, діяльність яких ґрунтується на мережевому принципі.

Досліджуючи риси нової економіки М. Кастельс [144] виокремив наступне:

1) продуктивність дедалі більшою мірою залежить від використання досягнень науки і техніки, від якості інформації та менеджменту;

2) відбувається зміщення уваги виробників і споживачів від матеріального виробництва у бік інформаційної діяльності;

3) глибока трансформація організації виробничого процесу (від стандартизованого масового виробництва до гнучкої кастомізації виробництва і від вертикально інтегрованої організації до горизонтальних мережеских взаємовідносин між підрозділами);

4) глобальний характер економіки, при якому капітал, виробництво, менеджмент, ринки, праця, інформація і технології організовані незалежно від національних кордонів;

5) революційний характер технологічних змін, в основі яких – інформаційні технології, що перетворюють матеріальну основу сучасного світу.

В своїй праці «Інформаційне суспільство і держава добробуту: Фінська модель», М. Кастельс задекларував, що «нова економіка існує, але пов'язана вона не з віртуалізацією бізнесу, а зі зміною форм і процесів діяльності в усіх сферах за рахунок використання знань, комунікаційних технологій і мереж в якості базової організаційної форми». Його співавтор – П. Хіманен – також пов'язує поняття нової економіки не лише з розвитком галузей, що виробляють інформаційно-технологічну продукцію, а й з інформаційним способом виробництва і споживання на різних рівнях. В його розумінні – це мережева структура в ключових сферах діяльності, досліджень, управління і збуту продукції [145].

Серед фундаментальних основ процесу формування «нової» економічної системи можна виділити якісно новий тип технологічного та господарського

устрою. Д. Тапскотт [96] виділив 10 принципових змін у технологічному аспекті, які відрізняють нові технології від старих. На його думку, відмінною рисою нової економіки можна вважати тотальне впровадження інформаційних та комп'ютерних технологій, які сприяють підвищенню рентабельності практично в усіх галузях економіки. Інформаційні технології дозволяють створити суспільство, засноване на знаннях та на новій системі електронної комунікації і мережевої взаємодії. Інтернет допомагає розвитку нової економіки, заснованої на об'єднанні в мережу людського інтелекту, технологій, людей, їх знань, таланту, розуму, творчості, винахідливості для проривів у створенні багатства і соціального розвитку. У своїй роботі автор називає нову економіку «ерою мережевого інтелекту» [97].

Г. П. Журавльов [46] пропонує приймати за відмінні риси нової економіки такі критерії:

- 1) переважання сфери послуг та її спрямованість у майбутнє;
- 2) міжособистісна комунікація;
- 3) посилення ролі наукових досліджень та теоретичних знань;
- 4) провідна роль освіти.

Однією з найбільш характерних ознак нової економіки, на думку О. Долгіна, є випереджаюче зростання витрат, що пов'язано з обробкою інформації (транзакційні витрати), та частки нематеріальних, неутилітарних благ у структурі споживання [24].

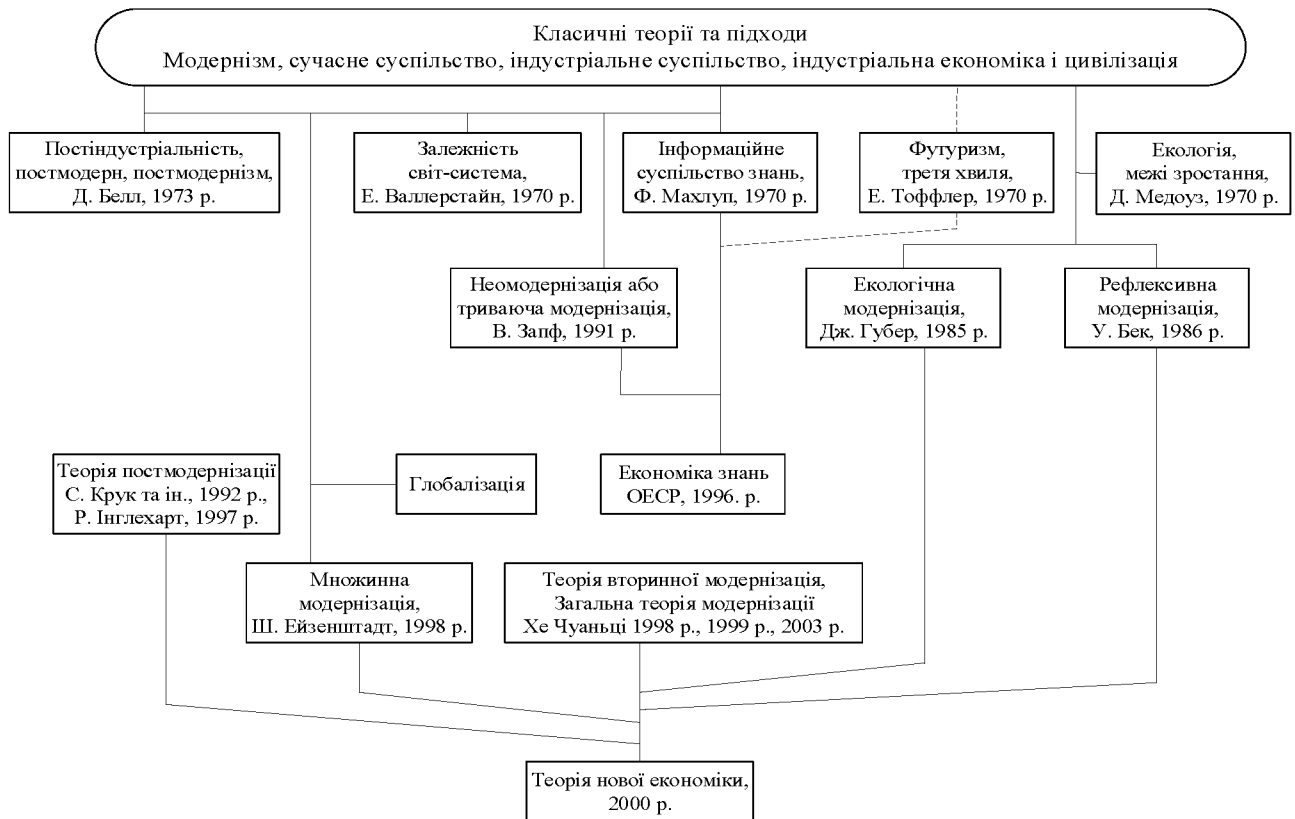
В. Куриляк визначає «нову економіку» як виробництво і використання нових знань та їх перетворення у самостійний чинник виробництва, що відіграє головну роль у системі факторів виробництва та економічному розвитку за «старими» законами, які діють по-новому, за нових умов і за оновленими законами, котрі спричиняють прискорення розвитку [57, с. 35-65].

О. Сохацька розглядає «нову економіку» як нові економічні реалії, тобто суттєве зростання транзакційних витрат порівняно з трансформаційними; переважання нематеріальних благ у структурі споживання; використання товарів як знаків, символів, засобів комунікації; здешевлення виробництва продукту, на відміну від його продажу; зростання у геометричній прогресії

різниці між ціною виробника і споживача, що не дають змогу бізнесу успішно працювати [91, с. 113-120].

М. Матвій у своїх дослідженнях розглядав «нову економіку» як сферу, що формує попит та пропозицію на інтелектуальні продукти і послуги [68].

Співставлення різних точок зору науковців до тлумачення нової економіки дало змогу виокремити визначальні періоди еволюційного розвитку концепції нової економіки (рис. 1.1.).

Рис. 1.1. Хронологічна інтерпретація еволюційного розвитку концепції нової економіки у світовій думці

Джерело: побудовано автором

Поділяємо думку дослідників, що точками прикладання сил нової економіки визнаються освіта, наука, інтелектуальні послуги, інформаційні технології. У сфері матеріального виробництва «нову економіку» представляють корпорації, які активно використовують провідні інноваційні технології, корпоративні інформаційні системи, венчурні проекти в яких перевищують 60% залученого капіталу.

З огляду на те, що зародження концепції нової економіки та її дослідження розпочалось в ХХ ст., а її класичні теорії були сформульовані у 1950-1960 рр., можна простежити декілька хвиль досліджень, завдяки яким

були закладені основи теорій модернізації: класичної, постмодернізаційної, теорії екологічної модернізації, рефлексивної модернізації, теорії множинності сучасного, вторинної модернізації, постмодернізації.

У всіх цих теоріях процес цивілізації виступає у різних розуміннях. З 1970-х років теорія модернізації пережила і безперервну критику, і період свого подальшого розвитку. Наприклад, ідеї щодо міжнародної взаємодії в процесі всесвітньої модернізації, які беруть початок з теорії залежності і теорії системності світу, були вкрай важливі, але класична теорія модернізації не приділяла їм особливої уваги. Усвідомлення результатів досліджень постмодерну і нових досліджень в області модернізації слід розглядати в якості подальшого розвитку теорії нової економіки в цій сфері.

На наш погляд, серед існуючих, можна виділити наступні підходи до розуміння сутності нової економіки:

- перший підхід ототожнює поняття нова економіка та «інформаційна економіка». Інформаційна економіка об'єднує сектори наукомістких галузей економіки, в першу чергу зайнятих створенням комп'ютеризованої техніки, програмного забезпечення, хмарних технологій, нанотехнологій, оптико-волоконного, супутникового і бездротового телекомунікаційного обладнання, що надають інформаційні послуги та мережеві послуги в інтернеті;

- другий підхід акцентує увагу на ролі інновацій у новій економіці що й характеризує її, як інноваційну економіку. Інноваційна економіка включає галузі, в яких здійснюється дослідницька та господарська діяльність в інноваційній сфері. Даний підхід включає в термін нова економіка технологічні, організаційні та фінансові інновації в різних галузях економіки.

Нова економіка як правило демонструє більш високі темпи зростання, ніж в середньому по промисловому виробництву. За оцінками досліджень, 18-20% світового експортного потенціалу припадає на нову економіку [150; 160]. Водночас, ефективність нової економіки можна оцінити через здатність чинити модернізуючий вплив на інші галузі економіки.

Нова економіка сьогодні – це сукупність ланцюгів доданої вартості. Світовий досвід показує, що основна маса доданої вартості в рамках цих ланцюгів концентрується в тих галузях, що відповідають за розробку технологічних і управлінських рішень та ґрунтуються у своїй діяльності на специфічних знаннях і активно застосовують інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Саме ці «мозкові центри» безпосередньо виробляють знання (наука і освіта) в сукупності з секторами економіки і галуззю ІКТ, яка виступає в якості інструменту передачі та поширення знань, є сьогодні «мотором» економічного розвитку і асоціюються з поняттям нова економіка [169]. Сучасні наукомісткі інтенсивні технології – вакуумні, тонко плівкові, плазмові, лазерні, іонні, електронно-променеві, кріогенні готові до застосування практично у всіх галузях: це отримання нових матеріалів із наперед заданими властивостями; створення плівок і покриттів різного призначення (декоративні, оптичні, антикорозійні і ін.), прецизійна обробка матеріалів на субмікронному рівні (нанотехнології), створення біопрепаратів методами генної інженерії та інше [169]. Високі технології дозволяють отримувати результати, недосяжні традиційними методами, або, замінюючи традиційні технології, значно вигравати у продуктивності і якості продукції.

Широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери господарства і побуту – найважливіша технологічна особливість розвитку сучасної світової економіки. В процесі інформатизації економіки інформаційні та технологічні прориви тісно переплітаються в єдиний процес, який має тенденцію до самоприскорення. Це визначає безперервний розвиток ІКТ, наслідком чого є якісне оновлення технологічної основи виробництва. При цьому, увага акцентується на диверсифікації структури економіки, розвитку некапіталомістких галузей та інформаційно-комунікаційних технологій, що має привести до прискорення економічного зростання.

Протягом останніх десятиліть ХХ ст. характерною рисою розвинених країн є перехід до нової моделі економічного розвитку – від важкого економічного зростання («hard growth») до більш глибокого «розумного» зростання («smart growth») на базі ІКТ, електронної техніки, ресурсозберігаючої

технології і нових систем управління, що поставило на перший план кардинальну перебудову інвестиційного процесу і привело до істотних змін у структурі господарства. Для нової економіки характерна структурна перебудова на основі наукоємних і ресурсозберігаючих технологій, сучасних технологій з високою інтелектуальною й інформаційною ємністю, із залученням наукомістких галузей, що виробляють продукцію з високою інтелектуальною ємністю. Інформаційна економіка характеризується підвищенням ролі сектора інформаційних послуг та відповідними змінами в національному господарстві. Саме інформаційний сектор є основою для поступової трансформації традиційних форм господарювання в економічну систему інформаційного типу.

У новій економіці зростає роль інформаційного капіталу, що включає технологічну, науково-технічну, соціально-економічну та духовну інформацію, яка використовується для отримання доходу. Основу інформаційного капіталу складають інформаційні технології. Інформаційний фактор модифікує ринковий механізм економіки: змінюються методи конкуренції, формуються локальні, регіональні, національні та міжнародні ринки інформаційних і телекомунікаційних товарів та послуг, що функціонують на нових принципах.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – один з основних ресурсів розвитку нової економіки [168, с. 69-87], оскільки у центрі структурної перебудови економік провідних промислово-розвинених країн знаходиться інформаційно-технологічний комплекс, який включає виробництво обчислювальної техніки, засобів цифрового зв'язку, виробництво програмного забезпечення та інформаційних послуг.

Процеси трансформації, що викликані глобальним проникненням сучасних інформаційних технологій у повсякденне життя та в усі сфери діяльності людини, є об'єктивним процесом, обумовленим діалектичними законами розвитку суспільства й створенням все більш досконаліх та більш продуктивних засобів виробництва і формуванням відповідних їм виробничих відносин [202], які характеризуються фундаментальним і глобальним характером. А це, крім позитивних аспектів, несе за собою серйозні проблеми,

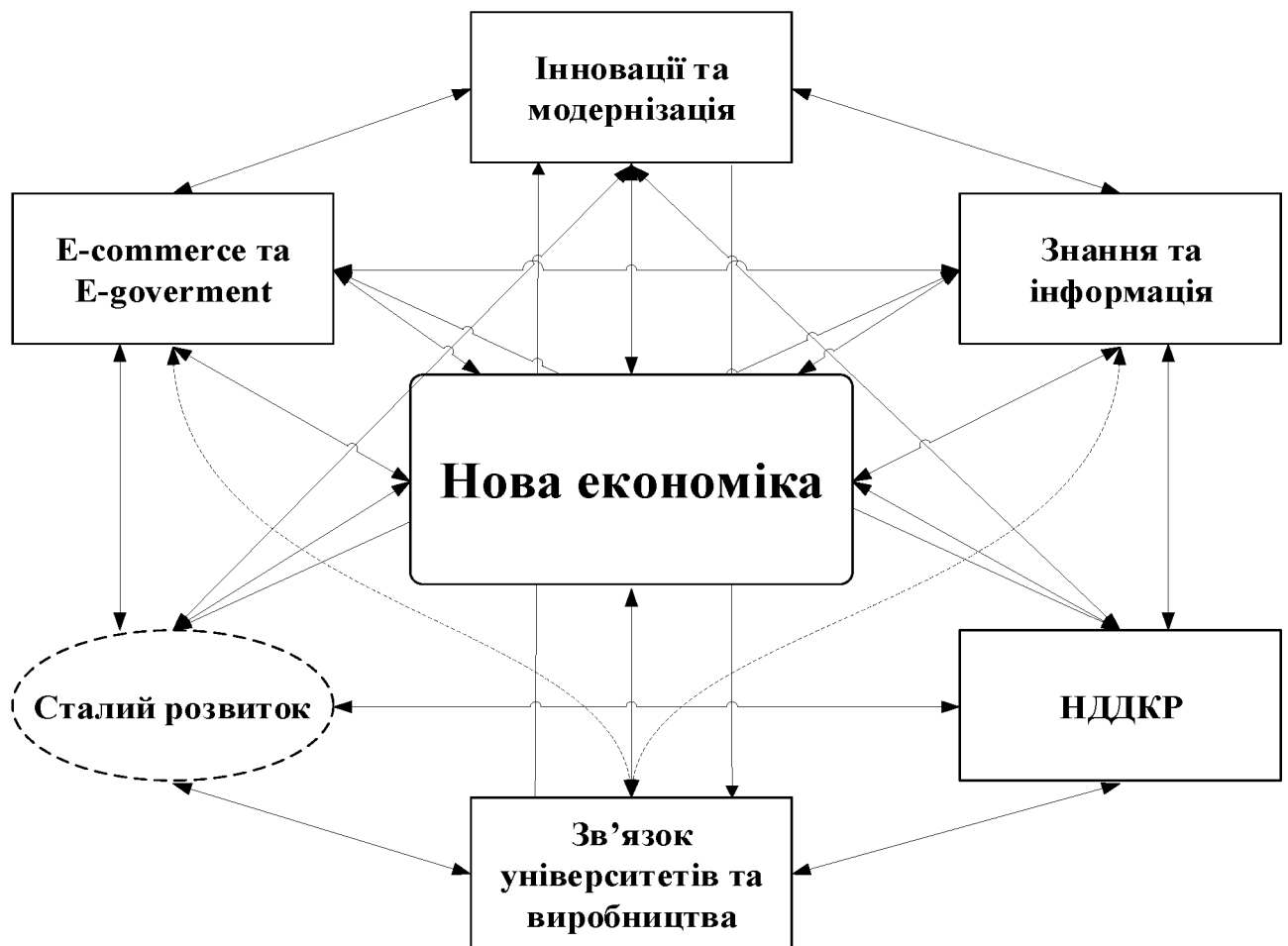
загрози і ризику для всіх, хто не сприйняв та не оцінив нових факторів й умов [173].

Функції реєстрації, накопичення, зберігання даних, тобто інформаційної підтримки управлінських рішень на виробництві, застосування комп'ютерної техніки переходять до функцій моделювання ситуацій, прогнозів розвитку, наслідків прийнятих управлінських рішень, аналітичних оцінок вибору одного варіанту з багатьох ймовірних у даній ситуації [145].

Зазначений якісний перехід у використанні комп'ютерної техніки в управлінні матеріальним виробництвом – це результат великих змін, яких за останні десятиліття зазнали й економіка як наука, і виробнича психологія керівників підприємств, а також комп'ютерна техніка з програмним забезпеченням і її теоретична база – математична економіка чи теорія економіко-математичного моделювання процесу прийняття управлінських рішень, які сприяють досягненню національними економіками конкурентоспроможності на міжнародному ринку (рис. 1.2).

Даний висновок визначив пропозицію, щодо авторської інтерпретації нової економіки, яка знаходиться в центрі гексаграми, взаємодіючи із різними процесами задля досягнення національної конкурентоспроможності. Тому вважаємо, що нова економіка – базується на розвитку інновацій, науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт і використовує знання, інформаційні технології, нові бізнес-процеси, що забезпечують лідерство й конкурентоспроможність, базуючись переважно на використанні розумових здібностей, а не фізичних умінь і навичок; на застосуванні технології, а не на переробці сировини або експлуатації дешевої робочої сили.

З урахуванням зарубіжного та вітчизняного науково-практичного досвіду, запропонована нами гексаграма взаємодії факторів розвитку нової економіки, поєднує функціональність 5 факторів:

Рис. 1.2. Гексаграма взаємодії факторів розвитку нової економіки

Джерело: побудовано автором на основі [156; 232, с. 1-25; 230, с. 289-305; 157].

1) знання та інформація дають змогу своєчасно реагувати на потреби нової економіки, враховуючи підприємницький, географічний, історичний та культурний контекст; 2) інновації та модернізація здатні підсилювати роль основних факторних умов, у тому числі, роль шансу яка є екзогенною, і не підлягаючи передбаченню, може бути успішно застосована при зосередженні державних зусиль і коштів; 3) НДДКР мають варіюватися в залежності від стадій життєвого циклу, тобто державні методи регулювання не повинні бути зосереджені лише на одному підході; 4) зв'язок університетів та виробництва надає необхідну інфраструктуру для розвитку нової економіки, при цьому, намагаючись випередити підприємницькі структури, а не йти у фарватері бізнесу; 5) підтримка e-government та e-commerce повинна бути зосереджена, на підтримці розвитку нової економіки в умовах сталого розвитку.

Відзначаючи нову економіку як органічний прояв інформаційного суспільства, можна констатувати той факт, що вона є прямим наслідком п'ятого

технологічного укладу в економіці, основа якого – електроніка, комп'ютерні, космічні і біотехнології, новітні джерела енергії, телекомунікації тощо [20, с. 82-85].

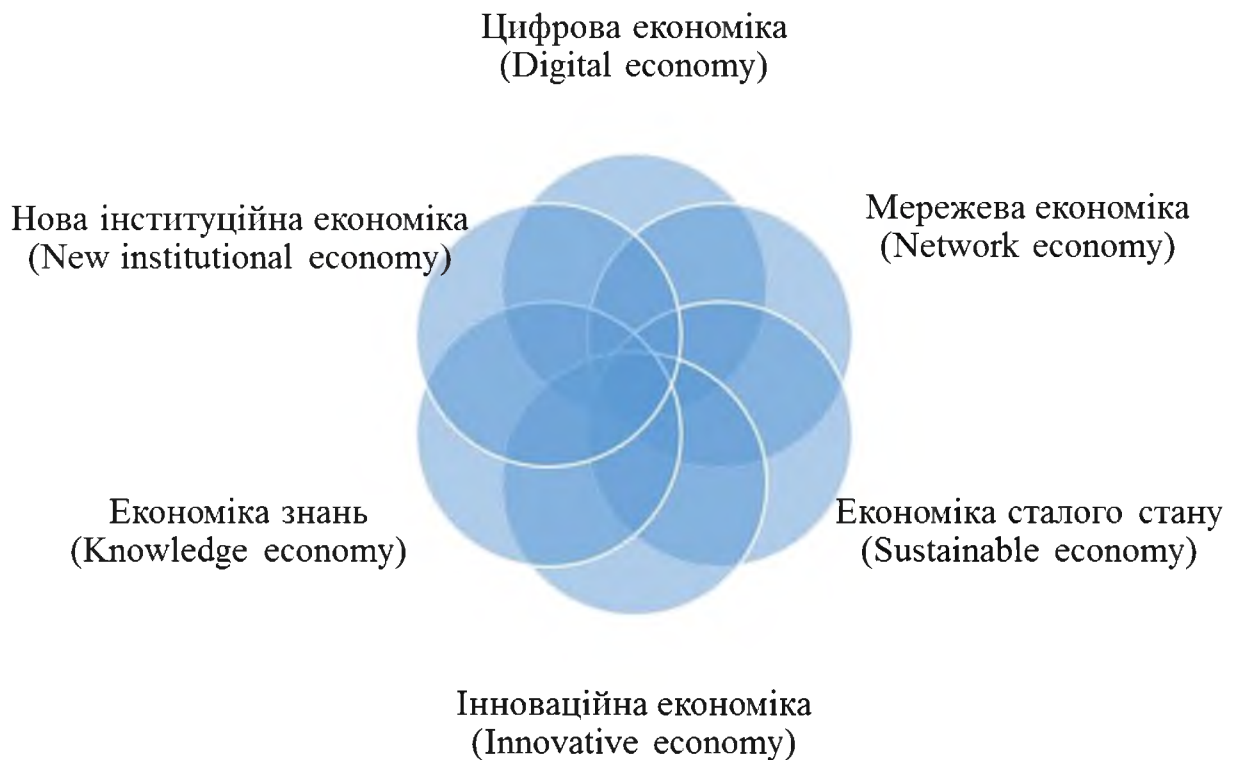
На основі Інтернету, який забезпечує тісну взаємодію у сфері технологій, контролю якості продукції, планування інновацій, нова економіка синтезується в шостий технологічний уклад, ключовими напрямками якого стануть нанотехнології, біотехнології, системи штучного інтелекту, глобальні інформаційні мережі та інтегровані високошвидкісні транспортні системи, комп'ютерна освіта, формування мережевих бізнес-співтовариств.

Ми пропонуємо під новою економікою XXI ст. розглядати, процес синергії нових економічних явищ і процесів, що розвиваються під впливом цифрової глобалізації, яка змінює характер виробництва, товаропровідних мереж і торгівлі, прискорюючи поширення і впровадження нових технологій, трансформуючи структуру глобальних соціально-економічних процесів під впливом інтелектуалізації, що викликані впровадженням знань та інновацій, включаючи адаптацію до нових проблем в умовах сталого розвитку формуючи нову інституціональну структуру.

Таким чином, синергія нової економіки XXI ст. впливає на такі явища і процеси (рис. 1.3) як нові економічні можливості глобальної мережевої інфраструктури, які забезпечуються Інтернетом, мобільним зв'язком та блокчейн-децентралізацією, нова економіка змінила структуру виробничих процесів: ієрархічні структури всередині одного підприємства змінилися децентралізованими мережевими, розкиданими по всьому світу.

Перехід до нової економіки в даний час слід вважати основним пріоритетом сучасного суспільства, його соціально-економічного розвитку та прогресу. Особлива увага їй формуванню приділяється в розвинених країнах. Успішних прикладом можуть бути інтеграційні угруповання (Додаток А), де створені можливості та перспективи модернізації суспільства країн-членів, заради підвищення економічного добробуту та соціального комфорту, використання досягнень сучасного прогресу, здатність відповідати викликам глобалізації – все це значною мірою зумовлено закріпленням цінностей і

стандартів, що дозволяють змінити спосіб життя суспільства й економіки відповідно до діяльності, та орієнтацією на генерування, поширення і використання нових знань та висококваліфікованих фахівців у всіх сферах життя.

Рис. 1.3. Синергія нової економіки у XXI ст.

Джерело: побудовано автором

Водночас, враховуючи різноманітність передумов, факторів і причин, що породжують нову економіку, пропонуємо розглядати етап розвитку постіндустріальної цивілізації, на якому провідну роль відіграють інформаційні та інші високі технології, які за допомогою інноваційних механізмів перетворюються на вирішальний фактор сталого розвитку. Визначальні тенденції виробничої та соціально-економічної трансформації форм діяльності та організації соціально-економічних систем, починають проявляти себе й інші нові і «високі» технології: мікроелектроніку, робототехніку, біо-, нано-, екотехнології. У найближчій перспективі провідною продуктивною силою розвитку можуть стати або біо-, або нанотехнології і відповідні їм виробництва.

1.2. Соціокультурний потенціал цивілізаційно-інтеграційних процесів як підґрунтя в глобальній інформаційній економіці

Сьогодні світова економіка базується на знаннях головним чином у тому, що генерування, поширення та використання знань є головною рушійною силою зростання, створення національного багатства і зайнятості. Завдяки досягненням у сфері інформаційно-комунікаційних технологій генерування, поширення та використання знань перетворилися на глобальне явище. Формування глобальних виробничо-збутових ланцюгів, заснованих на знаннях, в якості ключових двигунів глобального економічного зростання породжує, як проблеми, так і можливості для підприємств та країн, хто займається розробкою політики на національному та міжнародному рівнях.

Зміни, що відбуваються у світовій економіці в XXI ст., відповідають переходу до нового етапу розвитку продуктивних сил, переходу від індустріальної економіки до економіки постіндустріального типу, де домінують сфера послуг, наука та освіта. У процесі індустріального розвитку суспільства проявляється тенденція зміни потреб і переваг ринку; відбувається активне впровадження інтелектуального продукту, частка якого в процесі виробництва постійно збільшується. На перший план виходить спосіб виробництва і передачі знань, а також сама людина та її інтелектуальні здібності.

Розвиток будь-якої держави залежить не лише від того, як розвиватиметься економічна діяльність, а й від здатності сприймати і генерувати знання, тобто – інноваційний потенціал, що є одним із основних факторів розвитку та підвищення конкурентоспроможності країни. Більшість вітчизняних і зарубіжних дослідників, говорячи про тенденції розвитку сучасної економіки, відзначають, що вона дедалі більшою мірою залежить від знань. І. Нонака і Х. Такеучі [214] спробували пояснити причини лідерства зробивши акцент на японських компаніях та зв'язавши ефективність японських компаній у багатьох високотехнологічних галузях з їх здатністю до генерування нового знання й використання його для виробництва успішних продуктів і технологій (Додаток Б).

Основною світовою тенденцією формування сучасного суспільства є перехід від сировинної та індустріальної економіки до нової економіки, що базується на інтелектуальних ресурсах, наукоємних та інформаційних технологіях, виробництві товарів і послуг з використанням новітніх, або високих технологій, або виробництві товарів і послуг із застосуванням інформаційних технологій. Нова економіка охоплює всю систему макроекономічних наслідків розвитку нових технологій, наприклад, впливає на динаміку фондового ринку із супутніми змінами в структурі багатства та доходів юридичних і фізичних осіб, впливає на темп економічного зростання і на продуктивність праці у галузях, що передбачає якісно новий технологічний рівень усього народного господарства, включаючи діючі, наділені певним потенціалом розвитку продуктивні сили.

Друга група – теорія мережевої економіки, представлена М. Кастельсом. Відправною точкою у становленні нової епохи є момент історії (становлення інформаційно-технологічної революції), що характеризується трансформацією нашої «матеріальної культури» через роботу нової технологічної парадигми, побудованої навколо інформаційних технологій. Під технологією вчений розуміє «використання наукового знання для визначення способів виготовлення речей у відтворювальній манері». При цьому, в інформаційні технології він включає всю сукупність технологій у мікроелектроніці, створенні обчислювальної техніки (машин і програмного забезпечення), телекомунікацій / мовлення та оптико-електронної промисловості. На додаток М. Кастельс до галузі інформаційних технологій включає генну інженерію та її можливості. По-перше, тому, що генна інженерія зосереджена на декодуванні, управлінні і можливому перепрограмуванні інформаційних кодів живої матерії. По-друге, тому, що в 1990-х роках біологія, електроніка та інформатика, поступово зблизилися і почали взаємодіяти задля відкриття і застосування нових матеріалів, що більш фундаментально у даному концептуальному підході.

При цьому процес технологічної трансформації розширюється, оскільки він здатний створити інтерфейс між технологічними полями через загальне

цифрове мовлення, на якому інформація створюється, зберігається, витягується, обробляється і передається [48, с. 329].

Тобто, ідея ІКТ – інфраструктури в новому суспільстві є базою дослідження, оскільки він трактує інформацію як організовані і передані дані. Важливою особливістю, якої набула його теорія, є інше обґрунтування ролі інформації і знань (щодо знань він погоджується з визначенням Д. Белла «...знання – це організований комплекс опису фактів або думок, що представляє зважене судження або експериментальний результат, який передається в систематизованому вигляді за допомогою спілкування» [7]) для технологічної революції, що впливає на становлення нового суспільства: «нинішню технологічну революцію характеризує не центральна роль знань та інформації, але застосування таких знань та інформації до генерування знань і пристроїв, що обробляють інформацію і здійснюють комунікацію, в кумулятивній петлі зворотного зв'язку між інновацією та напрямками використання інновацій, тобто завдяки технологічним інноваціям, прогрес знання на основі отриманої інформації в короткі терміни призводить до збільшення інформації і знання» [49, с. 12].

Ми також погоджуємось із твердженням М. Кастельса, що в останні десятиліття у світі з'явилася економіка нового типу, яку він називає «інформаційною і глобальною». Вона є глобальною тому, що основні види економічної діяльності, такі як виробництво, споживання і циркуляція товарів і послуг, а також їхні складові (капітал, праця, сировина, управління, інформація, технологія, ринки), зорганізуються в глобальному масштабі із використанням розгалуженої мережі, що пов'язує економічних агентів. М. Кастельс вводить новий термін – «інформаціоналізм», який означає «вплив знань на продуктивність», так як продуктивність і конкурентоспроможність суб'єктів нової економіки залежать, насамперед, від їх здатності генерувати, обробляти й ефективно використовувати інформацію, засновану на знаннях.

Термін «інформаційне суспільство» підкреслює роль інформації у суспільстві. Але, як стверджує М. Кастельс, інформація у найбільш широкому сенсі, як передача знань, відіграла критично важливу роль у всіх

суспільствах, включаючи культурно структуровану і, певною мірою, об'єднану головним чином інтелектуальними межами середньовічну Європу. На противагу цьому, термін «інформаційне» вказує на атрибут специфічної форми соціальної організації, де, завдяки новим технологічним умовам, що виникають у даній історичний період, генерування, обробка та передача інформації стали фундаментальними джерелами продуктивності і влади. Підсумовуючи висновок М. Кастельса, можемо зазначити, що існування економіки в інформаційну епоху можливе лише за наявності глобальної мережі, яка пов'язує економічних агентів. Все це призводить до формування мережевого суспільства – оскільки, «воно створене мережами виробництва, влади і досвіду, які утворюють віртуальну культуру в глобальних потоках, що перетинають час і простір» [144 с. 35].

Також важливе місце серед теорій міжнародного інформаційного обміну посідає точка зору П. Дракера і концепція ООН з питань освіти, науки і культури (далі – ЮНЕСКО). Так, П. Друкер стверджує, що формування суспільства знань пов'язане з тим, що сьогодні знання є основним соціально-економічним ресурсом, причому не будь-які знання, а прикладні, пов'язані, перш за все з появою «працівника знань» [25].

При цьому в основі всіх трьох етапів підвищення ролі знань (етапів розвитку суспільства) – промислової революції (1700-1900 рр., застосування знань для розробки знарядь праці, технологій, видів готової продукції), революції в продуктивності праці (1900-1945 рр., застосування знань до процесів трудової діяльності) і революції в управлінні (1945 – по 1993 рр. пов'язане зі становленням менеджменту) – лежить докорінна зміна значення знання: об'єктом інвестицій стають ІКТ та системи управління, домінуючими ресурсами – знання і віртуальний капітал, що призводить до інтенсивного економічного зростання. Людство пройшло шлях від знання (в однині) до знань (у множині), тобто до численних галузей знань. Знання в силу необхідності стали глибоко спеціалізованими [26, с. 89-126].

Особливий внесок у вироблення концепції «суспільство, засноване на знаннях» внесла ЮНЕСКО. У Всесвітній доповіді ЮНЕСКО «До суспільства

знань», опублікованій в 2005 р., сформовано твердження, що поширення нових технологій і поява Інтернету, як мережі загального доступу, дають нові шанси для розширення суспільних знань; а розвиток Інтернету, мобільного телефонного зв'язку і цифрових технологій з третьою промисловою революцією – докорінно змінив місце знань у суспільстві [206, с. 39].

При цьому ЮНЕСКО визначає «інформацію» як інструмент знання. Критично важливими ЮНЕСКО вважає неприпустимість інформаційного (електронно-цифрового) розриву і надмірну комерціалізацію знань. У доповіді сформовано фундаментальні моделі суспільства знань («три стовпи суспільства знання»): 1) більш справедлива оцінка знань для ліквідації наявних видів нерівності («існуючих розривів»); 2) більш широка участь усіх зацікавлених сил у вирішенні питання доступу до знань; 3) більш успішна інтеграція політичних дій у галузі знань та інновацій.

Світові дослідження кінця ХХ – початку ХХІ ст. у галузі економіки, вважають важливою умовою успішного соціально-економічного розвитку перехід на шлях модернізації, що висуває певні вимоги до особи і соціуму. У нашому дослідженні ми припускаємо, що до чинників соціально-економічного розвитку можна віднести такі категорії: культурні та базові індивідуальні цінності, оскільки доведено існування прямого зв'язку між кількісним соціально-економічним розвитком і динамікою основних цінностей [3]. Під соціально-економічним розвитком ми розуміємо процес підвищення рівня і якості життя населення.

Розуміння суті культурних та індивідуальних цінностей неможливе без з'ясування змісту понять «цінність», «цінності» і «ціннісні орієнтації», які є предметом досліджень соціальних і гуманітарних наук: психології, культурології, політології, соціології, філософії та ін. Необхідність вивчення проблематики цінностей визначає їх аналітична і прогностична функція, оскільки за сформованою у суспільстві системою цінностей, ціннісних орієнтацій, можна висунути гіпотезу про історично сформований суспільний стан, його потенціал і соціально-економічні тенденції розвитку [15].

Цінності мають міждисциплінарний характер, вони можуть бути представлені: по-перше, як об'єктивні норми і регулятори соціальної поведінки, по-друге, як суб'єктивні концепції бажаного для індивіда або групи. З цієї причини структурний і функціональний аналіз цінностей здійснюється на макро- або мікро- рівнях, тобто соціально-культурному або індивідуально-психологічному рівні. Оскільки походження цінностей можна розглядати в контексті різних категоріальних систем, що інтерпретуються як риси, мотиви, установки, життєві цілі, каузальні атрибуції, переконання, очікування, наміри, моделі поведінки, зосередження інтересів і бажань та ін. [208].

Одна з найбільш поширених концепцій представлена М. Рокічем, який розуміє під цінностями стійкі переконання. Ці переконання полягають в тому, що конкретний спосіб поведінки або сенс існування краще з особистої чи соціальної точки зору, ніж протилежний їм спосіб поведінки [220]. Згідно з його уявленням, існує три типи переконань: екзистенційні, оціночні та прогностичні. Цінності М. Рокіч відносить до третього – прогностичного типу переконань, який дає можливість орієнтуватися в бажаності-небажаності способу поведінки (операціональні, інструментальні цінності) і існування (смыслові, термінальні цінності).

Також М. Рокіч описує ознаки, що характеризують цінності: кількість цінностей, які можуть вважатися надбанням людини, відносно невелике; всі люди мають однакові цінності, але різною мірою; цінності сформовані в системі; витоки цінностей кореняться в культурі, інститутах суспільства і особистості – цінності впливають практично на всі соціальні феномени [221].

Поняття культурних цінностей можна трактувати як щось співвідносне з об'єктом діяльності. Цінності ж конкретної особистості є одним з головних компонентів її структури, що виявляється у всіх сферах життєдіяльності. Індивідуальні цінності формуються в умовах соціального середовища особистості. Однією з функцій цінностей є регулювання поведінки, ціннісні орієнтації є значним психологічним компонентом саморозвитку особистості.

Цінності, які домінують в суспільстві є головним елементом культури, а ціннісні пріоритети індивідів реалізуються в основних цілях поведінки. Разом з

тим, досвід повсякденного життя в мінливих екологічних та соціально-економічних умовах безпосередньо впливають на цінності, тому підходять для аналізу змін, що відбуваються в культурі і особистості у відповідь на історичні та соціально-політичні зміни.

Теоретичні підходи до вимірювання цінностей в цивілізаційній площині, можна розглядати з точки зору індивідуального та культурного рівнів. Цінності індивідуального рівня є універсальними у всіх культурах, що проявляється у ступені відносної вираженості тих чи інших цінностей у більшості членів даної культури. Таким чином, в нашій роботі буде проведений структурний і функціональний аналіз цінностей на мікро-, макро- та цивілізаційному рівнях. Для цього ми будемо спиратися на теорії вимірювання культур Г. Хофстеде [184], підхід Р. Інглхарта [197] і теорію вимірювання цінностей на індивідуальному рівні Ш. Шварца [231].

Д. Мацумото визначає культуру як сукупність установок, цінностей, вірувань і поведінки, які поділяються групою людей, але по-різному кожним індивідом, і які передаються від покоління до покоління. Культура – складний, багаторівневий конструкт, у якому можна виділити окремі компоненти: об'єктивні і суб'єктивні елементи культури – тобто «ті аспекти, які ми не можемо побачити і відчувати, але які, як ми знаємо, існують, наприклад, соціальні норми, звичаї, установки і цінності» [210].

Основну характеристику культури складають домінуючі в суспільстві ціннісні установки [180, 190, 227], які можна визначити як культурні ідеали. (табл. 1.3) Тобто, поєднання значень, переконань, традицій, норм та орієнтирів, які домінують в певному суспільстві, є демонстрацією культури, яка лежить в їх основі. Тому, ми вважаємо терміни «культурні цінності», «культурно-економічні цінності», «культурні характеристики», «культурні чинники» і «культурні виміри» – рівнозначними.

Для того, щоб більш детально охарактеризувати поняття культурних цінностей, необхідно дослідити етимологію терміну «культура» (від англ. «культура» – це раса, національність, традиції, одяг, їжа, музика, образотворче мистецтво та ін.).

Антропологія шести класів визначень поняття «культура»

описові	містять спроби перерахування аспектів людського життя і діяльності, формують культуру;
історичні	аккумуляція традицій в процесі існування культури (культурна спадщина);
нормативні	опис норм і правил, які керують людською поведінкою;
психологічні	психологічні феномени (приспосовування, культурна адаптація, вирішення проблем, навчання, навички);
структурні	моделі організації культури: культура – не комплекс звичаїв, а спосіб єдина модель внутрішніх зв'язків феноменів;
генетичні	засновані на походженні або генезі культур: культура як результат адаптації групи середовища проживання, народжується у соціальній взаємодії і творчому розвитку

Джерело: складено автором на основі [184; 197; 210; 231]

Таким чином, культура – складне, багатогранне поняття, яке можна віднести до матеріальних (їжа, одяг), соціальних (організація і структура суспільства) явищ та до індивідуальної поведінки, репродукції, організованої діяльності (релігія і наука). Особливою характеристикою культурних цінностей є відносна стабільність [180; 191], тобто, культура змінюється повільно, але відповідає на глобальні виклики мінливого міжнародного середовища. Соціальна адаптація до інформаційно-технологічного прогресу, зростання добробуту, контакту з іншими культурами та іншими зовнішніми чинниками спонукають до зміни ціннісних пріоритетів. Зміни в соціально-економічному середовищі, впливаючи на життєвий досвід індивідів, тим самим сприяють зміні переконань, позицій і цінностей на індивідуальному рівні, що, в свою чергу, знаходить відображення у розвитку країн.

Явище «культура» є важко відчутним, складним для розуміння та оцінки. Однак, використовуючи традиційні методи економіко-математичного моделювання, ряд дослідників створили моделі вимірювання культур: Г. Хофстеде [185], цінності Р. Інглхарта [197], Ш. Шварца [232], культурні синдроми Г. Тріандіса [248] і соціальні аксіоми М. Бонда і К. Леунга [138]. Кожна з цих концепцій враховує унікальні підстави і відмінне від інших розуміння культури та соціально-економічного розвитку європейської цивілізації, що полягає у її неоднорідності.

Модель вимірювання культурної варіативності крос-культурної площини, розроблена нідерландським психологом Г. Хофстеде, базується на

колективному програмуванні свідомості, яке відрізняє членів однієї групи або типу людей від інших [184], а також вживає поняття «культура» стосовно племен або етнічних груп (в антропології), щодо націй (в політології, соціології та менеджменті) і відносно організацій (в соціології і менеджменті). При цьому, малодослідженою галуззю залишається культура професійних груп (наприклад, інженерів в порівнянні з бухгалтерами, або представників різних академічних дисциплін). Застосування терміну «культура» можливе також до гендерних, соціальних і вікових груп.

Однак при переході від однієї соціальної групи до іншої ми стикаємося із принципово іншою природою поняття. Соціальні, національні або гендерні культури, які прививаються з раннього дитинства, мають більш глибоке походження у людській свідомості, ніж культури професійних груп, організаційні культури, придбані під час трудової діяльності. В останньому випадку одна може замінятися іншою, коли людина змінює місце роботи.

Культура суспільства заснована на неусвідомлених феноменах та цінностях і розуміється як «широко поширена схильність віддавати перевагу деяким обставинам в порівнянні з іншими» [189]. Культури в організаціях, навпаки, швидше засновані на практиках (явних і усвідомлюваних) і розуміються як сприйняття людьми того, що відбувається в їхньому організаційному оточенні (табл. 1.4).

У 1980 р. Г. Хофстеде у дослідженні «Наслідки культури: міжнародні відмінності трудових цінностей», описав результати, отримані за допомогою розробленої ним методики на основі результатів факторного аналізу, виділивши чотири індикатори, за допомогою яких можуть бути охарактеризовані й описані пануючі ціннісні системи представників різних країн і етнічних груп: індивідуалізм; дистанція влади; уникнення невизначеності; маскулінізм [184].

Погоджуємось із твердженням Г. Хофстеде, що культури, в яких превалює індивідуалізм, сприяють самореалізації їх членів, це і корелює із ієрархією потреб А. Маслоу, за якою, головна мета життя людини – це самоактуалізація. Враховувати, що кожна особистість має яскраво виражену індивідуальність, сукупність талантів і можливостей, то актуалізація цих

можливостей розглядається як найвища мета, якій людина повинна присвятити своє життя. Також можна виділити переваги колективізму.

Таблиця 1.4

Вплив культурних особливостей на формування нової економіки

PDI дистанція влади: 1) висока / 2) низька	1. схильність до створення ієрархічних структур в економіці, сприяння формуванню високих податкових ставок і низької соціальної орієнтації економіки; 2. тенденція до формування гнучких, адаптивних структур, сприяє формуванню соціально-орієнтованої економіки;
UAI уникнення невизначеності: 1) висока / 2) низька	1. не дає можливості функціонувати в конкурентному середовищі, яке характеризується заданим рівнем невизначеності; 2. дає можливість функціонувати в динамічному зовнішньому середовищі;
IND індивідуалізм: 1) індивідуалізм / 2) колективізм	1. індивідуальні досягнення економічних цілей, здатність до особистісної конкуренції, сприяє формуванню культури сплати податків; 2. колективне досягнення економічних цілей, сприяє ухиленню від оподаткування.
MAS маскулітність: 1) чоловіче / 2) жіноче начало	1. орієнтація на досягнення рівня життя, ризик недобросовісної конкуренції, низьке податкове навантаження на економіку; 2. орієнтація на забезпечення якості життя, розвиток соціальної сфери, високі податкові ставки.
LTO орієнтація : 1) довгострокова / 2) короткострокова орієнтація	1. сприяє пошуку довгострокових варіантів фінансового забезпечення, сприяє стабільності податкової системи; 2. сприяє використанню короткострокових інструментів в економічному регулюванні, як наслідок – часта зміна кількості податків і податкових ставок.

Джерело: побудовано автором на основі [184; 185; 186]

Так, в традиційних культурах, в яких переважає колективізм, рівень злочинності зазвичай нижчий, що пов'язано з типом соціалізації даних культур, вираженні турботи про дітей, заохочення взаємної залежності, які дозволяють більшою мірою уникнути проблем, пов'язаних з порушенням закону, алкоголізмом і наркоманією.

Однак, можна виділити і недоліки колективізму, характерними рисами якого є більш виражені авторитаризм і тиск на особистість, наприклад, прийняття рішення або вибір залежить не від власного бажання дітей, а від переваг їх батьків. В подібних культурах невелика цінність окремої людської особистості і навіть людського життя. Для такого типу культур характерні

висока конкуренція між окремими групами за владу, в результаті якої ніхто не думає про добробут суспільства загалом.

До позитивних сторін індивідуалізму можна віднести - акцент на правах окремої особистості, демократію, мультикультуралізм. Карається одна людина і лише за свої помилки відповідно до закону. У подібних культурах особистість може розвивати свої таланти, що є вигідним для всього суспільства, оскільки економіка розвивається в результаті діяльності окремих людей. До негативних сторін індивідуалізму можна віднести - самотність, сімейні конфлікти, розлучення, нарцисизм. На думку деяких дослідників, зайва свобода може бути причиною відчуження, злочинності, ранніх вагітностей, наркоманії, самогубств.

Проте, проведене Г. Хофстеде дослідження показало, що у розвинених і західних країнах проявляється тенденція до переважання індивідуалізму, в той час як в менш розвинених і східних країнах переважає колективізм [188].

Дистанція влади визначається як «ступінь нерівномірності розподілу влади з точки зору членів даного суспільства» [184]. Для товариств з високими показниками за заданим параметром влада є найбільш важливою частиною суспільного життя. Так, люди, які не наділені владою, розглядають своє керівництво як відмінну від них групу, і навпаки. У культурах подібного типу влада має примусовий характер, в той час як в культурах з низькою дистанцією влади визначається лише критерій легітимності і компетентності. Високий рівень дистанції влади відображається на заохоченні, відповідальності і старанності, схильності до конформізму, авторитарності. Якщо розглядати культуру країни з високим рівнем дистанції влади, то можна відзначити, що в них домінує більш жорсткий стиль управління; члени суспільства не можуть вільно висловлювати свою незгоду.

Також Г. Хофстеде провів порівняльний аналіз вимірювання «дистанція влади» з даними, отриманими Г. Тріандіса, і дійшов висновку, що умовами досягнення успіху в культурах з високою дистанцією влади є такт, гроші і послужливість, в той час як в культурах з низькою дистанцією влади такими умовами виступають рівність і повага до особистості. Разом з тим, досягнення успіху в розумінні членів культур з низькою дистанцією влади включає знання,

любов і щастя, членів культур з високою дистанцією влади – спадок, скупість, хитрість та, інколи, нечесність.

Уникнення невизначеності. Г. Хофстеде в своєму дослідженні умовно розділив культури на дві групи за рівнем уникнення невизначеності. Високий рівень уникнення невизначеності, притаманний культурам колективістського типу, що мають дуже низький рівень толерантності до невизначеності. Це проявляється у високому ступені тривожності й агресивній поведінці. Люди із подібних культур мають підвищену потребу в формалізованих правилах і нормах поведінки, їм властива низька толерантність до людей або груп із відмінними ідеями або поведінкою. Зокрема, представники культур із низьким рівнем уникнення невизначеності характеризуються мізерним проявом емоцій, низьким рівнем стресу, прийняттям розбіжностей і схильністю до ризику.

Високий ступінь маскулінності – виразності «чоловічого начала», вказує на переважання в даній культурі цінності матеріальних речей, показовості та влади. Культури ж, в яких основними цінностями є людина, її виховання і сенс життя, вважаються фемінними (заснованими на «жіночому началі»). У культурах феміністичного типу незначна гендерна відмінність, старанність, амбіційність і незалежність не несуть навантаження.

Довгострокова і короткострокова орієнтація, демонструє тип тимчасової орієнтації суспільства – довгостроковий (стратегічний), супроводжується високим рівнем прагматизму у суспільстві, або короткостроковий (тактичний), що вказує на прихильність суспільства традиціоналізму. Поліус шкали, пов'язаний з довгостроковою орієнтованістю, відповідає «конфуціанському динамізму» у М. Х. Бонда [138]. Довгострокова орієнтація характеризує наполегливість, ощадливість і статусний принцип взаємовідносин. Подібний набір цінностей сприяє розвитку діяльній активності. Наприклад, завзятість і наполегливість є платформою для підприємницької діяльності, гармонійна і стійка ієрархія полегшує виконання рольових обов'язків, а ощадливість сприяє накопиченню капіталу, який потім можна інвестувати в справу. Переважання в суспільстві короткострокової орієнтації сповільнює розвиток. Надмірне прагнення до стійкості і стабільності перешкоджає ініціативності,

ризикованості та гнучкості, які виступають важливими чинниками успішної діяльності в умовах глобальних викликів.

Потурання і стриманість доповнюють довгострокову / короткострокову тимчасову орієнтованість, даний параметр охоплює рівень щастя. Так, для суспільства з високим рівнем втілення бажань характерно досить вільне задоволення основних і природних людських потреб, пов'язаних з насолодою життям і отриманням втіх. У свою чергу, високий рівень стриманості відзначається в культурі, де задоволення потреб контролюється і управляється шляхом введення строгих суспільних норм [184].

Таким чином, Г. Хофстеде було виділено шість параметрів, що визначають кількісні характеристики культур: «дистанція влади», «уникнення невизначеності», «індивідуалізм / колективізм», «маскулінність / фемінінність», «довгострокова / короткострокова тимчасова орієнтація» і «потурання бажанням / стриманість», що впливають на соціально-економічний розвиток.

Вимірювання культур Ш. Шварца, базується на двох методиках вивчення цінностей — на рівні особи і на рівні культур. Індивідуальний рівень визначає культурні ціннісні орієнтації, згідно з яким, всі суспільства стикаються з певними базовими проблемами регулювання людської діяльності. Культурні цінності групового рівня визначають способи вирішення різними суспільствами базових проблем регулювання людської діяльності [239]. Перша проблема: природа відносин між особистістю і групою – ступінь незалежності або «приналежності» людей до своїх груп («Автономія» – люди розглядаються як незалежні і самостійні, і «Приналежність» (раніше «Консерватизм») – люди розглядаються якщо належать колективам). Друга проблема: забезпечення соціально-відповідальної поведінки (перше – «Рівноправність», спонукає визнавати моральне рівність всіх людей в той час як другий – «Ієрархія», заснований на ієрархічній системі ролевих приписів, що забезпечують соціально-відповідальної поведінки). Третя проблема: регулювання ставлення людей до природного і соціального оточення (перше – «Гармонія», вимагає приймати світ таким, яким він є; друге – «Майстерність», в якому заохочується активне самоствердження, спрямоване на зміну природного і соціального

середовища). Отже, теорія Ш. Шварца виділяє три біполярних виміри культури, що представляють альтернативні рішення кожної з трьох проблем, до яких дотикаються всі суспільства: «Приналежність» проти «Автономії», «Ієрархія» проти «Рівноправ'я» і «Майстерність» проти «Гармонії».

Вимірювання культур Р. Інглхарта, ініційоване у 1981 р. під назвою «Всесвітній огляд цінностей» (World Values Survey), проводиться більше 30 р. і охоплює 75 країн, де проживає 85% населення Землі [255]. «Всесвітній огляд цінностей» створено для вивчення всіх основних галузей суспільних відносин – від релігії до політичного, соціально-економічного і суспільного життя. Після факторного аналізу цінностей виділено два виміри:

1) «Традиційні – секулярно-раціональні цінності»;

2) «Цінності виживання – цінності самовираження», вказують на відмінності між товариствами за релігійною ознакою. Для культур, де традиційні цінності відіграють важливу роль, характерними є такі взаємопов'язані суспільні явища як повага влади, Бога, батьківщини та сім'ї, що має високий показник у традиційних суспільствах, де основними є взаємини за типом «батько-дитина», які полягають в тому, що людина прагне досягти певних успіхів для того, щоб батьки ним пишалися, і незалежно від того, які у нього батьки і ким вони є, він повинен любити їх і поважати. Батьки ж повинні прикладати максимум зусиль на благо власних дітей, навіть якщо для цього доведеться себе обмежувати.

У традиційних суспільствах перевага віддається великим сім'ям, які ідеалізуються і часто створюються. Дослідження Р. Інглхарта показали, що даний фактор корелює з високим рівнем народжуваності [202]. В традиційних суспільствах культивується почуття національної гордості, схвалюється повага до влади, превалюють протекціоністські погляди до зовнішньої торгівлі і політики держави. Також, представники подібних товариств схильні займати пасивну позицію у взаєминах з владою.

Розглядаючи доіндустріальні суспільства, можна відзначити виняткову важливість сім'ї для виживання. Це обумовлює негативне ставлення до розлучень, абортів, евтаназії та суїцидів, а також перевагу соціального

конформізму індивідуальним самовираженням. У політичній сфері це проявляється як перевага консенсусу над відкритими політичними конфліктами. Для них характерний високий рівень національної гордості і, в окремих випадках, націоналістичні погляди. Отже, в суспільствах, де превалюють секулярно-раціональні цінності, за всіма зазначеними вище пунктами дотримуються протилежних точок зору. У культурах такого роду зростає цінність захисту навколишнього середовища, гендерної рівності і виникає потреба участі в економічному й політичному житті суспільства. В останні 25 років спостерігається тенденція поширення даних цінностей в більшості сучасних індустріальних суспільствах, за якими отримані великі дані в тимчасових зрізах (рис.1.4.).

Рис. 1.4. Шкала раціональності та домінуючих цінностей у цивілізаційно-інтеграційній площині

Джерело: побудовано автором на основі даних [255]

Таким чином, цивілізаційний розвиток за Р. Інглхартом визначається у такий спосіб: економічний прогрес призводить до поступових змін у сфері культури, які сприяють формуванню демократичних інститутів або розвитку вже існуючих, процес трансформації триває протягом довгого відрізка часу і не є автоматичним (наприклад, це проявляється в опорі армії або поліції,

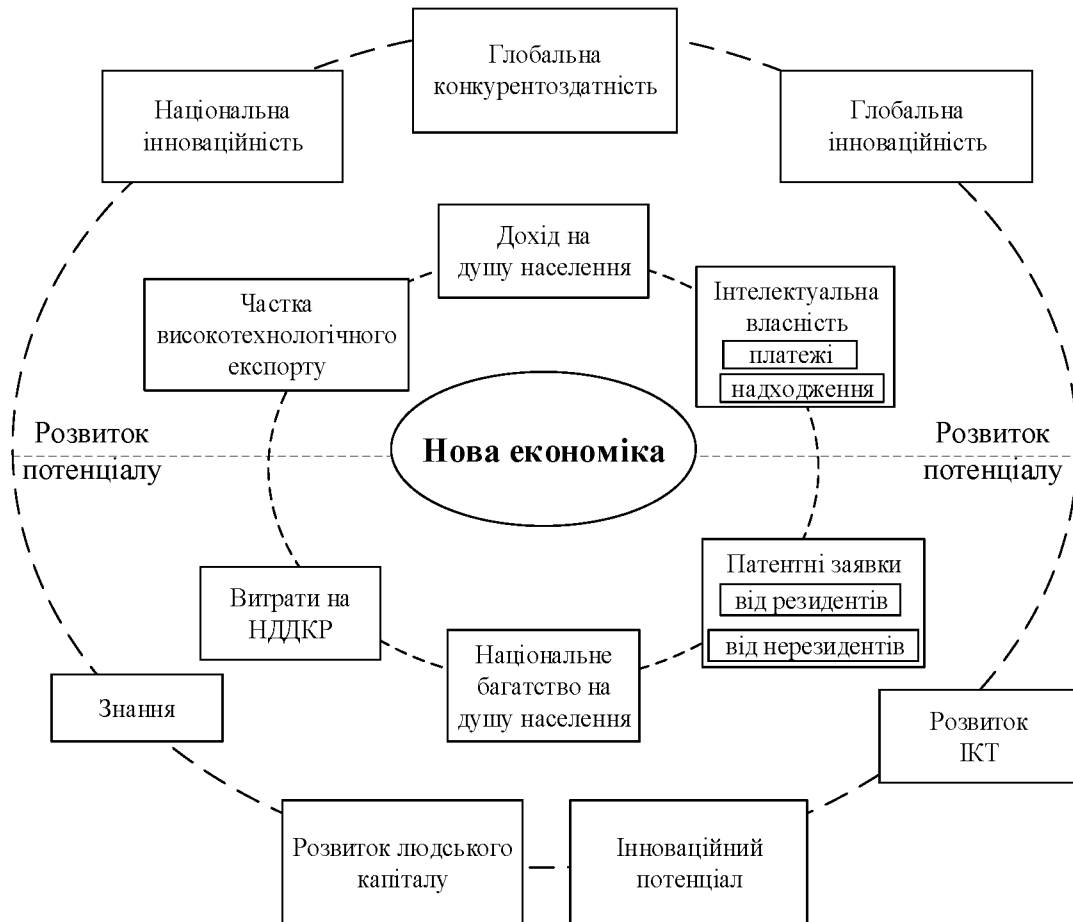
контрольованих елітою, процесу демократизації). Однак для прогресу, якому піддається суспільство, характерна переорієнтація людей на пріоритети автономії і самовираження в усіх сферах життєдіяльності, включаючи і політичну [203]. Незважаючи на те, що у розвинутих країн більше шансів стати демократичними, ніж у менш розвинених, процес демократизації залежить не лише від добробуту, адже культура є важливішим чинником економічного розвитку. Найважливішим фактором є виникнення цінностей довіри, добробуту, терпимості і співучасті, оскільки побудова громадянського суспільства неможлива без допомоги правлячих еліт, трансформації інституційного середовища, тому що процес демократизації в основному залежить від переконань і ціннісних установок громадян, не наділених владою [204].

Таким чином, Р. Інглхарт на основі проведеного «Всесвітнього опитування цінностей» продемонстрував велике значення рівня соціально-економічного розвитку країн для формування сприятливого соціально-психологічного і соціально-політичного клімату, появи можливостей для самореалізації особистості, втілення свого потенціалу. Також він зазначає, що культурні установки можуть змінюватися в залежності від рівня економічного розвитку країни, набуваючи більш гуманного постматеріалістичного характеру.

Вважаємо, що розвиток потенціалу країн відбувається в процесі поглиблення кроскультурних цивілізаційно-інтеграційних процесів. Країни, володіючи економічним, соціальним, знаннєвим, інформаційним, цифровим, інноваційним та іншими ресурсами, інтегруються задля покращення внутрішнього і зовнішнього середовища у глобальному економічному просторі. Тому, розвиток потенціалу нової економіки у цивілізаційно-інтеграційних процесах можна зобразити графічно наступним чином (рис. 1.5).

Розглядаючи розвиток потенціалу нової економіки у даному ракурсі: інноваційний розвиток впливає на потенціал країн в глобальній інноваційній системі (зовнішній контур – результат макроекономічного впливу національних інноваційних систем, які впливають на конкурентоздатність країн та їх інтеграцію до глобальної інноваційної системи, а внутрішній контур характеризується

середовищем національних інноваційних систем у територіальних рамках), а всі складові внутрішнього контуру мають вихід і формують зовнішній контур.

Рис. 1. 5. Розвиток потенціалу нової економіки в глобальному середовищі

Джерело: побудовано автором

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що сучасному світу властива певна ціннісна динаміка – від традиційних цінностей до цінностей постіндустріалізму, які визначають глобальні культурні та цивілізаційні трансформації і роблять значний вплив на всі сторони суспільного життя. За Р. Інглхарт, постіндустріальні цінності за своєю суттю є ліберальними, оскільки акцентують увагу на особистій свободі і емансипації від норм.

1.3. Роль нової економіки у розвитку європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів

Розуміння цивілізаційного руху людства, розглянутого у цілісності, дає змогу передбачати стадіальність, полілінійність та соціокультурну дискретність. Моделювання соціально-економічних процесів передбачає вирішення широкого кола питань, пов'язаних з проблемами як внутрішньої цілісності соціокультурних проявів окремих цивілізацій, так і взаємодії конкретних цивілізацій у синхронному та діахронному планах. При цьому, не вирішеними залишаються питання щодо природи соціокультурної цілісності цивілізацій і цивілізаційної ойкумени, щодо структури останніх, незмінно пов'язаної з етнічним і конфесійним поділом людства, наявністю стійких систем економічних зв'язків та ін. Однак, розгляд даного блоку проблем передбачає попереднє визначення значень використовуваних понять, перш за все таких, як «цивілізація» і «цивілізаційний процес».

Одним з перших, хто ввів поняття «цивілізація» у наукову літературу є А. Фергюсон [107]. Він розумів її як стадію розвитку людського суспільства, що характеризується існуванням писемності, суспільних класів, міст та інших сформованих ступенів цивілізаційного розвитку. В другій половині XVIII ст. і протягом XIX ст. поняття та стадії розвитку цивілізацій почали активно досліджувати і розробляти багато західноєвропейських науковців, серед яких сформувалось три наукові школи – французька, англійська та німецька (табл. 1.5).

В епоху буржуазно-демократичних революцій, наполеонівських війн і в період національних держав надзвичайно загострився інтерес вчених до закономірностей загальноісторичного процесу, тим більше, що в даному десятилітті відбувалось становлення і поширення світової індустріальної цивілізації, яка сягнула апогею свого розвитку в середині XIX ст., коли завершився процес формування четвертого покоління локальних цивілізацій, і всі процеси потребували наукового дослідження.

Таким чином, до кінця XIX ст. сформувались різноманітні цивілізаційні школи, як результат поєднання всесвітньо-історичного цивілізаційного процесу

з вивченням особливостей і взаємодії локальних цивілізацій. Це стало найважливішою складовою частиною індустріальної парадигми суспільствознавства, що відображала рівень пізнання закономірностей і протиріч індустріальної і локальних цивілізацій (Додаток В).

Таблиця 1.5

Трактування поняття «цивілізація» згідно із класифікацією світових та європейських цивілізаційних шкіл

Цивілізаційна школа	Представники	Трактування
Французька	А. Тюрго; Ж.-Ж. Руссо; Д. Дидро; М.-Ж. Кондорсе; А. де Сен-Симон; О. Конт; Ф. Гизо; Ш. Ренувье; Ж. Мішле; Е. Кінне; І. Тен; А. Дюмон; Е. Дюркгейм;	центральне явище історичного процесу, що проходить у своєму розвитку 12 стадій, кожна з яких пов'язана із певним рівнем розвитку економіки і суспільства, зміною культурних цінностей та реалізується в певній країні;
Англійська	А. Фергюсон; Л. Морган; Ф. Енгельс; Г. Бокль; Г. Спенсер;	наслідок розвитку продуктивної діяльності людей, їх збагачення та створення ними державних інституцій для захисту своєї власності та встановлення громадянського суспільства;
Німецька	І. Гердер; Г. Гегель; Г. Рюккерт	завершена стадія розвитку людського суспільства, що характеризується достатнім економічним та ресурсним потенціалом для подальшого розвитку;
Американська	Л. Морган; Ф. Енгельс;	зміна способів відтворення людини в залежності від способу виробництва;
Російська	А. Кантемир; В. Татішев; А. Хом'яков; П. Чадаєв; Н. Чернишов; П. Лавров; Н. Данилевський; Н. Кареев; В. Ключевський; Л. Мечніков; П. Мілюков;	природна система історії, яка полягає в розрізненні культурно-історичних типів розвитку як головної підстави її поділу від ступенів економічного та соціального розвитку.

Джерело: Побудовано автором на основі [58, с. 30-46].

За К. Ясперс як «осьовий час», як і протягом формування цивілізації, були створені політичні системи імперського типу, з одного боку, і полісні самоврядні структури – з іншого, закладені основи приватновласницьких відносин і ринкових форм економіки, виник феномен особистості, що

корелюється в культурному вимірі з появою філософії, пророчих релігій, авторської ліричної поезії і портретного мистецтва. Нарешті на Заході в середині спливаючого тисячоліття відбувається трансформація всієї традиційної соціокультурної системи, в результаті якої в економіці затверджується капіталізм, в політичному житті – парламентаризм, в мисленні – раціоналізм, у виробництві – індустріалізм, в системі цінностей – індивідуалізм і утилітарний прагматизм при тому, що організована на цих принципах громадська система розвиває небачену могутність і експансіонізм, згуртовуючи під своєю егідою все інше людство до початку ХХ ст., коли і створюється глобальна, в масштабах всієї земної кулі, макроцивілізаційна система. У структурі цивілізаційного розвитку завжди можна було спостерігати за наявністю, малозалежних або ізольованих центрів випереджаючого розвитку з їх зовнішньою або ближньою, внутрішньою і віддаленою периферією, спорадичними або регулярними тенденціями, що посилюються від початку всесвітньої взаємодії людства з епохи Великих географічних відкриттів і подальшого складання всесвітньої макроцивілізаційної системи.

В якості реально функціонуючих, самоорганізуються і саморозвиваються окремі цивілізації (і виникають на їх основі цивілізаційні ойкумени) з їх ближньою (на які вони безпосередньо впливають) і віддаленою (на які впливають опосередковано) периферією. Разом з тим, через лінії прямих і ланцюжки опосередкованих зв'язків, виникають зони перехресних впливів з боку різних центрів випереджаючого впливу тощо. Задовго до епохи Великих географічних відкриттів людство утворювало певну, нехай і надзвичайно пухку, з надмірно слабкими і спорадичними контактами в ряді місць (особливо Америки, Австралії і Океанії зі Старим Світом), поліцентричну структуру, так би мовити, «передсистемного» типу.

Початок її становлення можемо з повним правом відносити до епохи «неолітичної революції» і викликаного нею демографічного вибуху, що призвів до швидкого поширення носіїв виробничого господарства по всіх придатних для його ведення просторах суші. Свою роль в цьому відіграли і колективи спеціалізованих рибалок і мисливців на морського звіра, які в неоліті тонкими і

переривчастими ланцюжками поширювалися вздовж морського узбережжя і річкових русел вглиб континентів. До початку Середньовіччя вона знайшла вже цілком популярні обриси. Однак її трансформація у, власне, систему глобальних комунікацій була пов'язана вже з процесами, що розгортаються з рубежу ер (Великий шовковий шлях), а особливо – в Новий час. Але набагато істотніше, реальніше за те, що з часів «неолітичної революції» спостерігається формування декількох центрів випереджаючого розвитку, початківців та їх здатність грати визначальну роль в історії людства. З одного боку, вони, як зазначалося, впливають на свої периферії і, так чи інакше, контактують між собою. З іншого ж, в цих осередках нових форм життя йдуть процеси прискореного приросту населення, розтікаються колонізаційними потоками на сусідні території (грецька колонізація Середземномор'я і Причорномор'я, римська колонізація Західної Європи і Північної Африки, індійська колонізація Південно-Східної Азії, китайська колонізація областей на південь від р. Янцзи та ін.) (Додаток Д).

Важливо підкреслити, що обидва зазначених вище взаємопов'язаних між собою процеси вели до поширення на планеті штучних, створених трудовою діяльністю людей екосистем. Річкові заплави перетворювалися в поля і сади, серед яких формувалися і розвивалися перші міста, степи і плато ставали пасовищами, осушувалися болота і вирубувалися ліси, зрошувалися раніше сухі площі, терасувались гірські схили. Все це відповідало збільшенню енерговикористання та культурно-інформаційному збагаченню відповідних соціумів, що досягали дедалі вищих ступенів складності в самоорганізації. А це ще більше розширювало можливості впливу людини на природу при отриманні часом зворотного небажаного ефекту. Так що штучні екосистеми окремих цивілізаційних осередків просторово зближувалися і все частіше сходилися, зросталися в межах цілих континентів.

Таким чином, в різних кінцях земної кулі починався цивілізаційний процес, який водночас був і процесом становлення первинних осередків ноосферного перетворення планети. Він, в повному розумінні слова, мав планетарне, геобіосоціальне значення, як показано в працях В. І. Вернадського і

П. Тейяра де Шардена. Тому, цілком доречно було б говорити про єдиний цивілізаційно-ноосферний процес, що охоплює приблизно останні 10 тисячоліть, тобто почалася після закінчення останнього заледеніння епоху голоцену.

Отже, потенційні можливості самоорганізації і енергетично-інформаційного самозабезпечення людства в багатьох регіонах земної кулі на рубежі плейстоцену і голоцену виявилися в значній мірі вичерпаними. Перспектив для підвищення рівня самоорганізації і подальшого культурного руху мисливсько-збиральне господарство не надавало. Розкриття соціокультурного потенціалу на основі приватних форм економіки досягають спеціалізовані рибалки та мисливці на морського звіра (нерідко по забезпеченості життєвими ресурсами, соціальних відносин тощо. Не поступаються раннім землеробним колективам).

Але і їх можливості подальшого розвитку швидко вичерпуються через залежності від природних запасів їжі і інших чинників. Разом з тим, товариства мисливців, збирачів і рибалок змогли освоїти практично всі придатні для життя людини простори Землі, завдяки чому наша планета обплетена ниточками і вузлики підтримують між собою контакти громад. А це значною мірою полегшувало розвиток зв'язків між випереджальними (в перспективі – цивілізаційними) центрами і рештою людства, починаючи з епохи затвердження землеробства і скотарства.

Отже, можна зробити висновок про те, що якщо раніше ми лише ледь вбачаємо окремі підйоми і спади творчої активності різних товариств в окремих регіонах планети, то з моменту «неолітичної революції» простежується єдиний послідовний процес самоорганізації та інтеграції людства, цивілізаційний і ноосферний одночасно.

У цьому сенсі поняття «цивілізаційний процес» не лише змістовно збагачується і поглиблюється, отримуючи певний геокосмічний вимір, а й розширюється, охоплюючи не тільки епоху цивілізації в її традиційному, трактуванні, а й пізню первісність як час формування ранніх цивілізаційних систем. Таким чином, ми в найзагальніших рисах намітили хід цивілізаційного

процесу на двох рівнях – абстрактному, соціально-філософському і більш конкретному, наближеному до історико-археологічних реалій. У першому випадку маємо на увазі загальну теорію цивілізаційного процесу, орієнтована насамперед на методологічні принципи стадіальності, полілінійності і цивілізаційної дискретності і унікальності. У другому – широка історична панорама, що охоплює під єдиним кутом зору процеси формування, взаємодії та трансформації, краху і вибухового виникнення окремих цивілізацій і цивілізаційної ойкумени, від перших кроків неолітичних громад до майбутніх цивілізацій до становлення сучасної всесвітньої макроцивілізаційної системи. Однак, при будь-якому з цих підходів цивілізаційний процес доцільно починати з епохи «неолітичної революції», що розгорнулася близько 10 тисячоліть тому спершу на Близькому Сході, а потім в інших регіонах, аж до Північного Китаю і Південно-Східної Азії, з одного боку, і Мезоамерики та області Перуансько-Болівійських Анд – з іншого.

Вище зазначено про те, що цивілізаційний процес може розглядатися як рух до вселюдської планетарної інтеграції, до створення (вже фактично доконаного) і вдосконалення (якщо на майбутнє дивитися оптимістично) глобальної макроцивілізаційної системи. Такий підхід бачить лише одну сторону реальності. Не менш важливою є і інша її сторона – диференціація людства, сфер його життєдіяльності і форм культури. Органічна єдність інтеграційних і диференційних процесів, взаємопропонуючих, взаємодоповнюючих і взаємозумовлюючих один одного, як і сенс внутрішньої пружини еволюції, що свого часу передбачав Г. Спенсер. Це цілком узгоджується і з більш раннім, розробленим К. Марксом і Ф. Енгельсом на сторінках «Німецькій ідеології», положенням, згідно з яким змінюють одне одного історичні епохи демонструють послідовне поглиблення диференціації та кооперації трудових зусиль все більших мас людей. Подібні думки можна зустріти і раніше – у Г. В. Ф. Гегеля і А. Сен-Симона. Вони органічно узгоджуються і з духом світової економічної думки - від А. Сміта і Д. Рікардо до сучасних, орієнтованих на глобалізм, напрямків неокейнсіанства і неолібералізму. Сьогодні відмовлятися від розуміння еволюції як єдності інтеграційно-диференційованих процесів

немає ніяких підстав. Це не означає, що розвиток засобів виробництва втрачає значення маркуючого знаку на певному щаблі розвитку, тим більше що для найдавніших, відомих лише завдяки археологічним дослідженням епох у нас, як правило, просто немає інших індикаторів.

В даний час вченими і фахівцями практично загальноприйнято виділяються ключові моменти, що відрізняють економіку знань від індустріальної економіки, заснованої на традиційних факторах виробництва - праці й капіталі. По-перше, в той час як в традиційній економіці виробництво супроводжується скороченням основних факторів, в економіці знань інформація і знання не виснажуються, а поширюються між усіма учасниками економічного процесу і примножуються (тому вважається, що економіка знань не є економікою обмежених ресурсів і благ, а скоріше, уособлює собою економіку достатку). По-друге, використовувані в новій економіці інформаційно-комунікаційні технології сприяють утворенню віртуальних ринкових майданчиків, які мінімізують тимчасові і транспортні витрати, доступ до ресурсів і продукції (значною мірою знижуються витрати, опосередковані ефектами ізоляваності, локалізації, територіальної обмеженості).

В цілому ж, як важливі риси сучасної постіндустріальної економіки, де основними факторами виробництва виступають інформація та знання, можна виділити:

- якісну зміну ролі і місця людини у виробництві;
- ускладнення і появу нових видів відносин власності, підвищення ролі інтелектуальної власності і в економічному обороті;
- основну роль високорозвиненого матеріального виробництва, першочерговість споживання у взаємозв'язку «виробництво-споживання» (реалізація свободи споживчого вибору);
- визначальну роль мережевого принципу організації виробництва і відповідну нову систему вимог до працівників;
- зростаючу роль інституціональної системи та держави;
- лідируючі позиції сфери послуг за рівнем зайнятості та створенню ВВП в ній.

Тому, зміцнення нематеріальної складової в структурі сучасного економічного відтворення свідчить про вступ до принципово нового етапу суспільного поділу праці, в якому вона набуває статусу основного фактора економічного зростання, в тому числі і для розвитку матеріального виробництва. При цьому, ефективність останнього все більшою мірою визначається факторами, що не відносяться до матеріального виробництва безпосередньо: підготовкою та культурним рівнем працівників, станом їх здоров'я, соціальної кваліфікації, якості управління, рівнем розвитку банківської, аудиторської, юридичної, страхової та інших видів діяльності. Саме цей момент, що характеризує специфіку постіндустріального суспільства, створює оманливе враження про втрату промисловістю частини своєї відтворювальної ролі в сучасній економіці і суспільстві.

Водночас, навіть незважаючи на переважання в структурі світової економіки і національних економіках розвинених країн сфери нематеріального виробництва, а також з огляду, що матеріальне виробництво в ряді випадків неможливе без споживання нематеріальних благ, які за своєю суттю не виступають первинною потребою, а передують задоволенню потреб суспільства в матеріальних благах, обумовлюють виробництво ряду послуг і задоволення потреб суспільства в них, саме матеріальне виробництво, представлене, перевагами індустріального сектору економіки, виступає основою існування і розвитку сучасного суспільства.

Економічна інтеграція, представлена безліччю специфічних зв'язків і відносин господарюючих суб'єктів, відображає сутність постіндустріальних відтворювальних процесів, обумовлених зближенням і адаптацією саморегулювання і саморозвитку господарських систем, в основі діяльності яких лежить економічний інтерес самостійних господарюючих суб'єктів і суспільний поділ праці, що забезпечує економічне зростання. Звідси випливає, що головною ланкою інтеграції і економічного зростання виступають, перш за все, відносини господарюючих суб'єктів. Як рушійна сила економічної інтеграції, відносини господарюючих суб'єктів повинні бути спрямовані на

досягнення оптимального масштабу діяльності, в тому числі шляхом співробітництва і кооперації з іншими компаніями в рамках виробничих циклів.

На нашу думку, до європейської цивілізації можна віднести наступні країни (рисунок 1.6), використовуючи класифікацію ООН за регіональним підходом, який полягає в групуванні країн за географічною ознакою, проте окремі території при проведенні економіко-математичних досліджень (розділ 2) не будуть враховані через відсутність достатньої аналітично-статистичної бази для повноти аналізу.

Рис. 1.6. Країни, що входять до європейської цивілізації

Джерело: побудовано автором на основі [60; 188; 154, с. 597-603; 200; 171; 31].

Вважаємо, що «європейська цивілізація» – це система соціально-економічних, політичних та культурних цінностей, об'єднаних історичним, географічним, культурним та релігійним положенням, що пройшла ряд етапів розвитку, причому цінності моралі і устремління людей, інститути суспільства і економіка в різний час і в різних країнах відрізняються за рівнем розвитку. На сьогоdnішньому етапі розвитку європейська цивілізація пройшла етап постіндустріалізації та перейшла до 6-го технологічного укладу.

Оснoву ефективного вирішення практичних проблем реалізації економічної інтеграції становить розвиток територіально-виробничих комплексів і господарських кластерів. Системний підхід до проблеми промислової інтеграції, потенційно, дозволяє поєднувати приватні моделі економіки і окремі питання в загальній господарсько-політичній концепції,

враховуючи при цьому всю гаму зв'язків і відносин в економіці і весь комплекс параметрів, що сприяє ефективній реалізації політики кластерної інтеграції. В свою чергу, реалізація політики кластерної інтеграції надає можливість розвитку господарюючих суб'єктів, що беруть участь в інтеграційних об'єднаннях (Додаток Е).

Існує три основних напрямки реалізації переваг ефективно організованої вертикально інтеграційної структури, що утворює кластер в сучасному його розумінні: підвищення продуктивності; розширення можливостей для розвитку бізнесу; створення можливостей для просування інновацій.

В результаті чого забезпечується концентрація діяльності великих компаній на стратегічних напрямках. А виробництво проміжних продуктів і ключових послуг делегується іншим, малим підприємствам. Це породжує здорову конкуренцію між близькими за галузевою належністю підприємствами. Конкуренція всередині кластера є основною рушійною силою розвитку кластера. Саме конкуренція сприяє поширенню технологічних, організаційних та інших інновацій у всіх взаємозв'язках кластера, які виступають в подальшому фактором виробництва багатьох фірм, що адаптуються до ринкової стратегії кожної з них, що забезпечує оптимізацію системи кластера і поліпшення його положення в глобальній конкуренції. Це сприяє промислово-інноваційній орієнтації малого бізнесу і його переходу на якісно новий рівень технології, організації та управління виробництвом у всіх інших сферах господарської діяльності.

В результаті забезпечується зміна відтворювальних процесів і придбання ними рис нового етапу постіндустріального розвитку, що визначається інформацією і наукою (суспільство знань). Поширення технологій і типових процедур обумовлює розвиток системи підготовки фахівців і переміщення персоналу між господарюючими суб'єктами, тобто безперервний процес збільшення знань. Таким чином, дана система забезпечує ефективну мобільність людських ресурсів, високий коефіцієнт віддачі при використанні результатів дослідницької роботи і масове виробництво конкурентного затребуваного продукту.

Серед функціонуючих на певній території взаємопов'язаних підприємств, які конкурують між собою, з часом з'являється загальна комерційна ідеологія, згідно з якою вони інвестують в розвиток спеціалізованих технологій, інфраструктури, людських ресурсів, що, в свою чергу, сприяє створенню великої кількості нових фірм. Так, можна говорити, що кластери визначають необхідні умови власного розвитку, формуючи своєрідний каркас розвитку для всіх секторів економіки території, і виступають ефективним інструментом управління розвитком регіону.

В цілому, агрегуючи представлені положення, можна зробити висновок, що вертикальна економічна інтеграція – кластер в сучасному його розумінні – на сучасному етапі постіндустріального розвитку, що характеризується високою важливістю інформації і знань, є основою процесів розширеного економічного відтворення. Дослідження індустріальних імперативів постіндустріального відтворення, проведене вище, дозволило визначити інтегруючий характер промислових виробництв для інших видів економічної діяльності. Ґрунтуючись на цьому, можна зробити висновок, що саме індустріальні виробництва є системо утворюючими елементами сучасних процесів вертикальної економічної інтеграції, яка виступає основним елементом розширеного економічного відтворення в постіндустріальну епоху. У сукупності це визначає з теоретичної точки зору сучасну роль промисловості в національній економіці.

В даний час у промисловості виробляється близько третини національної валової доданої вартості. При цьому, саме промислові види діяльності практично повністю є вітчизняною сферою матеріального виробництва.

Найважливішим фактором розвитку економік передових країн світу є підвищення конкурентоспроможності та забезпечення провідних позицій національної промисловості на міжнародних ринках інноваційної продукції. Досвід світової практики показує, що дотримання даного чинника можливо здійснити тільки при орієнтуванні економічного розвитку на інноваційний шлях. Фірмам, які виробляють базову продукцію і використовують трудомісткі процеси, дуже складно конкурувати з державами, що мають у підпорядкуванні

ресурси низькооплачуваної робочої сили. Прерогативою є виробництво продукції з високою доданою вартістю, яка користується попитом споживачів, що базується на новітніх технологічних досягненнях інноваційно орієнтованих компаній, які отримують переваги інтернаціоналізації світової економіки.

Існування внутрішніх мотивацій і потенціалу недостатньо для ініціювання інновації. Визначальною рушійною силою тут можуть виступити зовнішні стимулятори, а саме, сприяння держави. Областю дієвої державної підтримки є, головним чином, «фундаментальна наука» в якості стадії інноваційного процесу. Наукові розробки та ідеї не можуть безпосередньо застосовуватися у виробничо-господарській діяльності. Держава, здебільшого, виступає гарантом забезпечення підприємництва одним з найбільш істотних коштів інноваційного процесу, а саме: науковими ідеями і знаннями. Цілями державної політики передових зарубіжних країн у сфері сприяння науки є:

- забезпечення передових трансформацій в області матеріального виробництва;
- підвищення ролі науки і техніки для економічного прогресу держави (практично 90% економічного розвитку провідних держав світу доводиться на науково-технічний прогрес);
- підвищення рівня екологічного стану;
- еволюція і збереження сформованих наукових шкіл;
- підвищення рівня конкурентоспроможності національної продукції на міжнародному ринку;
- посилення обороноздатності і безпеки країни.

Перераховані вище цілі здійснюються на підставі наступних принципів:

- концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках наукового розвитку;
- інтеграція наукової, науково-технічної діяльності та освіти;
- правова охорона інтелектуальної власності;
- свобода наукової та науково-технічної творчості.

Доцільно зазначити тенденцію, яка сформувалася в сфері фінансування науки в країнах ЄС, де проведення досліджень субсидується в усіх сферах

економіки, в США і в Японії підлягають фінансуванню тільки ті роботи, які є опорними при формуванні багатьох областей знань:

- розвиток міжнародного наукового співробітництва;
- стимулювання ділової активності в сфері наукової і науково-технічної діяльності.

Різні держави світу, забезпечуючи сприяння інноваційній діяльності, керуються стратегіями, які відрізняються за формами і рівнем їх підтримки:

- стратегія децентралізованого регулювання;
- стратегія активного втручання;
- змішана стратегія.

Суть стратегії активного втручання полягає в оцінюванні державою інноваційної, наукової та науково-технічної діяльності як складової економічного прогресу національного господарства. Держава ініціює створення і субсидування найважливіших проектів і програм, втілення в життя яких вносить істотний внесок в економічний розвиток (Нідерланди, Японія, Франція).

Стратегія децентралізованого регулювання передбачає комбінаційний механізм державної участі при формуванні інноваційної та наукової сфер. У цій стратегії держава також має істотне значення, проте, немає усталених директивних зв'язків, специфічних для стратегії активного втручання. Центральне місце тут займають виробничі фірми та наукові організації, а функція держави зводиться до формування необхідних економічних, правових та інших умов (Сполучене Королівство).

Змішана стратегія застосовується в країнах, де істотну частку займає державний сектор. Тут зацікавленість держави полягає в підтримці високого рівня експортного потенціалу галузей цього сектора. Відносно корпорацій держсектора, державою застосовується стратегія активного втручання, до всіх інших – стратегія децентралізованого регулювання (Швеція).

Проаналізуємо реалізацію представлених вище принципів і цілей. У практиці світової економіки застосовуються наведені нижче форми податкових пільг, які активізують інноваційну діяльність:

- «податкові канікули» на прибуток, отриманий від виконання інноваційних проектів (протягом декількох років);
- пільгове оподаткування отриманих по акціях інноваційних організацій дивідендів фізичних і юридичних осіб;
- зниження розміру податку на прибуток, адресованого на спільні та замовні НДДКР;
- взаємопов'язаність обліку пріоритетності виконуваних проектів з наданням пільг;
- пільгове оподаткування прибутку, вирученого в результаті застосування ліцензій, патентів, ноу-хау та інших нематеріальних активів, які є складовою частиною об'єктів інтелектуальної власності організації;
- зниження ставки оподаткування прибутку на суму вартісного вираження обладнання та приладів, ВНЗ та іншим інноваційним організаціям;
- відрахування з прибутку, що підлягає оподаткуванню, пожертвувань у благодійні фонди, діяльність яких пов'язана з фінансуванням інновацій;
- зарахування певної частини прибутку інноваційної організації на спеціальний рахунок з майбутнім пільговим оподаткуванням при застосуванні на інноваційні цілі;
- надання інвестиційного та дослідницького податкового кредиту – перенесення терміну податкових платежів, відповідних витрат з прибутку на інноваційні цілі;
- зниження податкової ставки на приріст інноваційних витрат.

На сьогоднішній день існують три основні типи моделей науково-інноваційного розвитку промислово розвинених країн. Однак, критичний аналіз досліджень, присвячених типології моделей розвитку нової економіки різних країн, а також облік сучасних тенденцій і динаміки їх розвитку дозволили скорегувати існуючу угруповання, зберігши принцип поділу країн на три групи:

1. країни, які націлені на лідерство в науці, реалізацію великомасштабних цільових проектів, що поширюються на всі етапи науково-виробничого циклу, здебільшого, мають істотну частку науково-інноваційного потенціалу в

оборонному секторі (Японія, США, Англія, Франція, Сінгапур, Південна Корея);

2. країни, які орієнтовані на популяризацію новацій, формування сприятливого інноваційного середовища, раціоналізацію всієї економічної структури (Швейцарія, Німеччина, Швеція, Фінляндія);

3. країни, які активізують нововведення за допомогою поліпшення інноваційної інфраструктури, забезпечення сприйнятливості до результатів світового науково-технічного прогресу, узгодження дій різноманітних секторів в сфері науки і технологій (Туреччина, Китай, Малайзія, Тайвань, Індія).

Однією з особливостей проведення політики у зазначеній сфері в ЄС є існування і взаємодія інноваційної політики ЄС та інноваційної політики держав-членів ЄС. Оскільки регулювання в сфері інноваційної діяльності відноситься до виключної компетенції держав-членів ЄС, діяльність самого ЄС в даній сфері може здійснюватися тільки в рамках режиму «відкритої координації», заснованого на добровільній співпраці держав-членів ЄС і прийняття актів, що носять виключно рекомендаційний характер, з подальшою їх імплементацією в національне законодавство.

Крім розробки документів, спрямованих на стимулювання інноваційної діяльності державами-членами ЄС, в рамках ЄС приймаються різні програми для підтримки і фінансування досліджень та інноваційної діяльності та з бюджету ЄС. Так, для розвитку даних програм були прийняті різні інформаційні документи, спрямовані, наприклад, на роз'яснення порядку отримання допомоги для проведення досліджень, впровадження інноваційних матеріалів у виробництво, створення інноваційних підприємств.

Найважливішою умовою економічного прогресу передових країн світу є зростання конкурентоспроможності та забезпечення передових позицій національної економіки на міжнародних ринках високотехнологічної та наукомісткої продукції. Як показує світова практика, здійснення даного імперативу можливе тільки на підставі переходу економіки на інноваційний шлях розвитку. Підприємства, які виготовляють традиційну продукцію і які застосовують трудомісткі процеси, мають витримувати посилену конкуренцію

від підприємств, які використовують значним ресурсом низькооплачувану робочу силу. Виключно інноваційно-орієнтовані підприємства, що базуються на новітніх технологічних досягненнях і виготовляють конкурентоспроможні товари з високою доданою вартістю, можуть отримувати переваги з тих потенціалів, які приносить інтернаціоналізація економіки.

У галузі інституційних реорганізацій доцільним є проведення заходів щодо лібералізації економічного середовища, зниження підприємницьких і інвестиційних ризиків, сприяння макроекономічної рівноваги.

Таким чином, розвиток нової економіки в структурі європейської цивілізації, обумовлений, насамперед, новим технологічним стрибком п'ятого та шостого циклу. Сучасна економіка ускладнилася, змінивши свою структуру під впливом тих аспектів, які властиві новій економіці. Ці прояви стали домінуючими, як у загальній стратегії розвитку, так і в традиційних галузях і відносинах. Як вплив електрики та її проникнення у всі види виробництва в кінці XIX ст., так і науково-інформаційна складова, доповнена комп'ютерними та хмарними технологіями, стала провідною в кінці XX – початку XXI ст.

Розвиток європейської цивілізації, пов'язаний із глибокою трансформацією структури суспільства, що розпочалась наприкінці XX ст.; вона охопить значну частину XXI ст., хоча і буде відбуватися з різною глибиною і швидкістю в різних країнах і локальних цивілізаціях. Сьогодні важко, та й неможливо, уявити в деталях, як виглядатиме світ до середини чи до кінця XXI ст. Але можна окреслити основні контури перетворення суспільства виходячи з того, що майбутнє народжується з минулого і сьогодення, і важливо розглядати його зародження, а не видавати бажане за дійсне. Передбачення майбутнього – така ж форма дослідження, як пізнання історичного минулого, реконструкція давно минулих часів.

Висновки до розділу 1

1. Проблема нової економіки в останні роки викликала в світовому суспільстві появу великої кількості інформаційних, аналітичних, публіцистичних та науково-популярних матеріалів, що актуалізує завдання систематизації і аналізу цих матеріалів. Корінні зрушення в економіці і суспільстві, що проявилися в світі в результаті розвитку інформаційних технологій, «тиха революція», докорінно змінюють спосіб виробництва, спосіб споживання і спосіб життя людей.

2. Вагомим фактором, що визначає актуальність дослідження є думка про те, що дана цивілізація наблизилась до межі вичерпання чинної моделі економічного зростання, заснованої на використанні екстенсивних факторів, і об'єктивної необхідності створення цивілізаційної інноваційної системи, як основи нової економіки. Дане дослідження спрямоване на вивчення і формування оцінки рівня освоєння основ нової економіки, опрацювання біполярних точок зору для їх об'єднання в концепцію формування та розвитку інноваційної системи в Європейській цивілізації.

3. Найважливішим фактором, що сприяє виникненню та розвитку нової економіки, а також визначає її сутнісні характеристики, виступають різноманітні інновації в сфері виробництва, технологій, фінансів, організації та управління. При цьому, інноваційні економічні відносини є ознакою нової економіки тільки тоді, коли стають основним (або багато в чому вирішальним) фактором економічного зростання і розвитку.

4. Інтегральна характеристика дає дійсно наукове визначення нової економіки. Багато рис, факторів, механізмів, характеристик нової економіки перебувають в процесі формування, та ще не отримали чіткої кристалізації, опосередковано взаємодіють з традиційною економікою. Це ускладнює теоретичний аналіз, оскільки багато відносин носять гібридний, симбіозний характер, що приховує їх глибинну, реальну сутність за перетвореними формами. нова економіка і структурно, і інституційно, і як механізм розвитку існує поруч із традиційною економікою (в ряді випадків походить з неї), переплітається, взаємодіє з нею, утворюючи інтегровані, перехідні форми.

5. До нової економіки відносять ті галузі народного господарства, де виробляється комп'ютерне і комунікаційне обладнання, програмне забезпечення, а також всю систему формування, зберігання і отримання інформації, значною мірою побудовану на системі Інтернету. Це достатньо вузьке уявлення про «нову економіку». Зводити феномен нової економіки тільки до її інформаційно-комунікаційної складової при всій її значущості, навряд чи правильно. Крім ІКТ, в матеріальній основі нової економіки, лежать й інші технології: біотехнології, нанотехнології, технології заощадження ресурсів, створення нових матеріалів, екотехнології та ін. Дуже важливу роль в системі нової економіки грає фінансовий чинник, багато в чому визначає її характер.

6. нова економіка трактується багатьма дослідниками, як «економіка знань», економіка інтелектуальних послуг. «Економіка знань», тобто економіка, заснована на знаннях – це економіка, де інтелектуальна складова стає все більш ваговою, ніж традиційні матеріальні чинники. Наукоємність стає відмінною рисою товарів, вироблених в сфері нової економіки, а також основою інноваційності. Інноваційність нової економіки впливає на бізнес-середовище таким чином, що постійні зміни, креативність, конкурентність, ризик стають її відмінною рисою, основою існування і подальшого зростання. нова економіка, і особливо її організаційний капітал, формує особливий інноваційний клімат, який націлює на створення продуктів і технологій по всьому ланцюжку бізнес-процесів на основі наукових досліджень, досвіду, експерименту. Інтенсифікація, безперервність вироблення нових знань і, відповідно, зростаюча ступінь та ефективність їх комерціалізації по широкому спектру соціально-економічних відносин – ось що відрізняє «нову економіку» від індустріальної економіки, в якій використання інновацій носить фрагментарний характер, як правило, у відносно вузьких сегментах економіки.

Основні результати дослідження опубліковано у працях [33; 34; 35; 37; 38; 43; 44; 45] (додаток У; Ф)

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ВПЛИВУ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА РОЗВИТОК ПОТЕНЦІАЛУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

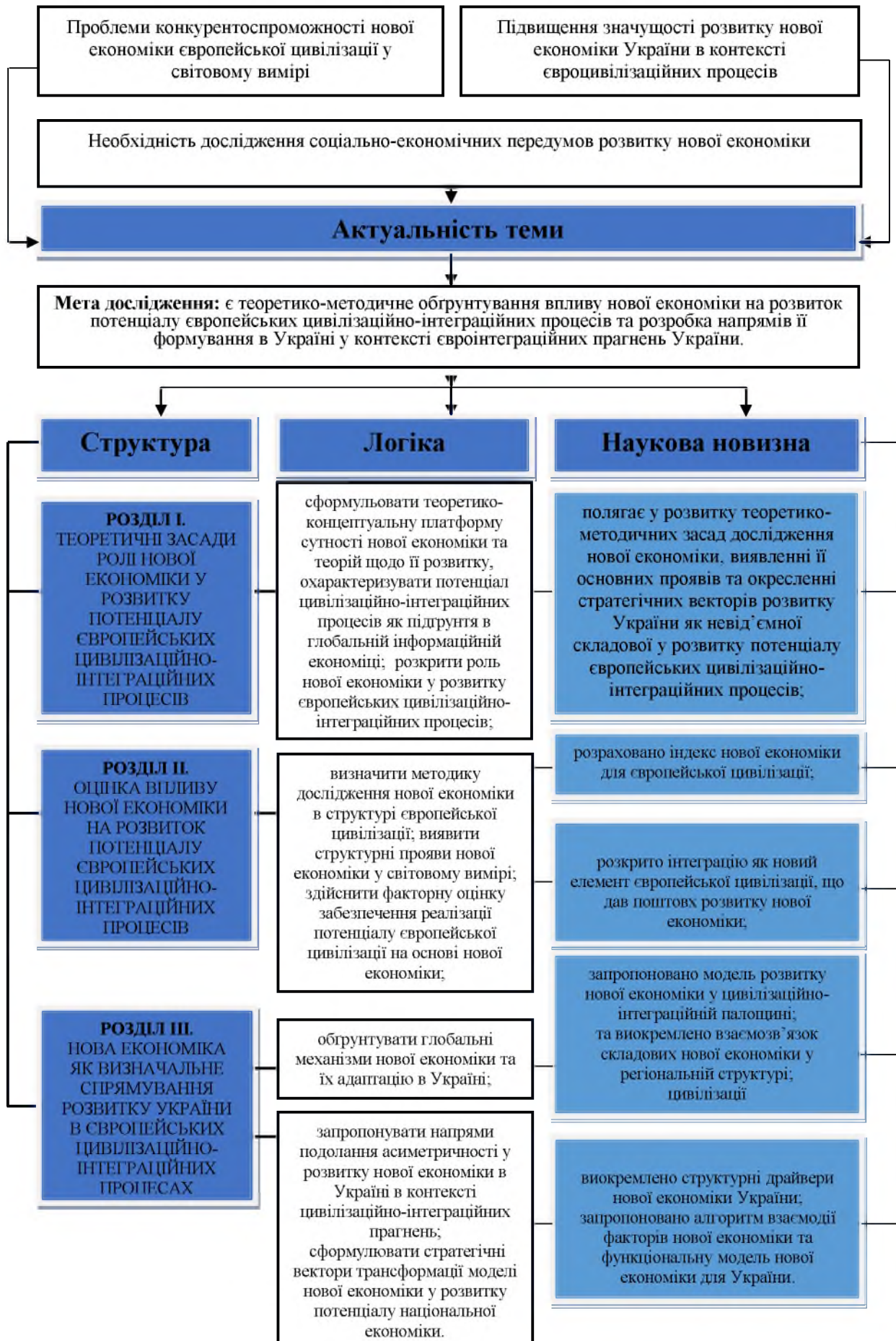
2.1. Теоретико-емпіричні підходи до оцінювання нової економіки

В процесі написання дисертаційної роботи використано фундаментальні та загальнонаукові принципи, що дають змогу розглянути «нову економіку» крізь синергію основних діалектичних методів пізнання, для її загальнотеоретичного осмислення у розвитку потенціалу європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів, використовуючи основні наукові результати отримані за допомогою системи загальнонаукових і спеціальних методів. Водночас, застосовано історичний, логічний, порівняльний, синергетичний, інституціональний, аксіологічний, функціональний та комплексний підходи до вивчення окресленої тематики.

Дослідження, проведене у розділі 1, показало що концепція нової економіки, пояснює зміни, які відбуваються в економіці розвинених країн. Однією з найважливіших якісних властивостей нової економіки є розробка і використання різного роду індексів та рейтингів [1, с. 4-26]. Оскільки дана галузь породжена не лише інформаційно-комунікаційною революцією, а й потребами створення і використання інструментів оцінки ринку нової економіки. Ці інструменти відокремлено не є безпосереднім породженням нової економіки, проте їх масове виробництво і затребуваність породжені саме цим поняттям, зачіпаючи різні сфери діяльності: економіку, спорт, політику, кіноіндустрію та ін., у вузькому розумінні ми розглядаємо сферу розробки і використання різних індикаторів для оцінки економічних явищ, перш за все, для оцінки розвитку нової економіки в цілому і серед її складових.

Схематично структурно-логічну схему методологічної основи дисертаційної роботи зображено на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Структурно-логічна схема методологічної основи дисертаційної роботи. Джерело: побудовано автором.

Концепція нової економіки була використана для аналізу і оцінки різних галузей та підгалузей економіки (інформаційно-комунікаційних технологій, нанотехнологій, сільського господарства, енергетики, фармацевтики, телекомунікацій, автомобілебудування, біотехнології та ін.) в різних країнах (країнах європейської цивілізації, країнах-членах ЄС, США та Україні).

Значною мірою, підходи на галузевому рівні визначаються методологією, розробленою для нової економіки, але істотним недоліком є відсутність стандартного підходу до логічно впорядкованого дослідження нової економіки, який дозволяв би відслідковувати і вибудовувати причинно-наслідкові фактори, знаходити вузькі місця системи і визначати набір необхідних політичних та інституційних інструментів, спрямованих на усунення вузьких місць і підвищення ефективності її функціонування. Недостатня опрацьованість методології аналізу і оцінки нової економіки робить свій вплив на методику дослідження. У порядку реакції на виділені проблеми почав формуватися функціональний підхід до аналізу й оцінки. Він ґрунтується на емпіричних дослідженнях, а його суть полягає в наступному: ряд вчених, провівши аналіз реалізованих проектів, виділили процеси, на яких ці проекти фокусувалися, шляхом зіставлення цих процесів, вони виокремили процеси, які перебували у фокусі аналізу в багатьох проектах, і назвали їх функціями нової економіки.

Склад функцій дещо відрізняється у різних авторів, так само як і те, яким чином вони їх розглядають, але вчені вже приходять до деякого консенсусу за складом функцій: генерування знань і вибір напрямків наукового пошуку, формування мереж і стимулювання обміну знаннями та інформацією (дифузія знань), створення ринків і стимулів інноваційної діяльності компаній (використання знань), формування політики та визначення потенційних точок зростання (політика). Фактично це функції, сформовані в першому розділі. На додаток до них більшість авторів додають мобілізацію ресурсів (фінансових і людського капіталу). При реалізації цього підходу, як правило, складається матриця «основні агенти системи» / «основні функції» і проводиться експертна оцінка вкладу агентів в реалізацію функцій. На підставі експертного аналізу виконання організаціями цих функцій виявляються відсутні ланки, бар'єри,

слабкі зв'язки між агентами. У цьому підході широко використовується метод інтерв'ювання, роботи з експертами. Він був використаний в різних країнах ЄС, отримав розвиток і успішно реалізований в Україні.

Функціональний підхід є кроком вперед на шляху аналізу та оцінки нової економіки і дозволяє виявити основних гравців і проблеми, однак він фундаментально не змінює підходи до аналізу й оцінки. Як і раніше дається «знімок системи» в певний момент часу. «Знімок системи» дуже важливий для розуміння конфігурації системи, її структури, виконання агентами їх функцій, проте, він не дозволяє виявити, які корективи слід внести в політику розвитку нової економіки у разі виникнення зовнішніх і внутрішніх викликів, що вимагають системних змін і скоординованих дій, не дозволяє перейти до розробки адаптивної політики. Технологічні пріоритети жодним чином не інкорпоровані в аналіз, а вони можуть поміняти конфігурацію системи.

Спираючись на проведений аналіз, для оцінки нової економіки необхідно розробити і використовувати два підходи. Один з них повинен бути націлений на оцінку інститутів в широкому сенсі, як організацій і правил гри, а інший – на оцінку її еволюції. Нами запропоновано два взаємодоповнюючих підходи до аналізу й оцінки нової економіки: інституційний та еволюційний. Перший спрямований на дослідження зародження, розвитку і трансформації основних інститутів, виявлення інституційних дисбалансів, системних прогалин та забезпечення інституційної збалансованості. У ньому система розглядається з позицій основних компонентів і їх структури. У першому розділі аналіз сутності нової економіки та її циклічного розвитку показав, що на всіх етапах життєвого циклу конкурентоспроможність і динаміка системи багато в чому залежать від інститутів та інституціональної збалансованості системи. Другий підхід націлений на дослідження розвитку нової економіки як цілісної, відкритої, ієрархічної системи, на забезпечення її адаптивності і політики. У першому розділі дисертації нами встановлено, що нова економіка є здатною до самоорганізації, адаптивною, мережевою, узгодженою; узгодженість у розвитку системи і основа конкурентоспроможності та стійкості.

Для реалізації інституційного підходу слід розробити інституційну модель нової економіки; для цього необхідно вирішити наступні проблеми: визначити які організації повинні бути включені в межі системи (тобто визначити інституційні межі системи), виявити основні блоки / підсистеми (тобто структуру моделі), для кожної підсистеми виявити основні компоненти. Багато вчених намагалися відповісти на центральний для розуміння сутності питання: які інституційні межі системи. При його вирішенні почати слід з того, що існує небезпека включення в нову економіку всіх соціальних, економічних і політичних інститутів, оскільки всі вони, або значна їх частина, впливають на інноваційні процеси.

У першому розділі виявлено основні функції нової економіки: «генерування, дифузія і використання знань та інновацій і розробка узгоджених стратегій і політики». Для їх реалізації необхідні фінансові ресурси, тобто необхідно забезпечити фінансову стійкість системи, як наслідок, фінансові інститути, спрямовані на фінансування генерування, дифузії і використання знань та інновацій повинні бути включені в межі системи. Отже, п'ять функцій, які в своїй сукупності повинні забезпечити реалізацію її місії. Однак, якщо порівняти їх з переліком функцій, виділених вченими в функціональному підході на підставі аналізу емпіричного матеріалу, то вони практично збігаються.

Незважаючи на відмінності між країнами та різноманітність нової економіки, в будь-якій країні і в будь-якій системі (національної, галузевої і регіональної) можна виділити інститути, що генерують знання та інновації, що забезпечують їх дифузію і використання, структури, що фінансують і регулюють інноваційні процеси, а також інститути, що забезпечують інноваційну діяльність агентів. Ці п'ять блоків інститутів безпосередньо включені в межі системи. Вони забезпечують реалізацію основних функцій системи і формують інституційну модель нової економіки; ми назвали їх інституційними блоками / підсистемами. Які конкретні компоненти / організації в цих блоках будуть грати більшу або меншу роль у розвитку нової економіки в різних країнах залежить від національних особливостей. Цей підхід був

використаний автором для формування інституційної моделі. Наступна проблема – це виділення основних компонентів / організацій в інституційних блоках. Наші дослідження дали можливість конкретизувати інституційну модель нової економіки:

- система управління нової економіки; вона включає структури влади різних рівнів управління, які забезпечують розробку, реалізацію політики і регулювання розвитку нової економіки; серед структур влади є органи, наприклад, міністерства, які регулюють розвиток нової економіки або її окремих підсистем; в них, як правило, є відділи або більш дробові структури, що регулюють розвиток нової економіки або її окремих блоків. Все частіше на національному та регіональному рівні створюються спеціальні структури – комітети, комісії – для підвищення ефективності управління нової економіки; в цей блок слід також включити професійні спілки та асоціації, які набирають вагу в системі прийняття рішень у всіх країнах світу;

- генерування наукових знань для нової економіки; цей блок включає державні, приватні, міжнародні наукові організації, корпоративну науку, включаючи наукові структури ТНК, конструкторські організації, дослідні станції і полігони, тобто це організації секторальної системи інноваційного розвитку, яка одночасно є частиною національної інноваційної сфери. Іноді наукові організації сектора проводять нову економіку виключно для потреб сектора, але з ростом значущості мультидисциплінарних досліджень одні і ті ж організації можуть виконувати інноваційний розвиток для потреб нової економіки;

- виробничий сектор, який об'єднує різні компанії та ТНК, тобто структури, які в основному використовують інновації, які продукують сферу інноваційного розвитку; це компанії, що виробляють секторальну продукцію. Деякі підприємства мають свої власні наукові підрозділи, які одночасно входять до складу секторальної сфери;

- інфраструктура інноваційної діяльності – технопарки, бізнес-інкубатори, бізнес-центри, консалтингові фірми, інститути сертифікації, освітні центри, та ін. Інститути інфраструктури можуть одночасно працювати на декілька або на

одну систему. Досить часто їх спеціалізація або ж диверсифікація залежать від проведеної політики і значимості нової економіки для країни;

- фінансові інститути – державні, приватні, венчурні фонди, які працюють безпосередньо на сектор.

Еволюційний підхід фокусується на еволюції нової економіки, на взаємозв'язках між різними агентами і рівнями ієрархії; в ньому нова економіка розглядаються як цілісні, відкриті системи. Ключовою проблемою при формуванні еволюційної моделі є виділення сукупності функціональних блоків, які, зумовлюють еволюцію і траєкторію системи. Вирішення даної проблеми ґрунтуються на висновках теорії еволюції і представлених в першому розділі особливості еволюції нової економіки.

У першому розділі було виявлено, що цільова функція задає вектор розвитку потенціалу нової економіки у європейських цивілізаційно-інтеграційних процесах. Вона повинна визначати її місце в економічних і інноваційних системах більш високого рівня, її взаємодія з зовнішнім середовищем, отже, через неї повинен відобразитися попит на галузеву продукцію, зовнішні умови, виклики та обмеження. Вона є ядром (ключовим еволюційним блоком), навколо якого розгортається розвиток інновацій та високих технологій. Цільова функція істотно впливає на траєкторію і на еволюційні блоки нової економіки; одночасно, вона опиняється під впливом основних еволюційних блоків системи. Потреби суспільства можуть змінюватися під впливом факторів зовнішнього середовища і внутрішніх змін (наприклад, прориви у фундаментальній науці), отже, потреби можуть трансформувати цільову функцію, а внутрішні зміни в новій економіці можуть трансформувати потреби і відповідно цільову функцію.

Цільова функція реалізовується агентами, які діють не поодиноці, а формують мережі. Агенти і мережі є основними носіями змін, і тим ядром системи, де генеруються зміни. Тому агенти, мережі та взаємозв'язки розглядаємо, як важливий еволюційний блок. Якщо в інституційній моделі аналізуються агенти, то в еволюційній моделі акценти слід робити на мережах і взаємозв'язках. Необхідно виявити, які взаємозв'язки ще не сформовані або

працюють неефективно і гальмують розвиток системи, впливають на її адаптивність і конкурентність.

Нова економіка реалізовує свою діяльність в інституційному середовищі. У цьому блоці необхідно оцінити правову базу, нормативні та когнітивні інститути і яким чином вони впливають на розвиток системи.

Наступне питання – це основні процеси, які є еволюційними драйверами нової економіки. Теорія еволюції, як було показано в попередньому розділі, виділяє три процеси: генерування різноманітності, копіювання (імітація) і селекція, які здійснюються агентами в процесі функціонування і взаємодії. Ключовим процесом, від якого залежить траєкторія нової економіки, є селекція. Вона знижує різноманітність в системі, дозволяє виділити і концентрувати ресурси на пріоритетах. Цей блок ми будемо розглядати в ракурсі формування пріоритетів, а не з позицій щоденної селекції агентами технологій, партнерів та ін., яка здійснюється в ході самоорганізації. Таким чином, пріоритети і політика інтегровані в еволюційну модель системи, оскільки траєкторія нової економіки є результатом самоорганізації і заходів, що реалізуються в рамках політики. Пріоритети можуть поміняти конфігурацію системи, всі її еволюційні блоки, її конкурентоспроможність і продуктивність.

Відповідно до еволюційної логіки нової економіки, будь який довгостроковий цикл розвитку зароджується в науці; фундаментом розвитку є база знань, а також крос-культурна неоднорідність європейської цивілізації, яка досягає значних результатів розвитку потенціалу завдяки інтеграційним процесам. Відповідність структури бази знань зовнішнім і внутрішнім викликам є основою конкурентоспроможності нової економіки. Тому у дисертаційній роботі розглядаємо знання, як ключовий еволюційний блок нової економіки.

База знань і цільова функція зумовлюють технології сектора. Секторальні технології, в свою чергу, впливають і на цільову функцію, і на базу знань, і на секторальні мережі, агентів та інші блоки. У першому розділі ми прийшли до висновку, що вони є основними носіями змін в системі. Тому секторальні технології розглядаються у роботі, як еволюційний блок нової економіки.

Таким чином, сутність і особливості нової економіки, закономірності її еволюції і еволюційна логіка розвитку системи дозволили автору виділити наступні еволюційні блоки / підсистеми, важливі для дослідження еволюції, розробки і здійснення заходів з регулювання розвитку нової економіки: цільова функція, агенти, мережі та взаємозв'язки, база знань і секторальні технології, інститути, селекція (формування пріоритетів). Кожен з цих блоків впливає на інші блоки і на траєкторію системи. Одночасно кожен з них знаходиться під впливом всіх інших блоків, виконує свою функцію в еволюції нової економіки і якщо будь-який з них винести за її межі, то вона не зможе розвиватися, а якщо якийсь з них виключити з аналізу, то складно буде оцінити розвиток системи і розробити адекватні механізми для її регулювання і підтримки. Ці блоки ми назвали еволюційними блоками / підсистемами нової економіки.

Еволюційний підхід дозволяє підійти до дослідження еволюції і трансформації нової економіки, як відкритої системи, що є частиною систем вищого рівня (цивілізаційного, національного, глобального, економіки країни, регіону і світу), яка, розвиваючись, коеволюціонує з іншими підсистемами, залишаючись при цьому цілісною системою зі своєю траєкторією, що формується як результат коеволюції і синергії окремих її блоків, агентів і зовнішнього середовища.

Варто зазначити, що показники генерування і дифузії знань ідентичні тим, які використовуються для оцінки нової економіки. У секторальному підході акценти робляться на оцінці компаній. У деяких роботах для цих цілей використовуються більше 50 показників. Розширена система показників включає економічні показники, показники інноваційної активності підприємств, показники, що характеризують використовувані методи захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності (патенти, торгові марки, та інші), джерела інновацій для компаній, бар'єри інноваційної діяльності, взаємозв'язку компаній.

Введені екологічні індикатори, тобто індикатори впливу нової економіки на навколишнє середовище. Це задає новий ракурс досліджень аналізу і оцінки. Аналіз використовуваних показників в трьох виділених підходах дозволяє

виділити наступні загальні проблеми. По-перше, не розроблені підходи для оцінки трьох інституційних підсистем нової економіки: системи управління, інноваційна інфраструктура, фінансові інститути. По-друге, не розроблені показники оцінки бази знань нової економіки; знання є джерелом, драйвером розвитку системи; система показників повинна відобразити, в яких областях накопичені знання, яких знань не достатньо для розвитку системи, які нові технологічні області зароджуються і можуть поміняти базу знань і конкурентоспроможність системи. По-третє, зроблені лише перші спроби оцінки нової економіки як відкритої системи; не сформована система показників для оцінки нової економіки як підсистеми глобальної, як відкритої системи. По-четверте, в першому розділі було показано, що одне з чотирьох основних припущень, які лежать в основі концепції нової економіки, є спеціалізація в частині генерування знань, виробництва продукції / послуг і торгівлі. Система показників не налаштована на виявлення спеціалізації нової економіки. По-п'яте, не розроблена система показників для оцінки структурних зрушень, еволюційні індикатори. По-шосте, в першому розділі нами виявлено, що в новій економіці збільшується рівень складності інновацій, який виражається в зростанні значущості мультидисциплінарних досліджень, в збільшенні інституційного різноманіття, зростанні значущості мереж і збільшенні щільності взаємозв'язків.

Адаптивність нової економіки і політики є основою стійкості і конкурентоспроможності системи. Система показників не відреагувала на фундаментальні зміни в еволюції. Нова економіка є відкритою системою; це є фактором розвитку і одночасно основою уразливості системи, отже, потрібна система показників оцінки відкритості та вразливості.

2.2. Аналіз глобальних показників ефективності розвитку нової економіки та ментальних характеристик європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів

В умовах зростання ролі цивілізаційно-інтеграційних процесів, зростає роль кроскультурних особливостей у сучасному світі, які займають важливе місце у геополітичному просторі Європейського союзу. У палітрі теоретичних поглядів існують різні оцінки перспектив європейської цивілізації в цілому. Оскільки європейська цивілізація, неоднорідна, унікальна та неповторна, що в сукупності відображає різноманіття світу. Найбільш повне виявлення закономірностей динаміки і взаємодії цивілізації у цих процесах можливо на основі дослідження її ролі в системі міжнародних відносин, що розвиваються на основі концептуального підходу, що дозволяє провести історичний та соціологічний аналіз культурних відмінностей, який уникає жорстких наслідків підходу в дусі «зіткнення цивілізацій», підкреслюючи факт присутності в суспільствах, що модернізуються, релігійних, культурних і традиційних галузях, щодо відмінності типів секуляризації та соціально-економічного розвитку можна пояснити, досліджуючи релігійно-культурні аспекти відповідних процесів, отримала визнання в особливості стосовно Європи на основі теоретичної парадигми багатовимірної сучасності (*multiple modernities*).

Цивілізаційно-інтеграційні процеси, що проходять у світовій економіці, а також в межах економічних об'єднань включають в цей процес транснаціональні структури, що ведуть до узгодження загальної економічної політики і стратегії розвитку, це формує позитивну основу для розвитку ідей, проектів, суб'єктів інтеграційного процесу, про що свідчить досвід світових регіональних об'єднань. Виходячи з цього, вважаємо за доцільне розглянути європейську цивілізацію, де створюються умови для єдиної ресурсної бази та тенденції інтернаціоналізації відтворювальних циклів, а виробнича ланка інтернаціоналізованих відтворювальних систем не лише задає хід і ритм всьому відтворювальному циклу, але і виступає важелем інфраструктурного перетворення на локальному, регіональному або глобальному рівнях, що особливо важливо, тому що включає в себе соціально-економічну складову

розвитку потенціалу, який проявляється у неоднорідності розвитку країн європейської цивілізації та Європейського Союзу.

Для оцінки розвитку потенціалу нової економіки у європейській цивілізаційно-інтеграційній площині, а також впливу господарського менталітету на характер соціально-економічних трансформацій у суспільстві ми проведемо кореляційний аналіз ментальних характеристик різних етнічних груп з використанням формалізованих методів Г. Хофстеде на основі основних показників, які можуть охарактеризувати пануючі ціннісні системи представників різних країн і етнічних груп, що дає можливість встановити положення країн на європейській ментальній карті. Вихідні дані для проведення дослідження наведені у Додатку Ж.

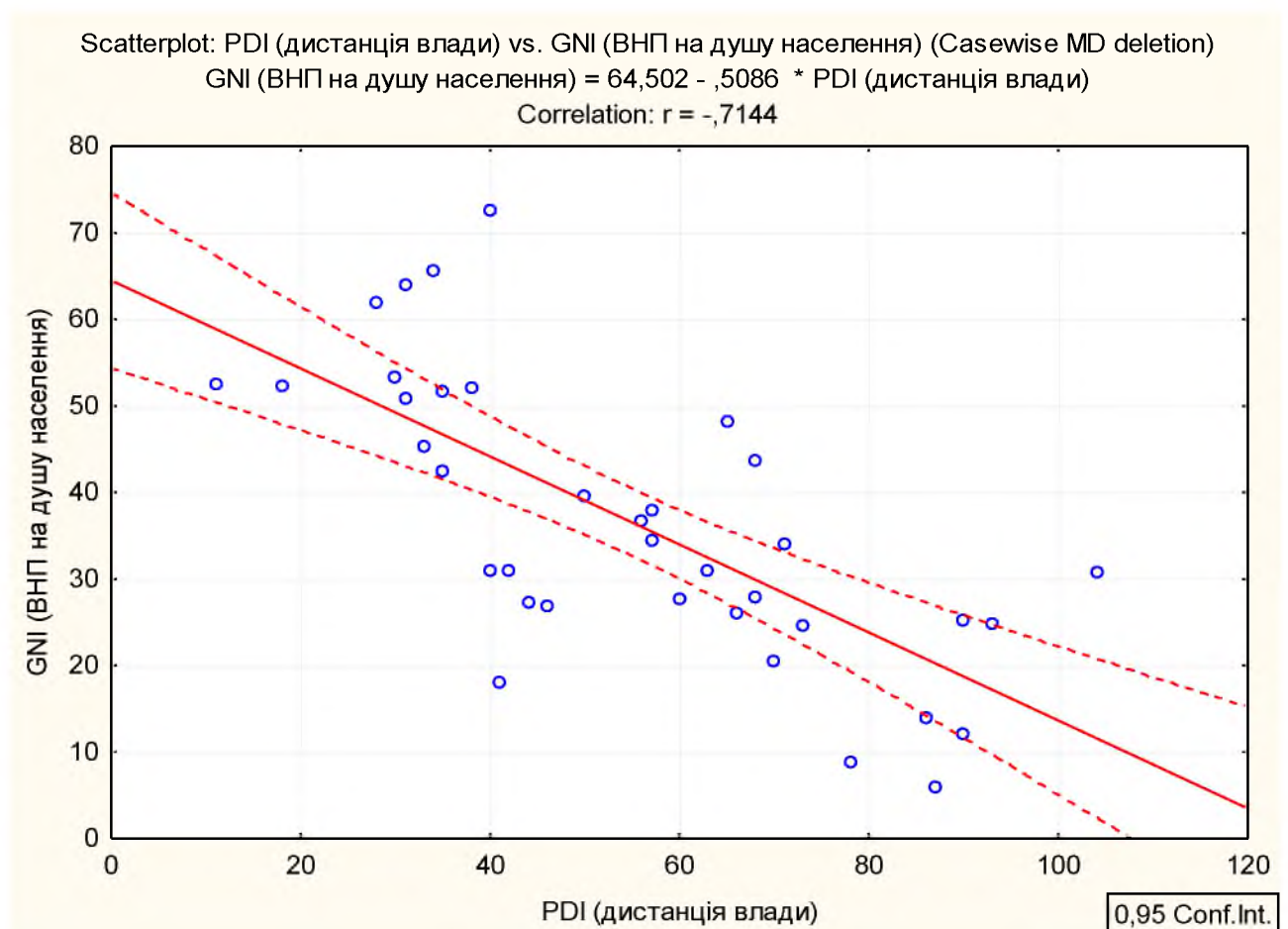
На основі вибраних статистичних даних, наведені в таблиці 2.1, що містять дані про ВВП на душу населення по широкому набору країн європейської цивілізації з початку XIX ст., можна виділити кілька груп країн, для оцінки характеру соціально-економічних трансформацій, що відбувалися там із використанням наявного потенціалу, що досягли в тій чи іншій мірі певного рівня розвитку ще на початку XX ст.: Австрія, Сполучене Королівство, Данія, Норвегія та інші.

Для світу в цілому актуальність вивчення процесів соціально-економічних трансформацій, пов'язаних з тим, що сучасна світова цивілізація знаходиться в нестабільному, перехідному стані. Цю нестабільність пов'язують з переходом від індустріального до постіндустріального суспільства, а також з реструктуризацією сучасної світ-економіки. Перехід від однієї суспільної системи до іншої завжди викликає сплеск маргінальних, небезпечних для суспільства форм соціально-економічних відносин. Якщо їх вдається локалізувати, то суспільство благополучно мине кризовий період свого розвитку (як це було в Західній Європі нового часу). Якщо ж маргінальні відносини розростаються, то може статися цивілізаційна катастрофа, що відкине суспільство назад. Оскільки цивілізаційно-інтеграційні процеси впливають на економічні відносини, що зростають в більшості країн світу,

пошук шляхів їх локалізації стає одним з вагомих аспектів виживання сучасної європейської цивілізації.

Для отримання більш детальної характеристики розвитку європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів, а також простеження взаємозалежностей у розвитку нової економіки нами проведено кореляційно регресійний аналіз, що дозволив виявити залежність між показниками країн європейської цивілізації та крос-культурними ментальними вимірами за Г. Хофстеде.

Залежність між ВВП на душу населення та індексом дистанції влади графічно зображено на Рис.2.2.

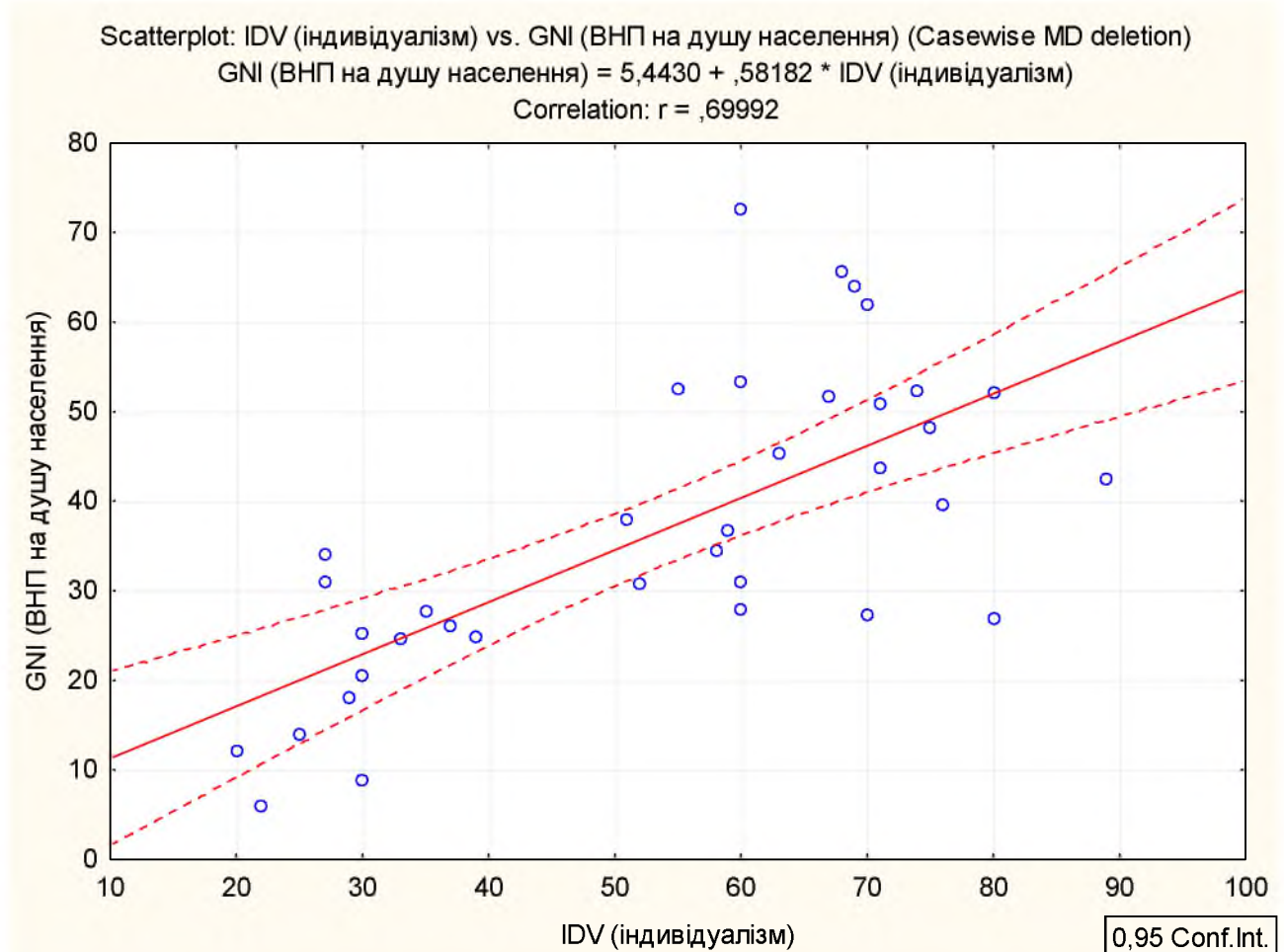

Рис. 2.2. Діаграма розсіювання величин ВВП на душу населення та PDI (дистанції влади). Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Коефіцієнт кореляції між показниками ВВП на душу населення та PDI (дистанції влади) $R = - ,7144$, що означає наявність негативного зв'язку при зростанні показника дистанції влади у країнах європейської цивілізації призводить до зменшення значення ВВП на душу населення, що зумовлює

вплив на рівень добробуту країни, а також жорсткість соціальної структури та значущість соціальної нерівності.

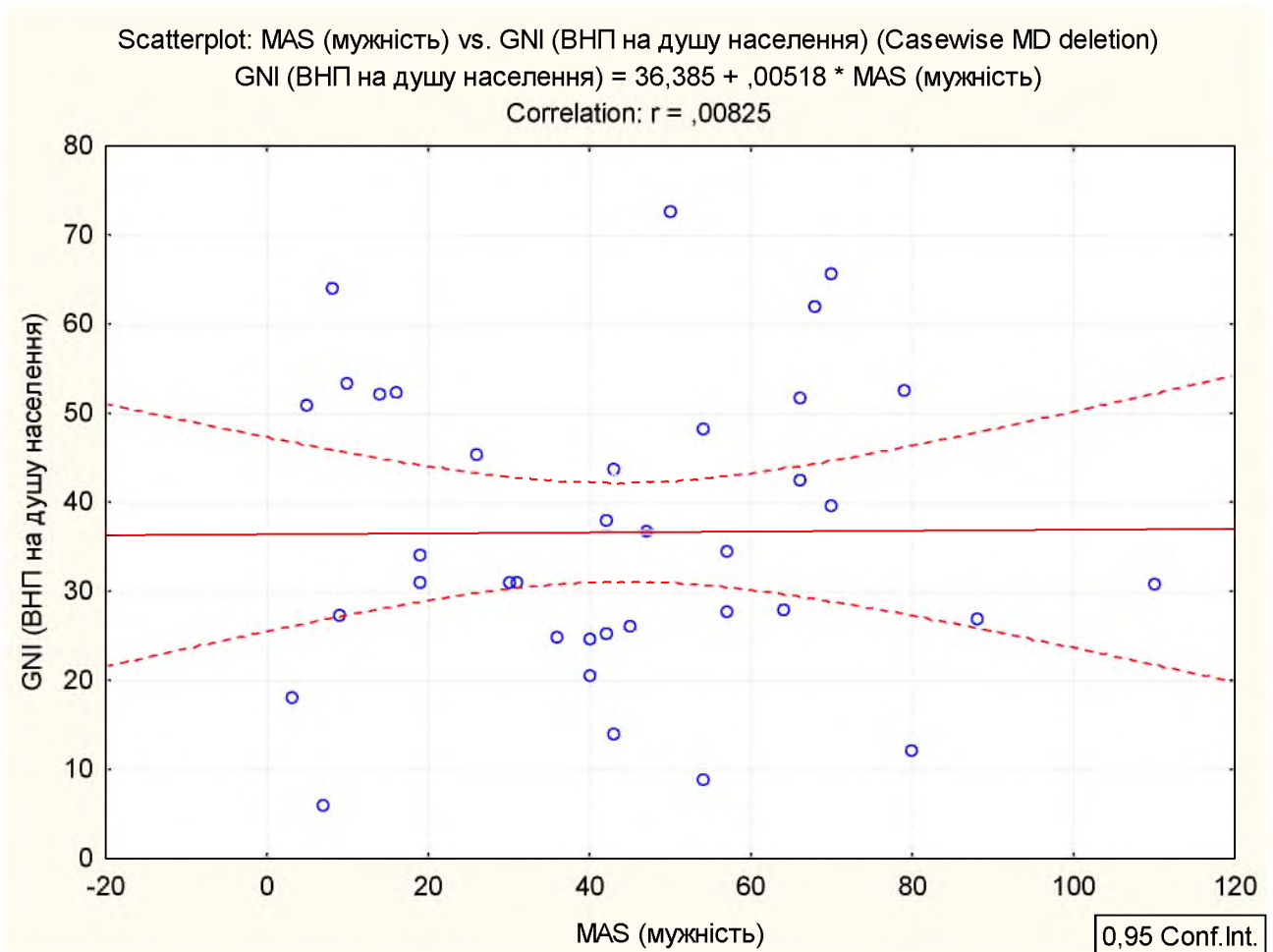
Залежність між ВВП на душу населення та індивідуалізмом в країнах європейської цивілізації графічно зображено на Рис.2.3.

Рис. 2.3. Діаграма розсіювання величин ВВП на душу населення та індивідуалізмом. Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Наявність сильного кореляційного взаємозв'язку між ВВП (на душу населення) та індивідуалізмом у європейських країнах переважає в менш розвинених і західних країнах Європи, показник індивідуалізму співвідноситься з національним багатством і рухливістю між соціальними класами від покоління до покоління, а також впливає на прийняття рішень щодо інновації, в англо-саксонських демократичних країнах, з високим взаємозв'язком також можна знайти в Нідерландах, Данії, а також в Італії та в Угорщині.

Залежність між ВВП на душу населення та мужністю графічно зображено на Рис.2.4.

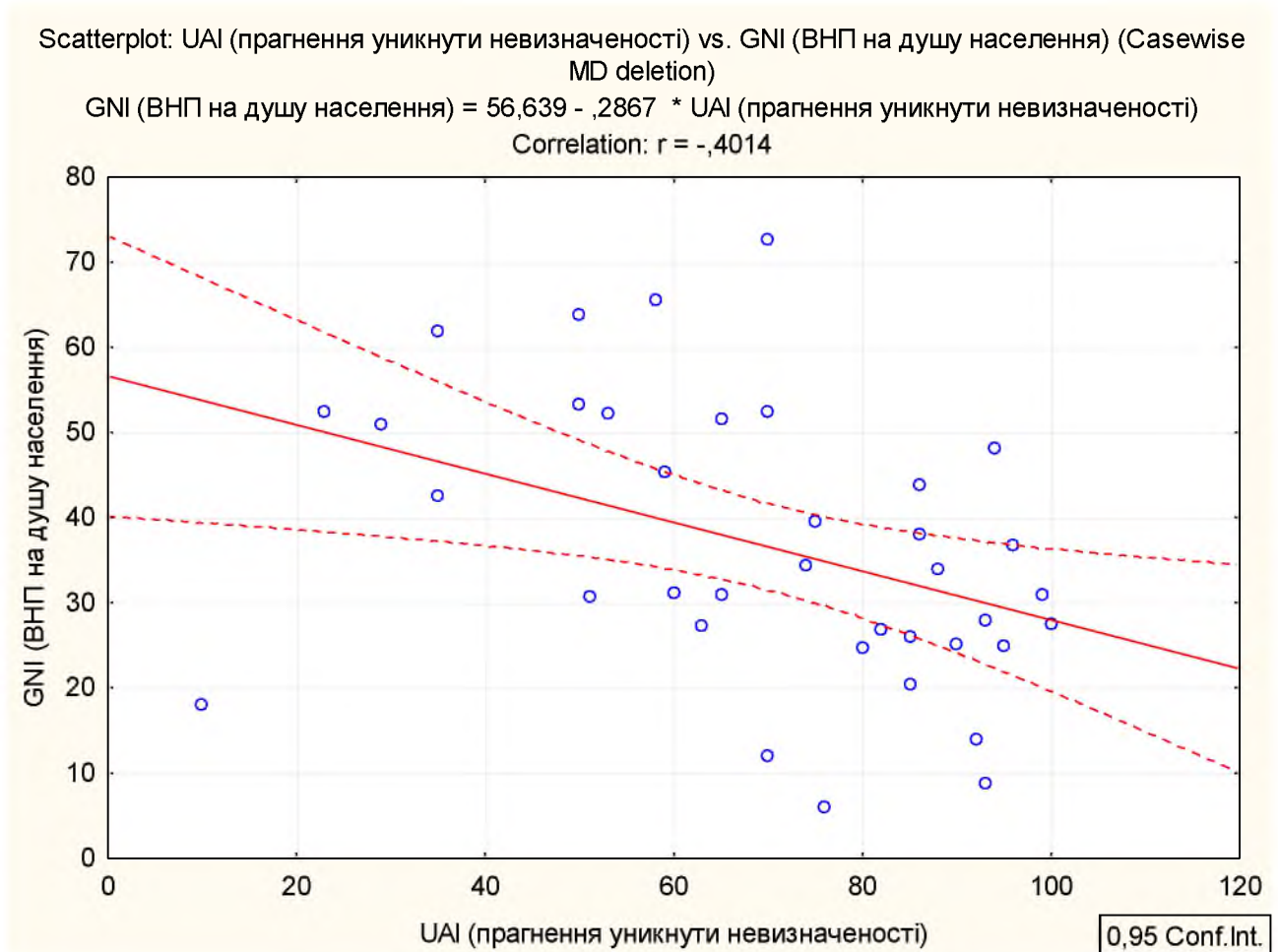

Рис. 2.4. Діаграма розсіювання величин ВВП на душу населення та мужністю. Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Коефіцієнт кореляції між показниками ВВП на душу населення та мужністю $R = ,00825$, що означає наявність незначного зв'язку у деяких європейських країнах, таких як Німеччина, Австрія та Швейцарія, маскуліність висока, а в англomовних країнах помірно висока, в Північних країнах і в Нідерландах він є низьким, а в деяких країнах, таких як Франція, Іспанія.

Найвищі показники маскуліності знаходяться в деяких країнах Центральної та Східної Європи, Скандинавських країнах та Балтійського регіону, Нідерландів, в Іспанії, Італії та Португалії характеризуються низьким ступенем маскуліності.

Кореляційна залежність між ВВП на душу населення та прагненням щодо уникнення невизначеності графічно зображено на Рис.2.5.

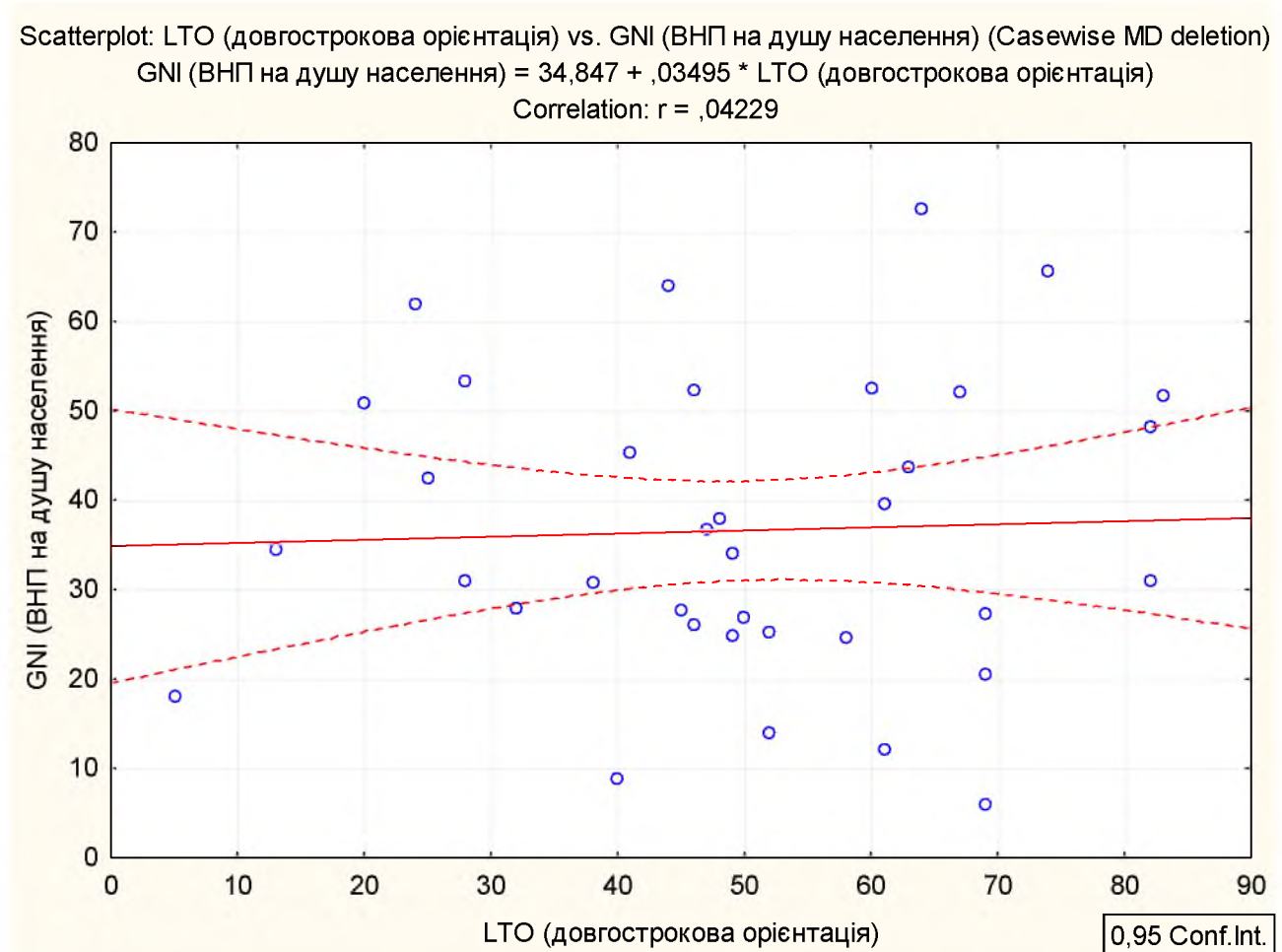

Рис. 2.5. Діаграма розсіювання величин ВВП на душу населення та прагнення уникнути невизначеності. Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Коефіцієнт кореляції між ВВП (на душу населення) та прагненням уникнути невизначеності $R = -,4014$, що означає наявність сильного від'ємного зв'язку між показниками, тобто при зростанні показника уникнення невизначеності спостерігається зменшення величини ВВП на душу населення. Даний показник є високим в країнах, що говорять німецькою мовою, нижчим в країнах англо-саксонських, та скандинавських країнах. Німецька частина Європи, включаючи Велику Британію, не можуть створити стійку спільну центральну владу, і країни, що успадкували її цивілізаційні особливості, демонструють меншу відстань в потужності. Припущення про корені культурних відмінностей завжди залишаються спекулятивними, але в цих прикладах вони правдоподібні. В інших випадках вони залишаються прихованими в ході історії. Уникнення невизначеності є найвищим у Греції,

Португалії, і, як правило, є найвищим у римсько-католицьких і православних культурах.

Залежність ВВП (на душу населення) та довгострокової орієнтації країн європейської цивілізації наведено на Рис.2.6.

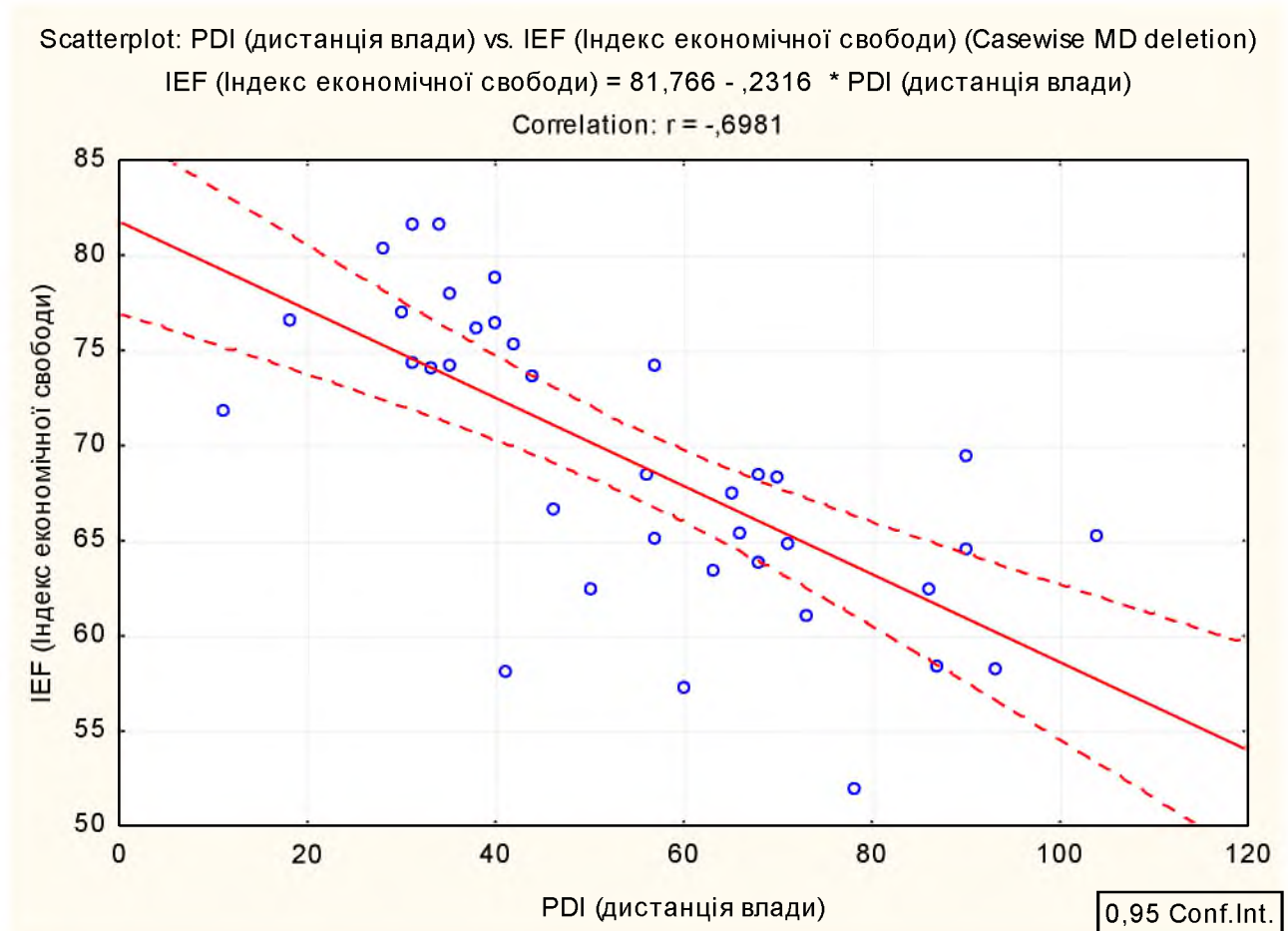
Рис. 2.6. Діаграма розсіювання величин ВВП на душу населення та довгострокова орієнтація. Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Довгострокова орієнтація європейської цивілізації не є показником, що її характеризує, вона є досить помірною у Східній та Західній Європі, та низькою у англomовному світі. Найвищі показники спостерігаються в Росії та Балтійських країнах, а також у Німеччині та деяких інших англосаксонських демократичних країнах Європи і Скандинавських країнах. Г. Хофстеде характеризував довгострокову орієнтацію, як віру в те, що основні події відбудуться в майбутньому. Для культур з довгостроковою орієнтацією характерна схильність до планування, прогнозування результатів діяльності у віддаленому майбутньому, переважання перспективи над сучасним, тому для

більшості країн європейської цивілізації, особливо розвинутих даний показник не є характерним.

Подальше проведення кореляційної залежності щодо розвитку європейської цивілізації, на основі Індексу економічної свободи та Індексом дистанції влади наведено на Рис. 2.7.

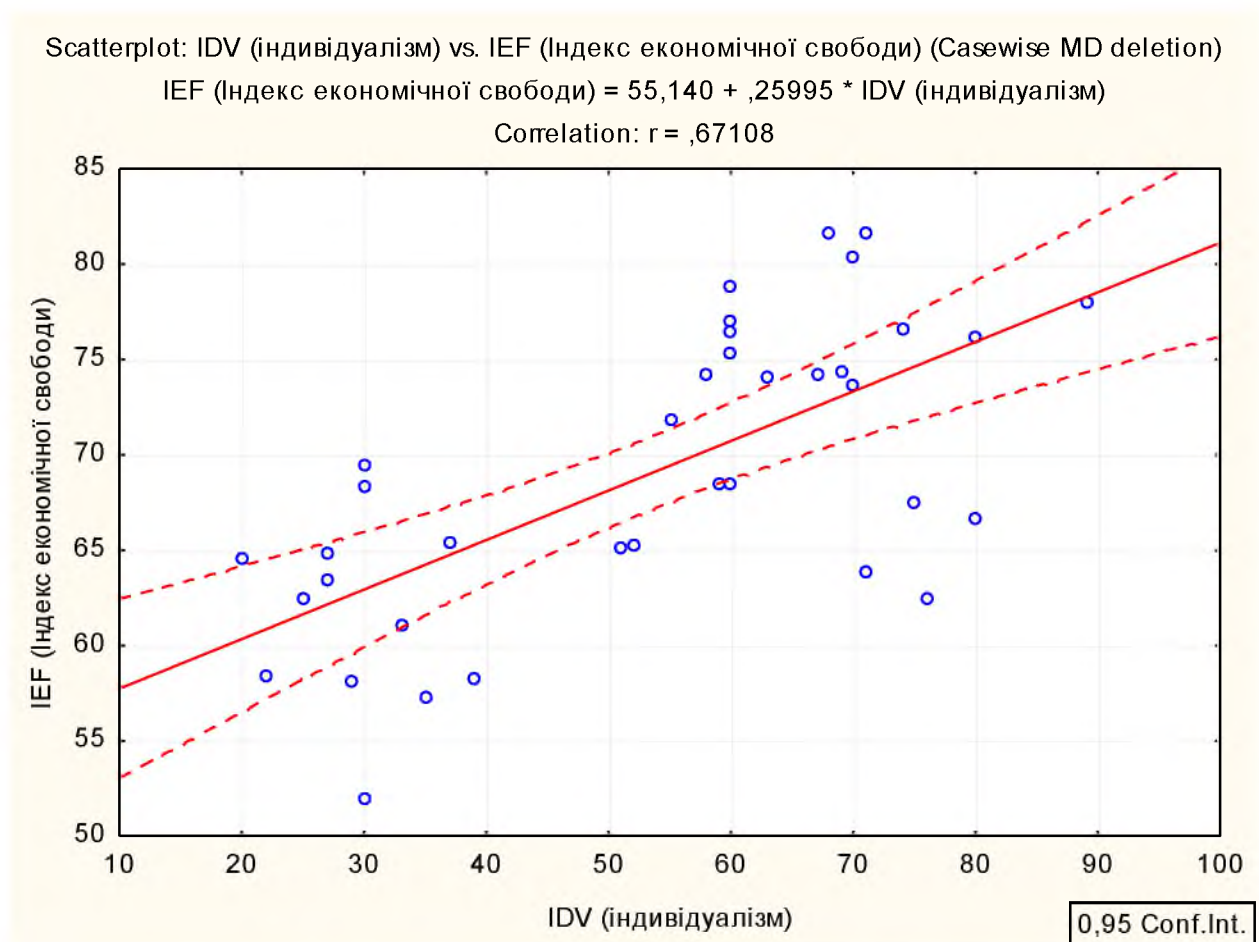
Рис. 2.7. Діаграма розсіювання величин IEF та PDI (дистанції влади).

Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Негативний зворотній зв'язок вказує на те, що зростання дистанції влади призводить до зниження індексу економічної свободи, у країнах європейської цивілізації, де дистанція влади зростає, економічна свобода зменшується, що означає велику ступінь обмежень у бізнес середовищі з боку державних установ і владного втручання в економіку. Вельми цікавим є співвідношення свідчень представлених індексів «дистанції влади» з розвитком і станом демократії в цих країнах. Просте порівняння переліку англосовітських, балтійських, протестантських і частково католицьких країн зі списком країн «першої хвилі» демократизації показує, що практично всі перераховані країни

так чи інакше були засновниками демократії. Мабуть, не випадково середнє значення дистанції влади в цих країнах варіюється від низького (11,0; 18,0) до середнього (31,0; 54,0). Саме такі риси культури, як вимога рівності і рівноправності, соціальна активність і орієнтація на діалог з владою, сприяли демократизації. У тих же країнах, де панували патерналізм і ієрархічність свідомості, демократія утверджувалася з великими труднощами, якщо взагалі приживалася.

Кореляційна залежність між Індексом економічної свободи та IDV (індивідуалізмом), наведено на Рис. 2.8

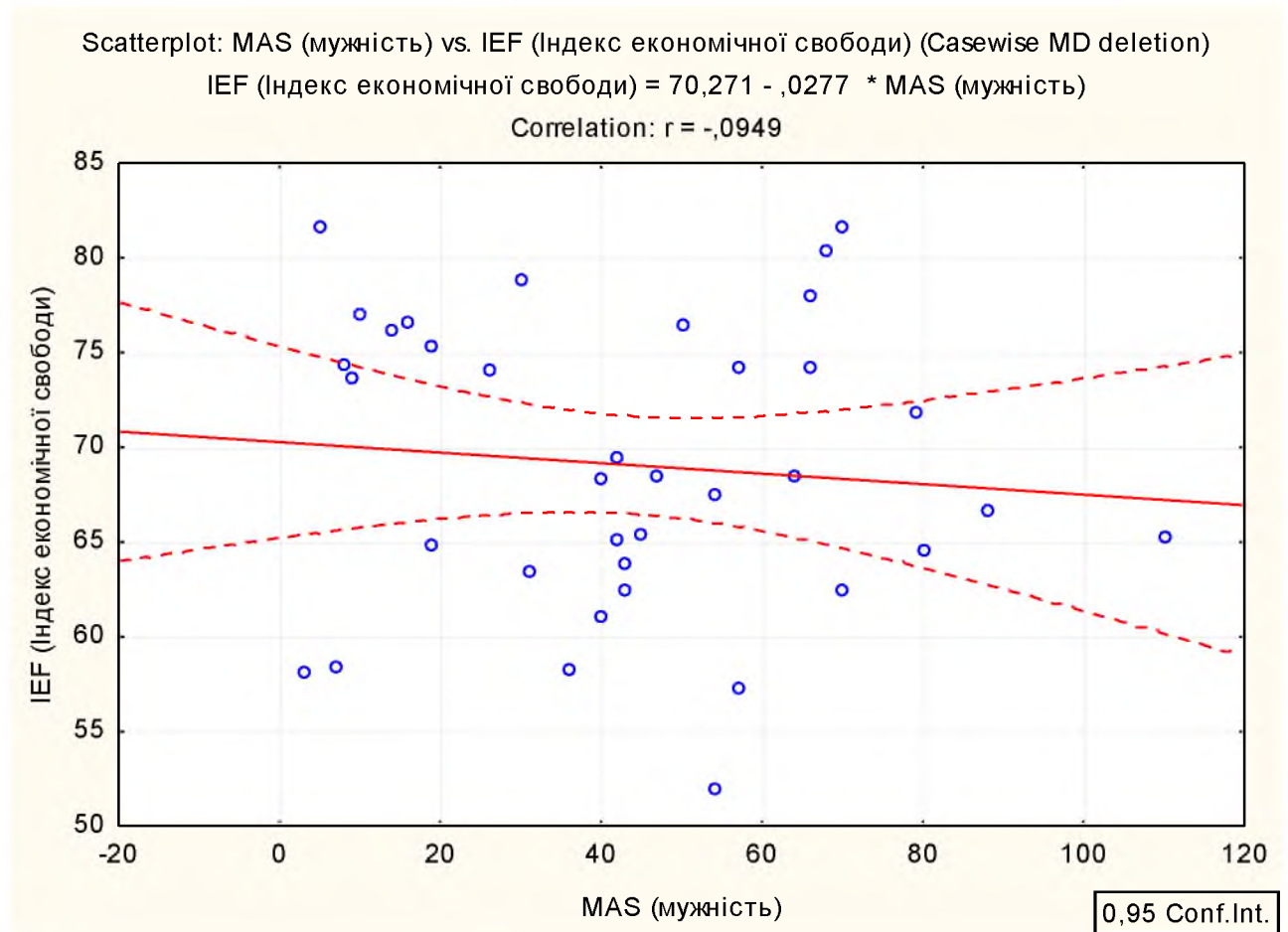
Рис. 2.8. Діаграма розсіювання величин IEF та IDV (індивідуалізм).

Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Згідно теорії Г. Хофстеде, у індивідуалістичних культурах, простежується «емоційна незалежність індивідів від груп, організацій або інших колективів». В індивідуалістичних культурах в значній мірі спостерігається, орієнтованість на особистісні досягнення у суспільстві. Ціннісне орієнтування таких культур ставить в центр успіх і дає імпульс будь-яким самостійним діям особистості. Ці

фактори впливають на всі сфери суспільного життя, що породжує певні культурні установки, до цієї групи країни європейської цивілізації можна віднести Англію, Австрію, які є найбільш яскравими представниками індивідуалістичних культур, а також країни Західної Європи, в тому числі і Німеччина.

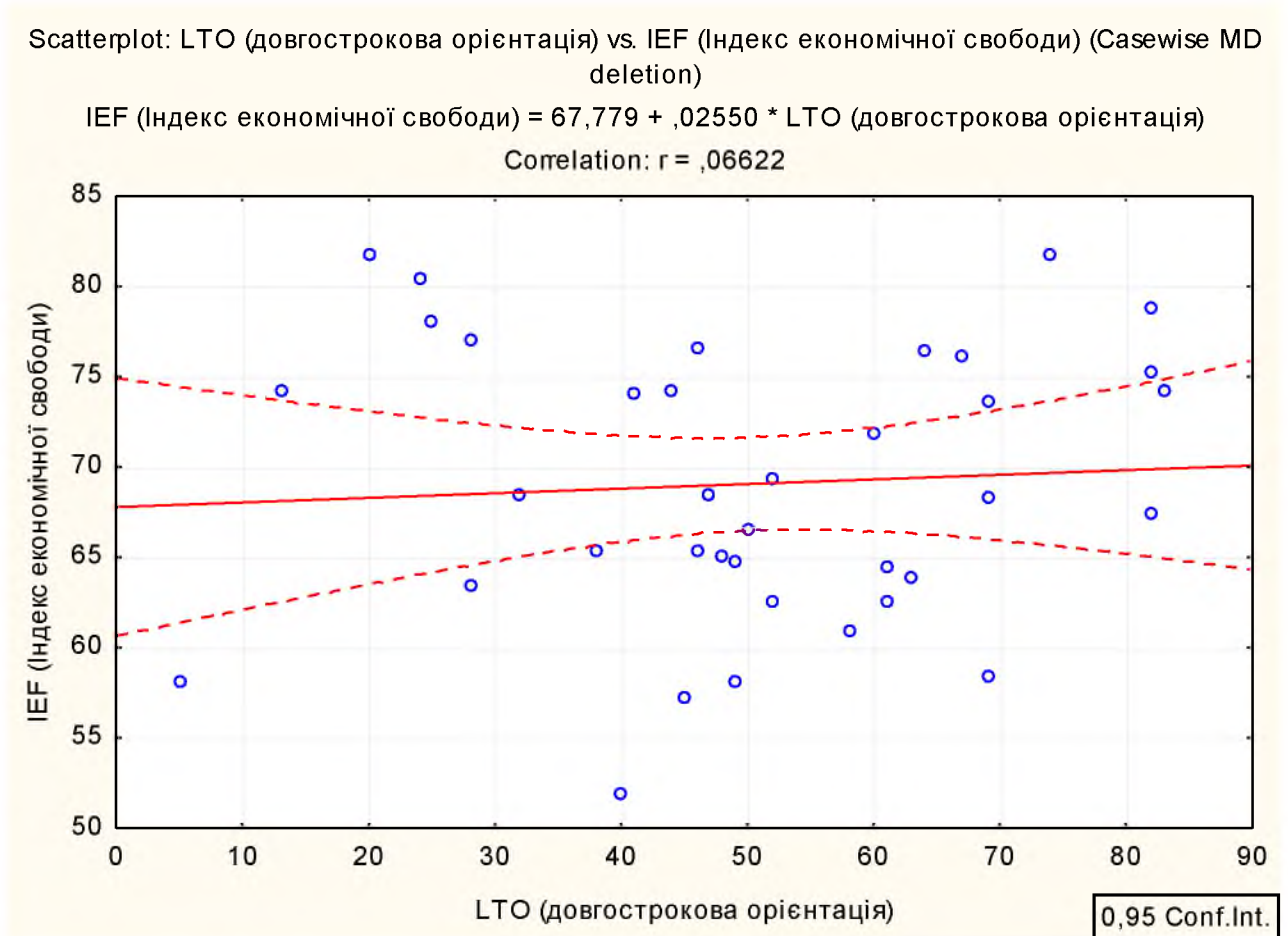
Взаємозалежність між Індексом економічної свободи та MAS (мужністю) наведено на Рис. 2.9.

Рис. 2.9. Діаграма розсіювання величин IEF та MAS (мужністю). Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Значний негативний зв'язок вказує на наявність мужньої культури європейської цивілізації, що визначається наявністю таких характеристик, як впевненість в собі, орієнтованість на особистісні досягнення, матеріальний успіх і владу. Акцент в культурі ставиться на кар'єрні досягнення, при цьому в роботі в першу чергу цінується самовпевненість, рішучість і конкурентоспроможність. Сполучене Королівство та Німеччина – найбільш яскраві представники маскулінної (мужньої) культури.

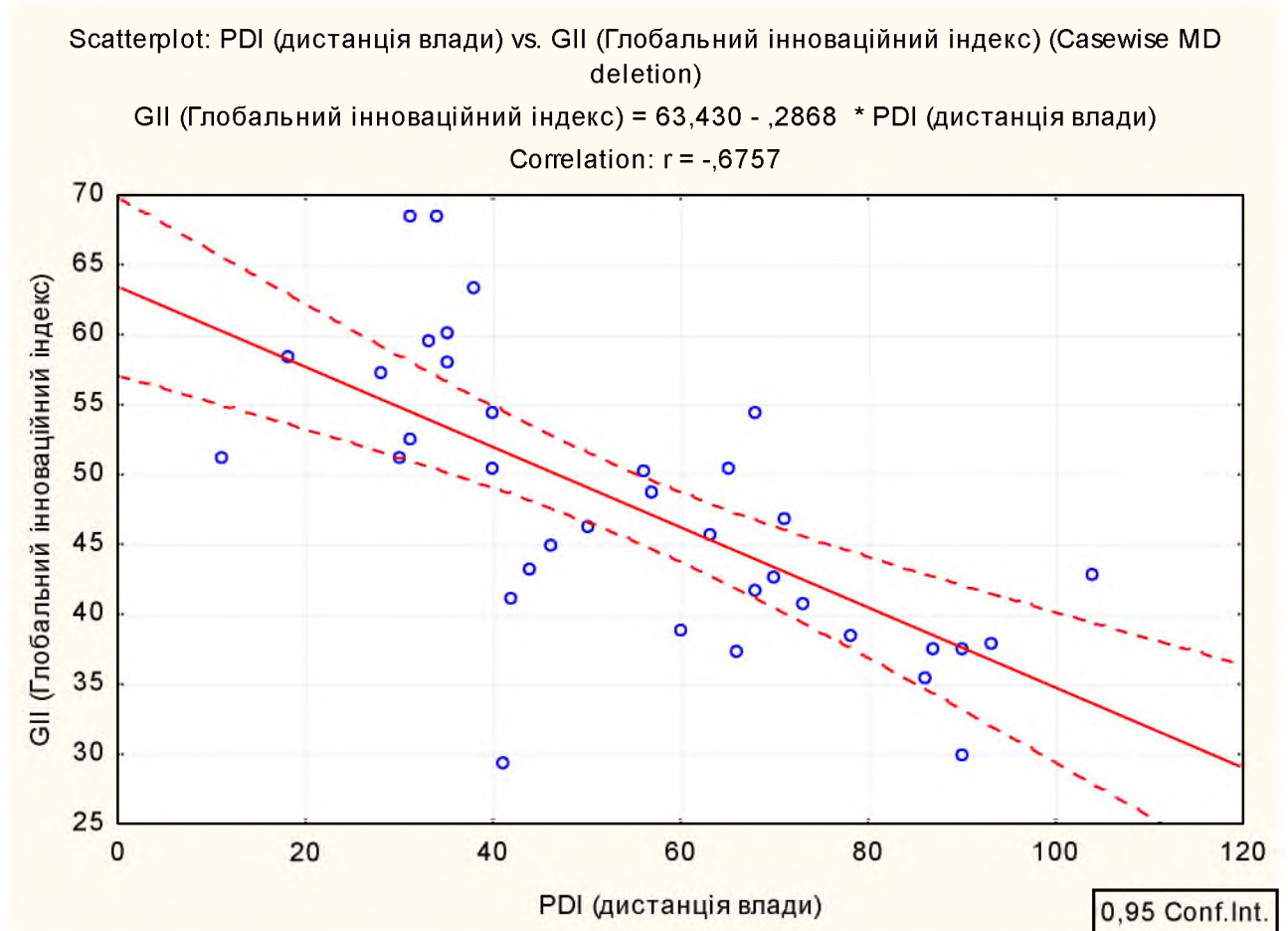
Проведення аналізу між Індексом економічної свободи та LTO (довгострокова орієнтація) наведено на Рис. 2.10.

Рис. 2.10. Діаграма розсіювання величин IEF та LTO (довгострокова орієнтація). Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Кореляційна залежність між Індексом економічної свободи та довгостроковою взаємозалежністю пов'язана із готовністю інвестувати в діяльність, що не приносить негайної віддачі, довгострокова орієнтація позитивно пов'язана із економічним зростанням (хоча в сучасній економіці – лише для бідних країн) і схильністю до накопичення заощаджень. Переважання довгострокової орієнтації в національних культурах європейської цивілізації означає готовність суспільства жити в ім'я майбутнього. Даний показник доволі незначний для країн європейської цивілізації, оскільки більшість розвинутих країн є орієнтованими досягнення значних результатів соціально-економічного розвитку в короткі терміни та отримання більш конкурентних переваг на світовому ринку.

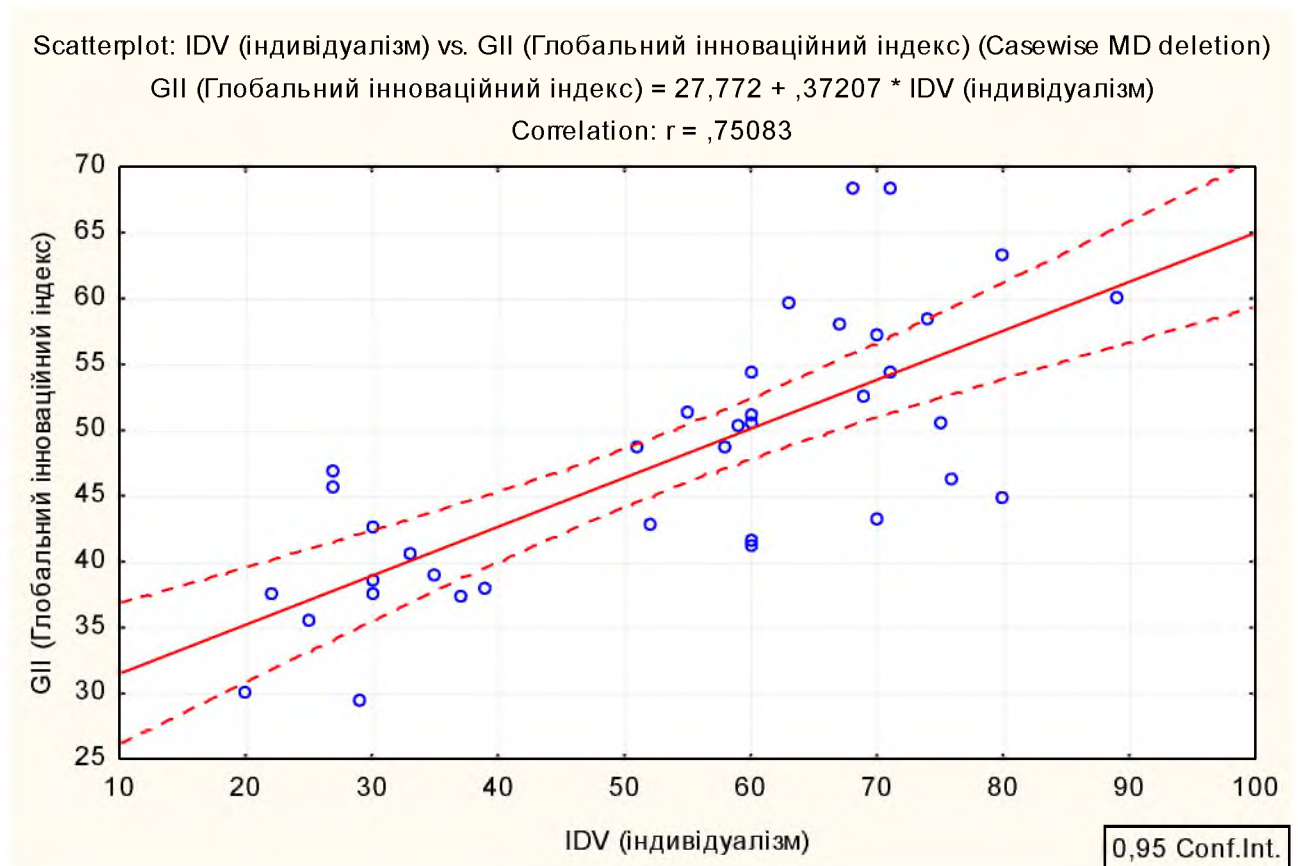
Проведення аналізу між Глобальним інноваційним індексом та PDI (дистанція влади) наведено на Рис. 2.11.

Рис. 2.11. Діаграма розсіювання величин Глобальним інноваційним індексом та PDI (дистанція влади). Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Коефіцієнт кореляції між значеннями Глобального інноваційного індексу та Індексом дистанції влади $R = -0,67$ вказує на те, що при зростанні показника дистанції влади спостерігається зменшення значень Глобального інноваційного індексу. Характерний негативний зв'язок інноваційного розвитку із дистанцією влади, є характерним для культури з високими показниками дистанції влади, як правило, із чітко вираженою ієрархічною структурою суспільства і численними бюрократичними процедурами. Відповідно, інформація про нові ідеї, навіть найбільш проривних і із значною суспільною вигодою, може не дійти до осіб, котрі приймають рішення, або ж транзакційні витрати «проходження імпульсу» і тим більше впровадження інновації будуть забороненими для тих, хто потенційно міг би їх впровадити в економіку країни.

Подальше проведення аналізу та простеження кореляційної взаємозалежності між Глобальним інноваційним індексом та IDV (індивідуалізм) наведено на Рис. 2.12.

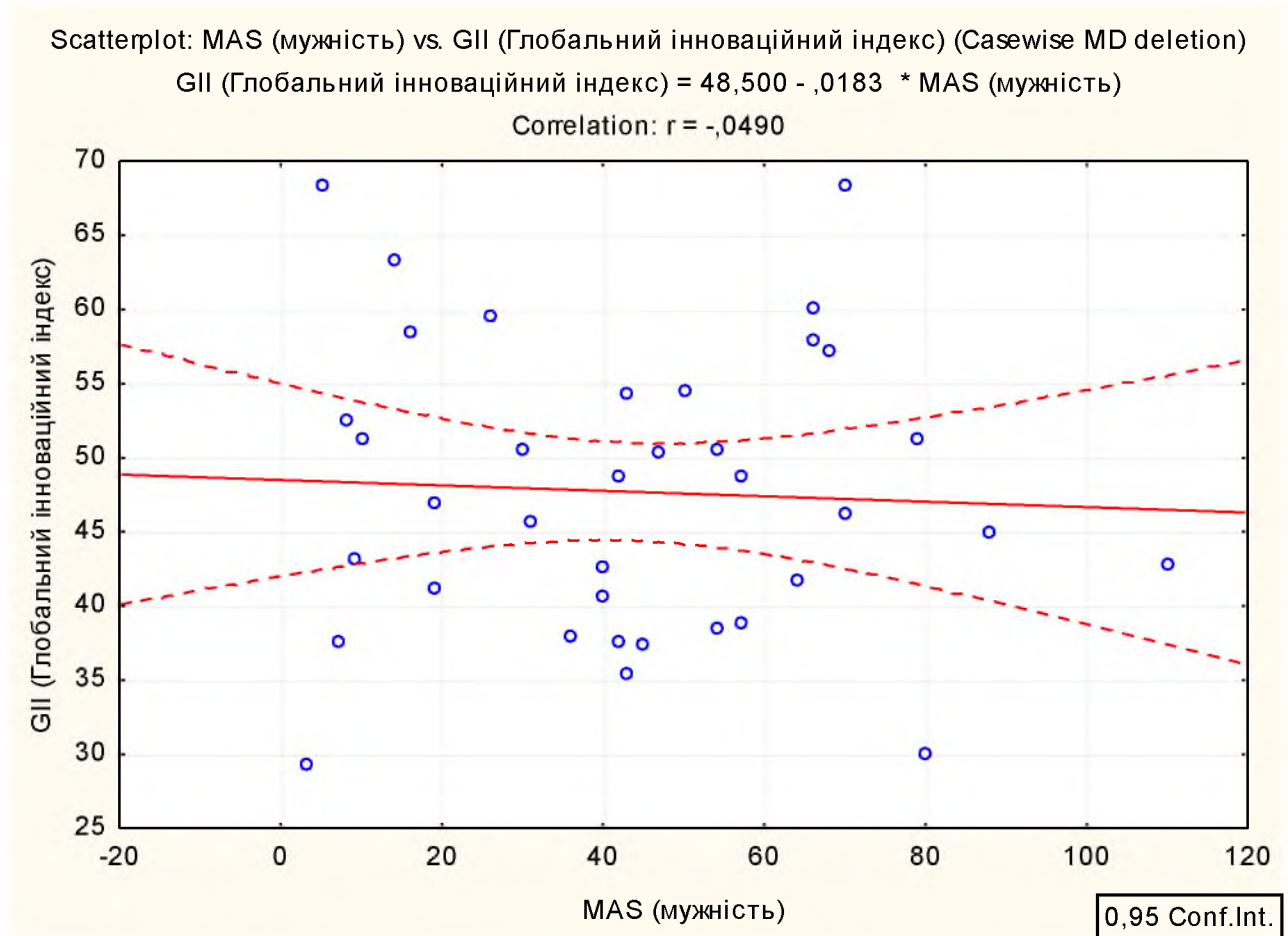

Рис. 2.12. Діаграма розсіювання величин Глобальним інноваційним індексом та IDV (індивідуалізм). Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Коефіцієнт кореляції між значеннями Глобального інноваційного індексу та індексом індивідуалізму $R^2 = 0,75$, що означає наявність значного зв'язку: при зростанні показника індивідуалізму спостерігається збільшення значень Глобального інноваційного індексу. Країни з високим рівнем індивідуалізму більш успішні у виробництві радикальних інновацій, колективістські країни – у виробництві інновацій інкрементних.

Пов'язано це з тим, що радикальні інновації, як правило, несуть в собі виклик сформованим практикам, засадам, стереотипам, який легше приймається в індивідуалістичних спільнотах. Інкрементні інновації, навпаки, вимагають узгоджених дій і взаємопов'язаних процесів, що більш характерно для колективістських товариств, для яких важливо враховувати думку групи.

Залежність Глобального інноваційного індексу та MAS (мужність) наведено на Рис. 2.13.

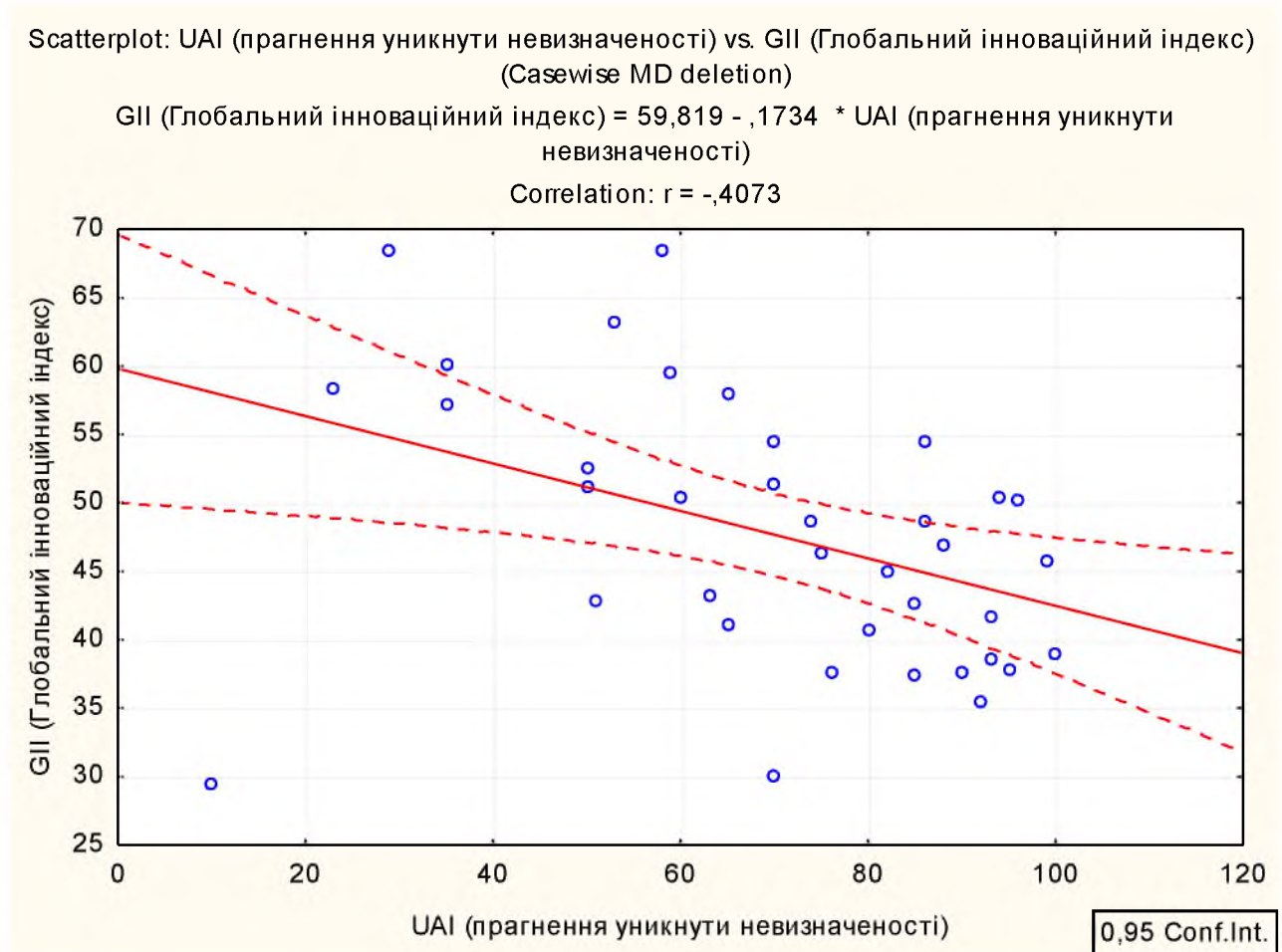

Рис. 2.13. Діаграма розсіювання величин Глобальним інноваційним індексом та MAS (мужність). Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Негативний коефіцієнт кореляції вказує на те, що одночасно з цим маскулінні суспільства порівняно ефективніші в сферах масового промислового виробництва, а фемінні – в сервісних видах діяльності. Однак, існування зв'язку між інноваціями та рівнем маскулінності не настільки однозначне. Наявність значної кореляції між ними не виявлено.

Фемінні культури європейської цивілізації характеризуються більш високим рівнем довіри, більш м'яким діловим кліматом, меншою конфліктністю, що створює сприятливе середовище для виникнення нових ідей. Разом з тим, потенційно значення маскулінності для інновацій також може бути велике, оскільки ця характеристика пов'язується з орієнтованістю на результат, з прагненням трансформувати світ навколо себе, а не адаптуватися до нього.

Залежність Глобального інноваційного індексу та Індексу уникнення невизначеності представлена на Рис.2.14.

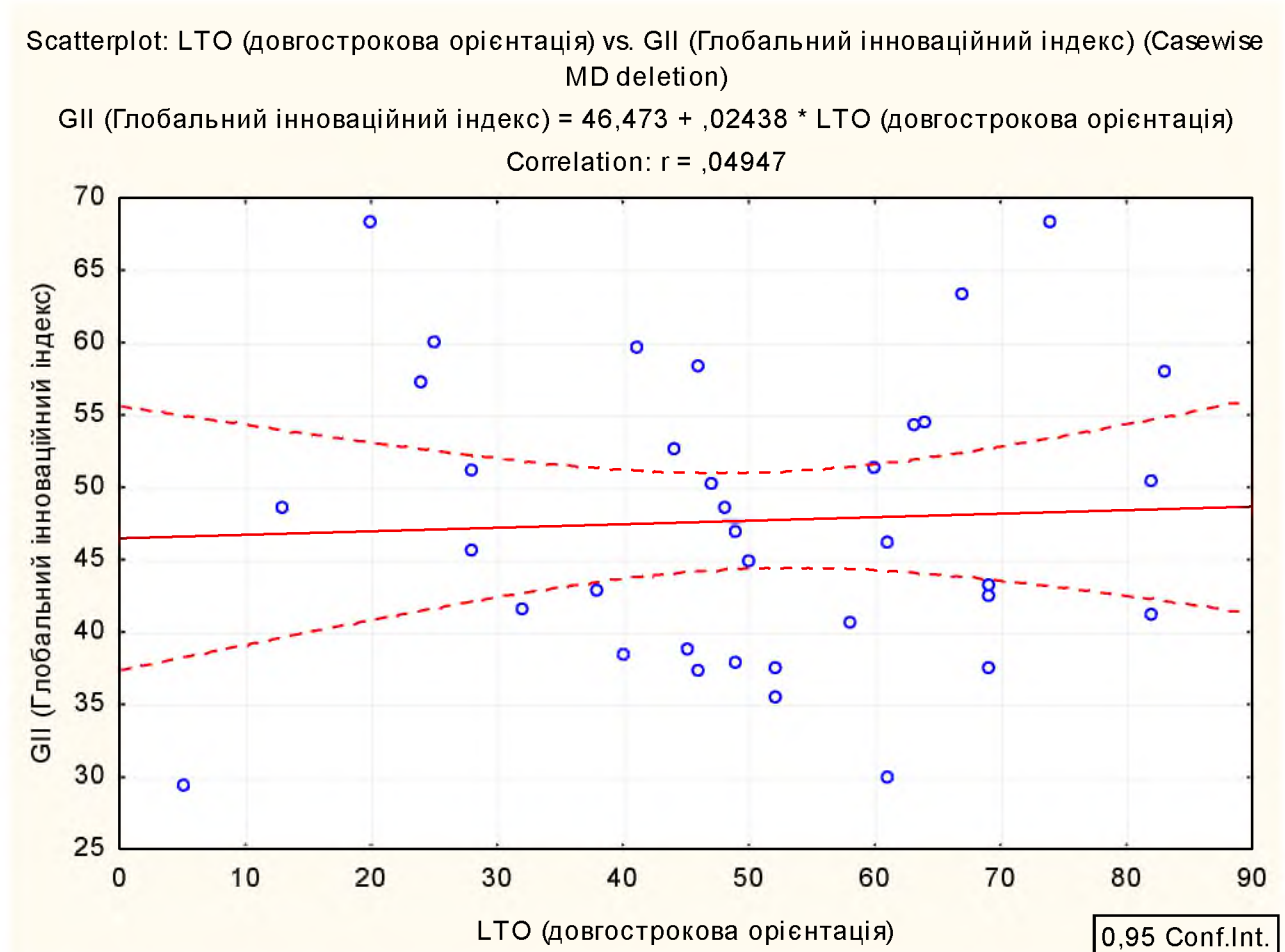
Рис. 2.14. Діаграма розсіювання величин Глобальним інноваційним індексом та Індексом уникнення невизначеності. Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Коефіцієнт кореляції $R^2 = -0,40$, що означає наявність значного зворотного зв'язку між значеннями Глобального інноваційного індексу та показником уникнення невизначеності: при зростанні показника уникнення невизначеності спостерігається зменшення значень Глобального інноваційного індексу. Негативний зв'язок інноваційного розвитку європейської цивілізації спостерігається також з униканням невизначеності. Оскільки невизначеність є невід'ємною частиною будь-якої підприємницької та інноваційної активності, то чим більше для суспільства характерно негативне, боязке ставлення до невизначеності, тим гірше йдуть справи з інноваційним розвитком. Крім цього, такі суспільства характеризуються «низькою толерантністю до людей або груп,

що відрізняється ідеями або поведінкою», тоді як терпимість по відношенню до нового і невідомого є важливою характеристикою інноваційного середовища.

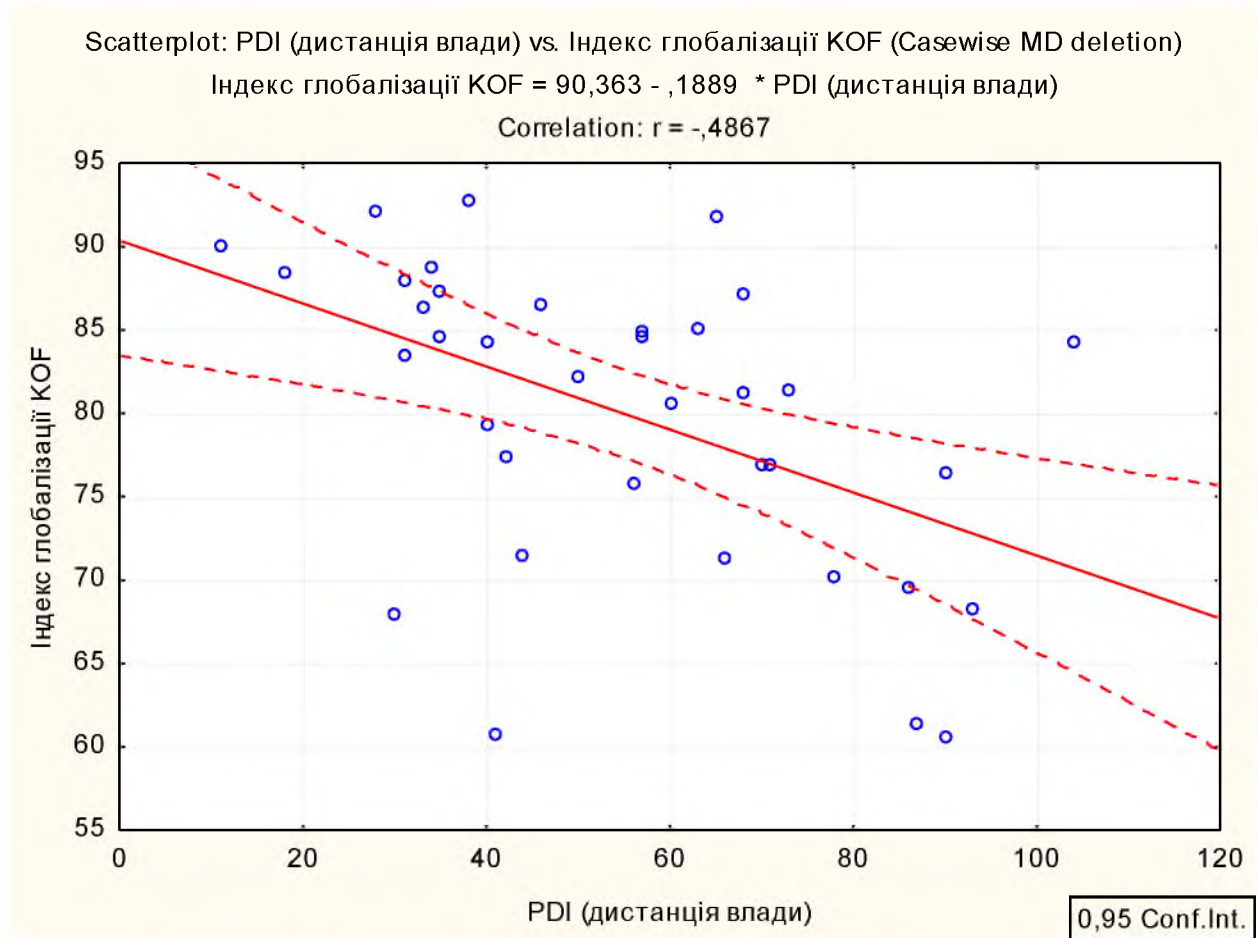
Залежність Глобального інноваційного індексу та Довгостроковою орієнтацією представлена на Рис.2.15.

Рис. 2.15. Діаграма розсіювання величин Глобальним інноваційним індексом та LTO (довгострокова орієнтація). Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Для показника довгострокової орієнтації характерний позитивний зв'язок з інноваційним розвитком європейської цивілізації. Довгострокова орієнтація може стимулювати продуктивну діяльність і довгострокові інвестиції, що має особливе значення для виробництва інновацій, оскільки між здійсненням інвестицій та отриманням віддачі від них, як правило, проходить чимало часу. Короткострокова орієнтація, навпаки, характеризує орієнтацію більшою мірою на вирішення поточних завдань, але при цьому забезпечує здатність до мобілізаційних зусиль і короткострокових проривів.

Залежність між Індексом глобалізації KOF та PDI (дистанція влади) представлено на Рис. 2.16.

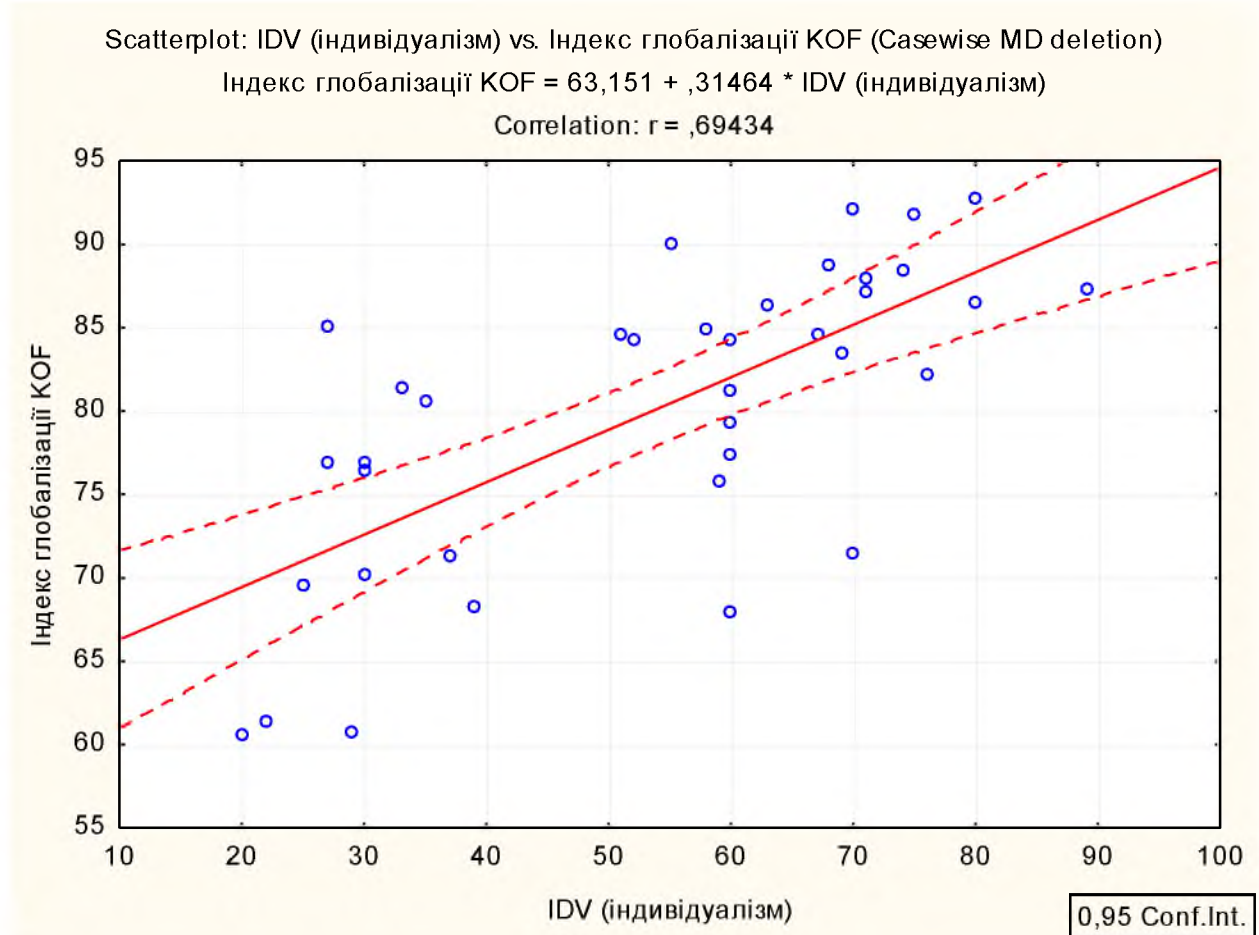
Рис. 2.16. Діаграма розсіювання величин Індексом глобалізації KOF та PDI (дистанція влади). Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Коефіцієнт кореляції між показниками ВВП на душу населення та індексом дистанції влади $R = -0,48$, і при зростанні показника дистанції влади спостерігається одночасне зменшення значень Індексу глобалізації KOF.

Незважаючи на глобальний характер економіки та уніфікацію підходів до ключових процесів управління, ряд країн є лідерами в напрямку розробок і просування інновацій, а інші помітно відстають, хоча мають достатній ресурсний потенціал для стрімкого інноваційного зростання, оскільки вони є більш інтегрованими у глобальну економіку. Оскільки глобалізація має позитивні і негативні наслідки наприклад, звуження національного суверенітету, інтегрування національної економіки, культури, технології та управління. Країнам європейської цивілізації важливо своєчасно з акцентувати

увагу на науково-практичному інтересі міжнародної спільноти до вимірювання економічних, соціальних, культурних та політичних аспектів глобалізації.

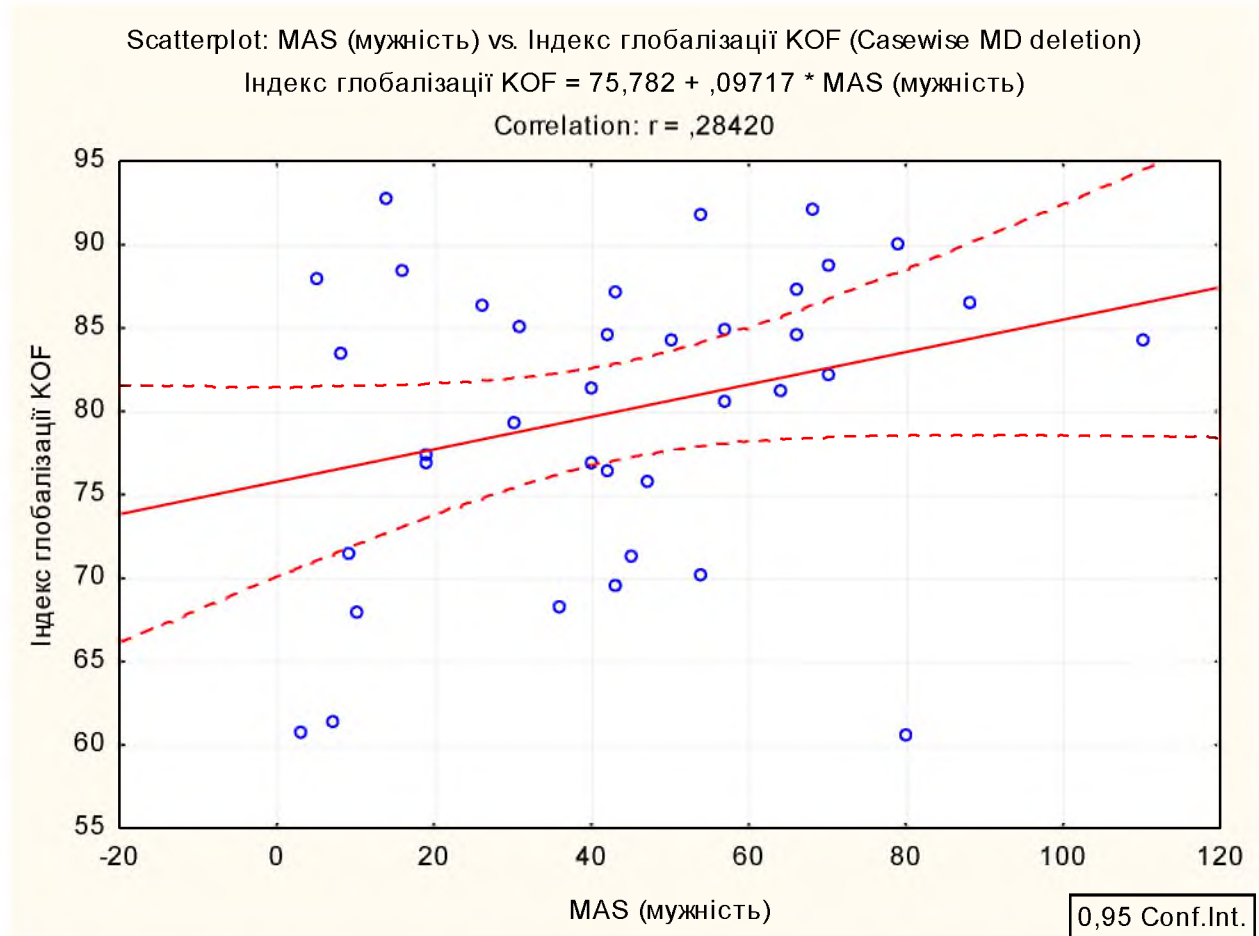
Залежність між Індексом глобалізації KOF та IDV (індивідуалізм) представлено на Рис. 2.17.

Рис. 2.17. Діаграма розсіювання величин Індексом глобалізації KOF та IDV (індивідуалізм). Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Коефіцієнт кореляції між показниками Індексом глобалізації KOF та IDV (індивідуалізм) $R^2 = 0,69$, що означає наявність сильного прямого зв'язку між досліджуваними величинами. Лідерство країн європейської цивілізації можна пояснити перш за все високими економічними показниками, стабільністю господарського механізму, демонстрацією високого ступеня виживання їх економік в постіндустріальну епоху. Крім того, причинами успіху і ефективності корпоративної культури цих країн вважається планомірне і свідоме його конструювання, гнучкість, відкритість до змін, постійне оновлення і вдосконалення принципів управління.

Залежність між Індексом глобалізації KOF та MAS (мужність) представлено на Рис. 2.18.

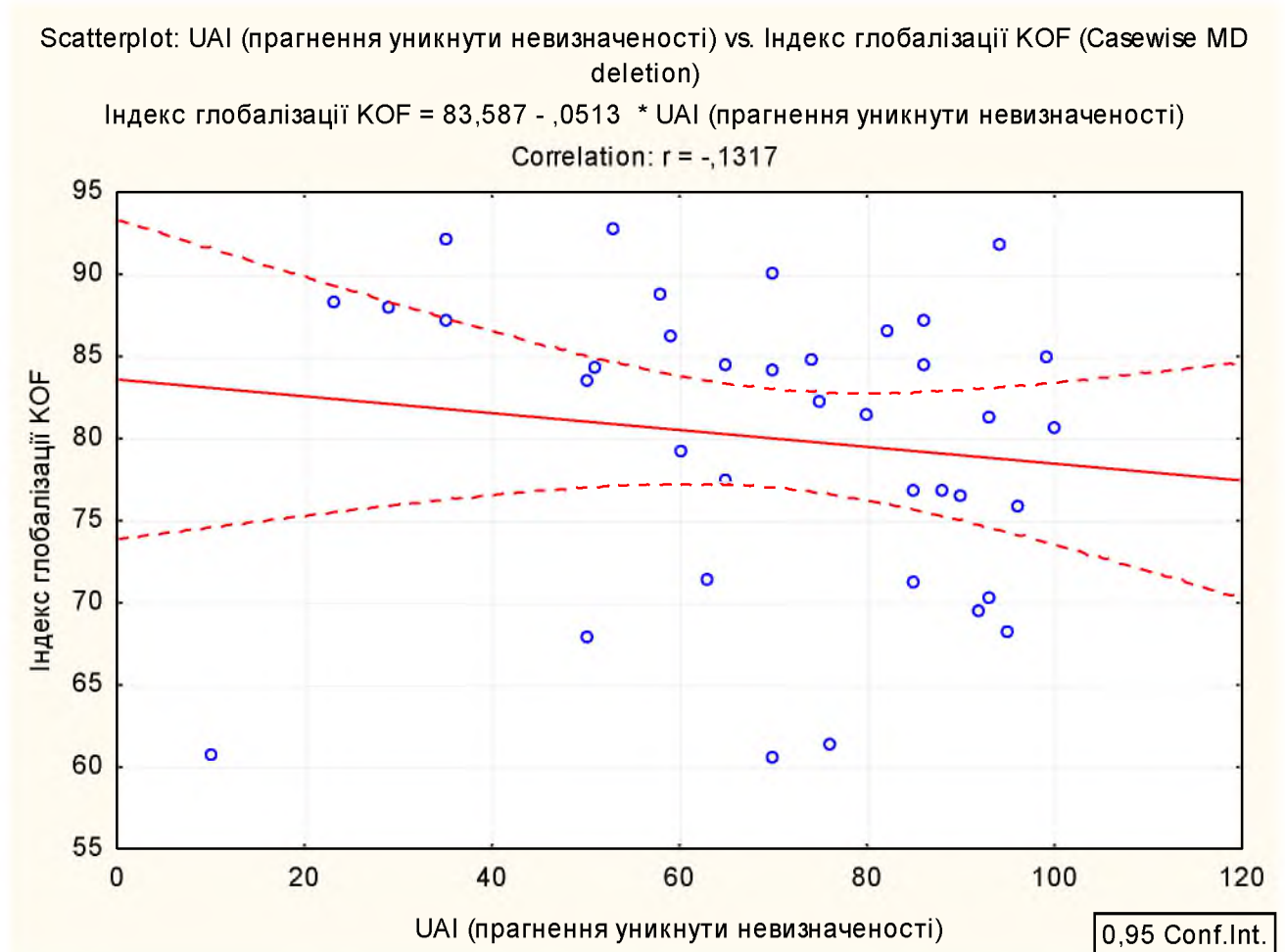

Рис. 2.18. Діаграма розсіювання величин Індексом глобалізації KOF та MAS (мужність). Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Коефіцієнт кореляції між показниками Індексом глобалізації KOF та MAS (мужність) $R^2 = 0,28$, і при зростанні показника MAS (мужність) спостерігається одночасне зменшення значень Індeksu глобалізації KOF.

Показник мужності (MAS) дозволяє оцінити схильність людей до напористості і жорсткості, зосередженості на матеріальні успіхи та на шкоду інтересам інших людей. Оскільки низькі позитивні показники маскулінності, мають тільки країни Північної Європи: Норвегія та Швеція. Пояснити подібний феномен можна тим, що країни із незначним показником, що відображає «ступінь, з якою панівні в суспільстві цінності тяжіють до напористості, жорсткості і зосереджені на матеріальному успіху, ігноруючи інтерес до людей і умов життя».

Залежність між Індексом глобалізації KOF та UAI (прагнення уникнути невизначеності) представлено на Рис. 2.19.

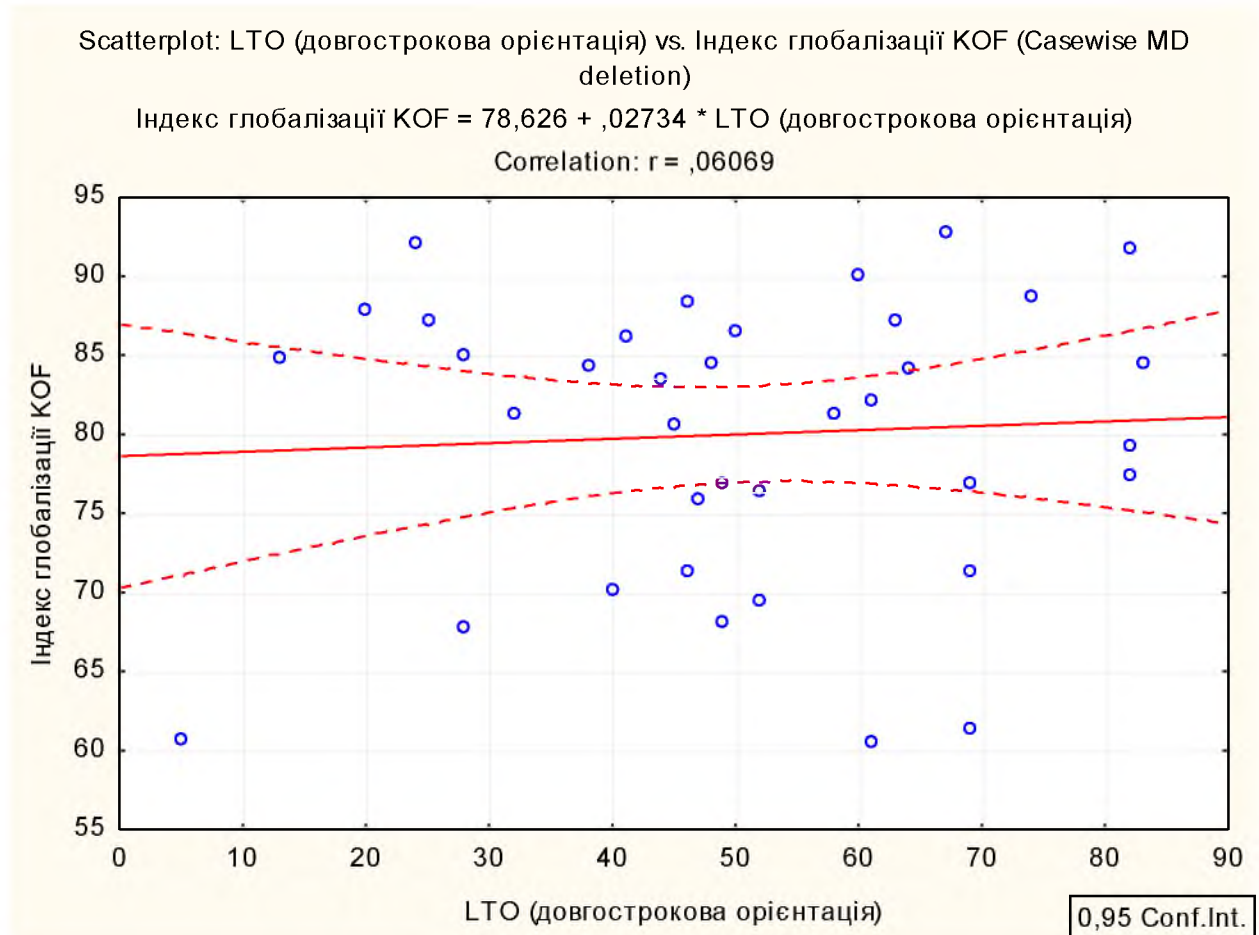

Рис. 2.19. Діаграма розсіювання величин Індексом глобалізації KOF та UAI (прагнення уникнути невизначеності). Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Коефіцієнт кореляції $R = -0,13$, що означає наявність незначного зворотного зв'язку між Індексом глобалізації KOF та UAI (прагнення уникнути невизначеності). При зростанні показника уникнення невизначеності спостерігається зменшення величини Індексу глобалізації KOF. Рівень невизначеності є рисою, що визначається культурою, і показує, якою мірою члени європейського культурного співтовариства запрограмовані на свободу дій в неструктурованих нестандартних ситуаціях. Індекс відображає терпимість членів суспільства до невизначеності ситуації. Культури з високим індексом менш стійкі до стресу, сильніше стурбовані питаннями безпеки і проходження встановленим правилам, що призводить до утрудненого сприйняття змін і

повільної адаптації до нових ідей. Культури з низьким індексом уникнення невизначеності асоціюються з більшою рухливістю, готовністю до ризику, інноваційністю, схильні спиратися на пізнання, а не на абсолютне знання.

Залежність між Індексом глобалізації KOF та LTO (довгострокова орієнтація) представлено на Рис. 2.20.

Рис. 2.20. Діаграма розсіювання величин Індексом глобалізації KOF та LTO (довгострокова орієнтація). Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 265]

Кореляційна взаємозалежність між показниками Індексом глобалізації KOF та LTO (довгострокова орієнтація) також досить низька. В цілому це можна пояснити деякими історичними особливостями європейської цивілізації та її етносоціумів. Протягом багатовікової історії територія нинішньої Європи багаторазово ставала ареною жорстких військових зіткнень, що пов'язано зі специфічним географічним і геополітичним становищем даного регіону на мапі світу та її положення у світовій економіці, хоча відмова від орієнтації

довгострокових цілей в межах європейської цивілізації може призвести до соціально-економічної нестабільності.

Європейські цивілізаційно-інтеграційні процеси, посилили проблеми міжкультурних взаємовідносин у ділових культурах, що стосується не лише країн з розвинутою економікою, а й країн що розвиваються. Не дивлячись на те, що кордони між країнами стираються, відмінності на рівні національних ділових культур залишаються. Більш того, суспільства різних країн стають полікультурними завдяки політиці мультикультуралізму, тому принципи крос-культурного менеджменту як ніколи актуальні для підприємців.

Кроскультурні чинники суттєво впливають на рівень соціально-економічного розвитку держав європейської цивілізації. Зокрема, індекси уникнення невизначеності та дистанції влади, в цілому, мають негативні кореляції з показниками соціально-економічного розвитку, зокрема, ВВП на душу населення, Індексом економічної свободи, Глобальним інноваційним індексом та Індексом глобалізації КОФ, а показник індивідуалізму має пряму кореляційну залежність з усіма трьома досліджуваними показниками ефективності національних економік. Отже, сприяння розвитку в структурі господарського менталітету цінностей індивідуалізму, поширення децентралізованих механізмів управління в організаціях, активне залучення працівників до організаційних змін та стимулювання розвитку демократичних цінностей чинить позитивний вплив на соціально-економічний розвиток суспільства.

Глобалізація створює передумови для виходу культури за межі общинно-племінних і локально-територіальних утворень. Завдяки новим інформаційним технологіям ідеї, символи, знання і вміння, накопичені тим чи іншим етносом, стають все поширенішими в інших культурних світах, сприяючи формуванню у представників інших націй і народів більш точного уявлення про те, що собою представляє та чи інша культура, яке місце вона займає серед безлічі національних і етнічних культур. У той же час немає ніякого сумніву в тому, що цивілізаційно-інтеграційні процеси сприяють стрімкому поглибленню культурної нерівності між країнами і народами. Сьогодні за рівнем освіти,

забезпеченості персональними комп'ютерами на душу населення, наявності особистих бібліотек, частоті відвідування різних установ культури, частці коштів, що виділяються з бюджету на потреби культури, країни «золотого мільярда» значно випереджають країн-аутсайдерів.

2.3. Структурні характеристики та детермінанти розвитку нової економіки європейської цивілізації

Світова цивілізація, починаючи з кінця ХХ ст., вступила в нову стадію свого розвитку – третю хвилю науково-технічної та соціально-економічної революції – постіндустріальну епоху, або епоху радикальної трансформації усіх складових суспільства, поступово еволюціонуючи до нового економічного укладу, обумовленого процесами глобалізації, інтеграції, інформатизації та «інтелектуалізації», коли наука і знання перетворювались у продуктивну силу суспільства, а в рамках політичних і економічних дискусій формуючи нову концепцію – нової економіки. Процеси глобалізації носять суперечливий характер і нашоухуються на певний спротив ряду держав, які прагнуть зберегти свою культурну та соціальну ідентичність, і не входять до складу інтеграційних об'єднань, але все одно країни неминуче відчують на собі їх істотний вплив.

Матеріальна інфраструктура та матеріальні ресурси поступово знижують темп свого розвитку, тим самим займаючи другий план в економічних акцентах розвинених країн, а на перші сходинки виходять інфраструктура та ресурси нематеріальні – генерування, зберігання, дистрибуція і передача знань та інформації, які мають більш високі темпи розвитку. Якщо в індустріальній епісї економічний успіх виробництва ґрунтувався на матеріально-енергетичних та фінансових ресурсах, то у постіндустріальному суспільстві виникає нове розуміння багатства, пов'язане з його поступовим відторгненням від традиційних критеріїв – грошей і власності.

Бурхливий розвиток постіндустріалізації із початком ХХІ ст., стає основною причиною розвитку нової економіки та структурних диспропорцій у

світовому вимірі. Завдяки цьому у світі відбувається поступовий еволюційний перехід до нового економічного укладу, зумовленого технологічними, фінансовими та екологічними змінами, переходом на новітні наукоємні, високопродуктивні та гнучкі види виробництва, що затверджують домінування нової економіки, а наука перетворюється на безпосередню виробничу силу суспільства. У той же час відбувається зростаюча конкуренція на національних і глобальних ринках, посилення вимог до якості продукції та послуг, які активізують процеси злиття й поглинання компаній, лавиноподібне виникнення нових фірм і цілих галузей у різних економічних сферах.

Характеризуючи структуру нової економіки у світовому вимірі варто звернути увагу на індексну методику оцінки щодо оцінки сильних та слабких позицій країн, континентів та цивілізацій у глобальному вимірі за 14 показниками, які дають змогу виокремити слабкі та сильні сторони. Порівняно із світовими показниками, європейська цивілізація має значно вагоміші показники. Не зважаючи на неоднорідність розвитку Європейської цивілізації продуктивність для цього регіону стабільно вище середньосвітового показника (Рис. 2.21).

Рис. 2.21. Порівняння позицій європейської цивілізації та світу в цілому 2018 р. Джерело: побудовано автором [193; 209; 215]

У 2018 р. Азіатська цивілізація в середньому демонструвала найкращі результати і розвивається в сфері інновацій продуктів і посідає значні позиції за показниками людського капіталу.

У Європейській цивілізації стабільно висока оцінка в сфері інтернаціоналізації технологій, середній бал щодо навичок для стартапів зріс на 3,4%. Наприклад, Швейцарія покращила показники на 80%. Разом з тим, для подальшого зростання слід приділити увагу географічному і соціальному нетворкінгу (мережовості), який буде об'єднувати підприємців.

Африканська цивілізація демонструє міцність в інноваціях і ризиковому капіталі, що позначилось на зростанні на 2,9%. Економічний розвиток оцінюється в 65%, проте необхідно прибрати існуючі бар'єри, які не дозволяють новим фірмам заходити на цей ринок.

Американська цивілізація демонструє зростання на 2,5%. Проте необхідно підтримувати готовність та здатність нових компаній рости і масштабуватись. Тихоокеанська цивілізація має сильні позиції в сфері стартап-навичок та інновацій (показник Чилі дорівнював 59%), однак у регіоні варто збільшити використання нових технологій та підвищити професійний розвиток людського ресурсу.

В результаті комплексної дії факторів розвитку Європейської цивілізації у світовому вимірі, впливу соціально-економічних чинників та механізмів з початку ХХІ ст. можна сформувати сучасну систему щодо правил для формування нової економіки. Дослідження аналітичних даних авторитетних дослідницьких груп (ITIF, KOF Swiss Economic Institute, тощо), звітів міжнародних організацій дозволило нам узагальнити характерні ознаки нової економіки та виділити її основні риси:

1. Перехід на нові технології. Їх основою виступають інформаційні технології, багаторазово збільшують сили і можливості інтелекту людини. Р. Солоу, проаналізувавши економічний ріст і його чинники в США, встановив, що його можна пояснити технічним прогресом і новими технологіями. До 2020 р. світовий ринок наукомісткої продукції досягне 16 трлн дол. США на рік, з яких 2 трлн дол. США будуть складати інформаційні послуги [235].

Рис. 2.22. Детермінанти сучасного розвитку нової економіки європейської цивілізації. Джерело: побудовано автором.

2. Знання як виробничий фактор і основний ресурс. В новій економіці вироблений продукт, багатство стають результатом застосування знань, які одночасно є і ресурсом, використовуваним для створення товарів і послуг, і елементом інфраструктури (у вигляді системи освіти, наукових інститутів та ін.). Відповідно, умови застосування знань включають у себе канали, що дозволяють переміщувати знання з місць їх створення у сферу виробництва.

3. Дематеріалізація створюваних продуктів. В новій економіці змінюється структура продукту і його вартості, відбувається зниження частки і значення матеріальної складової продукту і зростання цінності вкладеного в нього інтелекту. Дана особливість знаходить відображення в оцінці вартості фірм і підприємств, яка розраховується на основі оцінки наявних інтелектуальних активів.

4. Зміна характеру і структури праці: від виконавчо-репродуктивного до інтелектуального та інноваційного, що призводить до трансформації звичного способу робітника. Головним і дефіцитним ресурсом стає творчий працівник, здатний генерувати нові ідеї, створювати і впроваджувати сучасні технології і продукти.

5. Глобальні масштаби нової економіки. Нова економіка веде, перш за все, до ліквідації географічних і національних кордонів економічного простору.

Це явище пов'язане з розвитком економіки нового типу, в якому знання перетворюються в головний ресурс.

6. Громадянське суспільство. Громадянські ініціативи можуть мати макроекономічний масштаб, а різні послуги, що пропонуються організаціями громадського сектора, можуть приносити довгострокові вигоди для ділового сектора, особливо в сфері нарощування людського капіталу, але тільки в тому випадку, якщо пропонуються механізми швидких відповідей на конкретні потреби.

7. Інклюзивне зростання. У центрі інклюзивного розвитку стоїть людина, тому пріоритетними напрямками тут є всі аспекти її життя і діяльності, включаючи культуру, освіту, охорону здоров'я, науку, працевлаштування, соціальне забезпечення, творчість, які постійно знаходяться в різних стадіях розвитку нової економіки (табл. 2.3).

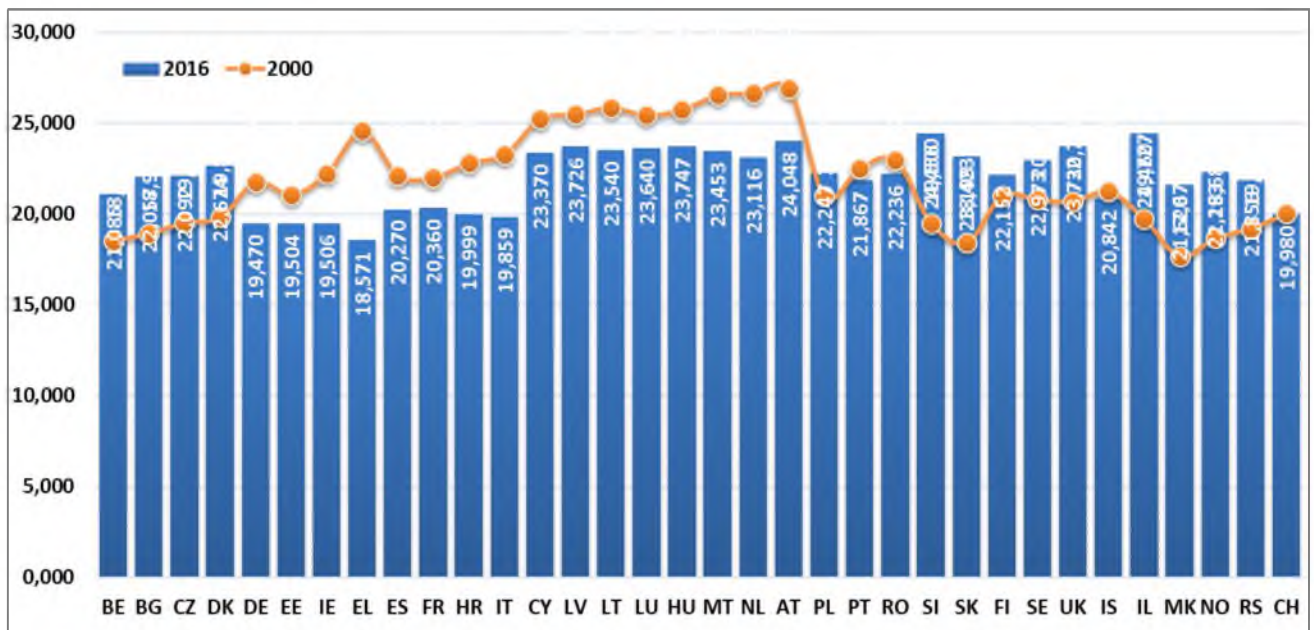
8. Інтеграційні процеси. Для нової економіки, характерно тривале стійке без кризове зростання під впливом інформаційних технологій, інтегруючись у світове господарство, одержуючи при цьому колосальні вигоди, в тому числі швидке зростання продуктивності праці, доходів, низьке безробіття і помірну інфляцію, що стають результатом синергічного взаємозв'язку переваг в технологіях, бізнес-практики та економічної політиці, формуючи якісно новий технологічний рівень національних економік, включаючи наявний потенціал суспільства.

Рівень ВВП на одну особу та ПКС є основним критерієм віднесення країн до тієї чи іншої стадії розвитку нової економіки. Іншим критерієм є залежність економіки від природних ресурсів, що оцінюється часткою експорту корисних копалин в загальному обсязі експорту. Нарешті, коли країни переходять до інноваційного етапу розвитку нової економіки, заробітна плата зростає настільки, що підтримувати її високий рівень життя зазначені країни можуть лише за умови, якщо компанії конкурують використовуючи нову і/або унікальну продукцію, послуги, моделі або процеси. На цій стадії країни повинні конкурувати за рахунок новітніх технологій, продукуючи нові різноманітні товари, і за рахунок високорозвинених процесів або бізнес-моделей.

Завдяки заходам Стратегії для розумного, сталого та всеохоплюючого зростання, реалізація основних завдань для побудови нової економіки до 2020 р, з активним використанням знань і інновацій, які вимагають підвищення якості освіти, проведення активної дослідницької роботи, просування інновацій, реалізації інноваційних ідей у нових продуктах або послугах, грамотній організації інтеграції бізнесу, фінансів і маркетингових можливостей. Цільовими показниками даної стратегії є збільшення інвестування до 3% ВВП у дослідження і розробки, створення сприятливих умов і стимулів для залучення приватного сектора в фінансування дослідницької діяльності, а також збільшення частки населення у віці 30-34 років з закінченою вищою освітою з 31% до 40% до 2020 р.

Сучасний стан розвитку нової економіки у країнах-членах ЄС визначається інтегральним оцінювальним показником — Індекс нової економіки ЄС інтегральний по 26 показниках (Додаток 3), застосування якого починається з 2000 р. Аналізуючи тенденції розвитку нової економіки в країнах-членах ЄС, та деяких інших країнах, що входять до Європейської цивілізації на основі IPNE, можна простежити наявну тенденцію до неоднорідності країн за 2000-2016 рр. Так для Бельгії та ряду інших країн простежується стабільне зростання з 18,539 у 2000 р. до 21,085 у 2016 р., Болгарії 18,937 до 22,057, Чехії 19,530 до 22,092, Данії 19,827 до 22,674, для ряду наступних країн спостерігалась зворотня тенденція, зокрема Німеччини з 21,774 до 19,470, Естонії з 21,061 до 19,504, Ірландії з 22,219 до 19,506 (Рис. 2.23).

Якщо в цілому країни європейської цивілізації та зокрема Європейський Союз в цілому відзначається загальним підвищенням рівня ІНЕ впродовж 2000—2016 рр., то в найбільш розвинутих країнах можна спостерігати стабільне падіння цього показника. Таким чином, забезпечення темпів зростання здійснюється в основному «молодими» країнам, що на нашу думку зумовлене сучасною економічною і соціальною політикою країн, яка спрямована на пошуки шляхів більш ефективного вирішення низки найважливіших проблем.

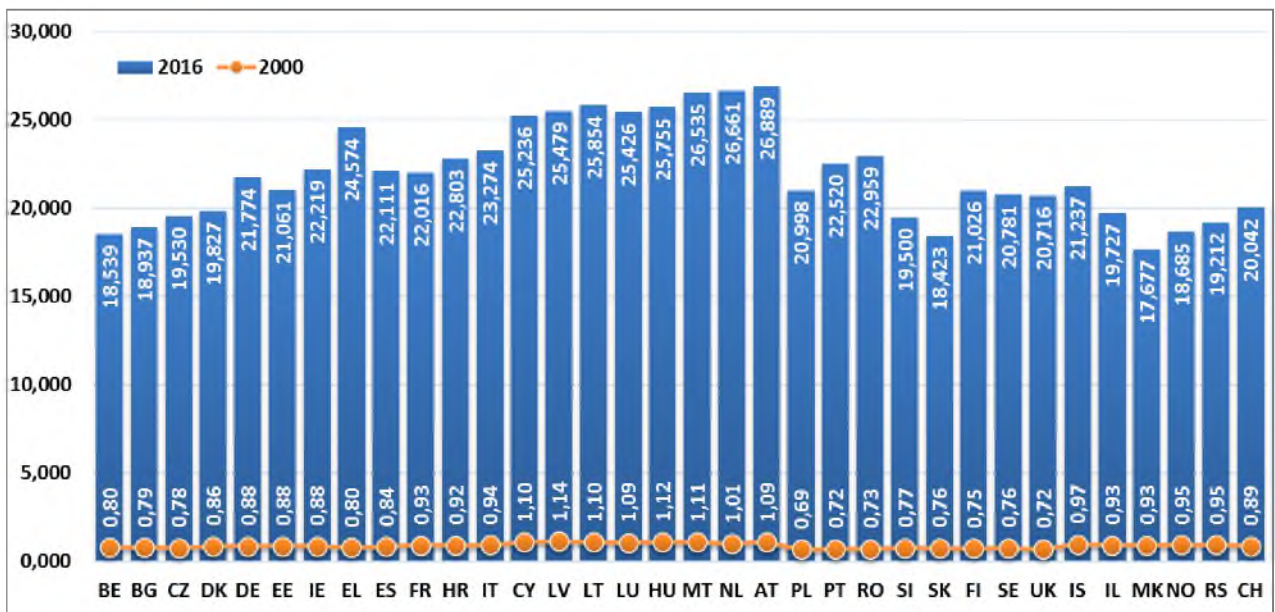

Рис. 2.23. Динаміка величини Індексу нової економіки в країнах-членах ЄС інтегральний на основі 26 показників. Джерело: розраховано автором [131;135;145;150;153;159;164;168;169;170;171;172;173;174;175;176;177;178]

У сфері економіки основні зусилля концентруються на виробленні та реалізації нової концепції участі країн в системі міжнародного поділу праці, підтримку галузей нової економіки, але, щоб підняти національну економіку до рівня світових стандартів, необхідно сприяти притоку іноземного підприємницького капіталу, створюючи міжнародному товариству ефективно і доброзичливе середовище для спілкування та ведення бізнесу, тому розвиток нової економіки у європейських країнах структурно змінює економіку, де основну ставку держави роблять на модернізацію інфраструктурних об'єктів.

Для більш детального аналізу ми вирішили деталізувати розвиток нової економіки за кожним субіндикатором ІНЕ окремо для цих країн протягом 2000—2016 рр. (рис. 2.24), що дасть змогу більш конкретно визначити тенденції цього процесу можемо спостерігаючи досліджувану динаміку конкретного (кількісного) розриву величин індексу між аналізованими країнами (Додаток Ж).

Наявна динаміка розриву величин професійних знань для Індексу розвитку нової економіки в країнах-членах ЄС. Так, за аналізований період спостерігається збільшення значення показника, зокрема беззаперечними лідерами за даним показником є Австралія, Нідерланди та Мальта.

Рис. 2.24. Динаміка розриву величин професійних знань для європейської цивілізації.

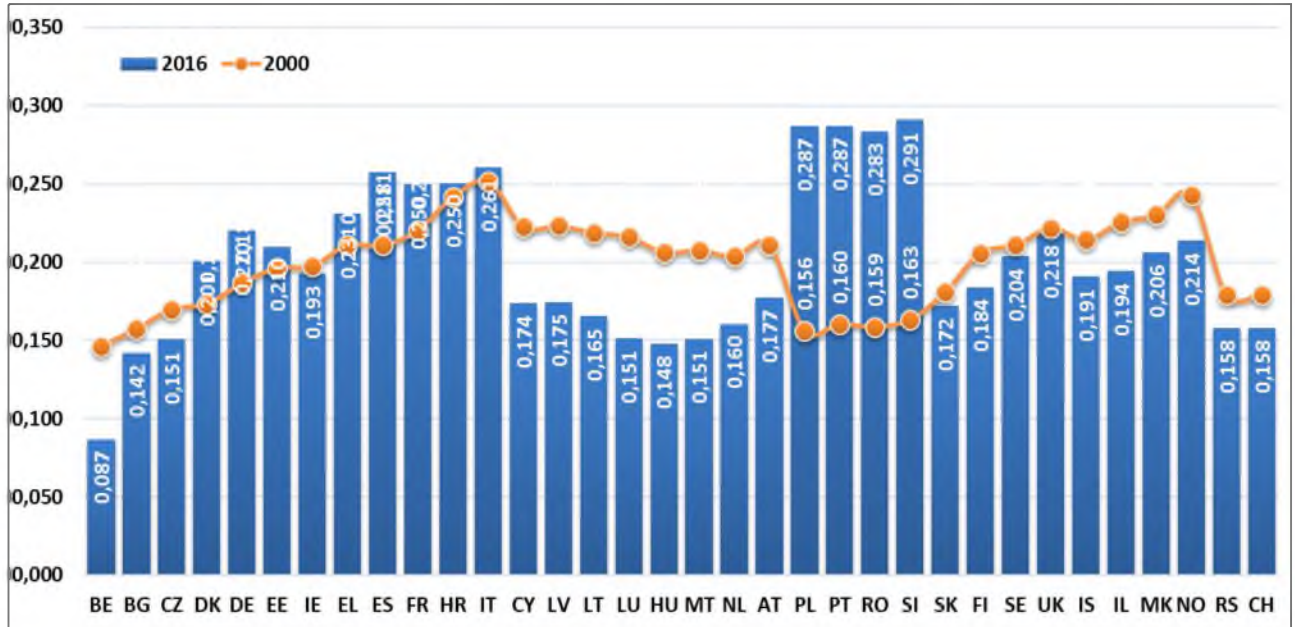
Джерело: розраховано автором [135;145;150;153;159;164;168;169;170;171;172;173;174;175; 176;177;178]

Аналіз тенденцій розвитку ІНЕ свідчить, що безумовними лідерами, які стабілізували даний показник у 2016 р. є Польща, Португалія, Румунія, Словенія, Словаччина, Фінляндія, Швеція, Сполучене Королівство та Ізраїль. Тому наявні макроекономічні показники даних країн дають підстави стверджувати про стабільну підтримку рівня професійних знань. Із врахуванням цієї межі інші аналізовані країни зможуть досягнути рівня Швеції приблизно за 10 р. Зменшення даного показника на зрізі 2008—2012 рр. в країні-лідері Швеції відбувалося переважно за рахунок отримання освіти серед молодого населення.

Розвиток нової економіки та взаємодії обчислюваних нами субіндексів зумовлений глобалізаційними процесами, які охопили всі країни та включає процеси структурних зрушень у соціально-економічному розвитку світового господарства, тому ми розглянемо динаміку глобалізації країн, для визначення їх місця у світовому вимірі.

У сучасній Європі зміна ролі держав-націй під впливом глобалізації та посилення наднаціонального чинника з особливою силою в двох напрямках. По-перше, спостерігається процес посилення наддержавної федералізації в рамках ЄС, коли держави, його складові, фактично «діляться» частинами свого суверенітету з наднаціональними органами Євросоюзу. По-друге, розвиток

регіоналізації, тобто паралельно і внаслідок процесу розмивання державного суверенітету «зверху» в рамках ЄС спостерігається така ж тенденція, яка відбувається вже «знизу», з боку адміністративних і історично сформованих регіонів всередині національних держав ЄС (рис. 2.25).

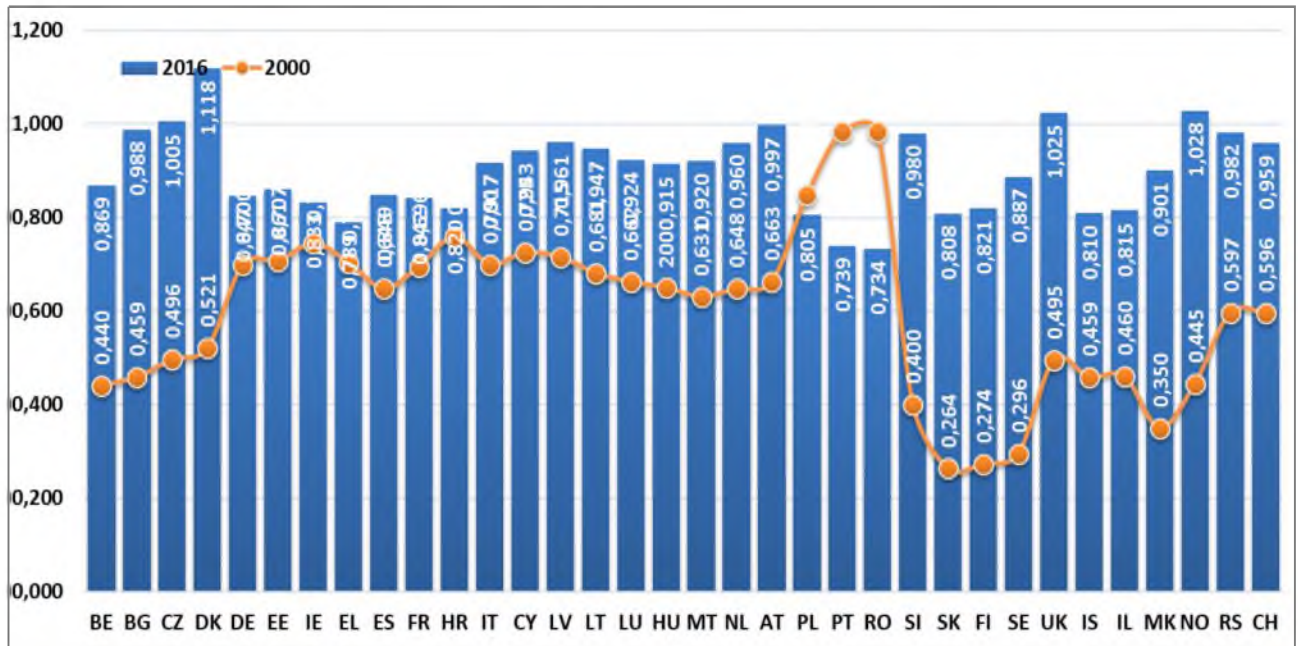
Рис. 2.25. Динаміка глобалізації в розрізі країн Європи за період 2000-2016 рр. Джерело: розраховано автором [131;135;145;150;153;159;164;168;169;170;171;172;173;174;175;176;177;178]

Глобалізація на сучасному етапі виступає як провідна тенденція розвитку світової цивілізації і світової економіки (Додаток Ж). Завдяки цьому об'єктивному процесу знижуються витрати виробництва, оптимізується розміщення ресурсів у світовому масштабі, розширюється асортимент і підвищується якість товарів на національних ринках, стають широко доступними досягнення науки, техніки і культури. Серед аналізованих країн лідерами у 2016 р. стали Польща, Португалія, Румунія та Словенія, які стабілізували свій показник динамічності глобалізації на рівні 0,287-0,291. Оскільки динаміка глобалізації досить неоднорідна то характеризуючи середній індекс економічної глобалізації країн Заходу за 16 років (2000–2016 рр.), зазначимо його поступове зростання із незначним спадом у 2008 р.

Рівень глобалізації між країнами суттєво різниться. Так, найменший рівень (0,172 у 2008 р.) був у Словаччини, натомість, у цьому плані з показником 0,258- 0,177 у 2012 р., Ісландія, Іспанія, Португалія, Прибалтійські країни, Швеція, Фінляндія, Чехія, Словаччина, Швейцарія, Австрія значно

випереджають Сполучене Королівство, Францію, Німеччину, Італію, Польщу, Норвегію і Австралію (рис. 2.26).

Рис. 2.26. Аналіз тенденцій економічного динамізму у країнах Європи протягом 2000-2016 рр. Джерело: розраховано автором [131;135;145;150;153;159;164;168;169;170;171;172;173;174;175;176;177;178]

Позитивні тенденції останніх років у економічному динамізмі в країнах Європи зумовлені стабілізацією соціально-економічної ситуації та динамічного ефектом через розширення ринку та економією на масштабах виробництва, що дало змогу стабілізувати загальноєвропейський показник, та зайняти лідируючі позиції у 2016 р. таким країнам, як Данія, Сполучене Королівство, Бельгія, Болгарія, Чехія та Норвегія значно покращили свої позиції у рейтингу (Додаток 3).

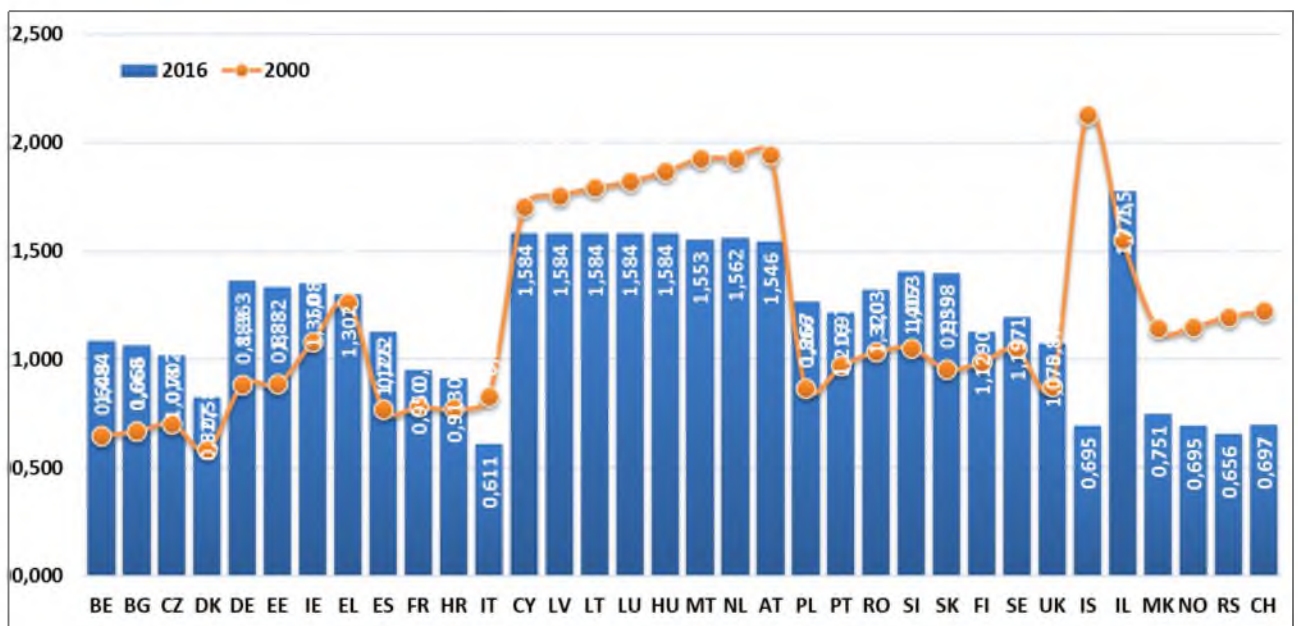
Дана стабілізація отримана завдяки запусненій в 2010 р. стратегії ЄС, спрямованій на створення розумного, стійкого та інклюзивного зростання для Європи. Зрозуміло, потенціал ЄС в стимуляції економічного динамізму, який найбільше проявляється в Ірландії та Греції, приваблює нових членів. Інноваційна діяльність є одним з найважливіших джерел конкурентних переваг та економічного динамізму, особливо в умовах стрімко мінливого світу, де технологічний прогрес і лібералізація торгівлі привели до розширення масштабів економічної взаємодії.

Рівень розвитку та економічний динамізм створює основу стійкого економічного зростання країн, будучи основним фактором прискорення економічного зростання в промислово розвинених країнах. В умовах глобалізації інтегрованість у систему міжнародних економічних зв'язків перетворилася в один із найважливіших факторів, що визначають конкурентоспроможність національної економіки. Сенсом їх взаємодії все виразніше стає орієнтація на створення глобальних науково-дослідних та інформаційних мереж і технологічних інновацій загальносвітового застосування, а високий ступінь інтернаціоналізації інноваційної діяльності не скасовує, а посилює значення національних основ у силу тісних зв'язків процесу нововведень з інституційними умовами кожної країни, доступом до її фінансових і кадрових ресурсів. У цих умовах ефективність державної науково-технічної політики в значній мірі залежить від того, наскільки правильно обрані національні орієнтири розвитку, які механізми вибору технологічних пріоритетів і які інструменти використовуються для їх реалізації [3,165-166]. Саме пріоритет державної політики в розвитку освіти, науки і технологій, створення сприятливих умов інноваційного зростання вивів багато країн, вчорашніх аутсайдерів глобального науково-технічного розвитку, в число лідерів по ряду принципово важливих напрямків.

Наступним важливим субіндексом у розвитку нової економіки є цифрова економіка, яка стрімко розвивається в глобальних масштабах. Вона виступає найважливішим двигуном інновацій, конкурентоспроможності та економічного зростання в світі. Як зазначає Європейська комісія, цифрова економіка оцінюється в 3,2 трлн. євро в групі країн «Великої двадцятки» і вже становить близько 8% ВВП, стимулюючи розвиток і створення робочих місць. Крім того, більше 75% доданої вартості, створюваної в інтернеті, належить традиційним галузям промисловості, що пов'язано з більш високою продуктивністю праці [146].

Ми вважаємо, що розвиток цифрової економіки у Європейському союзі, вплине на майбутній рівень економічного зростання континенту від чого залежатиме від того, наскільки ефективно підприємства використовують

цифрові технології. Європейська комісія відзначає, що ті компанії, які не зможуть підключитися до цифрових каналів, будуть виключені зі світового ринку. Слід зазначити, що, незважаючи на позитивні зрушення в напрямку інформатизації, величезний потенціал цифрової економіки все ще не використовується європейцями. Так, відповідно до досліджень Європейської комісії, 41% підприємств у даний час взагалі не використовують цифрові технології і тільки 2% в повній мірі реалізують їх переваги (рис. 2.27). Тому Європа намагається створити нові можливості для підприємств і прискорити «цифрові» трансформації свого бізнес-ландшафту, стимулюючи застосування новітніх цифрових технологій для вдосконалення процесів, створення нових бізнес-моделей, відточуючи бізнес-аналітику по взаємодії з клієнтами, підвищуючи темпи зростання і створюючи робочі місця (Додаток 3). Останнє завдання особливо актуально, враховуючи високі показники безробіття серед молоді: 20% в ЄС в цілому і більше 55% в Іспанії та Греції зокрема.

Рис. 2.27. Динаміка розвитку цифрової економіки протягом 2000-2016 рр.

Джерело: розраховано автором [131;135;145;150;153;159;164;168;169;170;171;172;173;174;175;176;177;178]

Про необхідність використання потенціалу цифрових технологій з метою підвищення рівня конкурентоспроможності, підприємництва та інноваційної діяльності було окремо відзначено в Плані дій «Підприємництво 2020» (Entrepreneurship 2020 Action Plan). Європейська комісія спонукає використовувати можливості, які пропонує цифрова революція, заохочуючи

інноваційні перетворення існуючого бізнесу і підтримуючи цифрові підприємства в Європі.

Більш ефективне використання цифрових технологій було визнано країнами ЄС в якості ключового драйвера для посилення конкурентоспроможності та зростання економіки, а також збільшення числа робочих місць. Як наслідок, це питання, поряд з Планом дій «Підприємництво 2020», фігурує і в ряді інших ініціатив в якості одного з перших на порядку денному, серед яких:

- флагманські ініціативи ЄС 2020 р. – Індустріальна політика в еру глобалізації (Industrial Policy for the Globalisation Era), Цифровий порядок денний для Європи (Digital Agenda for Europe), Інноваційний союз (The Innovation Union);

- Акт про малий бізнес Європи (The Small Business Act for Europe);

- Комюніке Комісії «Адаптація політики з електронного бізнесу в мінливому середовищі: уроки ініціативи Go Digital і завдання на майбутнє» («Adapting e-business policies in a changing environment: the lessons of the Go Digital initiative and the challenges ahead»).

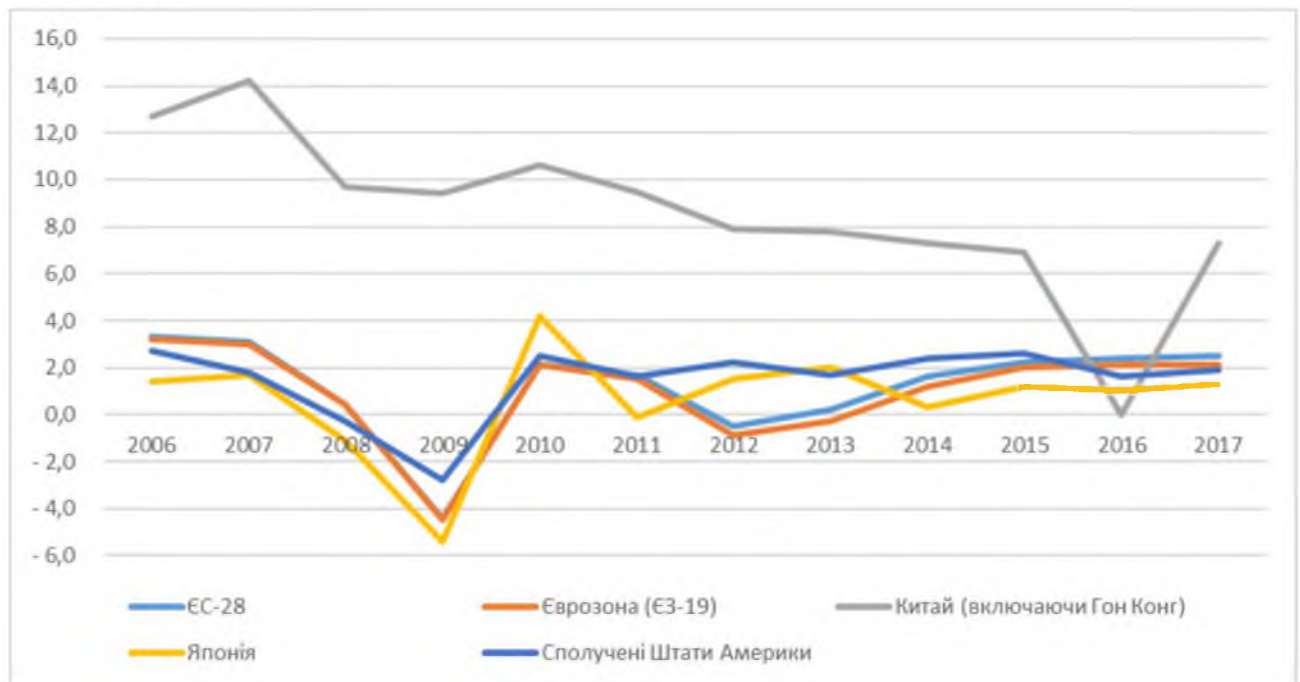
У Плані дій «Підприємництво 2020» закладена основа політики та шляхи розвитку ключових пріоритетних галузей до 2020 р. Програма структурована за п'ятьма категоріями, кожна з яких описує ключові фактори, що впливають на цифрове підприємництво. Комісія має намір працювати в напрямку розгортання і впровадження цього підходу на основі п'ятикомпонентної стратегії. Європейська комісія також працює з інших питань, пов'язаних з конкурентоспроможністю цифрової економіки в Європі, а саме:

- 1) стимулювання переходу на електронний обіг рахунків-фактур (e-рахунків) і платіжної інформації між підприємствами, що прискорить оборот грошей між ними, скоротить друковані та поштові витрати, забезпечить зниження витрат на зберігання документації;

- 2) стандартизації інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) з метою уніфікації їх специфікацій і властивостей, максимізації можливостей співпраці між суб'єктами бізнесу;

3) підготовку кадрів і вироблення необхідних навичок для ефективного використання цифрових технологій у промисловості та інших секторах економіки.

Конкуренентоспроможність, інновації та створення робочих місць в ЄС дедалі більшою мірою визначаються використанням нових інформаційних і комунікаційних технологій. Причому для забезпечення їх ефективного використання вони повинні бути підкріплені практичними знаннями і навичками.

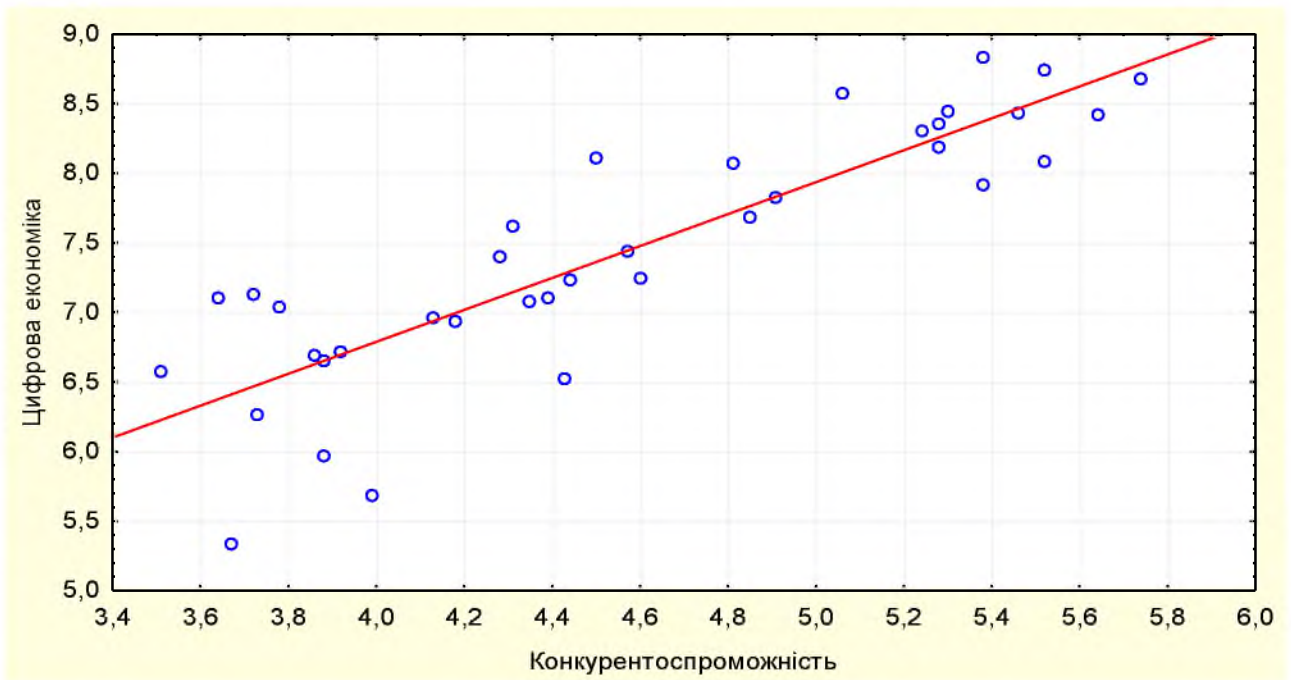

Рис. 2.28. Динаміка глобального розвитку ІКТ технологій протягом 2002-2017 рр.. Джерело: розраховано автором на основі [125;126;133;139;144;146;150;159;160]

Тенденції розвитку світової економіки пов'язані з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), дозволяють зробити висновок, що в суспільстві та економіці динамічно розвивається інформаційне суспільство, основу якого складають виробництво і споживання різних інформаційних ресурсів. Досвід розвинених країн показує, що розвиток нових інформаційних та телекомунікаційних технологій безпосередньо впливає не тільки на зростання конкурентоспроможності національних економік, а й відіграє вирішальну роль у формуванні ефективного сектора досліджень і освіти.

На сьогоднішній день ІКТ стали однією з найбільш поширених, стрижневих, глобальних технологій, що визначають динаміку розвитку світової економіки та окремих залежних від неї сегментів. Безумовно, центральною складовою глобальної ІКТ-галузі є Інтернет. За даними Міжнародного союзу електрозв'язку, до кінця 2017 року кількість інтернет-користувачів у світі досягла 3,5 млрд. осіб, або близько 45% населення планети. Проникнення Мережі по світу демонструє темпи зростання, безпрецедентні для будь-якої іншої масової користувальницької технології в історії людства. Тільки в країнах, що розвиваються за 2011-2016 рр. кількість інтернет-користувачів зросла вдвічі – з 974 млн. до 1,9 млрд. чоловік. До 2020 р., за оцінками експертів Організації з безпеки і співпраці в Європі, показник виросте до 5 млрд. людей. Ще через десятиліття рівень проникнення Інтернету в розвинених країнах впритул наблизиться до 100%. Використання Глобальної мережі стане повсякденною нормою практично для всіх демографічних і соціальних груп, включаючи дітей, пенсіонерів та малозабезпечених.

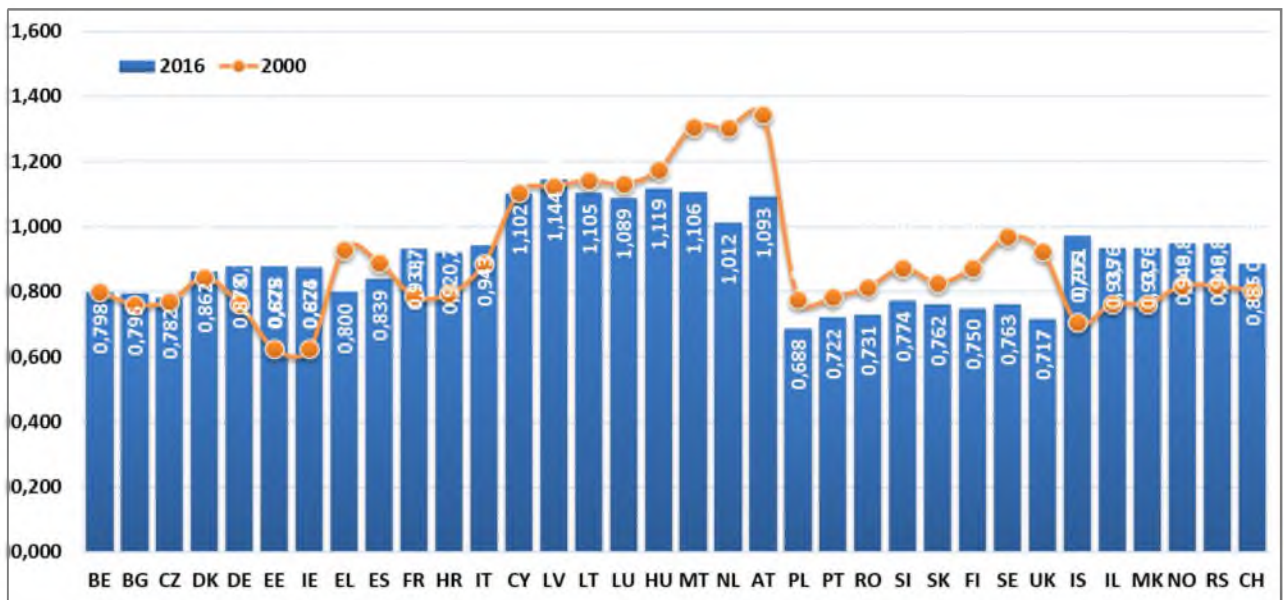
Оскільки сьогодні цифрова економіка розвивається швидкими темпами – 10% на рік, що більш ніж в три рази вище показника глобального економічного зростання, тому вона значно впливає на конкурентоспроможність. У 2015 р. світова цифрова економіка генерувала 24 трлн. дол. США в галузі електронної комерції, склали 30% всіх глобальних угод, багато з яких були здійснені за допомогою мобільних пристроїв. У більшості країн на цифрову економіку припадає близько 4-7% ВВП. Найменші показники у Австрії (3,8%) і Норвегії (3,9%), тоді як перші три позиції займають Ірландія (11,9%), Корея (9,6%) і Японія (8,1%). Тому для визначення подальшого впливу на зв'язок між цифровою економікою та конкурентоспроможністю, нами був здійснений непараметричний кореляційний аналіз Спірмена для пар рангів у країнах європейської цивілізації в умовах інклюзивного розвитку у 2020 р. Систематизація коефіцієнтів Спірмена за наведеними змінними представлена на Рис. 2.29, а деталі щодо розрахунку – в Додатку І.

Рис. 2.29. Графічне зображення наявності зв'язку між ранговими значеннями. Джерело: побудовано автором [131;135;145;150;153;159;164;168;169;170;171;172;173;174;175;176;177;178]

Графічне зображення свідчить про наявність вагомого зв'язку коефіцієнту рангової кореляції статистично – значимий і ранговий кореляційний зв'язок між оцінками є суттєвим, тому ми можемо стверджувати, що розвиток цифрової економіки має прямий вплив на конкурентоспроможність, як кожної з країн, так і на конкурентоспроможність Європейської цивілізації загалом, що фактично вказує на те, що цифрова економіка може сприяти економічному зростанню та інклюзивному розвитку, але не всі країни світу однаково швидко рухаються в цьому напрямку. Проаналізувавши глобальну цифрову трансформацію в 36 країнах (Додаток 3), на які припадає 45% світового ВВП і 58% населення світу, можна зробити висновок, що цифрова економіка лише нарощує темпи зростання у світовому масштабі та впливає на конкурентоспроможність країн.

Значення інновацій та інноваційного потенціалу в економічному розвитку, визначається відсутністю додаткових порівняльних переваг в енергетичній сфері і обмеженими можливостями додаткового залучення інвестицій в економіку (Додаток 3). Роль інноваційного фактора в розвитку економіки в ЄС в останні два десятиліття зросла до 50%, хоча слід визнати, що подальші можливості для зростання сумнівні і обмежені.

Рис. 2.30. Динаміка інноваційного потенціалу в аналізованих країнах протягом 2000-2016 рр.. Джерело: побудовано автором [131;135;145;150;153;159;164;168;169;170;171;172;173;174;175;176;177;178]

За наявними оцінками, роль інноваційного чинника досягла в економіці Австрії – 68%, Фінляндії – 64%, Франції – 60%, Великобританії – 55%. Об'єднаний ЄС на сучасному етапі є однією з найважливіших сил на світовій арені, хоча, наприклад, за показником ВВП на одну особу населення регіон все ще поступається США, що пояснюється серйозними розходженнями окремих країн ЄС за розміром ВВП на одну особу. За даними Всесвітнього економічного форуму, в найбільш розвиненій з країн ЦСЄ, що вступили в ЄС у 2004-2013 рр. Чехії, показник ВВП на оду особу у 2013 р. 2,3 рази менше показника Німеччини (у Румунії і Болгарії – в 4,7 і 6,1 разів відповідно).

Хоча, як відомо, країни ЄС мають достатньо високий ВВП на душу населення, тим не менш, темпи їх економічного зростання залишають бажати кращого. Уже в 90-ті роки минулого ст. виявилось серйозне відставання темпів економічного зростання ЄС від США: так, в період 1993-1999 рр. середньорічні темпи зростання ВВП в Єврозоні були рівні 2,0%, тоді як в США – 3,7%. За розрахунками та прогнозами МВФ, в 2015, 2016 і 2020* рр. (табл. 2.1) темпи зростання ВВП Єврозоні перебували лише на рівні 0,9, 1,7 і 1,6 % відповідно, тоді як, наприклад, в Китаї протягом цього періоду темпи приросту ВВП не

* - позначено прогнозні показники МВФ

менш 6,3% в рік. За прогнозами ЮНКТАД, в найближчі роки темпи зростання в країнах Центральної та Східної Європи, що вступили в ЄС в 2004-2007 рр., сповільняться і будуть одними з найнижчих за останні роки. Це, очевидно, не може не відбитися в подальшому на загальній динаміці економічного зростання в ЄС в цілому.

Таблиця 2.1

Динаміка ВВП провідних країн світу в 2006-2017 рр., у % до попереднього року

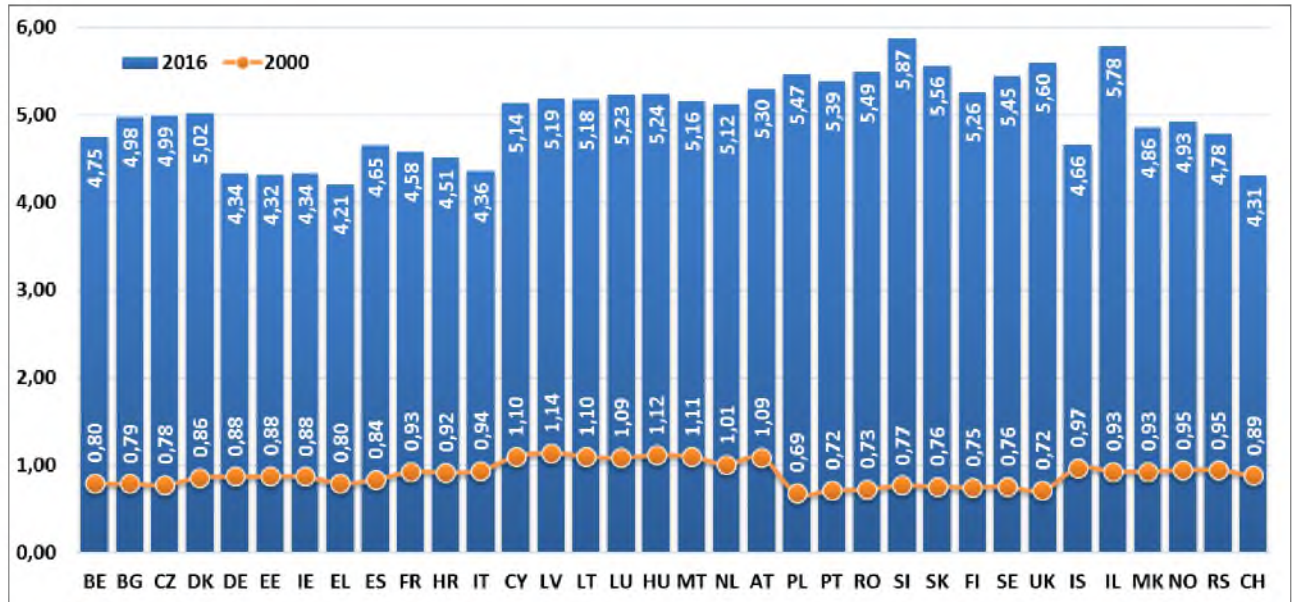
Країна / Регіон	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Світ в цілому	4,1	3,5	4,1	4,0	1,5	-2,3	4,1	2,7	2,3	2,3	2,7	3,0
США	3,5	3,1	2,7	1,9	-0,4	-3,5	3,0	1,7	2,3	2,2	2,1	2,5
Японія	2,4	1,3	1,7	2,2	-1,0	-5,5	4,4	-0,7	1,4	1,6	1,4	1,8
ЄС-28	2,6	2,0	3,3	3,2	0,3	-4,4	2,1	1,5	-0,3	0,1	1,6	2,1
Єврозона	2,2	1,7	3,2	3,0	0,4	-4,4	2,0	1,5	-0,6	-0,4	1,1	1,5
Китай	10,1	11,3	12,7	14,2	9,6	9,2	10,4	9,2	7,7	7,7	7,5	8,0

Джерело: розраховано автором на основі Trade and Development Report 2017. Policies for Inclusive and Balanced Growth. – UN, New York and Geneva, 2017. – P.2; Trade and Development Report 2017. Global governance and policy space for development. – UN, New York and Geneva, 2017. – P.2.

Крім показника ВВП для аналізу інноваційного розвитку велику роль відіграє структура ВВП. Тут, якщо порівнювати США з ЄС, то країни останнього відстають у розвитку більшості високотехнологічних галузей, невисокі темпи зростання не могли сприяти зниженню безробіття. Це могло призвести в перспективі до зниження конкурентоспроможності європейської промисловості на світових ринках, а в країнах ЄС – загострити соціальні проблеми. На вирішення накопичених проблем була направлена повістка саміту ЄС в 2000 р. в Лісабоні, відповідно до якого було заявлено про намір перетворити економіку ЄС в найбільш динамічну, конкурентоспроможну і засновану на знаннях економіку в світі.

Для отримання загальної картини розвитку нової економіки, із наведених даних видно, що порогове значення показника ІНЕ від середнього по країнах європейської цивілізації дає змогу спостерігати стале зростання, так наприклад лідерами у 2016 р. були Словаччина, Словенія, Фінляндія та Ізраїль за ними одразу ж Македонія, Норвегія, Сербія та Швейцарія разом із Бельгією, Болгарією, Чехією та Данією, що зумовлено реалізацією програм інноваційного

розвитку, ефективності управління цими програмами, яке характеризується чіткістю і системністю, наявністю необхідної організаційно-економічної структури управління, інфраструктури і нормативно-правових інструментів (Додаток К).

Рис. 2.31. Індекс нової економіки за 26 стандартизованими субіндикаторами за 2000-2016 рр.. Джерело: розраховано автором [131;135;145;150;153;159;164;168;169;170;171;172;173;174;175;176;177;178]

Роль цільових програм зростає в багатьох країнах світу, що пов'язане, перш за все, з впливом кризи, зростанням складності і масштабів завдань, ускладненням торгово-економічних зв'язків між країнами, системними зрушеннями сучасної світової економіки.

В цілому проект європейської інтеграції не є статичним, абсолютним, він постійно еволюціонує, і існуючі інтерпретації «гібридності» європейської конструкції насправді показують необхідність формулювання абсолютно нової вектори розвитку. Можливо, ЄС в його нинішньому вигляді можна було б назвати конфедерацією нового типу, яка в найближчій перспективі буде розвиватися в під впливом глобалізаційних процесів світової економіки, прагнення до регіоналізації цифрової і Інтернет-сфери покаже, наскільки великий у ЄС потенціал протистояти монополізації світового цифрового ринку і яка в цілому здатність держав і організацій контролювати кіберпростір і втручатися в його внутрішні процеси.

2.4. Факторна оцінка впливу нової економіки на розвиток потенціалу європейської цивілізації

Характерною рисою сучасного розвитку економік різних країн світу, є перехід провідних країн до нової економіки, що базується переважно на генерації, поширенні і використанні знань, інформації та інновацій. Унікальні навички та здібності, вміння адаптувати їх до постійно мінливих умов діяльності, висока кваліфікація стають провідним виробничим ресурсом, головним чинником матеріального достатку і соціального статусу осіб і організацій. Інвестиції в інтелектуальний (людський) капітал перетворюються в найбільш ефективний спосіб розміщення ресурсів. Нематеріальні активи займають все більшу частку в засобах фірм і корпорацій. Інтенсифікація виробництва та використання нових науково-технічних результатів визначає різке скорочення інноваційних циклів, прискорення темпів оновлення продукції і технологій.

В економічно розвинених країнах протягом приблизно чотирьох-п'яти десятиліть відзначається розвиток тенденцій нової економіки. У сфері суспільного виробництва ці тенденції проявляються у скороченні питомої ваги індустріального виробництва і числа зайнятих у галузях матеріального виробництва, і, навпаки, у зростанні питомої ваги ряду галузей сфери послуг та зайнятості в цих галузях. Технологічно ці зрушення забезпечені зростанням продуктивності праці в машинному виробництві, поширенням немашинних технологій, розвитком інформатики і телекомунікацій. Дані тенденції виражаються в першу чергу зростанням значення знань та інформації, посиленням ролі творчих функцій в праці, і в зв'язку з цим – з підвищенням ролі висококваліфікованої праці фахівців і професіоналів. Відповідно наукові дослідження та дослідно-конструкторські розробки (НДДКР), як сфера виробництва знань, інформатика і телекомунікації, як сфера обміну знаннями, і освіта, як сфера підготовки кваліфікованої праці, набувають значення ключових сфер економічного розвитку та соціально-економічного зростання.

На нашу думку, можна виділити наступні найважливіші напрямки політики країн світу на сучасному етапі щодо розвитку нової економіки, які наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Характерні риси політики нової економіки в країнах світу

Напрямок політики	Специфіка	Країни
оптимізація структури національної інноваційної системи	оптимізація державної системи управління і планування у сфері інновацій;	Японія, Норвегія, Індія, Чилі
	оптимізація державного фінансування науки та інноваційної сфери;	США, Франція, Сполучене Королівство, Данія, Норвегія, Швеція, Тайвань, Австралія
	розвиток фундаментальних досліджень;	Сполучене Королівство, Швеція, Словенія
стимулювання інноваційної кооперації бізнесу та науки (університетів) всередині країни	стимулювання симетричного зближення університетів і корпорацій;	США, Фінляндія
	великі державні вкладення в науку та інноваційну сферу та залучення національного приватного капіталу;	Ізраїль, Фінляндія
	стимулювання інноваційної активності приватного сектора із залученням іноземних капіталів в інноваційну сферу;	Сполучене Королівство, Ірландія, Китай, Корея, Малайзія, Індія, Ізраїль
	стимулювання інноваційної ініціативи наукового сектору;	Німеччина, Японія, Нова Зеландія, Данія
інтеграція в міжнародні інноваційні мережі	комплексна інтеграція;	Фінляндія, Ізраїль, Нідерланди, Китай
	технологічна спеціалізація;	Корея, Малайзія, Сінгапур, Тайвань, Індія
формування національної інноваційної системи	створення особливих умов для утворення зв'язків в інноваційній сфері;	США, Норвегія, Ірландія
	стимулювання ініціативи національних регіонів;	Франція, Німеччина, Фінляндія
налагодження внутрішніх інноваційних мереж	реструктуризація держсектора науки;	Болгарія, Польща, Литва
	ініціювання інтеграції науки і освіти;	Латвія, Естонія, Чехія
	залучення малого та середнього бізнесу в інноваційну сферу;	Румунія, Чехія, Словаччина, Латвія, Естонія, Туреччина, Чилі
	визначення пріоритетних експортних напрямків в галузі високих технологій;	Чехія, Румунія, Чилі, Туреччина

Джерело: побудовано автором.

Практична політика тієї чи іншої країни, щодо формування нової економіки, як правило, не є «чистим» вираженням певної теоретичної моделі, а являє собою взаємозв'язок заходів різної спрямованості, при цьому можна відзначити істотну специфічність реалізованих новоекономічних політик різних країн.

Зміни, які відбуваються в даний час на світовій економічній арені, стосуються, в першу чергу стандартизації, покликаної на сучасному етапі розвитку нової економіки забезпечити дотримання інтересів держави, бізнесу та суспільства в цілому. Необхідність підвищення конкурентоспроможності української високотехнологічної продукції і послуг, їх просування на світовий ринок, розвитку технологічного партнерства із зарубіжними компаніями та країнами настійно вимагає розвитку та вдосконалення єдиної національної системи стандартизації та інтегрування її у світову систему, оскільки, як елемент технічного регулювання вона повинна будуватися виходячи з міжнародної практики та інтересів економічного розвитку країни, бути затребувана ІТ-індустрією і ефективно функціонувати.

Розвинена система стандартів ІТ охоплює весь спектр основних напрямків ІТ. Діапазон розробок включає керівництво методичного характеру, основні моделі найважливіших розділів ІТ (еталонні моделі), глобальні концепції розвитку галузі ІТ, а також специфікації конкретних типових аспектів розробки, тестування, функціонування, використання систем ІТ.

У світі відбувається активний пошук нової моделі соціально-економічної держави: конвергенція існуючих (європейський варіант), пошук нових форм – трансатлантична модель (американський варіант), створення соціальної держави для резидентів (азіатський варіант).

Концепція соціальної ринкової економіки Європейської цивілізації передбачає синтез гарантованих правовими державами політичних, економічних свобод і ідеалів соціальної держави, що гарантує соціальну захищеність громадян і соціальну справедливість. Тут поняття «соціальне» означає, що ринкове господарство в силу своєї ефективності створює матеріальні передумови для забезпечення того чи іншого рівня добробуту для

всіх верств населення. У той же час гарантується комплекс свобод і прав, серед яких важливе значення мають свобода економічної діяльності або економічного вибору, конкуренції, рівність можливостей та ін. У цьому сенсі в головному гаранта життєздатності соціального порядку і збереження стабільності суспільства виступає держава, здатна забезпечити баланс між економічною ефективністю і соціальною справедливістю. До країн, які реалізують принципи соціальної держави відносяться країни Великої сімки, скандинавські країни і Фінляндія, Нідерланди, Бельгія, Швейцарія, Австрія, Греція та Португалія, країни ЦСЄ (Угорщина, Польща, Словаки, Чехія), країни Балтії та ін., а також країни Перської затоки, в яких принципи соціальної громадянської держави поширюються тільки на резидентів.

У міру посилення ролі людського фактора в економічному зростанні і глобальній конкурентоспроможності при переході до нової економіки в кінці 90-х років відбувалась відмова від протиставлення економічної і соціальної політики. Лісабонська стратегія Європарламенту [177] проголошує інтеграцію економічних і соціальних цілей, побудова держави добробуту, яка за допомогою соціальних інвестицій надає своїм громадянам робочі місця, що відповідають сучасним вимогам.

Модель громадянської держави соціальних інвестицій стає орієнтиром для формування соціальних стратегій, як розвинених країн, так і країн, що розвиваються [178]. На зміну моделі соціальної держави приходить модель стимулюючої (продуктивної) соціальної держави, яка при проведенні своїх соціальних програм підвищує якість робочої сили, стимулюючи інвестиції в людський капітал, і мінімізує негативний вплив на ринок праці через регулювання розмірів і тривалої допомоги з безробіття. Нова трансформація моделі соціальної держави передбачає відхід від інститутів індустріальної епохи і формування інститутів, що відповідають вимогам нової глобальної економіки, заснованої на знаннях.

Європейська модель, що характеризується великими соціальними витратами, програє американській за економічними результатами, що проявляється у збільшенні розриву в життєвих стандартах європейців і

американців за останні 25 років. Відбувається конвергенція європейської та американської соціальних моделей, у результаті чого формується трансатлантична модель соціальної держави.

У східно-азіатській соціальній моделі, заснованій на низьких соціальних витратах і податках, посиленій увазі до утворення і розвитку, держава виступає в ролі не виробника, а регулятора соціальних послуг, що постачаються приватним сектором, громадяни не вважають надання державою соціальних послуг своїм соціальним правом. На базі трансатлантичної і східно-азіатської моделі соціальної держави відбувається формування нової транснаціональної моделі соціальної держави завдяки зближенню ідей і механізмів всіх моделей. Тому необхідність для держави забезпечити міжнародну конкурентоспроможність, призводить до скорочення прямої участі держави в соціальних програмах (рис. 2.32), тобто виробництвом і наданням соціальних послуг займаються приватні організації, при збереженні участі держави у фінансуванні цих програм, хоча заохочується благодійність.

Збільшується частка працюючих у порівнянні з роботодавцями у фінансуванні соціальних програм, соціально активний бізнес стає помічником держави. В умовах підвищення ролі інтелектуального капіталу працівників у конкурентоспроможності підприємств, бізнесмени все частіше виділяють кошти на перепідготовку і підвищення кваліфікації персоналу, йдуть на співпрацю з вузами і науковими інститутами для модернізації виробництва. Для скорочення соціальних витрат держави припускають перейти від загальних соціальних програм до програм, заснованих на перевірці доходів.

Конвергенція моделей громадянської соціальної держави супроводжується зростанням процесів структурної трансформації в напрямі нової економіки. Хоча історія її розвитку налічує близько чверті ст., можна окреслити деякі контури перших моделей нової економіки, як базуються на засадах інформаційного суспільства, де різні країни досягають подібних рівнів техніко-організаційної інформатизованості, вирушаючи від різних історичних шляхів і культур, використовуючи різні інститути та різні форми громадських організацій.

Рис. 2.32. Державні витрати в різних моделях соціальної держави (у % від ВВП). Джерело: побудовано автором [179].

Американська модель будує мережеві відносини за принципом гігантського супермаркету, а фінська модель – за принципом глобальної бібліотеки. У першому випадку мова йде про покупку товарів, у другому – про доступ до знань, інформації та соціальних послуг; для одних інформація – звичайний товар як будь-який інший, для інших – суспільне благо, частина людського знання.

Доступ до мережі – це шанс для людини змінити своє життя на краще, гарантія того, що можна піднятися по соціальних сходах, якщо є бажання, воля і сили, це рівні стартові можливості для всіх без винятку (за принципом інклюзії). У фінській моделі високотехнологічне виробництво розвивається за активної підтримки держави і погоджується із розвитком інших галузей. В американській моделі нова економіка не лише ізольована від старої, а й протистоїть їй, «якщо на вершині піраміди – нова економіка з її вражаючими можливостями, то в підставі –праці мільйонів нелегальних емігрантів» [180].

Науково-технічний прогрес дозволив сучасним суспільствам опанувати небаченими колись технологічним потенціалом, більшим обсягом інформації, ноу-хау, управлінської майстерності та фінансовими коштами; радикальних зрушень зазнала структура суспільного виробництва і зайнятості; стало можливим майже повне задоволення матеріальних потреб населення; докорінно змінилися мотиви і ціннісні орієнтири людей.

Сучасні розвинені держави є «суспільством добробуту», або «суспільство двох третин». Більшість жителів досягло такої структури і рівня споживання, який дозволяє їм перейти до більш продуктивної діяльності, до різних форм творчої праці. Економіка розвинених країн має дійсні досягнення, які сприймаються «двома третинами», як соціальна справедливість, але без заперечення базових засад цієї економічної системи.

Соціальна політика європейської цивілізації дозволяє реалізувати основні конституційні права громадян. Довгостроковим пріоритетом соціальної держави є інвестиції в людину. Соціальна сфера виступає найважливішим фактором формування і накопичення людського капіталу, а, отже, потужним генератором нового економічного (інклюзивного) зростання. В основу реформування покладено інвестиційні принципи, що дозволяють перетворити соціальну сферу в «трамплін для модернізації». У перспективі передбачається, що вкладення в освіту, науку, охорону здоров'я, житло окупляться і принесуть дохід, що посилить національну економіку.

Однак уповільнення темпів економічного зростання європейської економіки ставить під загрозу виконання соціальних зобов'язань держав. Зміну ситуації пов'язують з формуванням інноваційного типу економік, прийняттям нової стратегії розвитку ЄС «Горизонт 2020» та Brexit, де особлива увага приділяється розвитку нових інститутів, створенню сучасної інфраструктури, впровадженню інновацій на всіх рівнях господарювання, вкладенню інвестицій в людський капітал, виділенню в якості пріоритетів знання і висококваліфіковану інтелектуальну працю, що створює найбільшу додану вартість. Інноваційність стає найважливішою характеристикою сучасної економіки, імперативом найближчого майбутнього людської діяльності в будь-якій сфері. Інновації мають служити суспільству і людині.

Нами виявлена певна закономірність: по мірі досягнення інноваційних зрушень в економіці зростає добробут суспільства, яке стає самостійним чинником розвитку продуктивних сил. Певна рівновага між продуктивною і споживчим потенціалом суспільства є джерелом соціально-економічного прогресу. Якщо ж розглядати протиріччя становлення нової економіки і

соціальної держави, то варто зазначити, що глобальна криза поставила під сумнів ідею розвитку соціальної держави, метою якої було гідне життя для всіх без винятку. Антагонізм держави добробуту та нової економік проявляється в зростаючій соціальній несправедливості і цифровій нерівності, що посилює соціальну виключність, порушення принципів колективного захисту праці.

Ми погоджуємось із думкою М. Кастельса, щодо існування протиріч між новою економікою і структурами держави добробуту, що виражається у «нездатності глобальних інформаційних мереж і мереж генерування та розподілу матеріальних благ поважати цінності історично вкорінених спільнот, що породжує значну нестабільність у світі, оскільки почуття безглуздості викликає потенційно фундаменталістські реакції». Підтвердження цієї думки спостерігаємо в сучасному світі. Широкого поширення набув протестний рух «Захопи Уолл-стріт», при активному використанні Інтернет-технологій. Перше протиріччя полягає в тому, що в умовах формування нової економіки відбувається посилення соціальної несправедливості в усіх формах її прояву:

- від нерівності за доходами і майном до «цифрового розриву», однією з істотних проблем глобального поширення інформаційних технологій є зростаюча цифрова нерівність [181]. «Цифрова нерівність» або «цифровий розрив» (*digital divide*) являє собою асиметричність доступу до інформаційних джерел різних країн і регіонів (на мега- і макрорівні), і окремих індивідів і домогосподарств на нано- і мікрорівнях.

Основними характеристиками вимірювання цифрового розриву виступають наступні:

- 1) фізичний доступ – наявність потенційної можливості використовувати інформаційну інфраструктуру, програмне забезпечення та обладнання;
- 2) фінансовий доступ – наявність економічних можливостей для регулярної оплати послуг Інтернету;
- 3) когнітивний доступ – наявність інтелектуального потенціалу і освітнього рівня користувача для пошуку інформації, її обробки і застосування в діяльності;

4) доступ до значимої інформації – наявність можливості поряд з виходом в Інтернет, пошуку актуальної та корисної інформації відомою мовою;

5) політичний доступ – можливість населення впливати на політичний процес і процес розподілу суспільних послуг.

Наростає новий тип нерівності – інформаційної, як один з вимірів бідності, які зачіпають значну частину домогосподарств, обмежених у доступі до інформаційних, комунікаційних і комп'ютерних технологій. Безперервний потік масової інформації став невід'ємним супутником життя більшості людей, важливим нематеріальним ресурсом. Життєдіяльність у все більшій мірі залежить від інформаційних можливостей. Доступ до Мережі – це шанс для людини змінити своє життя, гарантія піднятися по соціальних сходах, якщо є бажання і сила волі, це рівні стартові умови для всіх без винятку. Наявність домашнього інформаційного устаткування, що забезпечує доступ домогосподарств до ІКТ-послуг, значною мірою визначає масштаби використання населенням інформаційно-комунікаційних технологій, онлайн-ресурсів і послуг. Але існують великі відмінності в доступі домогосподарств до ІКТ та їх використання в залежності від місця проживання, рівня доходу, віку та інших показників.

Ще більш гострого характеру набуває проблема нерівності доходів населення, яке продовжує зростати останні двадцять років. Незважаючи на позитивну динаміку зростання середніх показників грошових доходів, соціальна поляризація не зменшилася, а продовжує зростати. Одна з причин – у форсованому зростанні найвищих доходів і заробітної плати найбільш високооплачуваних працівників.

Соціальна несправедливість у крайній формі призводить до соціального виключення, відлучення від суспільства. Мережеве суспільство підключає корисних для нього людей, що володіє цінністю для мереж інформаційного капіталу, і відключає тих, хто не володіє такою цінністю з причин недостатнього освіти, стану здоров'я, інших соціальних проблем, знижуючи їх здатність до набуття цінності. В рамках нової економіки наростає нове соціальне протиріччя, «набагато більш небезпечне, ніж відомі раніше».

Протиставлення інтересів працівників: з одного боку, класу носіїв знань і сучасних компетенцій (*knowledge-class*), з іншого – зайнятих у масовому виробництві споживчих благ (*consumption workers*).

У зв'язку з цим, нами виділено дві обставини: по-перше, поглиблення ізоляції між цими групами, викликане підвищенням ролі освіти, в тому числі у процесі споживання інформаційного продукту, який недостатньо купити, а потрібно вміти використовувати. Це вміння не купується за гроші, як раніше купувалися будь-які права власності, формується з раннього віку в процесі соціалізації і навчання. Звідси, взаємний обмін між цими представниками стає менш інтенсивним. По-друге, унікальні здібності висококваліфікованих фахівців, засновані на знаннях і вмінні використовувати інформацію, ставлять підприємців у велику залежність від них, у більшій мірі ніж наймані працівники залежать від роботодавців. Це створює можливість в майбутньому представникам класу носіїв знань перерозподіляти на власну користь більшу частину суспільного багатства. Навпаки, для найманих працівників у сфері масового виробництва, що не володіють необхідними компетенціями – менш талановитих, посиляться умови конкуренції за робочі місця і гідну заробітну плату.

Нова економіка послаблює колективний захист праці. Прискорене старіння продуктів і освіти призводить до того, що ціною прогресу у виробництві багатства є плинність робочої сили і нестабільність зайнятості. Поява неформальних форм зайнятості – дистанційної, використання запозиченої праці, аутсорсингу, пов'язане зі зменшенням гарантованого захисту найманих працівників. Це має відношення не тільки до навичок в області інформаційних технологій або значення обробки інформації (символів), а й до організації робочої сили по мережевому принципу, коли людей вмикають і вимикають з мережі в міру змінюються потреб проектів, на основі тимчасової, часткової та самозайнятості. На зміну колективним договорам приходить індивідуалізація контрактів і вкрай низьке охоплення працівників профспілками. Всі виділені суперечності характерні і для сучасної європейської цивілізації, але особливо загострюються в великих містах, де сильніше

виявляються тенденції розвитку нової економіки. Вироблення нової парадигми на основі синтезу технологій нової економіки та досягнень соціальної громадянської держави може стати локомотивом прогресивного розвитку суспільства.

Висновки до розділу 2

1. Поглибленого вивчення нової економіки економістами, трактується як економічне явище, що з'явилося після промислової економіки, коли високотехнічна промисловість, яка веде частиною якої є інформаційна індустрія, розвивається до певного рівня. нова економіка розглядається як об'єктивне економічне, історичне явище, засноване на знаннях і інформації. нова економіка в роботах економістів, як правило, являє собою комплексне явище.

2. Дослідження нової економіки особливу увагу приділяє такій її якості і складовій частині, як інноваційність. При цьому, підкреслюється значимість інноваційних знань, дослідження мережевих техніко-економічних інновацій, венчурної діяльності. Інноваційний фактор нової економіки різко зріс після 2000 р. Можна констатувати, що до кінця першого десятиліття XXI ст. основна увага економічної науки зосереджувалась на механізмі і особливості прояву інноваційного процесу, як основи зростання, розвитку країн, досягненні і утриманні висококонкурентних позицій у світовій економіці. Інноваційна складова у вивченні нової економіки, «економіки знань» стає основною домінантою.

3. Проблеми інноваційної економіки, її структури, інноваційного механізму, використання теоретичних і практичних підходів в реальній діяльності стали основними в сучасних публікаціях економістів. При цьому основна полеміка зосередилася навколо того аспекту – що розуміти під інноваціями, як створити сприятливі умови для них, як їх використовувати з великим результатом і, нарешті, створити комплексну ефективну національну інноваційну систему.

4. Реалізація наукової концепції раціонального розвитку Європейської цивілізації полягає в стратегії формування інноваційної системи передбачає втілити на практиці курс «самостійні інновації, акцентований стрибок, розвиток і орієнтація на майбутнє». У цьому курсі «самостійна розробка інновацій» означає прискорення створення державної науково-дослідної системи, завдяки якій в 2020 р. повинна увійти в число інноваційних держав світу на базі здійснення модернізації науки, техніки і технологій та досягнення рівня середньорозвинених країн. «Акцентований стрибок» означає зосередження сил на ключових областях, які мають певні переваги або від яких залежать розвиток держави, життя народу і державна безпека.

5. «Розвиток» направлено на прориви в ключових напрямках, щоб підтримати тривалий і рівномірний економічний і соціальних прогрес. «Орієнтація на майбутнє» передбачає на основі витрат на НДДКР зміцнення фундаментальної науки і передових технологій, проведення попереднього прогнозування розвитку стратегічних напрямків (інформатизація, природознавство, освоєння космічного простору, океанологія, нанотехнології і нові матеріали), створення нових ринкових сегментів, культивування наукомістких галузей виробництва, формування нових точок зростання.

6. Послідовний аналіз продовження курсу реформ і відкритості, зростання сукупної могутності Європейської цивілізації піднімає його статус у світі, підвищує привабливість і роль ринку. Серед економічних реформ на одне з перших місць висунута реформа державних підприємств і створення системи сучасних підприємств, основою якої має стати перетворення великих і середніх підприємств в транснаціональні і трансгалузеві компанії, здатні до самостійного технічної реконструкції і конкуренції з транснаціональними корпораціями розвинутих країн на світових і внутрішніх ринках.

Основні результати дослідження опубліковано у працях [28; 29; 39; 40; 41; 256; 257] (додаток У; Ф)

РОЗДІЛ 3

НОВА ЕКОНОМІКА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНЕ СПРЯМУВАННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

3.1. Технологічні орієнтири нової економіки

Початок ХХІ ст. обумовлений активним впровадженням процесів цифровізації в сучасній економіці на основі інформаційної та промислової революції, а також процесів глобалізації економіки. В даний час триває впровадження в економіку конкурентоспроможних у глобальному середовищі цифрових технологій, в тому числі передових виробничих, інформаційних, телекомунікаційних, а також систем штучного інтелекту, віртуальної реальності, інтернету речей і, відповідно, трансформації економіки в цифровий формат або формування нової економіки. У промисловості цифровізація спирається на Концепцію «Індустрія 4.0» та «Smart economy», що передбачає наскрізне проникнення цифрових технологій у всі процеси та їх інтеграцію в інтелектуальну технологічну платформу сучасної європейської цивілізації. З цього проявляється безсумнівна актуальність і практична значимість питань цифрової трансформації, обґрунтування і формування вигляду цифрових систем і розвитку інфраструктури нової економіки.

У світовій економіці на даному етапі розвитку сформовано три базові тенденції, які в основному і будуть визначати її розвиток у найближчі десятиліття. Перша – це процес глобалізації, спрямований на створення єдиного світового господарства, друга – наступ нового етапу науково-технічного розвитку, пов'язаного з початком формування VI технологічного укладу. До третьої найважливішої світової тенденції можна віднести процес транснаціонального корпорування у цивілізаційно-інтеграційній площині (рис. 3.1). Розвиваючи нову економіку в умовах тотальної і всеосяжної гіперконкуренції, інформатизації та мережовості відбуватиметься трансформація форм капіталу і механізмів їх функціонування.

Ключовим елементом нової економіки є інформаційний ринок. Створений на основі глобальної інформаційно-технологічної інфраструктури, він оперує найважливішим економічним ресурсом – інформацією, яка посилює цивілізаційно-інтеграційні процеси, посилює вплив науково-технічної революції (НТР) виявляється у поширенні роботизації й автоматизації. Вона проявляється в якості прискорення процесів проникнення наукових досягнень в технічній сфері, а також шляхом суспільного розподілу праці. Безперечна взаємозалежність між циклами НТР і інтенсивністю залучення інформаційних технологій в сферу управління та прийняття рішень. Наукові відкриття, реалізовані в технічних, технологічних, управлінських інноваціях сприяли прискоренню і трансформації самих інформаційних процесів: вагомо збільшилася швидкість обробки і передачі даних, скоротився життєвий цикл інноваційного продукту, вдосконалені механізми управління інформаційними інноваціями.

Розвиток якісно нового економічного суспільства супроводжується абсолютним і відносним зростанням інформаційного сектора, постійно диверсифікує. Це знаходить відображення в цілком конкретних економічних показниках: у зростанні чисельності зайнятих в сфері послуг взагалі і в інформаційному секторі, зокрема, у відповідних змінах вартісної натурально-речової структури виробленого ВВП, збільшенні частки фахівців нових професій в структурі зайнятості та ін. При більш пильному розгляді змін у соціально-економічному розвитку розвинених країн можна побачити збільшення частки національного продукту, створеного на базі п'ятого технологічного укладу, ускладнення галузевої структури сфери послуг, надзвичайно швидкий розвиток сучасної інформаційної інфраструктури, особливо глобальних мереж передачі інформації, утвердження якісно іншого (інформаційного) типу економічного зростання. Отже є необхідність дослідження все зростаючого впливу інформаційного сектора на економічний розвиток та формування ядра VII технологічного укладу нової економіки.

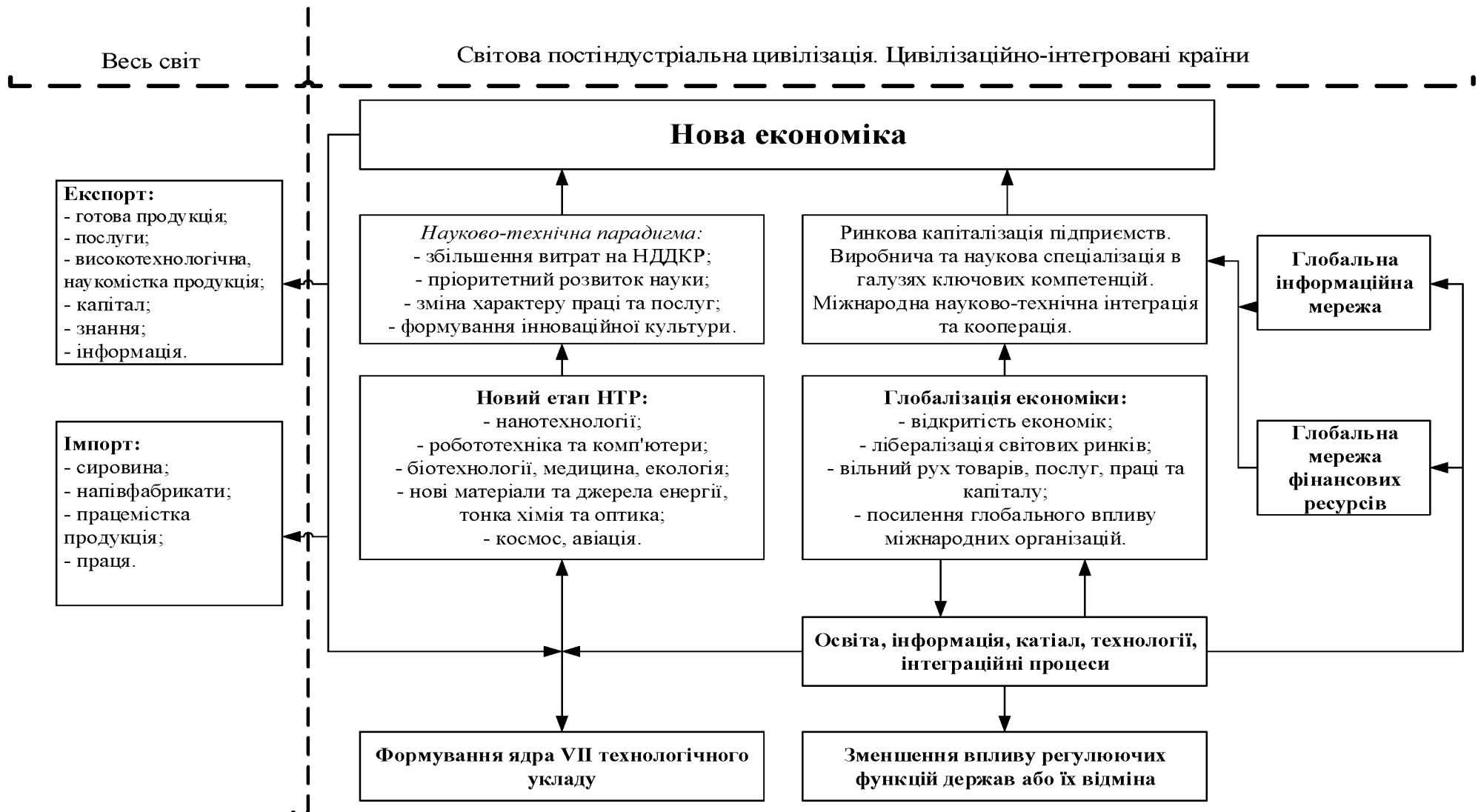

Рис. 3.1. Функціональна модель розвитку нової економіки у цивілізаційно-інтеграційній площині.

Джерело: побудовано автором.

Незважаючи на загальну обумовленість, дві перші складові інтегрального цивілізаційного вектора розвитку є результатом діяльності великих міждержавних економічних утворень, таких як транснаціональні корпорації і міжнародні фінансово-промислові групи, що підтверджено проведеними дослідженнями теоретичних підходів у першому розділі даної дисертації та дозволяє стверджувати, що в новій економіці до традиційних економічних чинників додаються нові – знання та інформація, а накопичення людського капіталу та його раціональне використання стає стратегічним ресурсом суспільного розвитку.

Під впливом четвертої промислової революції в більшості розвинених країн світу, в тому числі країнах-представниках європейської цивілізації, відбувається формування глобальної електронної нейро-мережевої економіки. У коло розгляду проблем Європейської інтеграції і диференціації повинен бути включений широкий перелік питань, що включають аналіз закономірностей і механізмів інтеграції, функціонування інтеграційних інститутів і методів регулювання з метою забезпечення сталого розвитку, реалізації конкурентних переваг, отримання синергійно-інтеграційних ефектів, подолання неоднорідності соціально-економічного розвитку і цифрової нерівності, а також забезпечення національної (регіонально-інтеграційної) безпеки країн європейського економічного простору в умовах трансформаційного переходу від індустріально-ринкової до інформаційно-мережевої економіки, долаючи наслідки світової фінансової кризи і посилення глобальної гіперконкуренції.

У сучасних дослідженнях тривають дискусії на тему нової економіки, впливу інформаційно-комунікаційних технологій, знань та людського капіталу на економічне зростання країн. Також доволі багато досліджень стосується причин використання інформаційних технологій та наслідків їх застосування. Щоб зрозуміти, від чого залежить використання інформаційних послуг, необхідно провести не лише описовий аналіз динаміки основних інформаційно-комунікаційних технологій, а й вивчити зв'язки між показниками, що впливають на інформаційні послуги.

Для аналізу було опрацьовано дані Євростату за 2009-2018 рр. Вони представлені у вигляді ранжування за показниками, що характеризують нову економіку, з точки зору інформаційно-телекомунікаційну діяльність країн. За основу для аналізу нами було взято 21 основний показник, які детально були представлені в першому розділі, тому ми коротко охарактеризуємо кожен з них.

Таблиця 3.1

Структура показників нової економіки

Показник	Структура показника	Країни
Матеріальні ресурси і технології	Кількість створених технологій	Сполучені Штати Америки Німеччина Сполучене Королівство Японія Франція Швейцарія Сінгапур Канада Нідерланди Гонконг
	Кількість використовуваних технологій	
	Кількість виданих патентів	
Витрати на основні макроекономічні показники	Витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи	Швейцарія Сполучене Королівство Швеція Фінляндія Нідерланди Сполучені Штати Америки Сінгапур Данія Люксембург Гонконг
	Витрати на інформаційні та комунікаційні технології	
	Відвантаження товарів власного виробництва, виконано робіт та послуг	
	Об'єм інноваційних товарів, робіт та послуг організацій промислового виробництва и сфери послуг	
Динаміка кількості організацій	Кількість організацій, які використовують ІКТ	Сінгапур Фінляндія Швеція Нідерланди Норвегія Швейцарія Сполучені Штати Америки Сполучене Королівство Люксембург Японія
	Кількість організацій, які використовують інтернет	
	Кількість організацій, які використовують глобальні інформаційні мережі, крім інтернету	
	Кількість організацій, які здійснюють продаж своїх послуг, що отримані в глобальній інформаційній мережі – всього	
	Кількість організацій, які володіли CRM, ERP, SCM системами	
	Кількість організацій, які виконували наукові дослідження та розробки	
	Кількість організацій, які проводили навчання спеціалістів і користувачів ІКТ-сфери	
	Питома вага організацій, які	

	здійснювали інноваційну діяльність	
Людський капітал	Кількість працівників ІКТ-сфери	Норвегія Австралія Швейцарія Нідерланди Сполучені Штати Америки Німеччина Нова Зеландія Канада Сінгапур Данія
	Кількість спеціалістів ІКТ-сфери	
	Кількість працівників організацій, які використовують ІКТ	

Джерело: побудовано автором.

Варто зазначити, що процеси інформатизації, які відбуваються при формуванні нової економіки, стають можливі завдяки кардинальним змінам у інформаційних технологіях, зокрема поява глобальної мережі Інтернет, широке поширення персональних комп'ютерів, телекомунікаційних систем та відповідного програмного забезпечення. Вони суттєво змінюють технологічну структуру виробництва і управління в багатьох країнах.

По-перше, все більшого значення набувають глобальні процеси, а отже конкурентоспроможність на глобальних ринках стає важливою складовою економічної потужності окремих країн, незважаючи на те, що в результаті глобалізації держави стають більш залежними один від одного.

По-друге, в новій економіці успіх і стійкість фірм багато в чому залежать від постійних нововведень. В умовах скорочення життєвого циклу товарів і послуг, подальшої диверсифікації ринкових ніш для традиційних товарів, дедалі більшої індивідуалізації попиту та пропозиції інноваційна активність набуває першорядної важливості як для малого інноваційного бізнесу, так і для великих корпорацій, які вже не в змозі більше підтримувати свою стійкість за рахунок масштабів і диверсифікації виробництва, що досягалось шляхом злиттів і поглинань між компаніями.

По-третє, економічний розвиток вступає в фазу безперервних технологічних революцій, які в свою чергу не лише викликають безперервні зміни у виробничій базі промислових галузей, але й змінюють структурні характеристики всього комплексу соціально-економічних відносин.

В умовах розвитку нової економіки головним атрибутом продуктивності стають інформаційні технології та ресурси. Ринок інформаційних послуг і продуктів зростає швидкими темпами. Враховуючи ефект низької бази, таке зростання продовжиться ще довгий час, оскільки досі ще не встигли сформуватися навіть великі глобальні гравці на ринку.

Вважаємо, що за допомогою світового інформаційного ринку поступово відбувається глобальна трансформація способу життя населення і бізнес-моделей. Якщо спочатку організації інформаційного сектору економіки прагнули перенести бізнес-процеси в електронний обіг, замінювали реальне спілкування віртуальним, то зараз вони формують високорівневі тренди, засновані на складних ІТ-інфраструктурах, переплетенні людей, пристроїв, контенту і сервісів «розумної» цифрової мережі, що насичені цифровими моделями, бізнес-платформами і багатим набором «розумних» сервісів.

Запропоновано так звану концепцію «Третьої платформи»^{*} сформовану Др. Стефаном та М. Робертом аналітиками International Data Corporation, яка визначатиме на нашу думку вектор розвитку світового ІТ-ринку:

1. розвиток стільникових мереж, а також мобільного інтернету надає можливість отримувати інформацію по всьому світу з будь-яких мобільних пристроїв без прив'язки до геолокації;

2. гібридизація хмарних середовищ, які стають програмно-обумовленими, перетворюючись в автоматизовані і керовані інформаційним середовищем;

3. стратегічна роль «великих даних». Девайси, мобільні КПК (кишеньковий персональний комп'ютер), побутові прилади, смартфони, наукове / промислове обладнання, все, що так чи інакше інтегровано із середовищем інтернет генерує великий трафік вхідної / вихідної інформації, у тому числі за рахунок вбудованих сенсорів і датчиків. Потенційно це формує нове джерело якісних відомостей, фундамент сучасного маркетингу та менеджменту, тому сприяє розумінню поведінкових особливостей споживачів, а також створює новий напрямок – біоінформатику.

---

^{*} результат глобальної трансформації інформаційних технологій, об'єднання мобільних програм та пристроїв, хмарних послуг (cloud services), аналітики великих даних (Big Data) і соціальних мереж.

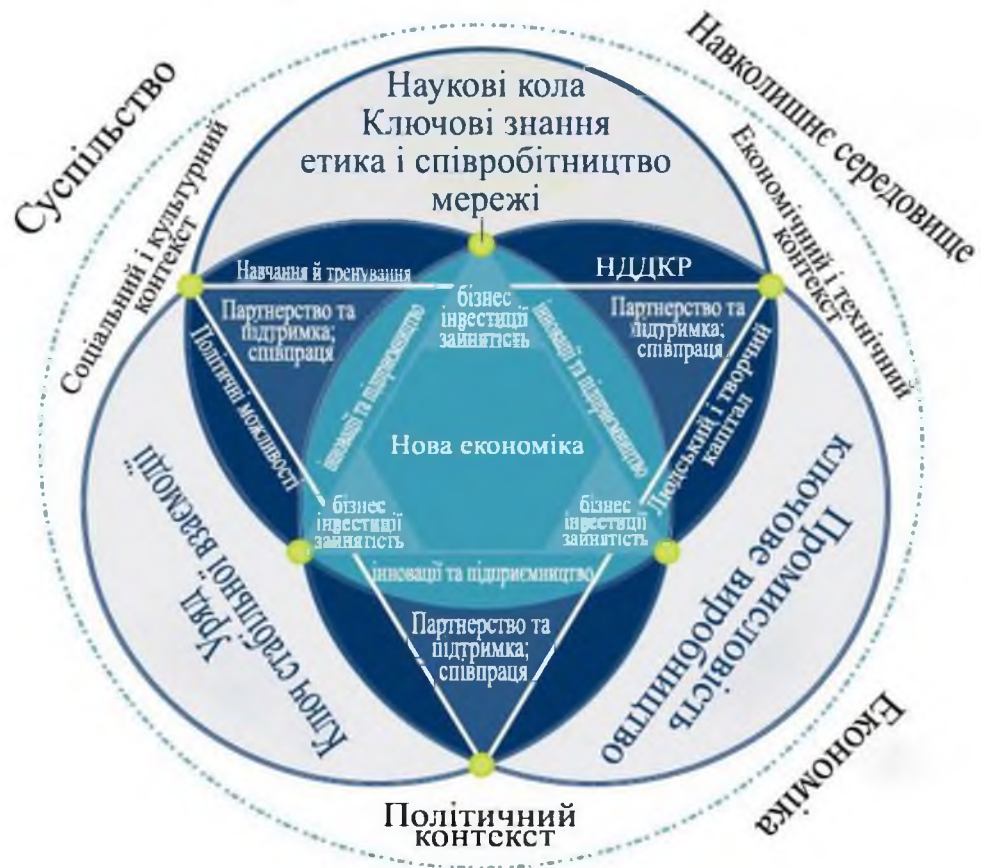
4. соціальні мережі, що трансформують комунікативні навички людей, стають рушійною силою різних екосистем, своєю базою знань.

Таким чином, організації, які прагнуть капіталізувати інформаційний ресурс за допомогою формування системи моментального відгуку на інформацію, що надходить до них звідусіль, стануть переможцями в конкурентній боротьбі завтра.

При реалізації інерційного сценарію потреба індустрії у фахівцях оцінюється приблизно в 81-95 тис. осіб на рік. Протягом усього прогнозного періоду очікується, що потреби галузі будуть змінюватися незначно і відповідати поточному числу випускників профільних вищих і спеціальних навчальних закладів. У випадку розвитку ІТ-індустрії за модернізаційним (оптимістичним) сценарієм, необхідне число фахівців складе 160-360 тис. осіб на рік. Це говорить про те, що в середньому в три рази необхідно збільшити сучасні параметри (кількість, кваліфікаційна структура та ін.) Випуску фахівців. Недостатня кількість фахівців – як розробників, так і споживачів інформаційних технологій – при реалізації оптимістичного сценарію може стати гальмом для розвитку інноваційної економіки і формування нової економіки [132].

Оскільки становлення нової економіки пов'язане з певними інституційними перетвореннями, то на нашу думку, ці перетворення більшою мірою стосуються трьох складових: інновації, освіта та інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Будь-якій країні світу властива певна нерівномірність економічного розвитку її регіонів, що веде до зростання потреби в бюджетних асигнуваннях, збільшення витрат на пошук нових форм організаційного, правового, ресурсного забезпечення розвитку депресивних територій, зниження конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості регіону що негативно впливає на її положення в цілому (рис. 3.2.).

Тому ключовим питанням державного управління у сфері розвитку нової економіки, є розробка відповідних заходів щодо зниження такої диференціації регіонального розвитку.

Рис. 3.2. Взаємозв'язок складових нової економіки у структурі європейської цивілізації. Джерело: побудовано автором.

З огляду на сформований нами взаємозв'язок складових нової економіки та їх реалізації, оскільки для підвищення конкурентоспроможності регіонів та країн зокрема потрібно: наявність висококваліфікованих фахівців; розробка і впровадження інновацій; підвищення якості освіти вимагає впровадження інноваційних механізмів утворення; розвиток наукових інститутів дозволяє впроваджувати інноваційні механізми; шостий технологічний уклад вимагає інтенсивного розвитку ІКТ; розвиток ІКТ сприяє розширенню інструментів освіти.

На підставі показників використання ІКТ, нами був складений рейтинг з інформатизації в регіональному розрізі світу, в яких існує значна різниця між державами в рівні інвестування НДДКР та спостерігається процес маргіналізації, коли окремі господарюючі суб'єкти макро- або мікрорівня «випадають» із загального простору та створюють інформаційний розрив, тому вважаємо, що інформаційна складова в економічних відносинах відіграє значну

роль, хоча з її допомогою країни та регіони отримують конкурентну перевагу, одночасно відбувається переоцінка значущості (цінності або вартості) впливу даного чинника:

- Європа (Західна Європа, Північна Європа, Південна Європа, Східна Європа);
- Азія (Західна Азія, Центральна Азія, Південна Азія, Північна Азія, Східна Азія, Південно-Східна Азія);
- Африка (Північна Африка, Західна Африка, Центральна Африка, Східна Африка, Південна Африка);
- Америка (Північна Америка, Центральна Америка, Карибський басейн, Південна Америка);
- Австралія та Океанія (Австралія і Нова Зеландія, Меланезія, Мікронезія, Полінезія).

При цьому варто відзначити, що відмінність між лідируючими і відстаючими регіонами набула глобального характеру, на рис. 3.3 можна побачити, наскільки значним є «інформаційний розрив».

Рис. 3.3. Інформатизація в регіональній структурі світової економіки.

Джерело: побудовано автором [247; 249; 250]

Світовий ІТ-ринок постійно зростає на тлі росту національних економік, формуються передумови нової цифрової промислової революції, які засновані на технологіях 3D-друку, розвитку цифрового бізнесу, становленні розумних машин, будинків, міст. Стають пріоритетними такі напрямки як інтелектуалізація бізнесу, розвиток технологій обробки/передачі «великих даних», мобільних додатків. За даними компанії Gartner в топ стратегічних технологічних трендів 2018 р. входять технології 3D-друку, розвиток інтернету речей, розумні пристрої (Таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Стратегічні технологічні тренди (за даними Gartner)

Об'єднуючі тренди	Еволюційні тренди	Тренди, які можуть створити потенційні труднощі на міжнародному ринку праці
управління великим парком мобільних пристроїв	хмарна / клієнтська архітектура	Smart машини
мобільні додатки: розвиток користувальницьких інтерфейсів	ера персональних хмар	3D друк
гібридні хмари та ІТ в якості брокера послуг	ІТ в масштабах веб	Smart цифрові мережі, Smart додатки, аналітика та речі, цифрові двійники
програмно-обумовлене «що завгодно», зокрема програмовані ЦВДи (центри відкритого доступу, зокрема до мережі інтернет)	програмно-обумовлене «що завгодно»	хмарні технології в граничних обчисленнях, діалогові платформи, ефект присутності
інтернет речей	штучний інтелект	блокчейн, подієве мислення (Event-driven), безперервний адаптивний ризик і довіра

Джерело: побудовано автором на основі [235; 246; 248; 250; 257]

Компанії, які вже зараз починають використовувати штучний інтелект для підвищення ефективності прийняття рішень, створення нових бізнес-моделей і екосистем, а також для вивчення своїх клієнтів, до 2025 р. будуть володіти всіма ринками. З огляду на постійне зростання запитів щодо штучного інтелекту, очевидно, що інтерес зростає. Недавнє дослідження Gartner показало, що 59% організацій все ще збирають інформацію для розробки своїх стратегій штучного інтелекту, в той час як інші вже домоглися прогресу і впроваджують

пілотні версії (у Сполученому Королівстві попит на фахівців із штучного інтелекту перевищує їх наявність в 2 рази, професіонали із ІТ – перепрофільовуються, і на найближчі роки будуть забезпечені цікавою роботою). Хоча використання штучного інтелекту є великою перевагою, людство стоїть на порозі створення глобального штучного інтелекту, який повністю замінить людину.

Протягом наступних кількох років в кожному додатку, програмі або сервісі буде використовуватися штучний інтелект на тому чи іншому рівні. Він буде запроваджений і непомітно працюватиме в більшості додатків, які використовуються і в той же час буде створюватись величезна кількість абсолютно нових додатків.

«Розумні» додатки також створюють новий інтелектуальний прошарок між людьми і системами та мають потенціал до трансформації як структури самої роботи, так і робочого місця. Такі приклади вже є – віртуальні помічники і радники як для клієнтів компаній, так і для внутрішніх потреб бізнесу самих компаній.

«Дослідіть і впровадьте «розумні» додатки для підтримки людської діяльності, а не просто як спосіб заміни людей», оскільки розширена аналітика – це зростаюча стратегічна сфера, в якій використовується машинне навчання для автоматизації підготовки даних, пошуку інформації та спільного використання інформації для широкого кола бізнесів, персоналу і вчених.

«Розумні» речі використовують штучний інтелект і машинне навчання для більш інтелектуальної взаємодії з людьми і навколишнім середовищем.

Цифровий двійник – це репрезентація об'єкта або системи реального світу в світі цифровому. В контексті ІТ цифрові двійники пов'язані з об'єктами реального світу (наприклад, холодильник, підключений до мережі). До 2020 р. цифрові двійники будуть існувати вже для 21 млрд. пристроїв. З часом цифрові репрезентації практично всіх аспектів нашого світу будуть динамічно пов'язані з їх реальними прототипами. З'явиться майже безмежна можливість моделювання і будь-яких ситуацій, наприклад, майбутні цифрові двійники

людей будуть містити всі біометричні і медичні дані, а цифрові двійники для цілих міст дозволять проводити будь-які симуляції.

Граничні (або крайові) обчислення дозволяють обробляти дані ближче до того місця, де вони створюються, а не відправляти їх по довгих маршрутах в ЦВД (центри відкритого доступу) або хмари. Виконання таких обчислень ближче до кордону мережі дозволяє організаціям аналізувати важливі дані майже в режимі реального часу – потреба організацій у багатьох галузях, включаючи виробництво, охорону здоров'я, телекомунікації та фінанси.

Зростання ролі діалогових платформ, що покликані спростити взаєморозуміння між людиною і комп'ютером. Уже зараз системи здатні давати як прості відповіді (яка погода?), так і здійснювати більш складні дії (забронюй столик в італійському ресторані на бульварі Паркер на 18 годин). Ці платформи будуть продовжувати розвиватися до ще більш складних. Наприклад, вони зможуть зібрати усні свідчення від свідків злочинів і скласти фоторобот. Головна проблема, з якою стикаються зараз діалогові платформи, полягає в тому, що користувачі повинні висловлюватися в дуже структурованому вигляді. Над цією проблемою працюють розробники.

Доповнена реальність (AR), віртуальна реальність (VR) і змішана реальність змінюють те, як люди сприймають і взаємодіють із цифровим світом. У поєднанні з діалоговими платформами виникне фундаментальне зрушення в тому, як користувач взаємодіє з невидимим і захоплюючим досвідом. Це дуже вражаючі емоції та постачальники програм та програмного забезпечення, а також платформи для розробки будуть сильно конкурувати між собою за емоції споживачів.

Протягом наступних п'яти років основна увага буде приділятися змішаній реальності, яка стає захоплюючою можливістю, де користувач взаємодіє і з цифровими, і з реальними об'єктами, зберігаючи при цьому присутність у фізичному світі. З огляду на повсюдність мобільних пристроїв, випуск Apple ARkit і iPhone X, Google – Tango і ARCore від Google, а також наявність крос-платформних рішень для розробки програмного забезпечення AR, таких як

Wikitude, тобто проекти, спрямовані на доповнення реальності будь-якими віртуальними елементами. Доповнена реальність — складова частина змішаної реальності, в яку також входить «доповнена віртуальність» (коли реальні об'єкти інтегруються у віртуальне середовище).

Сьогодні не можливо потрапити в цифровий бізнес, просто відвідуючи конференції, читаючи книги і розуміючи деякі аспекти. Єдиний варіант побудувати успішний ІТ бізнес – це розуміння динамічного мислення в реальному часі.

Так само важливо для бізнесу відстеження бізнес-подій, які повинні приводити до певних дій у режимі «онлайн». Найважливішими бізнес-подіями є ті, які зачіпають кілька сторін (кілька напрямків бізнесу, кілька партнерів та ін.). З появою штучного інтелекту, ІТ і інших технологій бізнес-події можна виявити швидше і проаналізувати більш детально. Компанії повинні прийняти «подієве мислення» як частина цифрових бізнес-стратегій. До 2020 року обізнаність про події в реальному часі стане необхідною характеристикою для 80% цифрових бізнес-рішень, а 80% нових бізнес-екосистем вимагатимуть підтримки потокової обробки подій. У цифровому світі, де цифрове середовище стрімко змінюється, стандартний підхід до безпеки – чорно-біле / дозволити-заборонити вже не працює ефективно, а нові підходи до безпеки – безперервна адаптивна оцінка ризик-довіру.

Перспективною метою на рівні ІТ-інфраструктури стає розробка технологій, що дозволяють отримати віртуалізоване (програмно-обумовлене) рішення з високим ступенем оперативності, однаково корисне для фізичних та юридичних осіб, які відкривають віддалений онлайн-доступ до інформації, пакети програмного забезпечення для роботи з великими даними.

ІТ стають інтегруючим початком, концентруючи зусилля багатьох суміжних технологій з області телекомунікацій, навігаційного і соціального сервісу. Організації інформаційного сектора економіки створюють крім нематеріального продукту, об'єкти соціального благополуччя. Від них багато в

чому залежить питання державного суверенітету та фізичної безпеки людей (системи відеоспостереження, ситуаційні центри, біометричні рішення та ін.).

Все частіше звучать наміри компаній вибудувувати розумні автоматизовані рішення в галузі промислового призначення з метою енергоефективності. Провідні гравці на світовому ринку консолідується для розробки проривних інжинірингових програм у галузі «цифрової» енергетики, передачі і розподілу електроенергії.

Одним із потужних драйверів розвитку ІТ-галузі продовжує залишатися сфера рітейлу. Отримавши в своє розпорядження інтернет і мобільні пристрої, споживачі захотіли мати можливість здійснювати покупки, використовуючи найрізноманітніші канали продажів. У підсумку на стику онлайн- і офлайн-торгівлі показує високу динаміку розвитку новий вид рітейлу: мультиформатний роздріб (omni-channel). Х. Брювер, генеральний директор компанії JDA Software, стверджував, що протягом найближчих 10-ти років рітейл переживе більше змін, ніж за останні півстоліття. Майже всі ці зміни засновані на досягненнях у сфері ІТ.

За допомогою сучасних ІТ формується безліч можливостей контакту споживача з брендом: мобільні додатки, соціальні мережі, сайти з релевантними віджетами. Глибоко інтегровані ІТ-рішення оптимально розподіляють ресурси при взаємодії з індивідуальними клієнтами, якоюсь мірою керуючи їх поведінкою, і вивільняючи ресурси персоналу торгових точок і модних будинків.

Вірогідно, центральним трендом, що формує майбутню реальність стане розвиток інтернету речей та хмарних рішень. Завдяки даній концепції будуть створені динамічні мережі з мільярдів датчиків, контролерів, роботів, які будуть обмінюватися інформацією в режимі онлайн. По суті, має бути створене нове гетерогенне середовище, в якому в режимі реального часу додатки, що мають зачатки штучного інтелекту, побудованого на базі нейронних мереж, стануть приймати частину рішень замість людини.

У рейтингу за індексом розвиненості ІКТ 2017 р. (табл. 3.3), сильними сторонами, в першу чергу, є низька вартість доступу до інфраструктури ІКТ і сильний соціально-економічний вплив ІКТ, слабкі сторони виражені в несприятливому на тлі інших країн інноваційному кліматі, низькому ступені використання ІКТ державою і бізнесом.

Таблиця 3.3

Рейтинг країн в індексі розвиненості ІКТ

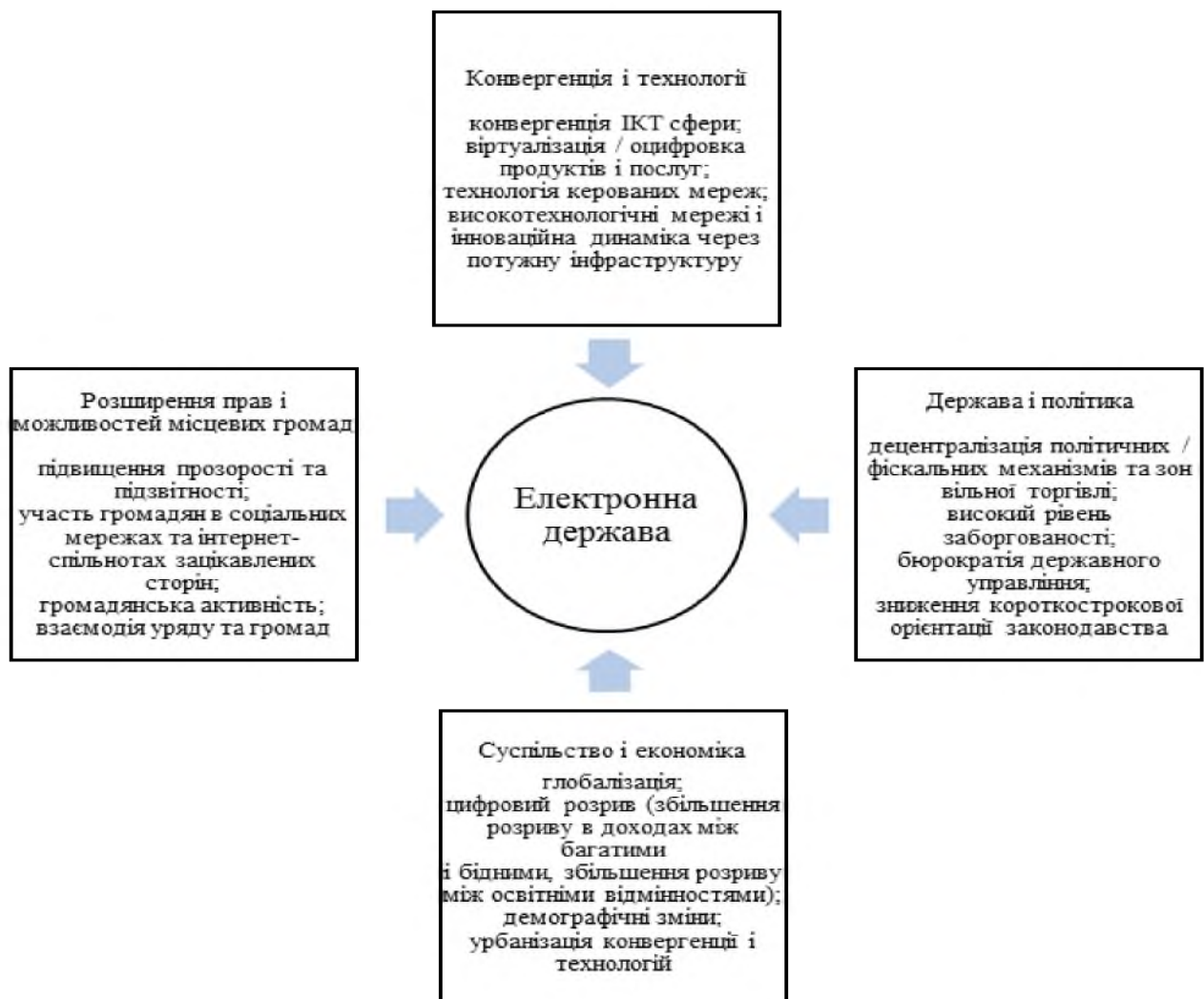
Економіка	2015	2016	2017
Фінляндія	1	1	1
Сінгапур	2	2	2
Швеція	3	3	3
Нідерланди	4	4	4
Норвегія	5	5	5
Швейцарія	6	6	6
США	9	7	8
Гонконг	14	8	7
Сполучене Королівство	7	9	9
Республіка Корея	11	10	10
Данія	8	13	12
Тайвань	10	14	11
Казахстан	43	38	32
Росія	54	50	40
Китай	58	62	43
Бразилія	60	69	58
Україна	73	81	75
Індія	68	83	70

Джерело: побудовано автором [237; 238; 242]

За даними глобального звіту про розвиток інформаційних технологій (Global Information Technology Report, GITR [182]), який надає оцінку впливу інформаційно-комунікаційних технологій на конкурентоспроможність країн і рівень життя, для формування високого потенціалу конкурентоспроможності країни недостатнього розвитку інфраструктури ІКТ, слід створювати та реалізовувати системну стратегію, спрямовану на формування умов для підвищення навичок, розвитку інновацій та стимулювання підприємництва. Цю стратегію можна назвати «цифровою», оскільки вона концентрується на створенні правильних умов для ефективного використання ІКТ з метою поглиблення соціальної інтеграції в умовах нової економіки.

Індекс розвиненості ІКТ (The Networked Readiness Index [183]) – рейтинг, який оцінює готовність економіки повністю використовувати потенціал ІКТ з урахуванням таких факторів, як: вартість доступу до інфраструктури ІКТ та наявність необхідних навичок для забезпечення оптимального використання; освоєння та використання ІКТ урядом, бізнесом і приватними особами; бізнес-клімат та інноваційний клімат, державна політика і регулювання, а також економічний і соціальний вплив ІКТ.

Провідну роль у розвитку інформаційної інфраструктури мають відіграти відповідні перебудови державного сектора, що, на нашу думку, прискорить процес її формування. Тому нами запропоновано модель електронної держави (рис. 3.4.), яка в першу чергу, покликана стати основою соціальної громадянської держави, обслуговуючої інтереси громадян:

Рис. 3.4. Модель електронної держави в умовах нової економіки. Джерело: побудовано автором.

- єдиний портал державних послуг (ЄПДП), тобто переведення державних послуг в електронну форму, їх автоматизація та інформатизація;
- створення інфраструктури «e-government»*, відкритої і функціональної;
- інформаційні проекти, орієнтовані на підвищення якості життя громадян, зниження залежності від апарату чиновників;
- створення по всій країні мережі багатофункціональних центрів надання державних послуг (БЦНДП);
- модернізація системи охорони здоров'я, в її задіяна велика частина ІТ-ринку країни, оптимізація документообігу лікарів із використанням впроваджених медичних інформаційних систем, регіональних сегментів Єдиної державної інформаційної системи охорони здоров'я (ЄДІСОЗ);
- створення універсальної електронної карти громадянина, яка підвищує якість, швидкість і прозорість взаємодії з державними структурами при отриманні інформації або послуг;
- комплекс ІТ-проектів, пов'язаних з введенням єдиної контрактної системи;
- перехід на міжвідомчий безпаперовий документообіг органів виконавчої влади;
- генерація національної технологічної платформи – національної програмної платформи (НПП) і національної комп'ютерної технологічної платформи (НКТП).

Передумовою електронної держави є наявність «електронного громадянина», здатного скористатися державними послугами в електронному вигляді. В Україні значна частина населення перебуває поза межею інформатизації через відсутність доступу до комп'ютера і елементарних навичок роботи з ним.

Недостатня кількість кадрів і рівень підготовки випускників є основними стримуючими факторами розвитку ІТ-індустрії, як сучасного та перспектив-

---

* «Електронне держава» в загальноосвітньому розумінні – це свого роду постіндустріальна парадигма взаємодії держави і суспільства з використанням новітніх інформаційних технологій, що виходить за рамки утилітарних завдань інформатизації сфери державного управління. Найчастіше поняття «електронний уряд» та «електронна держава» використовуються як ідентичні.

ного сектора економіки. У 2015 році загальна чисельність працівників, зайнятих у сфері інформаційних технологій, оцінювалася в 1 млн. чоловік (та становила 1.4% працюючого населення). Для порівняння, частка ІТ-співробітників у різних країнах світу в 2016-2017 рр. виглядала наступним чином (Табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Частка ІТ-працівників у різних країнах світу

Країна	Частка ІТ-працівників (від працездатного населення),%		ВВП на одну особу, \$	
	2016	2017	2016	2017
Норвегія	4,8	5,2	58 600	72 046
США	3,7	4,3	46 400	58 952
Сполучене Королівство	3,2	3,8	35 200	43 699
Німеччина	3,1	3,5	34 100	43 269
Польща	2,8	3,2	17 900	13 037
Туреччина	1,7	2,1	11 200	9 969
Росія	2,4	2,9	25 100	8 664
Україна	1,4	2,0	15 100	2 205

Джерело: побудовано автором [236; 237; 242]

Для вирішення проблеми «цифрової нерівності», необхідно широке поширення спеціальних програм навчання, розроблених для людей, які ніколи раніше не працювали з комп'ютером, але бажаючих увійти у світове інформаційне співтовариство. До таких цільових груп в Україні можна віднести пенсіонерів, працівників соціальних служб, частково державних і муніципальних службовців, жителів віддалених районів, вихованців дитячих будинків, безробітних.

На даний момент вже реалізується ряд програм із підвищення комп'ютерної грамотності серед населення в багатьох регіонах, програми безкоштовного навчання.

Поки проект впровадження цієї системи здійснюється в порядку експерименту в декількох регіонах, де відзначається позитивний ефект від програми і створюються умови для розвитку отриманих навичок.

Ще одна важлива складова у формуванні «електронного громадянина» – здатність самої системи «електронної держави» ідентифікувати громадянина

при вході в систему, виконувати відповідні запити, обробляти і зберігати дані, забезпечувати їх конфіденційність.

В багатьох розвинених країнах у 2015-2020 рр. прогнозується приріст числа фахівців ІТ-індустрії, що безпосередньо впливає на зростання ВВП. Дану тенденцію необхідно враховувати при плануванні переходу до нової економіки. Для оцінки потреби в ІТ-фахівцях на вказаний період розглядалися модернізаційний і інерційний сценарії розвитку економіки.

3.2. Напрями подолання асиметричності у розвитку нової економіки в Україні в контексті цивілізаційно-інтеграційних прагнень

Становлення нової економіки пов'язане з певними інституційними перетвореннями, тому ці перетворення охоплюють наступні складові: інновації, освіта та інформаційно-комунікаційні технології. Будь-якій країні світу властива певна нерівномірність економічного розвитку її регіонів, що веде до зростання потреби в бюджетних асигнуваннях, збільшення витрат на пошук нових форм організаційного, правового, ресурсного забезпечення розвитку депресивних територій, зниження конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості регіону що негативно впливає на її положення в цілому.

Відповідно ключовим питанням державного управління у сфері розвитку нової економіки, у тому числі в Україні, є розробка відповідних заходів щодо зниження такої диференціації регіонального розвитку. З огляду на сформований нами взаємозв'язок складових нової економіки та їх реалізації, для підвищення конкурентоспроможності регіонів та країни зокрема потрібно:

- для розвитку ІКТ необхідна наявність висококваліфікованих фахівців;
- ІКТ націлені на розробку і впровадження інновацій;
- підвищення якості освіти вимагає впровадження інноваційних механізмів утворення;

- розвиток наукових інститутів дозволяє впроваджувати інноваційні механізми;
- шостий технологічний уклад вимагає інтенсивного розвитку ІКТ;
- розвиток ІКТ сприяє розширенню інструментів освіти.

У поточний момент вже реалізується ряд програм із підвищення комп'ютерної грамотності серед населення в багатьох регіонах, програми безкоштовного навчання.

Поки проект впровадження цієї системи здійснюється в порядку експерименту в декількох регіонах, де відзначається позитивний ефект від програми і створюються умови для розвитку отриманих навичок.

Ще одна важлива складова у формуванні «електронного громадянина» – здатність самої системи «електронної держави» ідентифікувати громадянина при вході в систему, виконувати відповідні запити, обробляти і зберігати дані, забезпечувати їх конфіденційність.

Без створення електронної держави і «електронних громадян» в Україні мало шансів досягти успіху в глобальній конкуренції з провідними державами. Але й малоперспективним є форсування «електронізації» державного управлінського апарату без його попередньої реорганізації. Так фактичний провал багаторічної і ресурсномісткої програми «Електронна Україна» ясно вказує на некомпетентність подібного підходу.

Вважаємо, що потрібно прийняти рішення «переформатувати» «Електронну Україну». Під цим мається на увазі, що розпочаті проекти будуть доводитися до логічного завершення вже в рамках нового проекту «Електронного уряду». Зокрема, необхідний аудит структури адміністративного управління. Дефекти раніше проведеної адміністративної реформи виправляються де-факто, заплутуючи і без того непросту систему держуправління.

Пріоритетними проектами у сфері інформатизації державного сектора мають стати:

1. створення державної системи виявлення, попередження і ліквідації наслідків комп'ютерних атак на інформаційні ресурси, системи та ІКТ-мережі;

2. запуск 14 пріоритетних державних послуг в електронному вигляді: послуги державного реєстру (реєстрація прав та облік нерухомості), реєстрація юридичних осіб, реєстрація за місцем проживання та перебування, оформлення паспорта, реєстрація автомобілів) та ін.;

3. видача електронних паспортів громадянина України розпочато у 2016 р.;

4. початок функціонування державної інформаційної системи ЖКГ, покликаної генерувати актуальну аналітичну інформацію для прийняття управлінських рішень державним апаратом на всій території країни в режимі реального часу, самі громадяни зможуть отримувати будь-які дані про будинок і розрахунки;

5. режим «одного вікна» для операцій із нерухомістю: кадастровий облік, реєстрація прав та надання відомостей з Єдиного державного реєстру прав на нерухомість і державного кадастру нерухомості;

6. формування системи «Електронного бюджету», що дозволяє підвищувати якість і централізувати видатки у бюджетних установах по всій Україні.

Головними завданнями побудови української електронної держави мають бути:

- більша доступність та прозорість державних послуг для громадян і організацій;
- раціональне використання державних фондів і ресурсів;
- підвищення безпеки громадян і всієї країни в цілому;
- підвищення інтересу громадськості до можливостей використання інформаційних технологій у різних сферах життя;
- розвиток адресної пенсійної системи та соціальної підтримки;
- підвищення якості освітніх послуг та розвиток дистанційної освіти.

Але попри всі зусилля цифровий розрив між Україною і розвиненими країнами, незважаючи на величезні інвестиції, продовжує збільшуватися. За

індексом розвитку «електронного уряду», в 2007 р. Україна була на 46-му місці, а в 2017 р. піднялась до 41-го, а у 2018 р. знову знизилася свої позиції до 82-го місця. У рейтингу готовності країн до мережевого світу – на 72-му у 2017 р. та піднялась до 64-го місця у 2018 р.

Зараз в Україні наявні посилення кілька чинників, що сприяють залученню інвестицій в ІТ-сектор:

- бренд «український програміст» працює на зростання інвестицій в українські компанії, що спеціалізуються на виробництві ПЗ. З українськими фахівцями в області інформаційних технологій учасники світового ІТ-ринку асоціюють найнесподіваніші і перспективні інновації. До того ж вітчизняні програмісти навчилися створювати недорогі, надійні програми. Інвесторів приваблює швидке зростання ринку програмного забезпечення України (незважаючи на високий рівень піратства та жорстку конкуренцію з боку великих західних виробників);

- важливим стимулом залучення інвестицій виступає зростаючий попит на ІТ-продукти та послуги серед населення і підприємств. Українські компанії, як малі, так і великі, прагнуть зробити якісний стрибок у бік зростання конкурентоспроможності за рахунок впровадження інформаційних і комунікаційних технологій завтрашнього дня. А розвиток роздрібних мереж, що торгують електронікою, у тому числі комп'ютерами, принтерами, моніторами та іншою високотехнологічною продукцією, «потягнуло» вгору ІТ-ринок. Всі ці товари стали доступними навіть малозабезпеченим покупцям внаслідок розвитку споживчого кредитування.

Важливим кроком на шляху збільшення соціальної відповідальності компанії є її прагнення відповідати проекту міжнародного стандарту корпоративної соціальної відповідальності ISO 26000. Цей Стандарт керується принципами, що лежать в основі соціальної та духовно-моральної відповідальності, і способами інтеграції соціально та духовно відповідальної поведінки в стратегії управління організаціями. Стандарт універсальний і може

застосовуватися малими, середніми та великими підприємствами в приватному, державному та громадському секторах в Україні.

Впровадження стандартів соціальної та духовної відповідальності може дати організації численні потенційні переваги:

- забезпечення більш інформованого прийняття рішень на основі кращого розуміння очікувань суспільства, можливостей, пов'язаних з соціальною відповідальністю (включаючи краще управління юридичними ризиками), і ризиків не слідування соціальної відповідальності;
- поліпшення практики організації з управління ризиками;
- поліпшення конкурентоспроможності організації, включаючи доступ до фінансів і статус «привілейованого партнера»;
- поліпшення відносин організації із зацікавленими сторонами та її здатності до інновацій, за рахунок більшої відкритості новим перспективам і контакту з широким спектром різноманітних зацікавлених сторін;
- підвищення лояльності, підвищення безпеки та здоров'я працівників, позитивний вплив на можливість організації залучати, мотивувати і утримувати їх;
- забезпечення економії, пов'язаної з більш низьким споживанням енергії і води, зменшенням утворення відходів, використанням цінних побічних продуктів і збільшенням доступності сировинних матеріалів;
- запобігання або ослаблення потенційних конфліктів зі споживачами продукції або послуг;
- внесок у довгострокову життєздатність організації за рахунок сприяння стійкості природних ресурсів та екологічних послуг.

Організація роботи з розробки та впровадження стандарту ISO 26000 в ІТ-секторі здатна підвищити його соціальну привабливість.

Ключовими пріоритетами розвитку нової економіки сучасної України є побудова інноваційної економіки і перехід до інформаційного суспільства. Це висуває особливі вимоги до сфери інформаційних технологій, найважливіший ресурс якої – кадрове забезпечення. Відсутність необхідної кількості фахівців із належним рівнем кваліфікації є основним стримуючим чинником розвитку

цього сучасного і перспективного сектора економіки. Основними вимогами щодо модернізації економіки ставлять перед системою ІТ-освіти завдання підвищення якості і наукоємності освітніх процесів для масової підготовки затребуваних сучасною наукою і інноваційною економікою фахівців. Незважаючи на істотне просування в даній області в останні роки, залишається ще багато проблем, які потребують вирішення. Вони можуть стати серйозною перешкодою кадрового забезпечення модернізації економіки української економіки.

При реалізації інерційного сценарію потреба індустрії у фахівцях оцінюється приблизно в 81-95 тис. осіб на рік. Протягом усього прогнозного періоду очікується, що потреби галузі незначно будуть змінюватися і відповідати поточному числу випускників профільних вищих і спеціальних навчальних закладів. У випадку розвитку ІТ-індустрії за модернізаційним (оптимістичним) сценарієм, необхідне число фахівців складе 160-360 тис. осіб на рік. Це говорить про те, що в середньому в три рази необхідно збільшити сучасні параметри (кількість, кваліфікаційна структура та ін.) Випуску фахівців. Недостатня кількість фахівців – як розробників, так і споживачів інформаційних технологій – при реалізації оптимістичного сценарію може стати гальмом для розвитку інноваційної економіки і формування української нової економіки [132].

Розвиток нової економіки в Україні повинен враховувати стратегічні орієнтири провідних світових структур. Найбільш опрацьовані на сьогоднішній день пріоритети розвитку (рис. 3.4). В якості глобальних пріоритетів розвитку світової ІТ-індустрії, використання її новітніх розробок і досягнень Європейський Союз бачить наступні напрямки [185]:

- підвищення ефективності економічного розвитку;
- істотний прорив в області підвищення енергоефективності та скорочення викидів парникових газів;
- принципове поліпшення якості життя;
- побудова плідного глобального співробітництва в цілях розвитку.

З метою підвищення ефективності економічного розвитку і підтримки перспективних галузей науково-технологічного виробництва необхідно розвивати технології високопродуктивних обчислень. За допомогою таких технологій вирішуються завдання у сфері нанотехнологій, машинобудування, матеріалознавства, традиційної та атомної і термоядерної енергетики, фармакології, гідро-, газодинаміки, живих систем, моделювання явищ погоди, де безліч параметрів, що змінюються з часом і впливають один на одного.

Багато компаній вводять суворі внутрішні екологічні стандарти, але загально визнаних правил поки що немає. Якби сувора система класифікації та процедура оцінки ефективності енергозберігаючих ІТ-рішень була введена на рівні ЄС, ринок екологічно безпечних і вигідних ІТ-продуктів формувався б швидше, стимулюючи організації до дотримання екологічних стандартів при закупівлі комп'ютерного обладнання. В цілому, «зелені ІТ» повинні принести велику користь суспільству, але в ринкових умовах вони зможуть вижити тільки в тому випадку, якщо будуть передбачені економічні стимули, в тому числі і не без участі регулюючих державних органів.

Нова економіка являє собою сукупність взаємопов'язаних господарюючих суб'єктів, взаємозв'язків між ними та інститутів, функціонування яких спрямоване на здійснення, підтримку, а також розвиток інноваційної діяльності та забезпечення виконання стратегії розвитку нової економіки в межах держави, що сприяють розвитку перспективних технологій та їх практичному застосуванню, заняттю найбільш вигідної позиції у світовій економіці і міжнародному поділі праці, як експортерів знань, за рахунок реалізації високотехнологічних видів продукції та підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку (Додаток М).

Наукова сфера забезпечує генерацію знань (науково-дослідні інститути, наукові центри, окремі дослідники, взаємодія дослідників з різних сфер знань і інститутів). Сфера освіти формує кадрове забезпечення науки і виробництва (відтворення кадрів) і включає всі види освітніх установ (ВНЗ, ССНЗ, інженерні школи, училища, школи та ін.).

Підготовка інноваційних кадрів повинна здійснюватися системно і представляти собою певні етапи підготовки та вдосконалення знання і компетенції, а також системний відбір талантів (від загальноосвітньої школи до ВНЗ).

Сфера трансферу технологій здійснює передачу знань і технологій від дослідника до підприємця (від науки до бізнесу) та формує контакти дослідника в різноманітних областях життєдіяльності суспільства і включає некомерційні фонди, венчурні фонди, грантову систему.

Венчурний бізнес функціонує в різних галузях і сферах народного господарства. Однак, основна частина всіх венчурних інвестицій у передових країнах зосереджена у сфері високих технологій.

Правова сфера регулює нормативно-правові відносини в інтелектуальній та інноваційній сферах, забезпечує захист прав новатора, захист інтелектуальної власності, дотримання прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Фінансова сфера забезпечує фінансовими ресурсами, страхування ризиків – кредитні організації (банки, страхові компанії), інвестиційні фонди.

Сфера виробництва забезпечує виробництво кінцевого інноваційного продукту і його масове тиражування з метою отримання кінцевого комерційного ефекту від реалізації інновації та включає різноманітні форми організації виробничих господарюючих структур.

Побудова національних інноваційних систем – потужна фундаментальна наука за різними напрямками, підтримувана державою, підтримка бізнесом прикладних досліджень і розробок, концентрація зусиль в галузі науки і технологій, що в свою чергу принципово поліпшує якість життя та покликані сприяти такі технології «майбутнього», як:

- розвиток інтерфейсу «людина-машина», здатного привести до того, що команди кишенькового комп'ютера будуть подаватися голосом, а окуляри-дисплей доповнюватимуть те, що людина бачить у реальності;

- технології спілкування з комп'ютером природною мовою, без використання мови команд;

- обчислювальні системи нового покоління. Комп'ютер буде завантажуватися за секунди, збоїв у роботі буде значно менше, а інтерфейс стане більш інтуїтивним;

- технології електронної медицини. Бурхливий розвиток сучасних медичних інформаційних систем – один з важливих світових трендів нової економіки в охороні здоров'я XXI ст.. З одного боку, активне впровадження і використання сучасних інформаційних технологій є частиною широкої програми з реформування та технічного переозброєння української системи охорони здоров'я. У 2016 р. галузь охорони здоров'я отримає чимало коштів. Перш за все, фінансування пов'язано з впровадженням електронних історій хвороби та медичної документації. З іншого – використання ІТ для моделювання біологічних систем відкриває перед медициною абсолютно неймовірні можливості по створенню моделей людини на різних рівнях: від клітин і кори головного мозку до всього організму. У перспективі, в 2030-2040 рр., можливе створення повних комп'ютерних симуляцій людського мозку, що означає симуляцію розуму, особистості, свідомості та інших властивостей людської психіки. А створення сильного штучного інтелекту має перспективу стати одним із двох головних технологічних досягнень XXI ст. поряд з нанотехнологіями.

- пристрої, що зберігають всю інформацію, яку людина отримує за життя. Завдяки інтегрованим технологіям розпізнавання мови і відео, такий пристрій запам'ятає все за користувача. При цьому проблеми зберігання великих обсягів даних і зовсім не буде.

У плані ООН до числа цілей розвитку, сформульованих в Декларації тисячоліття, відноситься формування глобального партнерства в цілях розвитку і розширення співпраці державного та приватного секторів для вжиття заходів до того, щоб зробити блага нових технологій, а особливо інформаційно-комунікаційних, доступними для якомога більшої кількості жителів планети.

Організація приділяє особливу увагу поширенню мобільних телефонів у країнах, що розвиваються як основного, а часом і єдиного засобу комунікації, а також забезпечення доступу до мережі інтернет. ООН вважає, що з розвитком технологій і використанням бездротових широкосмугових технологій з'явилися нові можливості закрити комунікаційний розрив між країнами, що розвиваються, і розвиненими країнами. Забезпечення доступу до інтернету в світі, що допоможе досягти цілей в охороні здоров'я, освіті, зайнятості і зниженні бідності.

На тлі глобального прогресу ІТ- «проривними» для України протягом найближчих років представляються, з урахуванням позиції влади та ІТ-спільноти, такі технологічні напрямки:

1. хмарні обчислення (cloud computing).

Відносно нове явище в області інформаційних технологій. Такого роду «обчислення» стали популярні з 2007р. завдяки швидкому розвитку каналів зв'язку і швидко зростаючої потреби бізнесу і приватних користувачів у масштабуванні своїх інформаційних систем.

Концепція хмарних обчислень пропонує користувачам абсолютно нові можливості: обмежені в ресурсах ІТ-компанії можуть дозволити собі користуватися бізнес-додатками і поштовими серверами, володіючи при цьому тільки доступом до інтернету. Cloud Computing дозволяє звести витрати на модернізацію і підтримку складної ІТ-інфраструктури до звичайної оплати «підписки» на послугу. Стимулом для використання «хмарних» обчислень компанії виступатиме висока вартість оренди приміщень і висока вартість електроенергії. Прогнозується, що саме цей напрямок має в найближчому майбутньому стати «проривним» у інформаційних технологіях і буде сприяти більш інтенсивному розвитку мережі інтернет.

Віртуалізація є сьогодні однією з найбільш перспективних технологій вирішення проблеми раціонального розподілу та ефективності використання ресурсів сучасних компаній. Технологія дозволяє подолати бюджетні

обмеження на закупівлю обладнання, а також обмеження щодо комбінації декількох серверних рішень на одній платформі;

2. технології розпізнавання мови і зображень.

Зростуть можливості органів влади з контролю за правопорядком. На вулиці помістять камери, що розпізнають обличчя так само, як зараз це робиться з номерними знаками машин. Пересування автомобілів у майбутньому може контролюватися віддалено. Можливості перетворення аудіоінформації в текст з високим ступенем точності;

3. е-комерція.

Розвиток електронної комерції дозволить компаніям подолати національні кордони і займатися бізнесом у глобальному масштабі. Це посилить конкурентоспроможність компанії. Укладення угоди електронним шляхом зменшує витрати на обслуговування. Це тягне за собою зниження цін для замовників. За допомогою засобів електронної комерції компанії можуть отримувати інформацію про запити і вимоги кожного індивідуального замовника і автоматично надавати товари та послуги, що відповідають їх вимогам;

4. електронний уряд.

Після реформи державного адміністрування і створення інституту «електронного громадянина» стане можливим стрімкий розвиток взаємодії держави і суспільства;

5. дистанційне навчання.

Можливість доступу до українських і міжнародних освітніх програм високої якості з віддаленого доступу та ін.;

6. технології бездротового доступу в інтернет через супутники нового покоління.

Такі технології дають можливість скоротити цифрову нерівність по регіонах України і надати доступ до широкопasmової мережі інтернет у найвіддаленіших куточках країни;

7. аутсорсинг – від створення ІТ-інфраструктури – до сервісної моделі.

Ефективність роботи конкретних організацій та державних структур сьогодні багато в чому визначається ступенем використання аутсорсингу, у тому числі і в галузі ІТ. Створення відповідної ІТ-інфраструктури та її подальший супровід є непрофільною специфічною діяльністю для державних і комерційних структур, які не працюють у сфері ІТ.

Загальносвітова практика спрямована на виділення ІТ-послуг в окрему галузь зі своїми підприємствами, стандартами і правилами роботи, подібна до ринку послуг телекомунікацій та енергетики. Спеціально розроблений світовий стандарт ISO20.000 дає детальні рекомендації з організації відносин між постачальником і споживачем ІТ-послуг, за основними процесам проектування, виробництва і надання ІТ-послуг. Ринок цих послуг постійно зростає. Капітальні витрати на створення і розвиток власної інфраструктури частково або повністю поступаються місцем операційним витратам на споживання послуг в галузі ІТ, звільняючи компанії від непрофільної діяльності і фахівців і підвищуючи ефективність даних витрат.

Завдяки розвитку широкосмугового доступу до інтернет і різних швидко мінливих необхідних для бізнесу інформаційних систем, що вимагають дорогого супроводу та значних коштів на придбання, все більша кількість компаній переходить до так званої SAAS-моделі (Software as a service), що дозволяє клієнтам отримувати доступ до різного ПЗ як послуги. Можливість віддаленого використання, доступ до додатка декількох клієнтів, транзакційний або абонентний спосіб оплати робить сьогодні такий підхід вкрай затребуваним у світі.

У розвинених країнах процес формування аутсорсингових ІТ-підприємств йде вже багато років. Великі організації роблять застосування аутсорсингу корпоративним стандартом, почавши процес з виділення своїх ІТ-підрозділів у зовнішні компанії та / або продаючи їх спеціалізованим ІТ-компаніям. Останнім часом ці процеси стартували і в Україні. Але за структурою ІТ-ринку України поки ще сильно відстає від загальносвітового рівня, де обсяг сервісних

контрактів вже помітно випереджає витрати клієнтів на придбання та створення власних інфраструктур.

Рух у бік сервісної моделі реалізації ІТ-проектів дозволить Україні істотно підвищити ефективність витрат на ІТ як для держави, так і бізнесу, за рахунок зниження разових капітальних витрат; дасть можливість вирішити вже зараз набагато більший перелік бізнес-завдань; створить більш зрілий відповідний загальносвітовим стандартам вітчизняний ІТ-ринок, а значить зробить більш конкурентоспроможними вітчизняні ІТ-компанії.

Можливо, каталізатором цього процесу може стати формування бюджетів державних організацій у частині ІТ-витрат більшою мірою за статтями, спрямованим не на капітальні витрати, а на придбання послуг, як у випадку з послугами зв'язку.

Що стосується «зелених ІТ», то ініціативи в області їх розвитку в Україні залишаються важливим двигуном розвитку національної ІТ-галузі та економіки в найближчі роки не тільки через зростання уваги до екології, а й посилення конкуренції між виробниками систем і компонентів в області ефективності енергоспоживання.

Проект розвитку технологій високопродуктивних обчислень в Україні є дуже дискусійним, хоча офіційна позиція наполегливо аргументує цей проект. Такі технології є вкрай ефективними при проведенні масштабних обчислень, у будь-якій сфері. Але є серйозний ризик ставкою на дорогий і довгостроковий проект позбавити український ІТ-ринок більш вигідних ніш для розвитку. У довгостроковій перспективі Україна має стати імпортером високотехнологічного обладнання та ІТ-послуг (Додаток Н).

На положення ІТ-галузі в Україні можуть впливати як внутрішні, так і зовнішні чинники. До зовнішніх факторів відносяться варіанти розвитку міжнародної обстановки, а до внутрішніх – економіко-політичні зміни всередині України і відповідні зміни умов для розвитку нової економіки. У разі збереження негативної тенденції науково-технічної деградації Україна втратить ряд високотехнологічних виробництв. Відбудеться остаточна деградація освіти.

Розвиток ринку інформаційних технологій має великий вплив на формування нової економіки країни і є ключовою умовою переходу до постіндустріальної економіки. Інформаційні технології стають ключовим фактором інновацій, що сприяють розвитку суміжних галузей і загальної ефективності економіки. Згідно з результатами ряду досліджень, рівень розвитку ІТ-індустрії є одним з ключових чинників, що впливають на конкурентоспроможність країни. Розвинуті країни, які займають лідируючі позиції в рейтингах рівня розвитку ІТ-індустрії, також займають високі позиції в рейтингах конкурентоспроможності країн або розвитку людського капіталу.

Наприклад, у рейтингу індексу глобальної конкуренції США займають третє місце, в рейтингу індексу ІКТ – п'яте і в рейтингу індексу мережевої готовності – сьоме [186]. Україна, згідно даних рейтингів, поки відстає від розвинених країн, займаючи п'ятдесят третє, 40-е і 50-е місця відповідно. Однак не можна не відзначити позитивні зміни в порівнянні з 2015 роком, коли Україна займала лише 49-у позицію в рейтингу ІКТ та 74-ю – в рейтингу мережевої готовності [187]. Незважаючи на позитивну динаміку у світових рейтингах, у грошовому еквіваленті український ринок інформаційних технологій перебуває в стані стагнації. На практиці це не означає відсутності динаміки – навпаки, відбувається активне заміщення одних сегментів і технологій іншими. За даними аналітичних агентств IDC і Gartner, падіння річних обсягів українського ринку ІТ-послуг в 2016 році складав 1% і 0,6% відповідно – згідно з будь-якими оцінками говорити про істотне зростання ринку зараз не доводиться.

В сучасних реаліях України довгострокова стратегія, яка буде базуватись на тісній взаємодії науки та державно-приватній науково-технічній політиці, що стане ключовим інструментом реалізації державної політики у сфері інновацій, покликана якісно змінити структуру економіки країни та сформувати «нову економіку». Стратегія має бути покликана відповісти на завдання, що стоять перед Україною, у сфері інноваційного розвитку, вказати на вузькі місця, а також визначити цілі, пріоритети та інструменти державної

інноваційної політики. Крім цього, стратегія має задати ряд довгострокових орієнтирів розвитку інноваційного сектора, фінансування фундаментальної і прикладної науки і підтримки комерціалізації розробок.

Так, головною метою, що забезпечуватиме довгострокове зростання добробуту країни, має бути подолання ряду внутрішніх обмежень, що перешкоджають динамічному зростанню нової економіки, до яких можна віднести низький рівень розвитку транспортної та енергетичної інфраструктури, а також гостру нестачу кваліфікованих кадрів.

Керуючись завданням підвищення національного добробуту і відштовхуючись від стратегічних орієнтирів, справедливим буде формування конкурентоспроможного інноваційного середовища, як єдино можливого способу забезпечити високий рівень добробуту громадян і закріпити геополітичну роль України, як розвинутої країни.

Зокрема, існує ряд невирішених проблем, включаючи дефіцит висококваліфікованих кадрів, низька інноваційна активність приватного та державного секторів, відсутність ефективної взаємодії науки і бізнесу, низька результативність комерціалізації наукових розробок державних академій наук і вузів України. При цьому державна підтримка інноваційної системи не носить комплексного характеру, спостерігається дисбаланс із ухилом у бік підтримки проектів у сфері досліджень і розробок; практично не приділяється уваги інноваційній активності бізнесу, інноваціям у регіонах і розвитку людського капіталу.

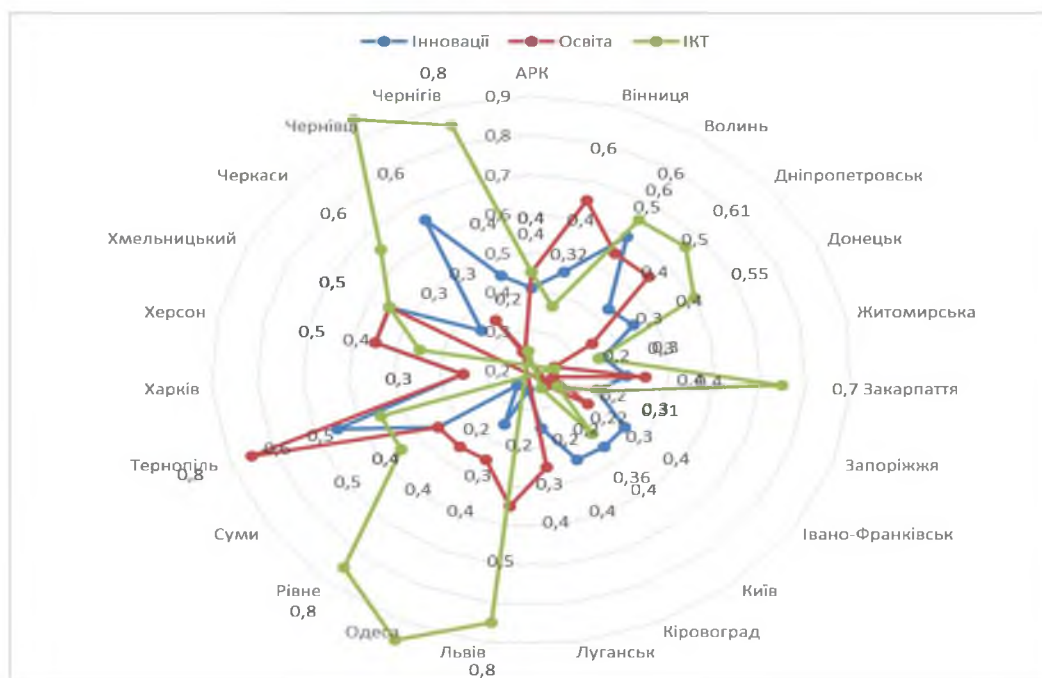
Для того щоб виправити ситуацію, що склалася, в рамках стратегії має бути передбачена система заходів, спрямованих на:

- розвиток кадрового потенціалу у сфері освіти, науки, технологій та інновацій;
- інноваційну активність бізнесу і прискорення появи нових інноваційних компаній;
- максимально широке впровадження в діяльність органів державного управління сучасних інноваційних технологій;

- формування збалансованого сектора досліджень і розробок;
- забезпечення відкритості національної інноваційної системи та економіки, а також інтеграцію України в світові процеси створення і використання нововведень;
- активізацію діяльності з реалізації інноваційної політики, здійснюваної органами державної влади суб'єктів України і регіональними утвореннями.

Отримані значення інтегральних показників за 6 років свідчать про наявність нерівномірності в розвитку регіонів (рис. 3.5).

Рис. 3.5. Територіальні відмінності у розвитку складових нової економіки в розрізі регіонів України (2018 рік). Джерело: розраховано автором [80].

Важливо відзначити, що, встановлюючи цільові орієнтири, найчастіше визначається інноваційний розвиток у цілому, не заглиблюючись у сектор інформаційних технологій. Наприклад, такі цільові показники, як частка інноваційного сектора у ВВП, частка експорту інноваційних товарів, індекс цитування в розрахунку на одну публікацію, позиції українських вузів у світових рейтингах впливають на інноваційну активність в ІТ-індустрії непрямым чином.

При цьому в стратегії мають міститись показники, які можна безпосередньо віднести до інформації, що цікавить нас стосовно певної галузі –

такі як частка організацій, що здійснюють технологічні інновації, частка експорту українських високотехнологічних товарів, частка продукції високотехнологічних і наукомістких галузей у ВВП, місце України у міжнародному рейтингу за індексом розвитку інформаційних технологій.

У результаті сукупної дії перерахованих вище факторів до 2025 р. українська ІТ-галузь може стати одним із основних локомотивів структурних змін в економіці країни. Великий внутрішній ринок і стабільний потік експортної виручки стане одним з основних драйверів підвищення продуктивності праці і, як наслідок, зростання ВВП на душу населення. Одночасно з цим галузь служить опорою для розвитку суміжних областей – фінансової та інвестиційної. На глобальному ринку відомі імена більше 10 українських ІТ-компаній – акції деяких з них котируються на біржах іноземних держав. Кілька українських технологічних компаній входять в рейтинг 500 найдорожчих брендів світу. Комплексну оцінку рівня розвитку нової економіки в розрізі її компонент проведемо в динаміці за 10 років (2006-2016 рр.) по 24 регіонах і АРК. Враховуючи той факт, що метою аналізу є класифікація типових об'єктів (регіонів) за сукупністю схожих ознак*.

Для оцінки ступеня нерівномірності розвитку регіонів був використаний коефіцієнт варіації, запропонований І. Новаком [188]. Отримані значення коефіцієнта варіації для комплексного показника за 6 років свідчать про високий рівень неоднорідності і диспропорційності регіонального розвитку (значення показника складають більше 50%). Найбільший рівень неоднорідності спостерігається по компоненті «Інновації» (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Динаміка зміни коефіцієнта варіації комплексного показника рівня розвитку нової економіки в регіонах (2006-2017 рр.)

Період	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт варіації комплексного показника	56,47	59,07	60,07	59,23	55,44	54,72	57,10	51,26	50,21	50,00	53,89	59,03
Коефіцієнт варіації в розрізі складових компонент												
Інновації	101,19	101,4	94,10	92,18	82,56	81,67	69,30	73,70	81,40	86,39	87,00	93,40
Освіта	32,06	32,22	32,83	31,08	31,09	31,10	32,00	32,02	33,12	35,09	37,00	43,02
ІКТ	73,34	78,34	82,42	81,70	79,92	79,58	80,32	83,60	85,10	86,01	88,00	94,36

Джерело: розраховано автором [80]

* про розрахунок в даному параграфі дані наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Слід зазначити, що досить високе значення коефіцієнтів варіації роблять практично неможливим встановлення однозначного висновку про тенденції розвитку всієї сукупності регіонів у зазначений період. Тому доцільно провести класифікацію регіонів, для чого розіб'ємо всю сукупність досліджуваних об'єктів на три кластери (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Кластеризація регіонів залежно від рівня розвитку нової економіки

Кластер	Граничні значення інтегральних показників	Розподіл регіонів					
		2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	максимальні значення (I - 0,69: 0,83)	Дніпропетровський Харківський	Дніпропетровський Харківський	Дніпропетровський Харківський	Дніпропетровський Харківський	Дніпропетровський Харківський	Дніпропетровський Харківський
2	середні значення (I - 0,36: 0,45)	Дніпропетровський Запорізький Львівський Одеський Харківський	Дніпропетровський Запорізький Львівський Одеський Харківський	Дніпропетровський Запорізький Львівський Одеський Харківський	Запорізький Луганський Львівський Одеський	Запорізький Львівський Одеський	Запорізький Львівський Одеський
3	мінімальні значення (I - 0,02: 0,21)	Вінницький Волинський Житомирський Закарпатський Івано-Франківський Київський Кіровоградський Миколаївський Полтавський Рівненський Сумської Тернопільський Херсонський Хмельницький Черкаський Чернівецький Чернігівський			Вінницький Волинський Житомирський Карпатський Івано-Франківський Київський Кіровоградський Миколаївський Полтавський Рівненський Сумської Тернопільський Херсонський Хмельницький Черкаський Чернівецький Чернігівський	Вінницький Волинський Житомирський Карпатський Івано-Франківський Київський Кіровоградський Миколаївський Полтавський Рівненський Сумської Тернопільський Херсонський Хмельницький Черкаський Чернівецький Чернігівський	Вінницький Волинський Житомирський Карпатський Івано-Франківський Київський Кіровоградський Миколаївський Полтавський Рівненський Сумської Тернопільський Херсонський Хмельницький Черкаський Чернівецький Чернігівський

Джерело: розраховано автором на основі [80].

Проведені розрахунки дозволили виділити найбільш перспективні регіони-лідери – Харківський, Дніпропетровський (до початку кризових подій в

Україні), Донецький. Це регіони з потужним потенціалом: за показниками фінансування наукової та інноваційної діяльності; чисельності фахівців, зайнятих у науково-технічній сфері; кількістю охоронних документів; обсягом науково-технічних робіт – вони становлять близько 40%-50%. У регіонах-лідерах спостерігається найвищий у країні рівень охоплення дітей базовою середньою освітою (100% по кожному регіону) і досить високі рівні початкової освіти.

Показники розвитку нової економіки у нашій країні та умов для її формування є досить незначними, для більшої деталізації розглянемо дані Світового економічного форуму (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Місце України в рейтингу Світового економічного форуму

Показник	Місце України
Високотехнологічність бізнесу, (Business sophistication)	95
Сприйнятливість економіки до інновацій, (Capacity for innovation)	42
Витрати компаній на НДДКР, (Company spending on R&D)	46
Доступність вчених і інженерів, (Availability of scientists and engineers)	48
Етика ведення бізнесу, (Ethical behavior of firms)	112
Захист інтелектуальної власності, (Intellectual property protection)	102
Якість освіти в галузі математики та природничих наук, (Quality of math and science education)	42
Кількість інтернет-користувачів, (Internet users)	74
Глобальний індекс конкурентоспроможності економіки, (Global Competitiveness Index)	81

Джерело: побудовано автором.

Однак, СЕФ зробив висновок, що українська економіка знаходиться сьогодні в перехідному стані від сировинної економіки до інноваційної (табл. 8).

Ретельне вивчення багатого міжнародного досвіду в галузі розвитку ІТ розвиненими і країнами, що розвиваються має допомогти Україні у реалізації амбітного завдання з побудови повноцінної нової економіки. Особливо показовим для України досвід Фінляндії та Швеції в досягненні значних успіхів в області ІТ. Виходячи з цього, можна сформулювати доміанти розвитку ІТ-індустрії в Україні:

- розвиток серед державної та бізнес-еліти ідеї про крайню необхідність технологічного розвитку країни на основі власних розробок;

- посилення кооперації в області розробки і застосування ІТ між провідними університетами, приватними компаніями та державними організаціями;
- посилене впровадження технології широкосмугового доступу на території держави;

Таблиця 3.8

Місце української економіки в світових рейтингах

Глобальний індекс конкурентоспроможності	Рейтинг	Розрахунок ве значення фактора (1-7)	Глобальний індекс конкурентоспроможності	Рейтинг	Розрахунок ве значення фактора (1-7)
2018 (з 133 країн)	63	4,2	Показники ефективності	52	4,2
2017 (з 134 країн)	51	4,3	Вища освіта	51	4,3
2016 (з 131 країни)	58	4,2	Ефективність товарного ринку	108	3,7
Базові показники	64	4,4	Ефективність ринку праці	43	4,7
Громадські інститути	114	3,2	Розвиток фінансового ринку	119	3,3
Інфраструктура	71	3,6	Технологічність	74	3,4
Макроекономічна стабільність	36	5,2	Масштаб внутрішнього ринку	7	5,8
Охорона здоров'я та початкова освіта	51	5,6	Показники інноваційності та технологічності	73	3,5
			Ефективність бізнесу	95	3,6
			Інновації	51	3,4

Джерело: побудовано автором.

- надання якісного поліпшення математичного та природничо-наукової освіти, а також фундаментальних та прикладних дослідженнями в цих областях статусу загальнонаціонального пріоритету;
- розвиток міжнародної кооперації з розробки та використання новітніх інформаційних технологій, залучення іноземного капіталу, створення компаній, інтегрованих із західними;
- усунення бюрократичних бар'єрів для інвестицій в ІТ;
- підвищення ефективності роботи державних організацій по реалізації пріоритетних урядових програм в сфері ІТ;

- здійснення необхідних змін в законодавстві, захист інституту приватної та інтелектуальної власності;
- розширення використання світових інформаційних та інвестиційних стандартів, участь вітчизняних виробників в розробці подібних стандартів;
- створення максимально вигідних умов для ІТ-компаній, особливо для «старт-ап»-бізнесу.

З метою проведення подальшої діагностики і виявлення проблемних елементів у складі комплексного показника проранжуємо середні значення кожної компоненти та їх структурні елементи (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Характеристика кластерів з погляду проблемних компонент, виявлених протягом 2010-2018 рр.*

Кластер	Ранжування компонент нової економіки	Виявлені проблемні компоненти	Ранжування складових елементів	Виявлені проблемні елементи
I кластер	1. СІКТ (0,74) 2. ОС (0,63) 3. ІС (0,54)	ІС	1. ІН (0,55) 2. НТД (0,54)	-
II кластер	1. СІКТ (0,44) 2. ОС (0,43) 3. ІС (0,27)	ІС	1. НТД (0,32) 2. ІД (0,21)	ІД
III кластер	1. ОС (0,28) 2. СІКТ (0,15) 3. ІС (0,08)	ІС	1. НТД (0,10) 2. ІД (0,06)	ІД

Джерело: розраховано автором на основі [80]

Проведений аналіз підтвердив отримані раніше дані: саме інноваційна складова українських регіонів є головним проблемним моментом, а її значенням властивий найбільший рівень неоднорідності, особливо для другого і третього кластерів.

Враховуючи той факт, що проблемними елементами компоненти інноваційна складова стали показники, що характеризують саме інноваційну діяльність, виділимо регіони-репрезентанти в рамках другого і третього кластерів і на їх прикладі виявимо слабкі ланки в елементі інноваційна

* Примітка: СТ – складова ІКТ; ОС – освітня складова; ІС – інноваційна складова; НТД – науково-технічна діяльність; ІД – інноваційна діяльність

діяльність: II Кластер – репрезентант – Одеський регіон (I - 0,36: 0,45); III Кластер – репрезентант – Житомирський регіон (I - 0,02: 0,21).

Проведена діагностика приватних показників елемента інноваційна діяльність дозволила виявити загальну особливість, характерну для регіонів, віднесених до другого і третього кластера – недостатній рівень державного фінансування інноваційної діяльності. Цей показник мав стабільну негативну динаміку протягом усього аналізованого періоду, що може свідчити про нездатність держави проводити цілісне і ефективне макроекономічне регулювання.

Все це звужує сферу діяльності в галузі розвитку та використання компонентів нової економіки замість її розширення. Наслідком такої ситуації може стати гальмування територіальної дифузії економічних ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних) і нововведень – як технологічних, так і інституціональних.

Україна, виходячи з наведених вище рейтингів, продовжує рухатися в розвитку інформаційного суспільства повільними темпами. Як зазначалося в доповіді «Аналіз інформаційних потоків у глобальних комп'ютерних мережах» [189], країна при поточних темпах ІТ-розвитку відставатиме від інших країн, що й спостерігається сьогодні. Наприклад, за даними Держстату сукупний індекс капітальних інвестицій за період січень – березень 2018р. у відношенні до відповідного періоду попереднього року склав 103%, в той же час, у сфері «Інформація та телекомунікації» він дорівнює 92,4%. Більш того, якщо з цієї сфери вилучити інформаційну або медійну частину, то обсяг капітальних інвестицій у ІТ-сферу складе 1288,4 млн. грн., що у загальному обсязі в розмірі 51943,5 млн. грн. складе менш, ніж 2,5%, що замало для сучасного високотехнологічного розвитку [190].

Це говорить про недостатність заходів державної політики, відсутність серйозного інтересу до ІТ-сфери у приватного сектору, розуміння важливості високих темпів розвитку інформаційного суспільства.

Розпорядженням КМУ № 386-р від 15 травня 2013 р. прийнято Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні, що вимагає сукупності послідовних конкретних заходів із прискорення процесів розвитку.

Для їх детального аналізу Інститутом телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України за договором з Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України розроблено Національну систему індикаторів оцінки рівня розвитку інформаційного суспільства, затверджену Постановою Кабінету Міністрів України № 1134 від 28.11.2012 р. Прийняття цієї системи є певним зрушенням в сфері розвитку інформаційного суспільства, оскільки з'явилась основа для оцінки поточного стану цього процесу та можливість прийняття рішень виходячи з конкретних оцінок ситуації.

Також створено програмно-апаратний комплекс ведення Національної системи індикаторів оцінки розвитку інформаційного суспільства, інстальований в Держінформнауки. Цей комплекс дозволяє систематизувати процес розрахунку та ведення індикаторів та інтегральних індексів, у тому числі за участю групи експертів, що визначається Держінформнауки.

Прийнята Національна система індикаторів узгоджується з міжнародними системами, враховує національну специфіку та пріоритетні завдання розвитку інформаційного суспільства в країні. На основі системи індикаторів розроблено методику розрахунку інтегральних індексів для оцінки проникнення ІТ в життєдіяльність суспільства. На момент підготовки цього документу методика розрахунку продовжувала знаходитися на затвердженні в органах влади, які розглядають її, як і проект самої Постанови № 1134 від 28.11.2012 р. дуже повільними темпами.

Незважаючи на це, проведені розрахунки індексу RITS – прийнята Національна система індикаторів узгоджується з міжнародними системами, враховує національну специфіку та пріоритетні завдання розвитку інформаційного суспільства в країні (табл. 3.10). На основі системи індикаторів

розроблено методику розрахунку інтегральних індексів для оцінки проникнення ІТ в життєдіяльність суспільства.

Значення індексу RITS в Києві істотно перевищує значення по інших регіонах України, далі – Запорізька, Одеська та Івано-Франківська області. Загалом, спостерігається достатньо рівномірна картина поточного стану розвитку.

Таблиця 3.10

Індекс RITS рівня проникнення ІТ у регіонах України 2018 р.

Регіон	Рейтинг за індексом RITS	Індекс RITS	Субіндекс рівня розвитку ІТ	Субіндекс рівня використання ІТ
м. Київ	1	52,76	30,93	21,84
Запорізька	2	41,64	22,77	18,87
Одеська	3	38,93	18,59	20,34
Івано-Франківська	4	38,16	20,41	17,75
Хмельницька	5	36,45	17,83	18,62
Черкаська	6	36,07	19,70	16,37
Донецька	-	-	-	-
Сумська	7	35,43	19,65	15,78
Миколаївська	8	35,39	19,28	16,11
м. Севастополь	-	-	-	-
Рівненська	9	34,72	17,29	17,43
Харківська	10	34,21	16,29	17,92
Кіровоградська	11	34,12	16,76	17,36
Чернігівська	12	33,26	15,80	17,46
Житомирська	13	33,24	17,24	16,01
Полтавська	14	32,98	16,65	16,32
Дніпропетровська	15	32,85	15,98	16,87
Львівська	16	32,68	16,13	16,55
Волинська	17	32,58	17,21	15,37
Вінницька	18	31,95	14,30	17,65
Київська	19	31,95	17,00	14,95
Автономна Республіка Крим	-	-	-	-
Чернівецька	20	31,61	16,40	15,21
Тернопільська	21	31,52	15,12	16,41
Закарпатська	22	30,91	15,69	15,21
Херсонська	23	30,70	15,14	15,56
Луганська	-	-	-	-

Джерело: побудовано автором за даними [80].

Слід зауважити, що за рівнем розвитку інформаційного суспільства м. Київ вже давно перевищує середньосвітові значення відповідних індексів. Виходячи з цього, подальший розвиток інформаційного суспільства в Україні у

найближчому майбутньому може виглядати як «підтягування» інших регіонів до київського рівня. За допомогою індикаторів Національної системи ця робота може виглядати як сукупність конкретних заходів, спрямованих на підвищення того чи іншого індикатора в залежності від регіону.

Як і раніше, кількість користувачів Інтернет країни не має однозначного тлумачення: Держстат оцінює кількість абонентів, яка у 2017 р. зросла до 5,4 млн. проти 4,0 млн. у 2016 р. Понад 5 мільйонів абонентів становили домашні абоненти Інтернет, що на 23,4% більше, ніж у 2015 року.

Компанії GFK Ukraine, InMind та УНІАН, Інтернет-асоціація України, як і більшість інших компаній та організацій (в тому числі світу) надають дані з кількості Інтернет-користувачів – у 2017 р. в Україні (за різними оцінками) їх налічувалось від 17,34 до 19,7 млн. (або 43% населення України) проти 15,4 млн. у 2016 р. (Додаток П), за підсумками 2017 р. 79% комп'ютерів в країні були підключені до Інтернет (фіксований зв'язок), в 2016 р. цей показник становив 75%, в 2013-му – 70% [192].

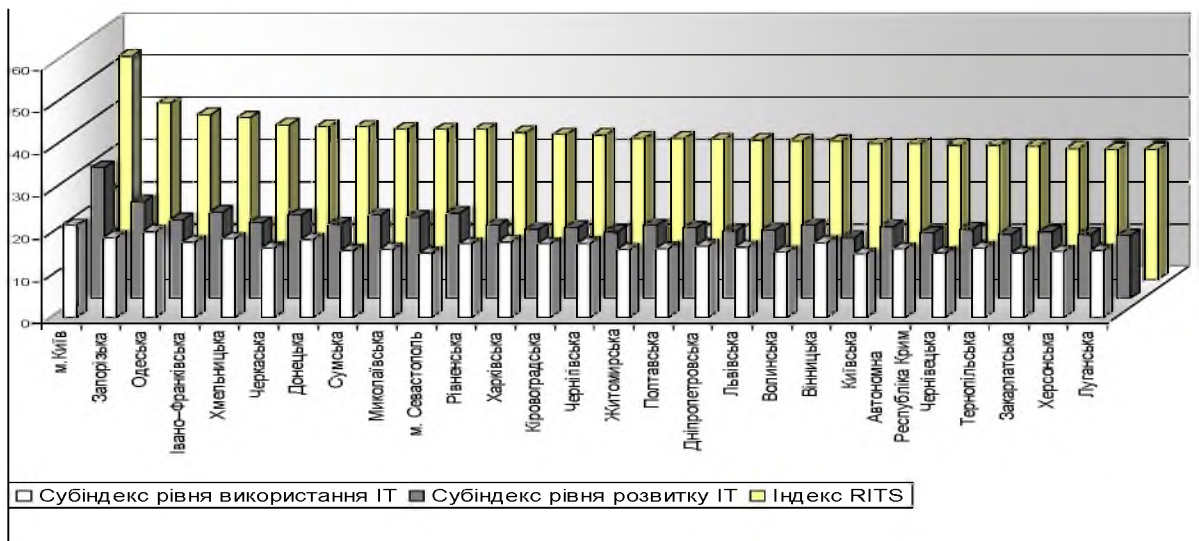
Рівень проникнення мобільного зв'язку складає 121,8% від загальної чисельності населення України. За даним НКРЗІ кількість абонентів мобільного Інтернет складає 14,1 млн. осіб, всього нараховується біля 3,5 тис. провайдерів та операторів телекомунікацій [192].

Найшвидше зростаючою віковою категорією в 2017 р. стали користувачі Інтернет у віці старше 60 років. Близько 25% Інтернет-користувачів заробляє менше 2 тис. грн. на місяць, близько 40% - від 2 до 4 тис., 20% - від 4 до 7 тис. грн. За даними Держстату за показником проникнення доступу в Інтернет серед підприємств також лідирує Київ, де його мають біля 95% підприємств. У промислових регіонах, цей показник становить вище 85–87%%, серед аутсайдерів – Чернівецька та Хмельницька області, де лише 72–75% обстежених підприємств мали доступ в Інтернет [192] (рис. 3.6).

Зокрема зазначимо, що українці проводять на тиждень 20 годин онлайн, у той час, як у Європейському Союзі цей показник у середньому становить 14,8 годин. Аудиторія – від дітей до пенсіонерів. Кількість чоловіків і жінок-

користувачів практично зрівнялася. 80% українців заявили, що Інтернет допомагає в організації життя, 83% – залишатися на зв'язку із друзями та родичами, 33% вважають його корисним для управління фінансами, а 11% - для організації відпустки або поїздки [194].

Трендом стали бізнеси-інкубатори. В 2016 р. сума інвестицій в стартапи, що ініційовані українськими компаніями, склала \$30-50 млн. Зараз у світі існує дефіцит гарних проектів, і тому інвестиційні фонди західних країн і Росії починають вкладати гроші в українські IT-проекти.

Рис. 3.6. Проникнення IT в життєдіяльність суспільства по регіонах України

Джерело: побудовано автором [80]

В 2015 р. створений перший в Україні грантовий фонд у галузі інформаційних технологій – Global Technology Foundation (GTF) [195], що планує підтримувати – IT-проекти в сфері державних послуг, зв'язку, медіа, освіти, охорони здоров'я; хмарових обчислень та ін. Стандартний розмір фінансової підтримки – 240 тисяч гривень.

Водночас, на поточний і наступний роки експерти прогнозують стабілізацію ринку IT-послуг і навіть його нульове зростання. Це має декілька причин: низька інвестиційна привабливість і купівельна спроможність країни, нестабільна економічна ситуація в Європі, відсутність підтримки IT-галузі зі сторони держави та посилення конкуренції на світовому ринку аутсорсингової розробки програмного забезпечення.

Міжнародний ринок послуг з програмування активно освоюють нові гравці – країни Азії та Південної Америки. За даними дослідження впливової аналітичної агенції Gartner за минулий рік з Україною співпрацювали 3,1 % опитаних компаній, а з такими країнами як Марокко – 12,2% та Маврикій 7,9% – та ПАР - 12% відповідно [196].

В Україні для підтримки ІТ-галузі у 2012 р. прийнято закон «Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції» і були внесені зміни в Податковий кодекс України, що встановлюють особливий порядок оподаткування для ІТ-сфери.

Незважаючи на це, діючі в Україні умови для розвитку ІТ-бізнесу за обсягом стимулів значно поступаються тим, що створені у традиційних аутсорсингових локаціях, зокрема в Індії, Росії, Білорусії. Окрім того практичне застосування відповідних норм Податкового кодексу не відпрацьовано на рівні деталізації, що забезпечувало би безперешкодне використання зазначених пільг. Як наслідок, протягом року після прийняття відповідного законодавства, спеціальним режимом оподаткування для ІТ компаній скористалися близько 200 ІТ компаній з більше, ніж 2000, що свідчить про невідповідність наданих стимулів потребам бізнесу. Україна рухається в напрямку розвитку інформаційного суспільства, подальшого поширення використання інформаційних технологій в життєдіяльності суспільства та займає, хоча й низьке, але вище за середнє місце в світових рейтингах (Додаток Р).

В Україні не має однозначної, достатньо достовірної статистики щодо поширення інформаційних технологій, розвитку інформаційного суспільства. Держстат не отримує регулярної інформації від Інтернет-користувачів, доступу до Інтернет, обсягів ІТ-ринку тощо. Ці характеристики є базовими, що ніяк не корелює з Законом України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства», Постановою КМУ «Про затвердження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства», недавнім Розпорядженням КМУ «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства».

Умови ведення ІТ бізнесу, зокрема розробки програмного забезпечення за обсягом стимулів поступають тим, які створені у провідних країнах – експортерах послуг у сфері ІТ, а їх практичне використання ускладнене.

Слід знову зауважити, що розвиток інформаційних технологій корелює з розвитком інновацій, безпосередньо впливає на конкурентоспроможність національних економік, відіграє вирішальну роль у наукових дослідженнях та освіті.

На сьогодні державне регулювання у сфері інформаційно-комунікаційних технологій є одним з пріоритетних напрямів діяльності держави.

За підсумками еволюції впровадження електронного урядування в Україні можна визначити основні характерні підходи, а саме:

- інформаційна присутність та надання послуг організаціям і населенню із використанням інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі через веб-сайти;

- впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах державного управління, включаючи електронну взаємодію органів влади між собою, із організаціями, громадянами – «електронний уряд» та «електронна демократія»;

- трансформація державного управління, де інформаційно-комунікаційні технології є одним із основних каталізаторів перетворень державного сектору.

В Україні має місце цілий комплекс невирішених проблем нормативно-правового, організаційно-технічного та ресурсного забезпечення розбудови інформаційного суспільства. Сфера інформатизації та інформаційного суспільства нажалі розвивається досить повільно, не системно, майже хаотично, що призводить до незбалансованості стану вітчизняного інформаційного суспільства та втрати позицій України в світових рейтингах. Це вимагає формування та реалізації єдиної та цілісної державної політики.

Щоб забезпечити результат, необхідно вирішити ті проблеми, які існують на сьогодні в реалізації електронного управління. Для їх вирішення необхідно:

- узгодити довгострокову цільову модель і створити єдиний план заходів по впровадженню е-управління з урахуванням усіх ключових цілей і планів робіт. Це також означає, що у кожного відповідального органу має бути розроблений детальний план-графік по реалізації закріплених за ними завдань із урахуванням проміжних завдань, термінів і виконавців.

- налагодити системний діалог між органами виконавчої влади та інститутами громадянського суспільства шляхом використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та приділити ключову увагу співробітництву відповідальних органів: ключову роль відіграють спільна робота, скоординовані позиції і обмін досвідом, а також якісне регулярне навчання держслужбовців;

- забезпечити реалізацію пілотних проектів з впровадження технологій електронного урядування, формування пропозицій стосовно типових рішень їх впровадження в органах влади;

- створити та забезпечити функціонування системо утворюючих елементів е-урядування, в тому числі інфраструктурних елементів, системи загальнодержавних електронних класифікаторів і реєстрів (органів влади та державних послуг) тощо;

- спростити процедуру довгострокового бюджетного планування і фінансування у сфері е-управління;

- приділити особливу увагу при реалізації проектів із залучення ІТ-експертів і використанню кращих світових практик управління проектами.

Оцінку результатів можна робити не тільки на базі динаміки та документованих результатів – для електронного урядування особливо важливим є те, щоб ці результати отримали визнання суспільства, сприяли збільшенню прозорості, можливо, відбилися на підвищенні позиції України в рейтингу електронної готовності ООН.

Критичним фактором успішності модернізації української економіки є забезпечення потреб господарства країни кваліфікованими кадрами. При цьому найбільш затребуваними стають кадрові ресурси за пріоритетними для

модернізації економіки напрямками, в т.ч. ІКТ-фахівці. Так, досвід низки інформаційно розвинених країн показує, що продуктивність праці і ВВП на душу населення безпосередньо пов'язані з рівнем інформатизації суспільства. Недостатня кількість ІТ-спеціалістів в ІКТ-індустрії та інших галузях економіки країни при реалізації модернізаційного сценарію може стати гальмом формування нової економіки, інформаційного суспільства та становлення інноваційної економіки України.

Система ІТ-освіти повинна відігравати роль каталізатора у розвитку всієї системи освіти, необхідність переходу до нової економіки ставить перед системою ІТ-освіти завдання підвищення якості і наукоємності освітніх процесів для масової підготовки затребуваних сучасною наукою і інноваційною економікою фахівців. Для створення національної конкурентоспроможної системи масової підготовки професійних кадрів у напрямку ІКТ потрібно інтеграція зусиль науки, освіти, індустрії та держави.

Об'єднання потенціалу та систематизація зусиль державних інститутів, вузівської кооперації, ІТ-та галузевих співтовариств у напрямку підготовки сучасної концепції ІТ-освіти і виділення в якості стратегічних пріоритетів розвитку даної сфери інноваційної економіки і національної безпеки дозволить оптимізувати ресурсомісткі інфраструктурні процеси і підвищити ефективність вітчизняних кадрів у сфері ІТ.

3.3. Стратегічні вектори трансформації моделі нової економіки у розвитку потенціалу національної економіки

У світовій економіці відбувається переосмислення значення інформаційно-комунікаційних технологій та їх ролі для стимулювання інноваційної діяльності та соціально-економічної політики. У доповіді про інформаційну економіку ООН [197], представлена нова парадигма використання технологій з метою розвитку.

По-перше, економічний вплив ІКТ є не менш важливим із точки зору зовнішніх і побічних ефектів у рамках їх використання в різних секторах економіки, ніж безпосередній внесок у ВВП, як виробничого сектора.

По-друге, одним із найбільш важливих зовнішніх ефектів є нова модель організації виробництва і споживання, наслідком якої є ресурсозберігаючі операції, також прискорення і поліпшення зв'язку між економічними суб'єктами.

По-третє, швидкі темпи розвитку інноваційної діяльності в інформаційному секторі значно знизили витрати на доступ до інформаційних технологій, що призвело до демократизації використання ІКТ в рамках програм скорочення масштабів бідності.

По-четверте, привели до появи нових послуг орієнтованих на споживачів: електронна торгівля, електронне фінансування, електронне управління, що підвищує економічну ефективність.

По-п'яте, ІКТ породжують нові моделі обміну знаннями та колективного генерування ідей і нововведень. Розвиваючи ідеї гуманізації виробництва, поєднання принципів економічної ефективності та соціальної справедливості, М. Кастельс і П. Хіманен висунули концепцію «Інформаційної держави добробуту» [198]. Дана модель поєднує динамічність інформаційної економіки з посиленням акцентом на соціальну справедливість і колективний захист праці, які забезпечують нові інститути, засновані на між мережевій взаємодії. Інформатизація держави добробуту означає застосування інформаційних технологій до цілей соціальної допомоги та поновлення структур соціальної держави за допомогою організації більш динамічних мережевих відносин.

Ми вважаємо, що така інновація підвищить ефективність державних послуг і знизить фінансове навантаження, що лежить на державі добробуту. Оскільки основою механізму узгодження економічної і соціальної політики є наявність прямих і зворотних зв'язків між інформаційною економікою і соціальною державою.

По-перше, інформаційне суспільство створює фінансову основу для розвитку соціальної держави. Без податкових надходжень держава не може забезпечити соціальні витрати. Становлення нової економіки вимагає більш високих темпів економічного зростання і продуктивності праці, що перевищують темпи зростання урядових витрат. Вихідним джерелом зростання продуктивності є інновації – інновації продуктів, процесів та організацій.

По-друге, в довгостроковій перспективі нова економіка потребує стійкого самовідтворюючого соціального виміру. Сильну протидію глобалізації без адекватних соціальних амортизаторів викликає опір нової економіки, що піддає її розвиток різким коливанням. Трансформацію в нову економіку особливо в період рецесії держави повинні зробити соціально прийнятні для всіх громадян країни.

По-третє, ключовий зворотній зв'язок: держава, надаючи на безкоштовній основі якісні послуги освіти, охорони здоров'я і соціального забезпечення, дозволяє достатньому числу висококваліфікованих працівників знаходитись в хорошій і здоровій формі, ефективно працювати в інформаційній економіці.

За будь-якими інноваціями стоять люди, в число освічених новаторів входять різноманітні представники від університетських дослідників і працівників високотехнологічних компаній до окремих громадян, наділених креативністю та творчими здібностями. Хоча творчість в основному мотивується не грошовими стимулами, для того щоб люди могли докласти свою енергію до інноваційної діяльності необхідно забезпечити їм гідний рівень матеріального добробуту.

По-четверте, взаємозв'язок розвитку нової економіки і соціальної держави вимагає формування інноваційної культури. В інформаційний вік джерелом зростання є креативність та новаторство. Культура індустріальної економіки розглядала роботу як обов'язок, де робочі місця припускали рутинну діяльність, а вироблений результат був прямою функцією витраченої енергії. В новій економіці, в якій результати праці стають функцією креативності, стара культура праці практично не працює [199].

Особливу важливість у розвитку інноваційної культури, на думку П. Хімамена [179], грає соціальна хакерська етика. Соціальне хакерство, як явище не має відношення до комп'ютерних злочинів та характеризує суспільство, яке прагне до повної самореалізації та використання своїх творчих здібностей на основі мережевої взаємодії. На соціальному рівні хакери працюють, як відкрита мережа, до якої може підключитися будь-хто з метою навчання, спільної роботи або реалізації спільних ідей. Іншими словами, нова модель заснована на принципі солідарності поколінь, коли молодь допомагає більш старшому поколінню освоїти навички комп'ютерної грамотності та підвищити їх інформаційні компетенції.

Концепція інформаційної держави добробуту включає два основних напрямки: 1) соціальне застосування інформаційних технологій і 2) оновлення структур держави добробуту на основі міжмережевого взаємодії.

Джерелом поширення інновацій у соціальній сфері служать стратегії розвитку нової економіки, які передбачають цілі, властиві державі добробуту:

- створення мережі, що охоплює всі освітні установи, бібліотеки та музеї;
- активне застосування інформаційних і телекомунікаційних технологій у гуманітарній сфері охороні здоров'я, освіті, науці і культурі, ЖКГ;
- розвиток мережевої грамотності з метою поширення знань та інформації або через систему освіти, або за принципом соціального хакерства.

Успішну реалізацію концепції на практиці демонструють скандинавські країни, зокрема активно розвивається фінська модель інформаційної держави добробуту. В основі фінської економіки знаходиться потужний кластер інформаційних технологій, який є найбільш динамічним і конкурентоспроможним: в ньому зайнято всього 3-4% від загальної чисельності робочої сили, при цьому створюється 45% ВВП і 1/3 загального обсягу експорту країни. Таку модель держави добробуту можна адаптувати і для України (рис.3.7).

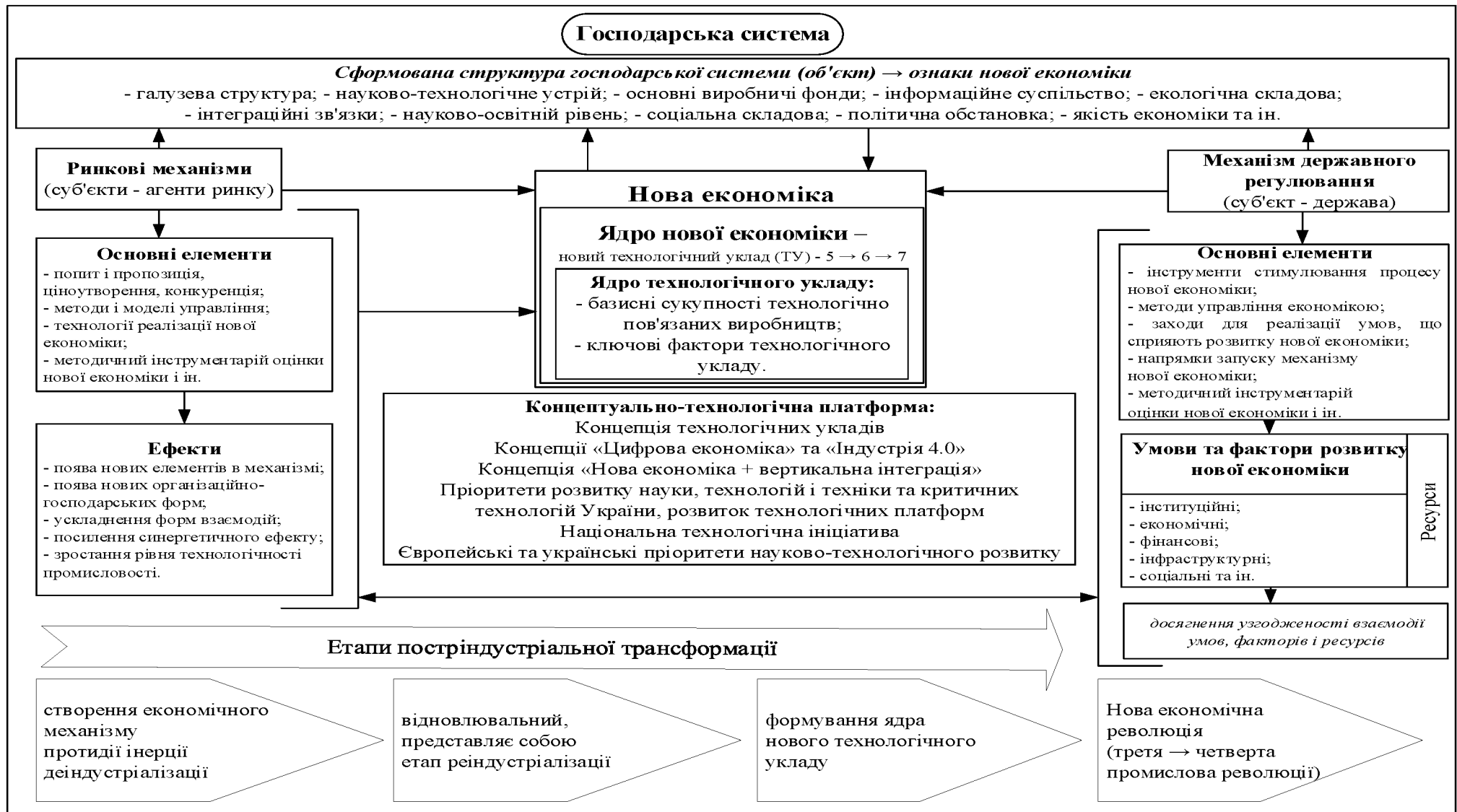

Рис 3.7. Теоретико-концептуальна модель нової економіки для України. Джерело: побудовано автором.

Дана модель демонструє взаємодію функцій держави, бізнесу і суспільства. Бізнес, організований в мережеві підприємства на основі ІКТ, забезпечує інклюзивне зростання економіки, продуктивність і конкуренцію, пропонуючи на ринку наукомістку продукцію і послуги. Держава, заснована на між мережевій взаємодії, надає безкоштовну освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, використовуючи соціальні та технологічні інновації, підтримує розвиток.

Суспільство нарощує добробут і примножує людський капітал, як найважливіший фактор економічного зростання, забезпечуючи соціальну стабільність і підтримку нововведень.

Суб'єктами механізму виступають державні і приватні актори. У запропонованій нами теоретико-концептуальній моделі суб'єктами з боку держави виступають: державний апарат, як складна система взаємодіючих регіональних органів влади; державні корпорації; фонди підтримки інновацій, венчурні фонди, інститути розвитку, діяльність яких спрямована на стимулювання «проривних» проектів, що впливають на структуру нової економіки, а також на розвиток її інфраструктури.

З боку приватного сектора суб'єктами виступають промислові підприємства та їх об'єднання (кластерні утворення, мережі, інтегровані компанії), високотехнологічні та наукомісткі виробничі підприємства, які в сукупності визначають технологічну структуру і вектори розвитку нової економіки. Важливу роль в складі суб'єктів механізму нової економіки грають державні та приватні дослідні та інжинірингові структури, організації НДДКР, науково-освітні установи, лабораторії, що здійснюють наукові дослідження і розробку нових технологій.

Об'єктом нової економіки виступає економічна система, її виробнича, науково-освітня, інноваційно-технологічна підсистеми.

Факторами нової економіки виступають рушійні сили, що визначають міжгалузевий розподіл капіталу, робочої сили, обсягів випуску продукції, які надають як довгостроковий вплив на економіку і зумовлюють перспективи її розвитку (такі фактори закладаються в основу промислової політики,

державних стратегій), так і короткостроковий вплив на господарську систему (ресурсно-сировинна забезпеченість та ін.). Фактори впливають на формування умов нової економіки, які, в свою чергу, є середовищем для розвитку, вдосконалення і закріплення її ознак.

Ми вважаємо, що процес розвитку нової економіки в Україні може бути реалізований за принципом відтворювання, поетапно:

I етап – створення економічних механізмів протидії інерції деіндустріалізації, зупинка руйнівних процесів в промисловості, підготовка науково-технічної основи для відродження економічного потенціалу країни;

II етап – відновлювальний, етап реіндустріалізації, включає структурні перетворення, оновлення виробничого і науково-технічного потенціалу з виходом на сталий розвиток, основа переходу від стану деіндустріалізації до великомасштабної постіндустріалізації;

III етап – формування ядра нового технологічного укладу, даний етап вже безпосередньо пов'язаний з постіндустріалізацією, відбувається закладка технологічного укладу, визначається комплекс базисних сукупностей технологічно пов'язаних виробництв – ядро технологічного укладу, відбуваються технологічні нововведення, що визначають формування ядра технологічного укладу і революціонізує технологічну структуру – ключові фактори.

IV етап – завершальний, являє собою революційний розвиток нової економіки. Даний етап основний, пов'язаний з «третьою», «четвертою» (в залежності від досягнутого рівня розвитку господарюючої системи) промислової / інформаційної революції, націленої на створення якісно нових продуктивних сил, технотронного рівня. Завдяки появі наноматеріалів, в число несучих галузей нового технологічного укладу увійдуть: хіміко-металургійний комплекс, будівництво, судно- і автомобілебудування та ін.

При переході до III і IV етапів розвитку нової економіки має важливе значення сформована структура господарської системи (як деякий зріз економічного розвитку), умови та фактори реалізації процесів нової економіки.

У Додатку М представлені основні ознаки нової економіки і умови і чинники, що сприяють її формуванню в цивілізаційно-інтеграційній площині. Механізм розвитку основних ознак, умов та чинників нової економіки у цивілізаційно-інтеграційній площині являє собою складну структуру взаємопов'язаних компонентів, кожен з яких має змістовну складову.

У таблиці 3.11 представлені основні стратегічні вектори технологічних укладів, які формують ядро нової економіки.

Таблиця 3.11

Стратегічні вектори п'ятого і шостого технологічних укладів

Характеристика укладу	Технологічний уклад	
	5-й ТУ	6-й ТУ
Ядро технологічного укладу	електронна промисловість, обчислювальна, оптико-волоконна техніка, програмне забезпечення, телекомунікації, роботобудування, виробництво і переробка газу, інформаційні послуги	наноелектроніка, молекулярна і нанофотоніка, наноматеріали і наноструктуровані покриття, нанобіотехнологія, наносистемна техніка
Ключові фактори	мікроелектронні компоненти	нанотехнології, клітинні технології, геліо- і ядерна енергетика
Стратегічні галузі	електронні системи, інформаційні технології, генна інженерія, програмне забезпечення, телекомунікації, освоєння космічного простору, електротехнічна, авіаційна, ракетно-космічна, атомні галузі промисловості, приладобудування, верстатобудування, освіта, зв'язок; інформаційно-комунікаційний сектор, ядерна та електротехнічна промисловість та ін.	в тому числі залишаються несучі галузі попереднього п'ятого технологічного укладу. Хіміко-металургійний комплекс, фармацевтична промисловість, сонячна енергетика, клітинна медицина, насінництво, будівництво, нано- та біотехнології, наноенергетика, молекулярна, клітинна і ядерна технології, нанобіотехнології, біоміметика, нанобіоніка, нанотроніка, а також інші нанорозмірні виробництва; нова медицина, побутова техніка, види транспорту і комунікації; використання стовбурових клітин, інженерія живих тканин і органів, відновна хірургія і медицина
Технології, що формують ядро нового укладу	ядро 6 ТУ: нанотехнології, молекулярна біологія, генна інженерія	ядро 7ТУ: в процесі дослідження

Джерело: побудовано автором.

Активними елементами механізму нової економіки є:

1) Інструменти стимулювання розвитку нової економіки:

- *організаційно-управлінські*: розробка нової промислової політики, що визначає формування і розвиток середовища і процесів нової економіки; включення в стратегії розвитку регіонів та країни в цілому; створення «дорожніх карт» і планів розвитку нової економіки; створення систем моніторингу процесів і умов нової економіки для їх реалізації та ін.;

- *фінансово-економічні*: державні капіталовкладення в модернізацію промисловості, пом'якшення монетарної політики для зменшення вартості позичкового капіталу для модернізації промисловості, програми співфінансування; переорієнтація державних ресурсів на вирішення завдань нової економіки; податкові пільги та ін.;

- *інституційні*: перегляд чинних нормативно-правових актів, цільових програм; реалізація політики імпортозаміщення; створення інститутів розвитку: фонди підтримки, регіональні венчурні фонди, бізнес-інкубатори; стимулювання і підтримка попиту на промислові інноваційно-орієнтовані інвестиції та ін.

- *інфраструктурні*: формування простору виробничої інфраструктури – створення інвестиційних майданчиків, промислових зон і індустріальних парків для розвитку високотехнологічних і наукомістких галузей промисловості та ін.;

- *соціальні*: підвищення кваліфікації співробітників підприємств; підготовка висококваліфікованих кадрів; проведення регіональних і національних конкурсів кращих працівників та ін.;

- *інформаційні*: впровадження на підприємствах сучасних інформаційно-комунікаційних технологій: корпоративні системи управління, системи автоматизації управління виробництвом, життєвого циклу виробу, системи підтримки прийняття рішень і ін.

2) Методи управління економікою в руслі постіндустріалізації:

- *індикативний*: визначення орієнтирів, або індикаторів, які визначають діяльність економічних суб'єктів, спрямований на точкову коригування ланок економіки і досягнення поетапного соціально-економічного розвитку територій та галузей;

- *стратегічний*: виявлення проблем, формулювання довгострокових цілей, реалізація програм зі сталого розвитку соціально-економічної системи на середньо- і довгострокову перспективу, цільова орієнтація на підвищення добробуту населення, зростання конкурентоспроможності економіки;

- *промисловий Форсайт*: визначення стратегічного напрямку розвитку в сценарній формі в довгостроковій перспективі, включаючи створення дорожніх карт досягнення лідерства з використанням нових технологій і досліджень, завдяки яким забезпечується соціально-економічний розвиток;

- *програмно-цільовий*: розробка планових рішень на основі вибору і обґрунтування основних цілей науково-технічного, економічного, соціального розвитку, формування системи заходів по їх досягненню в певні терміни. Результативний при ускладненні міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків. Здійснюється за схемою «цілі – шляхи – способи – засоби»;

- *проектний*: розробка комплексів інвестиційних, інноваційних та інших заходів, що забезпечують вплив на реалізацію цілей, при яких досягається високий синергетичний ефект, в процесі управління переважають процесні технології, які дозволяють скоординувати діяльність органів влади, муніципальних утворень і інших учасників.

3) Заходи щодо формування умов для нової економіки:

- *інституційні*: формування інституційного середовища для розвитку високотехнологічних галузей, межфірмової взаємодії, державно-приватного партнерства; створення розвиненої системи програм підтримки підприємств високотехнологічного сектора і ін.

- *економіко-фінансові*: забезпечення доступу до регіональних інвестиційних фондів для розвитку регіональних інноваційно-модернізаційних проектів; надання пільгових умов співфінансування проектів та регіональної підтримки інвестиційної діяльності, спрямованої на розвиток високотехнологічних проектів і ін.

- *соціальні*: формування національної самосвідомості, націленого на застосування наукових нововведень, їх впровадження в практику в якості інструменту поліпшення умов і підвищення якості життя населення;

формування споживчого патріотизму, що сприяє збільшенню внутрішнього попиту на продукцію вітчизняних виробників і ін.

- *інфраструктурні*: розвиток транспортно-дорожньої інфраструктури, забезпечення муніципальних утворень регіону електро-, водо-, газо- і тепlopостачанням і ін.

- *кадрові та освітні*: забезпечення функціонування ефективної освітньої системи, що задовольняє запитам і викликам сучасної економіки шляхом підготовки висококваліфікованих кадрів та ін.

- *екологічні*: формування самосвідомості виробників, націленого на збільшення впливу екологічних факторів на їх діяльність, включаючи тип вироблених товарів або вид використовуваних процесів та ін.

4) Напрямки запуску механізму розвитку нової економіки:

- глобальні мега-тренди;
- пріоритети науково-технологічного розвитку України;
- нові галузі промисловості, що виникають як на основі трансформації існуючих галузей, так і в результаті сполучення традиційних галузей промисловості, перетину потреб суспільства, новітніх технологій і міжгалузевого обміну знаннями наукомістких виробництв;

В даному випадку мова йде про те, що технологічний зміст нової економіки має відповідати українським і світовим пріоритетам науково-технологічного розвитку, що дозволить забезпечити конкурентоспроможність і безпеку національної економіки в глобальній господарській системі. Відповідно, важливо враховувати: пріоритети розвитку науки, технологій, техніки, критичних технологій та технологічні платформи – перспективні напрямки науково-технологічного розвитку, сформовані з метою модернізації, інноватизації і технологічного розвитку української економіки і підвищення її конкурентоспроможності, є концептуально-технологічною платформою об'єднання можливостей держави, науки і бізнесу; науково-технологічну ініціативу – програму, спрямовану на відповідь на глобальні виклики технологічної революції, включає заходи по створенню принципово нових ринків, технологій і умов для глобального технологічного лідерства України.

5) Моделі управління господарюючими суб'єктами в промисловості:

- формальні і неформальні;
- поліцентричні і моноцентричні;
- реальні і віртуальні;
- внутрішні і зовнішні, гібридні;
- мезоекономічних і мікроекономічні моделі та ін.

6) Технології реалізації нової економіки:

- інтеграційні технології (кластерні технології, технології державно-приватного партнерства, створення віртуальних підприємств та ін.);

- інформаційно-комунікаційні технології (що розвиваються на платформі концепції «Індустрія 4.0») – впровадження автоматизованих систем управління підприємством, управління життєвим циклом виробу на виробництві, автоматизація робочих місць, системи відстеження в режимі реального часу, когнітивні технології та ін.

- управлінські технології – набір методів і засобів досягнення цілей суб'єктів господарювання, включає методи і засоби збору та обробки інформації; прийоми впливу на працівників; закони і принципи організації та управління; системи контролю та ін.

Взаємодія зазначених елементів в структурі механізму нової економіки дозволяє забезпечити перехід до нової моделі економіки. Важливо відзначити, що перераховані компоненти механізму мають безліч складових, перетин і взаємодія яких в результаті сприяє появі нових елементів механізму, нових організаційно-господарських форм, форм взаємодії, посилення синергетичного ефекту та ін.

Координацію елементів механізму доцільно розглядати в сполученні з умовами, необхідними для старту і функціонування механізму нової економіки, факторами і наявними ресурсами. Це дозволить забезпечити узгодження інтересів держави, бізнесу і населення у розвитку нової економіки, досягти цільового рівня надійності, незалежності та безпеки національної економіки.

При цьому важливо враховувати, що тільки баланс ринкового саморегулювання і державного регулювання дозволить сформувати дієвий

механізм нової економіки. Як приклад можна навести той факт, що без формування критичного ринкового попиту на інновації не відбувається помітного зростання інвестицій в дослідження і розробки, активізації генерування і освоєння інновацій, використання результатів науково-технічного прогресу і власне нової економіки. Однак формування такого попиту вимагає наявності адекватних стимулів з боку держави і наявності конкурентного середовища.

Оновлення структур держави добробуту спирається на створення електронної системи державного управління, заснованої на між мережевій взаємодії між державою, як постачальником державних послуг і населенням, як їх споживачем (отримання та надання інформації, держзакупівлі, електронний документообіг, надання он-лайн послуг) (табл. 3.12).

Таблиця 3.12

Порівняльний аналіз систем державного управління в умовах нової економіки

Держава промислової епохи	Держава інформаційної епохи
бюрократичне управління; відокремлені адміністративні функції; паперова робота, канцелярські папки; процеси з великими витратами часу; пряме безпосереднє управління і узгодження; фінансові операції вручну; громіздкий механізм звітності; роз'єднані кошти інформаційної техніки; обрання керівництва раз 5-6 років.	обслуговування клієнтів і передача повноважень на місця; послуги з інтегрованими ресурсами; обслуговування в електронній формі; швидка пряма відповідь; управління та узгодження в непрямій формі; електронне перерахування грошей; гнучка система запитів на інформацію; інтегровані обчислювальні мережі; оперативна демократія із загальною участю громадянського суспільства

Джерело: складено автором на основі [201].

Всередині – нові технології поєднуються зі старими, поза межами – інформаційна інфраструктура, інтегрована в електронний простір. Розвиток електронного уряду (*E-Government*) передбачає модель надання послуг в роздріб, при якій послуги та інформація державних органів будуть доступні споживачам цілодобово. Перехід до системи державного управління на основі міжмережевої взаємодії в умовах нової економіки можна представити у вигляді таблиці (табл. 3.13).

Оновлення структур управління інформаційної держави добробуту забезпечує просторову динаміку, що особливо актуально для європейської економіки. В процесі урбанізації формуються великі міста, як глобальні вузли концентрації інновацій та технологій, пов'язані за допомогою телекомунікацій, Інтернету, швидкісних транспортних систем, які стають рушіями економічного зростання і творчої активності для периферійних областей.

Таблиця 3.13

Перспективи міжмережевої взаємодії в моделі нової економіки

Технології що використовуються	Перспективи	Зміни
Мережа	система з міжмережевою взаємодією в держсекторі	накопичення добробуту в розвитку суспільства
міжкорпоративні обчислювальні системи	відкрита система управління держсектором	зовнішні відхилення нового типу
державна інфраструктура	інтегрована система управління держсектором	перетворення всередині організацій
обчислювальні системи для робочих груп	високопродуктивний колектив	реорганізація бізнес-процесів
персональні засоби мультимедіа	ефективна особистість	ефективність навчання і роботи розвиток споживчих компетенцій

Джерело: складено автором на основі [202].

До 2025 року відбуватиметься розширення глобальних і локальних мереж для регіонального та муніципального розвитку, формування місцевих інформаційних суспільств на основі інтеграції університетських центрів і технопарків, розвиток теледемократії. Так, в рамках реалізації проекту «Електронна Європа» передбачена масова інформатизація суспільства: в населені пункти чисельністю понад 500 жителів повинні надаватися послуги Інтернет-зв'язку. Перспективи між мережевої взаємодії в рамках моделі інформаційного держави добробуту відображено в таблиці.

Створення міжмережевої структури взаємодії дозволить отримати, як соціальний, так і економічний ефект:

- скоротити державні витрати на всіх рівнях влади;
- змінити процес впливу державних програм на споживача;
- удосконалити методи обслуговування державою населення;

- формувати цільові програми, орієнтовані на задоволення нагальних потреб громадян.

Інтеграційна роль держави, як суб'єкта делегування прав громадян полягає у відповідальності за спадкоємність і безперервність розвитку країни в часі і просторі, забезпечуючи їх території і майбутнім поколіннями.

На нашу думку, основна роль держави полягає в організації взаємодії в інтересах усіх поколінь жителів даної території. Новий баланс між роллю держави, бізнесу і суспільства в економіці американський економіст Стігліц [236] назвав «новим капіталістичним порядком». Основу балансу має скласти взаємозалежне поєднання економічних і соціальних функцій держави: з одного боку, стимулювання ефективної роботи фінансових інститутів, корекція основних провалів ринку, підтримка повної зайнятості і стабільності в економіці, а з іншого, соціальний захист і страхування, сприяння соціальним інноваціям, запобігання експлуатації від згладжування нерівності в доходах до боротьби з «грою на людських слабкостях». Важливе значення в реструктуризації економіки на етапі виходу з кризи і рецесії належить уряду. Моніторинг інформаційної держави добробуту, створення умов для переходу до інформаційної держави добробуту і формування нової економіки передбачає комплексний всебічний аналіз процесів інформатизації на рівні цивілізацій, країн, регіонів і різних економічних суб'єктів.

В рамках реалізації поставленого завдання здійснено комплексний моніторинг розвитку інформаційного суспільства, заснований на концептуальній схемі оцінки і аналізу «електронної готовності» [204]. Підхід до моніторингу розвитку окремих сфер діяльності на основі ІКТ розглядається як з точки зору готовності цієї сфери до електронного розвитку (показників та факторів електронного розвитку), так і з точки зору використання ІКТ і їх впливу на розвиток конкретної сфери діяльності (табл. 3.14).

Для вимірювання доступу населення до ІКТ і масштабів їх використання застосовується методика моніторингу нової економіки в частині обстеження домогосподарств і приватних осіб. Готовність населення до електронної взаємодії визначається в двох основних аспектах: доступ до ІКТ (показники

наявності комп'ютерного та мережевого обладнання, доступу до Інтернету тощо) і готовність людського капіталу (показники наявності навичок і спеціальної підготовки до використання ІКТ у професійній діяльності та ін.). Використання ІКТ аналізується з точки зору інтеграції інформаційних технологій у повсякденне життя і професійну діяльність, а також щодо надання послуг на основі ІКТ та їх використання споживачами послуг – населенням.

Таблиця 3.14

Концептуальна схема моніторингу розвитку нової економіки

Концепція	Групи показників	Предметні галузі
Моніторинг розвитку нової економіки	<i>фактори розвитку нової економіки</i>	<ul style="list-style-type: none"> державне врегулювання людський капітал інноваційний потенціал ІКТ інфраструктура економічне середовище інформаційна індустрія інформаційна безпека
	<i>використання ІКТ для розвитку нової економіки</i>	<ul style="list-style-type: none"> електронний уряд ІКТ в бізнесі ІКТ в освіті ІКТ в науці ІКТ в охороні здоров'я ІКТ в культурі використання ІКТ населенням і домогосподарствами

Джерело: побудовано автором.

Актуальність дослідження інформатизації домогосподарств полягає: по-перше, у вивченні найменш дослідженої предметної області – використання ІКТ домогосподарствами і приватними особами в повсякденному житті; по-друге, в динаміці попиту на ІКТ-продукцію і ІТ-послуги з боку даного сектора; по-третє, аналізу впливу ІКТ на підвищення добробуту населення і рівня та якості його життя, формування і поширення нових моделей життєдіяльності на основі розвитку інформаційного суспільства та формування електронного уряду.

Особливого значення набуває дослідження інформатизації домогосподарств як процесу створення оптимальних умов для задоволення

інформаційних потреб і реалізації громадянських прав населення на основі використання інформаційних ресурсів, де ІКТ є базовою технічною складовою процесу інформатизації домогосподарств.

Відповідно до міжнародних стандартів показники, що характеризують дану область, відображають: 1) готовність населення до електронної взаємодії; 2) динаміку попиту на ІТ-продукцію та послуги і масштаби їх використання; 3) аналіз впливу ІКТ на підвищення добробуту, рівня і якості життя населення.

Уряди багатьох країн визнали цей потенціал і беруть на себе більшу частку витрат по впровадженню для того, щоб ці потенційні переваги були реалізовані. Одним з таких прикладів є електронна медична карта (EHR), яка дозволяє отримати своєчасний доступ до медичної інформації та забезпечити кращу її передачу протягом всього ланцюжка охорони здоров'я, що завдяки цьому сприятиме більшій ефективності та швидкості реагування в лікуванні пацієнтів. Телемедицина також розглядається як важливий інструмент для поліпшення медичного обслуговування, особливо в сільській місцевості та віддалених районах, в яких часто не вистачає ресурсів і фахівців охорони здоров'я або вони повністю відсутні.

Освіта і наука – основа соціальної держави, за своєю природою пов'язані з інформаційними технологіями. У стратегічному розвитку поставлено завдання побудови мережі, що охоплює всю науково-освітню систему і бібліотеки, на основі створення технологічної інфраструктури. Активно впроваджуються інформаційні інновації в процесі навчання: дистанційна освіта, мультимедіа технології, електронні щоденники, завдання по Інтернет, онлайн-тестування, електронні підручники, віртуальні навчальне середовище. Однак в просуванні мережевої грамотності система освіти відіграє поки обмежену роль, покладаючись на індивідуальні проекти і соціальне хакерство. Можливо через це число користувачів електронними послугами державних установ є низькою, що зумовлено наступними факторами:

1) економічні (низький дохід, висока вартість послуг зв'язку, дороговизна ІКТ-обладнання);

2) технологічні (відсутність можливості підключення, засобів доступу, необхідного обладнання, низька якість зв'язку);

3) когнітивні (інформаційна безграмотність, мовні бар'єри, соціально-культурні обмеження, недовіра, необізнаність).

Багато ще належить зробити в плані охоплення населення інформаційним обладнанням, поширення ІКТ і широкосмугового Інтернет, зниження вартості ІКТ-продукції і послуг операторів зв'язку, підвищення інформаційної грамотності населення, формування інститутів мережевого навчання і консультування, що дозволить забезпечити масовий доступ до знань, інформації та соціально значущих послуг.

Однак розвиток нової економіки не варто зводити лише до використання ІКТ. Сучасна економіка, заснована на інформаційному способі виробництва передбачає створення нових моделей споживання і життєдіяльності суспільства. Європейська цивілізація рухається в цьому напрямку. Реалізація стратегії розвитку інформаційного суспільства до 2020 року, або стратегія першого покоління, в основному вирішує завдання інформатизації економіки і системи управління. Стратегія другого покоління повинна бути націлена на розвиток інформаційної громадянської держави добробуту, створення інновацій для людини і суспільства. При цьому одночасно вирішуються два стратегічні завдання:

1) становлення нової економіки, перехід на новий технологічний уклад за допомогою створення і впровадження інформаційно-комунікаційних технологій і дифузії інновацій, що підвищує продуктивність праці і зростання конкурентоспроможності країни;

2) модернізація соціальної держави на основі соціального застосування інноваційних технологій і оновлення структур управління за допомогою міжмережевої взаємодії, що зробить процес переходу до нової економіки соціально прийнятним для громадян.

Інформаційна держава добробуту, що народжується відстає у глобальному економічному середовищі, тому належить вирішення складної проблеми соціально-економічного та морального розвитку.

Висновки до розділу 3

1. Виникнення феномену нової економіки об'єктивно обумовлено, висуненням її критеріїв, обґрунтування факторів її розвитку є не безпідставним феноменом. Поява нової економіки викликана сукупністю революцій, що відбулися в другій половині ХХ ст.: технологічної, інформаційної, комунікаційної, фінансової. В результаті симбіозу рушійних сил цих революцій, їх комплексності, інтерактивності отримали розвиток нові продуктивні сили, виникли нові виробничі відносини і в цілому явище, що якісно відрізняється від традиційної економіки, яке і характеризується, як нова економіка.

2. Серед економістів, які вивчають феномен нової економіки, існує значна амплітуда точок зору. Присутня вона у економістів, які звернулися до дослідження нової економіки з кінця 1990-х рр. Характеризуючи «нову економіку», економісти, як правило, дотримуються чотирьох основних підходів: 1) нова економіка – це економіка знань; 2) це інноваційна економіка; 3) це мережева економіка; 4) це явище, структура якого включає і знання, і інновації, і нові і високі технології. Окремі економісти включають в структуру нової економіки і фінансову складову.

3. Створення нової економіки Європейської цивілізації реалізується за допомогою будівництва низки передумови якої стали формуватися ще з другої половини 1980-х рр. З кінця 2000-х років формування було оголошено національним пріоритетом і вступило в стадію помітної активізації процесу.

4. Ключовим напрямком діяльності по формуванню нової економіки є створення особливого інноваційного клімату, включаючи бізнес-клімат високотехнологічних зон – ЗРНВТ. Зони розвитку нових і високих технологій (ЗРНВТ), що виникли на початку 1990-х рр. поступово перетворилися в ареали нової економіки зі зростаючою інноваційною культурою, і в даний час є однією з основ моделі інноваційної системи.

5. Створення інноваційної економіки – процес, що зачіпає не тільки і навіть не стільки власне області економіки і науки. Він набагато масштабніший і глибший і охоплює сфери державного будівництва, освіти, культури.

6. Критичний підхід до використання неоліберальних підходів, які складають зміст Вашингтонського консенсусу, висунувши власний звіт принципів, які неухильно прагнуть до експериментування та інновацій при послідовному відстоюванні суверенітету і принципу багатосторонності відносин.

Основні результати дослідження опубліковано у працях [29; 30; 31; 32; 33; 42; 45] (додаток У; Ф)

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі подано теоретичне узагальнення і запропоновано практичне вирішення важливого науково-прикладного завдання – обґрунтування пропозицій щодо зростання ролі нової економіки у розвитку потенціалу європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів за умов реалізації євроінтеграційних прагнень України. Результати дослідження дали змогу сформулювати такі концептуально-теоретичні, методичні та прикладні висновки щодо вирішення завдань дисертації.

1. Нова економіка є економікою постіндустріального суспільства, що характеризується інформаційно-технологічним етапом розвитку, зумовленим глобальним поширенням інновацій, інформаційних технологій та Революцією 4.0. У цих умовах нова економіка окреслює структуру детермінованості світового господарства: знання та інформація є основною продуктивною силою, яка трансформує чинники виробництва, що впливає на зростання частки наукомістких галузей промисловості, відбувається випереджаюче зростання сфери послуг порівняно з виробничою сферою, а впровадження і використання нових наукових знань стимулює нові наукові дослідження і розробки; відповідно зростає за розмірами інформаційний ресурс, що впливає на модернізацію.

2. Встановлено роль кроскультурного потенціалу як елемента цивілізаційно-інтеграційних процесів та підтверджено його багатогранність і стійкість. Обґрунтовано кроскультурні передумови соціально-економічного розвитку європейської цивілізації, що зумовили масштабні соціальні, культурні та політичні зміни на основі трансформації основоположних цінностей і переконань людей. Розкрито сутність кроскультурних чинників, які є продуктом взаємодії рушійних сил модернізації та стримуючого впливу традицій. Виявлено, що економічне зростання європейської цивілізації забезпечується через підвищення рівня освіченості й інформованості, збільшення обсягу матеріальних, когнітивних і соціальних ресурсів, диверсифікацію взаємодії між країнами та націями, посилення матеріальної, інтелектуальної та соціальної незалежності.

3. На основі системного аналізу праць зарубіжних та українських науковців, як теоретичного підґрунтя за досліджуваною проблематикою щодо розвитку європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів, виявлено, що головними детермінуючими тенденціями нової економіки є: модернізація, інтегрований соціально-економічний розвиток, зміни у сфері культури і демократизація в межах єдиного процесу розвитку європейського континенту, що забезпечуватиме посилення інтеграції зі світовою інноваційною системою та збереженням національної кроскультурної специфіки, гарантуючи конкурентні переваги в умовах поляризації структури зайнятості, нерівномірного розподілу знань і технологій, державного управління, формування сприятливого інвестиційного клімату та розвитку новаторської культури європейського бізнес-середовища.

4. Аргументовано, що європейська модель розвитку нової економіки відводить основну роль лібералізації ринку інформаційно-комунікаційних послуг, акцентує увагу на прагненні встановити зв'язок між традиційними культурними цінностями і формуванням європейського інформаційного суспільства, визначенням рівня економічного та соціально-політичного розвитку європейських країн. Виокремлено такі пріоритетні напрямки діяльності державних органів європейських країн: заохочення конкуренції, боротьба з монополізмом, контроль за концентрацією власності у засобах масової інформації; правове забезпечення доступу до інформації та інформаційних ресурсів для населення; дотримання свободи слова незалежно від технологічного середовища, поширення інформації; інформаційна безпека особистості та суспільства в умовах нової економіки.

5. Проведено індексне оцінювання нової економіки в європейських країнах за п'ятьма основними індикаторами (професійні знання, глобалізація, економічний динамізм, цифрова економіка, технологічний та інноваційний потенціал) та 26 стандартизованими показниками. Це дало змогу визначити, що ефективне управління інноваціями забезпечується високою якістю взаємозв'язків між різними органами управління. Різні національні системи управління інноваціями мають індивідуальний стиль або культуру, які залежать

від адміністративного управління. Наявні кроскультурні традиції забезпечують ефективність управління, підтримку належного рівня професійних знань і участі європейської цивілізації у процесі глобалізації, що знижує витрати виробництва, оптимізує розміщення, розширення асортименту і підвищення якості товарів на національних ринках, досягнення науки, техніки і культури, економічний динамізм у країнах Європи. Цифрова економіка є двигуном інновацій, економічного зростання та конкурентоспроможності у країнах Європи, що трансформує інноваційний потенціал відповідно до національних потреб.

6. Виявлено ресурсне забезпечення реалізації потенціалу європейської цивілізації, що формує передумови розвитку нової економіки через поширення глобальної мережі Інтернет і проникнення інформаційно-комунікаційних систем у всі сфери людської діяльності, появу нових способів організації бізнесу і бізнес-процесів. Встановлено, що цивілізаційний аспект є додатковим чинником. Його природні, соціально-економічні, інформаційно-технологічні, культурно-релігійні та духовно-моральні цінності становлять потенціал нової економіки, яка охоплює як природний, так і накопичений у процесі життєдіяльності суспільства досвід.

7. В умовах посилення інтеграційних процесів в європейській цивілізації конкурентні переваги країн забезпечуються новими формами і видами міжнародного співробітництва, які передбачають інтенсивний трансфер знань і технологій за найбільш перспективними напрямками за умов залучення зарубіжних партнерів, що сприятиме реалізації програм інноваційного співробітництва в науково-дослідній сфері за участю бізнесу та розвитку цифрових технологій у державному секторі економіки. Цифровий уряд і інноваційні технології забезпечують ефективну участь державного управління у забезпеченні сталого розвитку нової економіки, що дасть змогу державним органам надавати якісні послуги і бути відкритими для населення. Це дасть можливість урядам зменшити шкоду, завдану довкіллю, сприяти ефективному управлінню природними ресурсами, а також стимулювати економічне зростання і забезпечити розвиток громадського суспільства.

8. Формування нової економіки в Україні є необхідною умовою сталого розвитку та її повноцінної інтеграції у європейський простір. Незважаючи на значні темпи розвитку вітчизняного інформаційно-комунікаційного сектору, необхідно зменшити його відставання від розвинених країн, підвищивши рівень інформатизації економіки та суспільства. Таке становище зумовлено як загальноекономічними причинами (тривала криза в економіці, низький рівень матеріального добробуту більшості населення), так і певними чинниками, що створюють перешкоди для повноцінного використання переваг нових інформаційних і телекомунікаційних технологій у різних сферах економіки, виробництва. До числа негативних чинників належать: відсутність єдиного стандартування правового забезпечення використання нових технологій; недостатнє впровадження сучасних комп'ютерних та інформаційних технологій у галузі державного управління; низький рівень підготовки кадрів у сфері створення і використання нових технологій.

Основні результати дослідження використано в діяльності Управління міжнародного співробітництва та фандрайзингу Тернопільської обласної державної адміністрації, ТзОВ «Науково-виробниче підприємство «Агромашінвест», Управління стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради, ТзОВ «Рада Капітал», а також у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету (Додаток Т).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдокушин Е. Ф. О предпосылках и сущности «новой экономики». *Вопросы новой экономики*. 2009. №3 (11). С. 4-26.
2. Асмус А. В. Новые медиаплатформы. *Медиаскоп*. 2009. № 2. URL: <http://www.mediascope.ru/node/372>.
3. Ахметова Н. Н. Один из подходов определения элементов инновационной модели. URL: www.anrb.ru.
4. Баранов А. М. Эволюция теории информации в современной социэкономической системе. *Известия Гомельского государственного университета им. Ф. Скорины*. 2010. № 2. С. 11–18.
5. Белл Д. Прихід постіндустріального суспільства. *Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія*. К.: Либідь, 1996.
6. Белл Д. Социальные рамки информационного общества. *Новая технократическая волна на Западе*. Москва: Прогресс, 1986. с. 330-342.
7. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования / пер. с англ. В. Л. Иноземцева. М.: Academia, 1999. 956 с. \
8. Білоцерківець В. В. Нова економіка: сутність та генеза : Моногр. / В. В. Білоцерківець, А. В. Лященко. Д.: Січ, 2007. 221 с.
9. Бжезинский, З. Выбор. Мировое господство, или глобальное лидерство / пер. с англ. Е. А. Нарочницкой, Ю. Н. Кобякова. М.: Международные отношения, 2004. 287 с.
10. Бжезинский З. Стратегический взгляд: Америка и глобальный кризис. / пер. с англ. М. Н. Десятовой. – М. – АСТ, 2014. 287 с.
11. Бортвин Д. О., Лобза Е.В., Хасаншин Р.Р. Оценка инновационного потенциала через призму индикаторов развития информационного общества и экономики знаний. *Вестник международных организаций*. 2010. № 1 (27). С. 33-50.
12. Васильев Л. С. Проблемы генезиса китайской цивилизации: формирование основ матер. *Культуры и этноса*. Наука, 1976.
13. Вернадский В. И. Философские мысли натуралиста. М.: Наука, 1988.

14. Вернадський, В. І. «Де кілька слів про ноосферу». *Хроніка-2000. Український культурологічний альманах*. Випуск (1989): 57-58.
15. Геєць В. М. Інституційні перетворення і суспільний розвиток. *Економіка і прогнозування*. 2005. № 2. С. 9-36.
16. Гидденс, Э. Ускользящий мир. Как глобализация меняет нашу жизнь. М.: Весь мир, 2004.
17. Государственная стратегия перехода к информационной экономике. *Информационный бюллетень Microsoft*. 2017. Вып. 7. 36 с.
18. Гохберг Л. М. Новая инновационная система для “новой экономики”. М.: ГУ ВШЭ. 2002. С. 26-44.
19. Грамши А. Партия, государство, общество. *Новое время*. 1990. № 12. С. 61-69.
20. Григорян А. Л. На пути к “новой экономике”: концепции инновационного развития. *Государство и общество*. М., 2005. С. 82–85.
21. Гэлбрейт Дж. К. Новое индустриальное общество / пер. с англ. М.: АСТ: Транзиткнига; СПб.: Terra Fantastica, 2004. 602 с.
22. Данилевский Н. Я. Россия и Европа: Взгляд на культурные и политические отношения Славянского мира к Германно-Романскому. СПб.: Изд-во «Глаголь», 1995. 552 с.
23. Добровольська А. Б. Інформаційний простір: проблеми становлення нової якості національного росту. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2010. Вип. 3. 61-71.
24. Долгин А. Манифест новой экономики. Вторая невидимая рука рынка. М.: «АСТ», 2010. 256 с.
25. Друкер П. Посткапиталистическое общество. Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / под ред. В.Л. Иноземцева. М.: Academia, 1999. 631 с.
26. Друкер П. Эра социальной трансформации. *Русский архипелаг*. URL: <http://www.archipelag.ru>.
27. Старобинский Ж. Слово «цивилизация». Поэзия и знание. История литературы и культуры. В 2 томах / Старобинский, Жан, Васильева, Е.П.,

Дубин, Б.В., Зенкин, С.Н., Мильчина, В.А.. М.: Языки славянской культуры, 2012. Т. 1. 496 с.

28. Живко М. А. Цивілізаційна складова соціального і економічного розвитку суспільства. *Вісник ТНЕУ*. 2012. Вип. 5 (12). С. 86-94.

29. Живко М. А. Роль креативних кластерів у розвитку та становленні постіндустріальної цивілізації. *Вісник ТНЕУ*. 2013. Вип. 5. С. 97-103.

30. Живко М. А., Федірко М. М. Концепція енергоефективності в аспекті сталого розвитку світової економіки. *Інноваційна економіка*. Вип. 11-12. 2017 (72). С. 11-17.

31. Живко М. А. Нова економіка: синергія інформатизації та глобального громадянського суспільства. *Журнал європейської економіки*, 2018. Том 17, № 1(64), Січень-березень. С. 36-58.

32. Живко М. А. Пріоритети нової економіки як базис постіндустріального розвитку європейської цивілізації. *Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку*. Серія Економіка та менеджмент. 2018. Вип. 15/2018, II-й квартал. С. 13-23.

33. Живко М. А. Глобальні механізми нової економіки та їх адаптація для України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 3 (131). С. 139-139.

34. Живко М. А. Цивілізаційні аспекти глобальної економічної інтеграції. *Посткризовий розвиток світової економіки та Україна: матеріали міжн. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених (Тернопіль, 22–23 бер. 2012 р.)*. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2012. С. 451-453.

35. Живко М. А. Гносеологічний аспект цивілізаційного розвитку. *Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації: матеріали десятої ювілейної міжн. наук.-практ. конф. молодих вчених (Тернопіль, 21–22 лют. 2013 р.)*. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2013. С. 37-38.

36. Живко М. А. Світосистемний підхід до класифікації цивілізацій. *Міжнародна економіка у XXI столітті: матеріали міжн. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених (Тернопіль, 28–29 бер. 2013 р.)*. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2013. С. 134-138.

37. Живко М. А. Цивилизационная составляющая нового экономического порядка. *Социально-экономическая модернизация Казахстана: проблемы и пути решения*: сборник докладов тезисов Республиканской научно-практической конференции, посвященной 60-летию КарГТУ (г. Караганда, 2013 г.), С.125-129.

38. Живко М. А. Креативна економіка як нова форма розвитку постіндустріальної цивілізації. *Соціально-економічні перспективи розвитку України у XXI столітті*: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. студ. та молодих вчених (Тернопіль, 15 лист. 2013 р.). Тернопіль: Вектор. С. 15-17.

39. Живко М. А. Динаміка цивілізаційного розвитку та становлення нового і наднового економічного порядку. *Економічний і соціальний розвиток України у XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації*: матеріали дванадцятої міжн. наук.-практ. конф. молодих вчених (Тернопіль, 26–27 бер. 2015 р.). Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2015. С. 16-17.

40. Живко М. А. Новий економічний порядок: тенденції становлення в Україні. *Економіка України в умовах глобалізації і регіоналізації*: матеріали міжн. наук.-практ. інтернет-конф. студентів та молодих вчених (Тернопіль, 3–4 квіт. 2014 р.). Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2014. С. 99-102.

41. Живко М. А. Пріоритети національної стратегії України в контексті нестабільності розвитку постіндустріальної цивілізації. *Секторальні асиметрії розвитку національної економіки: механізми подолання в умовах нових викликів та факторних обмежень*: матеріали доп. всеукр. наук. internet-конф. з міжнародною участю (Тернопіль, 29 трав. 2015 р.). Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2015. С.115-117.

42. Живко М. А. Креативность как фактор развития новой экономики. *Европейски практики и национални рефлексии в планирането*: сборник с доклади международна юбилейна научно–практическа конференция (Свищов, 24–25 април 2015 г.). Катедра «Стратегическо планиране», при СА «Д.А. Ценов», Том 3. С. 480-487.

43. Живко М. А. Нова економіка як парадигма розвитку зовнішньоторгівельних зв'язків України та ЄС. *Україна в процесі імплементації*

угоди про Асоціацію з ЄС: матеріали міжн. наук.-практ. Інтернет-конф. студентів та молодих вчених (Тернопіль, 23–24 квіт. 2015 р.). Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2015. С. 16-18.

44. Живко М. А. Трансформація глобального інформаційного ринку в умовах нової економіки. *Проблеми глобалізації та регіоналізації світової економіки: матеріали міжн. наук.-практ. Інтернет-конф. студентів та молодих вчених (Тернопіль, 14–15 квіт. 2016 р.).* Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2016. С. 54-57.

45. Живко М. А. Нова економіка: глобальні тенденції та перспективи України. *Проблеми сучасної Європи та України: матеріали міжн. наук.-практ. Інтернет-конф. студентів та молодих вчених (Тернопіль, 25-26 трав. 2018 р.).* ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2017. С. 24-27.

46. Журавлева Г. П., Добрынин А. И. Инновации-основной фактор формирования модели новой экономики. *Экономика и управление.* 2007. №. 6. С. 30-33.

47. Зиновьев А. А. Гомо советикус. Пара беллум. М.: Моск. рабочий, 1991. 414 с.

48. Кастельс М. Информационная эпоха: Экономика, общество и культура. М.: ГУ ВШЭ. 2000. 608 с.

49. Кастельс М., Химанен П. Информационное общество и государство благосостояния: Финская модель. / пер. с англ. А. Калинина, Ю. Подороги. М.: Логос, 2002. 219 с.

50. Келли К. Новые правила для новой экономики. Двенадцать принципов преуспевания в бурно меняющемся мире. *Знание-Сила.* 1998. № 4.

51. Ковальчук М. В., Нарайкин О. С., Яцишина Е. Б. Конвергенция наук и технологий–новый этап научно-технического развития. *Вопросы философии* 3 (2013): 3-11.

52. Козюк В. В., Длугопольський О. В. Вплив дистанції влади та ціннісних орієнтирів на олігархізм та розвиток кроні-секторів в сучасних економічних система. *Вісник Київського національного університету імені*

Тараса Шевченка. Економіка. 2017. Вип. 4. С. 30-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2017_4_7.

53. Козюк В. В. Фактор сировинного багатства в реалізації макропруденційної політики. *Економічна теорія*. 2017. № 2. С. 50-68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecte_2017_2_6.

54. Коуз Р. Фирма, рынок и право. М.: Дело: Catallaxy. 1993. С. 87–141.

55. Кузык Б. Н., Яковец Ю.В. Цивилизации: теория, история, диалог, будущее. М.: 2006. с. 30-46

56. Куинн Ф. Права человека и ты. Основные документы ООН, Документы Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе и Документы Совета Европы о правах человека. Варшава. 1999.

57. Куриляк В. Нова економіка та інформаційне суспільство: міжсистемне обґрунтування. *Психологія і суспільство*. 2002. № 1. С. 35-65.

58. Куриляк В. Є., Літовченко Б. В., Живко М. А. Креативна економіка як нова парадигма постіндустріальної цивілізації: *Вісник Академії митної служби України*. Серія «Економіка». 2013. Вип. 2 (50). С. 92-98.

59. Куриляк В. Є., Живко М. А. Пріоритети національна стратегії України в контексті нестабільності розвитку постіндустріальної цивілізації. *Актуальні проблеми світової і національної економіки: міжнародний бізнес, економічна безпека і митна справа*: матеріали міжн. наук.-практ. конф. молодих учених (Дніпропетровськ, 26 бер. 2014 р.). Академія митної служби України, 2014. – 376 с. С. 115-116.

60. Куриляк В. Є., Живко М. А. Креативізація економічного розвитку глобальної економіки. *Напрями стійкого зростання у світовій економіці*: матеріали міжн. наук.-практ. Інтернет-конф. студентів та молодих вчених (Тернопіль, 20–21 квіт. 2017 р.). Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2017. С. 27-29.

61. Куриляк В. Є., Живко М. А. Нова економіка України в контексті євроцивілізаційної інтеграції. *Проблеми Економіки*. 2018. Вип. 3 (37). С. 56-62.

62. Ланде Д. В. Аналіз інформаційних потоків у глобальних комп'ютерних мережах (за матеріалами наукової доповіді на засіданні Президії

НАН України 25 січня 2017 р.). *Вісник Національної академії наук України*. 2017. № 3. С. 45-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2017_3_9

63. Лемещенко П.С. Политэкономия инновационного развития, или к фундаментальной загадке капитала. *Наука и инновации*. 2008. № 1. С. 42-51.

64. Ляшенко В.І., Вишневецький О. С. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку: монографія. Вишневецький; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ. 2018. 252 с.

65. Маркович І. Б. Особливості змін у промисловості України під впливом переходу до умов “нової економіки”. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 1(26). С. 12-16.

66. Маркузе Ю. И., Голубев В.В. Теория математической обработки геодезических измерений: Учеб. пособие для вузов / под общ. ред. Ю.И. Маркузе. М.: Академический Проект Альма Матер, 2010. 247 с.

67. Маршалл А. Принципы экономической науки. Т.2. М.: Прогресс, 1993. 351 с.

68. Матвіїв М. Я. Взаємозв'язок ринку знань з ринком праці в Україні: маркетинговий аспект. *Галицький економічний вісник*. 2009. № 2. С. 73-79.

69. Матеров И. Факторы развития «новой экономики». *Экономист*. 2003. № 2. С. 3-11.

70. Мау В. Экономика и политика в 2011 году: глобальный кризис и поиск новой модели роста. *Вопросы экономики*. 2012. № 2. С. 4-26.

71. Мелюхин И. С. Информационное общество: истоки, проблемы, тенденции развития. М.: Изд-во Московского университета, 1999. – 208 с.

72. Мелюхин И.С. Информационное общество и баланс интересов государства и личности. *Информационное общество*. 1997. № 4–6. С.3–26.

73. Морен, Э. Утраченная парадигма: природа человека / пер.с фр., введение, послесловие М. Собуцкий. К.: Кармэ-Синто, 1995. 240 с.

74. Мостеллер Ф., Тьюки Дж. Анализ данных и регрессия. Вып.1. М.: Финансы и статистика, 1982. - 317 с.

75. Нижегородцев Р.М. Научно-техническая информация и рынок: основы информационной экономики. 2010. URL: http://www.mirkin.com/_docs/_dumnaya/nigegorodcev.pdf.

76. Новак І. М. Соціальний розвиток регіонів України: оцінка та напрями зменшення диспропорцій: монографія. Ін-т економіки пром-ті, Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України. Донецьк; Київ, 2008. 196 с.

77. Нонака И. Компания создатель знания. М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2003. 261 с.

78. Нонака И., Такеучи Х. Компания – создатель знания. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах / пер. с англ. А. Трактинского. М.: Олимп - Бизнес, 2011. 384 с.

79. О некоторых проблемах оценки вероятности возникновения кризиса в сложных системах // Государственное управление в XXI веке: традиции и инновации. 7-я Международная конференция (27 – 29 мая 2009 г.). М., 2009. Ч. 1. С. 512–518 (в соавт. с Г.Е. Шикиной, Е.В. Шикиным).

80. Офіційна сайт «Державна служба статистики України». URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

81. Паркер Дж. Революция платформ. Как сетевые рынки меняют экономику – и как заставить их работать на вас / Дж. Паркер, М. ван Альстин, С. Чаудари. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2017. 304 с.

82. Пономарёв М. В., Смирнова С.Ю. Новая и новейшая история стран Европы и Америки: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений: В 3 ч.. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС. 2000. Т. 1. 288 с.

83. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения. Избранное. М.: Эксмо, 2008. 960 с.

84. Свон М. Блокчейн: Схема новой экономики / М. Свон: пер. с англ. Москва: Олимп–Бизнес, 2017. 240 с.

85. Седікова І. О., Седіков Д. В. Сучасний стан розвитку телекомунікаційного простору України. *Економіка харчової промисловості*. 2014. № 4. С. 74–78. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/echp_2014_4_13.pdf

86. Селезнев, А. М. Научный потенциал современного общества. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1989. 144с.
87. Ситкіна, М. В. Інформаційне суспільство України: світові тенденції та національні можливості. *Економічний вісник університету*. 2015. Вип. 26 (1). С. 43-50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2015_26%281%29__9
88. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. М: Соцэкгиз, 1962. 684 с.
89. Соловйов В. П. Національна стратегія інноваційного розвитку в глобалізованому світі: елементи концепції. *Наука та інновації*. 2009. Т. 5, № 3. С. 16-22.
90. Сорокин П.А. ЧЕЛОВЕК. ЦИВИЛИЗАЦИЯ. ОБЩЕСТВО. /Общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Союмонов: пер. с англ. С. А. Сидоренко. М.: Политиздат, 1992. 543 с.
91. Сохацька О. М., Курант Т. І. Нова парадигма маркетингу в інформаційній економіці. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. Тернопіль, 2012. Вип. 2. С. 113-120.
92. Стиглиц Дж. Информация и смена парадигмы в экономической науке //сб. Мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков. В 5 т. Т.V в 2 кн. Всемирное признание: Лекции нобелевских лауреатов. Кн.2 – М.: Мысль, 2004. – 767 с. – С. 534–629.
93. Стиглер Дж. Дж. Экономическая теория информации / под. ред. В. М. Гальперина. СПб.: Экономическая школа, 1999. С. 432–447.
94. Страбон География в 17 книгах / Пер., ст. и коммент. Г. А. Стратановского. Под общ. ред. С. Л. Утченко. Ред. пер. О. О. Крюгер. Л.: Наука, 1964. 957 с.
95. Стьопін В. С. Теоретичне знання. М: Гардарики, 2000.
96. Тапскотт Дон. Электронно-цифровое общество: Плюсы и минусы эпохи сетевого интеллекта / Пер.с англ. Игоря Дубинского. Под ред. Сергея Писарева. Киев. INT Пресс, 1999. 432 с.
97. Тапскотт Д., Вильямс Э. Викиномика: как массовое сотрудничество изменяет все / Пер. с англ. 2009. 344 с.

98. Татищев В. Н. Некоторые вопросы теории цивилизаций в исторической мысли России и Японии XVIII в. *Известия Восточного Института*. 1996. № 3.

99. Тараненко І. В. Модифікація глобалізаційно-інноваційної моделі світової економіки на засадах сталого розвитку: нові виміри конкурентоспроможності. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2013. № 1 (14). С. 172-185.

100. Тойнби А. Д. Цивилизация перед судом истории. Сборник / Пер. с англ. 2-е изд. М.: Айрис-пресс, 2003. 592 с.

101. Токвиль А. Старый порядок и революция. СПб.: Алетейя, 2008. 248 с.

102. Тоффлер Е. Третья Хвиля / пер. з англ. А. Євса. К.: Вид. дім "Всесвіт", 2000. 480 с.

103. Тоффлер Э., Тоффлер Х. Революционное богатство. Москва, Изд-во «АСТ-МОСКВА», 2008. 569 с.

104. Тумусов Ф. С. Инвестиционный потенциал региона: Теория. Проблемы. Практика. М.: Экономика, 1999. 272 с.

105. Тумусов Ф. С. Семья и постиндустриальная цивилизация. *Вопросы философии*. 2001. №12. С. 153-163.

106. Урсул А.Д. Природа информации. Философский очерк. М.: Политиздат. 1968. 288 с.

107. Фергюсон А. Опыт истории гражданского общества / пер. с англ. И. И. Мюрберг; под ред. М. А. Абрамова. М.: РОССПЭН, 2000. 389 с.

108. Фернан Б. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVIII ст. /; пер.з фр. Г. Філіпчук. К.: Основи. 1997. 585 с.

109. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. К.: Знання, 2007. 670 с.

110. Цивілізаційні виміри економічного розвитку. К.: Знання України, 2002. 190 с.

111. Філіпенко А. С. Економічний розвиток сучасної цивілізації: навч.посібник. К.: Знання, 2000. 174 с.

112. Харт Г. Л. А. Понятие права / Пер. с англ.; под общ. ред. Е. В. Афонасина и С.В. Моисеева. СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2007. 302 с.
113. Хартли Р. В. Передача информации. Теория информации и ее приложения (сб. переводов); / под ред. А. А. Харкевича. М.: Физматгиз, 1959. С. 5-35.
114. Чала В. С. Мегаліси в європейській економіці: особливості та перспективи розвитку: монографія. Дніпропетровськ, ПДАБА, 2014. 178 с.
115. Чала В. С. Прискорений розвиток креативної економіки в метрополісах Центральної та Східної Європи: кейс із України: монографія. Саарбрюхен, Lambert Academic Publishing, 2015. 121 с.
116. Чала В. С. Базові моделі конвергенції креативного розвитку метрополій в ЄС та Україні. *Економічний простір*. № 86. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2014. С. 25-39.
117. Чала В. С. Особливості розвитку телекомунікаційних послуг в постіндустріальній економіці. *Економічний простір*. 2017. № 121. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2017. С. 58–67.
118. Чала В. С. Принципи побудови веб-ресурсу інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та фінансування програм зеленого житлового будівництва в мегалісах старопромислових регіонів ЄС та України. *Економічний простір*. №121. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2017. С. 213–233.
119. Чугунов А. В. Развитие информационного общества: теории, концепции и программы: учеб. пособие. СПб.: Ф-т филологии и искусств СПбГУ. Санкт-Петербург, 2007. 98 с.
120. Чужиков В. І., Диндар А. С. Мистецька парадигма в креативній моделі глобального економічного простору. *Стратегія економічного розвитку України*. 2016. № 39. С. 30–38.
121. Чужиков В., Федірко О. Асиметрії економічного розвитку прикордонних регіонів України та ЄС в умовах формування економіки знань. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. Науки: економіка, політологія, історія. 2016. № 6 (238). С.147–160.

122. Чужиков В. І., Чужиков А. В. Дискурс-аналіз розвитку глобального медіаринку. *Стратегія економічного розвитку України*. 2017. №41. С.112–123.
123. Шеннон К. Работы по теории информации и кибернетике. М.: Иностранная литература, 1963. 832 с.
124. Шпенглер О. Закат Европы. Т. 1. Образ и действительность / пер. Н. Ф. Гарелина. Москва: Наука, 1993. 592 с.
125. Эрроу К. Информация и экономическое поведение. *Вопросы экономики*. 1995. № 5. С. 98–107.
126. Юрій, С. І., Савельєв Є. В. Формування нового світового економічного порядку: науково-практичні підходи. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2009. Вип. 5. С. 13-26.
127. Akerlof G. A., Kranton R. E. Economics and Identity. *Quarterly Journal of Economics*. 2000. Т. 115 (3). С. 715-753.
128. Aydalot P., Keeble D. High technology industry and innovative environments: the European experience. Routledge, 2018.
129. Bainbridge, W. S., Mihail C. Roco Handbook of science and technology convergence. Springer International Publishing, Berlin. 2016. 1154 p.
130. Ball R., Pratt A. C. Industrial property: policy and economic development. Routledge. 2018. Vol. 11. P. 210-229.
131. Bachetta E., Low. P., Mattoo A. Electronic commerce and the role of WTO. Geneva: WTO, Building confidence: Electronic commerce and Development. Geneva:1. UNCTAD. 2017.
132. Bell D. The Coming of Post-Industrial Society: A Huntington Venture of Social Forecasting. N. Y.: Basic Books, 1973. 507 p.
133. Bell D. The coming of the post-industrial society. The Educational Forum. Vol. 40. No. 4. Taylor & Francis Group, 1976.
134. Bhattacharya A. et al. Towards a comprehensive approach to climate policy, sustainable infrastructure, and finance. 2017.
135. Biemans W. 2018. Managing innovation within networks. Routledge. 2018.
136. Bilbao-Osorio B., Dutta S., Lanvin B. The global information technology report 2018. In World Economic Forum. 2018. P. 1-383.

137. Bond S. R., et al. The stock market and investment in the new economy: Some tangible facts and intangible fictions. *Brookings Papers on Economic Activity* 2000.. P. 61-124.

138. Bond M. H. Culture-level dimensions of social axioms and their correlates across 41 cultures. *Journal of crosscultural psychology*. 2004. № 35(5). P. 548-570.

139. Borrás S., Claudio M. Radaelli. The politics of governance architectures: creation, change and effects of the EU Lisbon Strategy. *Journal of European Public Policy*. Vol. 18.4. 2011. P. 463-484.

140. Business briefing: Global Electronic Commerce.-World Markets Research Centre. 2017.

141. Business-to-consumer Electronic Commerce: Survey of status and issues. Paris: OECD. 2017.

142. Calingaert M. European integration revisited: progress, prospects, and US interests. Routledge. 2018.

143. Cantor N. F. Civilization of the Middle Ages: Completely Revised and Expanded Edition. A. Harper Collins, 2015.

144. Castells M. The Information Economy and the New International Division of Labor. *The New Global Economy in the Information Age: Reflections on our Changing World* / M. Carnoy, M. Castells, S. Cohen, F. Cardoso, eds. Pennsylvania. The Pennsylvania State University Press. 1993.

145. Castells M., Himmanen P. Reconceptualizing development in the global information age. Oxford University Press. USA. 2014. 360 p.

146. Chala V. The peculiarities of trade specialization in creative industries in the Central and Eastern European countries. *Eastern Journal of European Studies*. Вып. 6., ч. 1. 2015. С. 91-109.

147. Cetindamar D. Corporate social responsibility practices and environmentally responsible behavior: The case of the United Nations Global Compact. *Journal of Business Ethics*. Vol. 76.2. 2007. P. 163-176.

148. Common Objectives of Sustainable Development. Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. 2015.

149. Chuzhykov V., Chuzhykov A. Comparative analysis of regional dynamics of Ukraine and Georgia. *Strategic priorities for developing Ukraine and Georgia: innovation and partnership* / Under ed. D.G. Lukianenko and T. Beridze. Batumi: BNTU, 2018. P.11 – 28.
150. Chuzhykov V. Multi-structuring of localities in the global economy. *4th International Scientific-Practical Conference “Modern technologies, Socio-economic development problems and ways of solving them”*. 24 June, 2018. Batumi: BNTU, 2018. P. 5–6.
151. Christensen C. M., Michael B. Horn, Curtis W. Johnson. *Disrupting class: How disruptive innovation will change the way the world learns*. Vol. 98. New York, NY: McGraw-Hill, 2008. 288 p.
152. Clark G. L., Wójcik, D. *The New Oxford Handbook of Economic Geography*. Oxford University Press. 2018. 848 p.
153. Dahlman C. J., Routti J., Ylä-Anttila P. *Finland as a knowledge economy: elements of success and lessons learned*. 2016. 136 p.
154. Dablman C. The problem of externality. *The Journal of Law and Economics*. Vol. 22, №1. 2018, p. 141-162.
155. Dallek R., Reagan R. *The Politics of Symbolism: with a New Preface*. Harvard University Press, 1984. 224 p.
156. De Ferranti D., Lederman D., Malloney W. Perry G. *From Natural Resources to the New Economy*. World Bank, Washington, DC. 2015. P. 201-226.
157. Dean H., Peter Taylor-Gooby. *Dependency culture*. Routledge, 2014. 232 p.
158. Deming W. Edwards. *The new economics*. *MIT Center for Advanced Engineering Study*, Cambridge, MA. 1993. P. 51-56.
159. Deming W. Edwards. *The New Economics for Industry, Government, Education*. The MIT Press; 2nd edition. 2000. 266 p.
160. Diamond J.; Bellwood P. Farmers and Their Languages: The First Expansions. *Science*. 2013. P. 597–603.
161. Dos Santos, Renato P. Big Data: Philosophy, Emergence, Crowledge, and Science Education. *Themes in Science & Technology Education*. Vol. 8(2). 2015. P. 115-127.

162. Drake M. W. Regional Economic Development: Exploring the 'Role of Government' in Porter's Industrial Cluster Theory. *CRIC Cluster conference. Beyond Cluster-Current Practices & Future Strategies Ballarat*, June 30-July 1, 2005.

163. Dunning J. H. *Regions, globalization, and the knowledge-based economy*. Oxford University Press, 2002. 520 p.

164. E-business: What went right, what went wrong. *PC Magazine*. 2011.

165. Edwards S., Ford H. Information technology and economic growth in the emerging economies. Unpublished manuscript. 2014. 280 p.

166. Esping Andersen G. Two societies, one sociology and no theory. *British Journal of Sociology*. Vol. 51. Issue. № 1. 2000. P. 241-265.

167. Etzkowitz H. The future of the university and the university of the future: evolution of ivory tower to entrepreneurial paradigm. *Research policy*. 2000. Vol. 2. P. 313-330.

168. Etzkowitz H., Leydesdorff L. A. Universities and the global knowledge economy. New York/London: Cassell. 2015. P. 1-8.

169. Etzkowitz H., Leydesdorff L. The Triple Helix of University Industry-Government Relations: A Laboratory for Knowledge-Based Economic Development. *EASST Review*. Vol. 14, № 1. 2015. 192 p.

170. Ferrari A. DIGCOMP: A framework for developing and understanding digital competence in Europe. *Nordic Journal of Digital Literacy*. Vol. 8. 2013. P. 1-50.

171. Frank A. G. The development of underdevelopment. *Promise of development*. Routledge, 2018. P. 111-123.

172. Frank A. G., Harrison D. *The Sociology of Modernization and Development*. Routledge, 2018. 261 p.

173. Fuchs C. Information and Communication Technologies and Society A Contribution to the Critique of the Political Economy of the internet. *European Journal of Communication*. Vol. 24.1. 2014. P. 69-87.

174. Gallyamov A. R. Prospects for a Development of a High-Tech Production of Competitive Science-Intensive Electrical Products. *Modern Applied Science*. Vol. 9.4. 2015. P. 106-136.

175. Godin B. The new economy: What the concept owes to the OECD. *Research policy*. Vol. 33.5. 2004. P. 679-690.
176. Hadjikoumis A. R., Viner-Daniels S. Dynamics of Neolithisation in Europe: Studies in honour of Andrew Sherratt. Oxbow Books. 2011. 693 p.
177. Hall P. G. Stadtplaner R. Cities in civilization. New York: Pantheon Books, 2014. 153 p.
178. Hall P., Ulrich P. Urban future 21: a global agenda for twenty-first century cities. Routledge, 2013. 452 p.
179. Hancock M., Jennifer L. Tapscott, Peter NS Hoaken. Role of executive dysfunction in predicting frequency and severity of violence. *Aggressive behavior*. Vol. 36.5. 2010. P. 338-349.
180. Hazelkorn E. Rankings and the reshaping of higher education: The battle for world-class excellence. Springer. 2018. 239 p.
181. Helsper E. J., Alexander JAM Van Deursen. Do the rich get digitally richer? Quantity and quality of support for digital engagement. *Information, Communication & Society*. Vol. 20.5. 2017. P. 700-714.
182. Hilbert M., Lopez P. The World's Technological Capacity to Store, Communicate and Compute Information. *Science*. Vol. 332 (6025). 2017. P. 60–5.
183. Himanen P. The Hacker Ethic and the Spirit of the Information Age.- N.Y.: Random House, 2015. 231 p.
184. Hofstede G. Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values.: Beverly Hills, 1980. 474 p.
185. Hofstede G. Cultures and organizations: Software of the mind, revised and expanded / G. Hofstede, G. J. Hofstede. 2nd ed. - New York: McGraw-Hill. - 2005. - 550 p.
186. Hofstede Insights [Official site]. – <https://www.hofstede-insights.com/>
187. Holland J. H. The global economy as an adaptive process. The economy as an evolving complex system. CRC Press, 2018. P. 117-124.
188. Hosono Asahi, Umesao Tadao. Joho sangyo ron. Information Industry Theory: Dawn of the Coming Era of the Ectodermal Industry. Tokyo: VP. 1963. 156 p.

189. Howaldt J., Kopp R., Schwarz M. Social Innovations as Drivers of Social Change—Exploring Tarde’s Contribution to Social Innovation Theory Building. *New Frontiers in Social Innovation Research*. Vol 3 (156). 2015. P. 29-53.
190. Huntington S. P. The clash of civilizations?. *Foreign affairs*. 1993. P. 22-49.
191. Huntington S. P. The Hispanic challenge. 2004. P. 30-45.
192. Huntington S. P. Political order in changing societies. Yale University Press, 2006.
193. Huntington S. P. Who are we?: The challenges to America's national identity. *Simon and Schuster*, 2004. P. 120-137.
194. ICTs, E-commerce and the information Economy / OECD Information Technology Outlook. Paris: OECD, 2017. 214 p.
195. IMF annual report 2018. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2018/eng/pdfs/IMF-AR18-English.pdf>.
196. Index of Economic Freedom. URL: <http://www.heritage.org/index/>
197. Inglehart R. Culture Shift In Advanced Industrial Society. Princeton: Princeton University Press, 1990. 504 p.
198. Inglehart R. Modernisierung und Postmodernisierung: Kultureller, wirtschaftlicher und politischer Wandel in 43 Gesellschaften. Frankfurt am Main und New York: Campus, 1998. 514 p.
199. Inglehart R. The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles. Princeton: Princeton University Press, 1977. 496 p.
200. Katz R. L. The Information Society: An International Perspective. N.Y.: Praeger, 1988. 168p.
201. Kennett D. J.; Winterhalder Bruce. Behavioral Ecology and the Transition to Agriculture. University of California Press. 2015. 121 p.
202. Kirkman G. S., Osorio, C. A., Sachs, J. D. The networked readiness index: Measuring the preparedness of nations for the networked world. Korea, Vol. 4 (20). 2017.
203. KOF Index of Globalization 2018. Press Release. December 18, 2018. URL: <http://globalization.kof.ethz.ch>

204. Machlup F. Knowledge: Its Creation, Distribution and Economic Significance, Volume III: The Economics of Information and Human Capital. Princeton University Press, 2014. 666 p.

205. Machlup, F. The Production and Distribution of Knowledge in the United States. NJ.: Princeton, 1962. 283 p.

206. Main recent initiatives in favour of least developed countries in the area of preferential access: preliminary impact assessment. Trade and Development Board, UNCTAD. 2018.

207. Marginson S., Murphy P. Creativity and the global knowledge economy. – Peter Lang, 2009. 289 p.

208. Martínez J. G., .Cinta E. V. THE DIGITAL COMPETENCE. Teaching and Learning in Digital World. *Strategies and Issues in Higher Education* Vol. 33 2015. P. 56-93.

209. Masuda Y. The Information Society as Postindustrial Society. Wash.: World Future Society. 1983. 171 p.

210. Matsumoto D. Culture and Psychology (Introduction to Multicultural Psychology). Cengage Learning; 5th edition. 2012. 524 p.

211. Mellman C., Alistair K. Electronic commerce. Law and practice. Sweet and Maxwell, 2017. 330 p.

212. Monnier P. Cybermarketing: A guide for managers in developing countries. Geneva: ITC, 2017. 129 p.

213. Nikiforuk A. The Energy of Slaves: Oil and the new servitude (Greystone Books). 2012. 258 p.

214. Nonaka I., Takeuchi H. The Knowledge-Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation. Oxford University Press. 1995. 304 p.

215. Ong A., Stephen J. Collier. Global assemblages: technology, politics, and ethics as anthropological problems. John Wiley & Sons, 2008. 512 p.

216. Petersen M. A., Raghuram G. Rajan. Does distance still matter? The information revolution in small business lending. *The Journal of Finance*. Vol. 57.6 2002. P. 2533-2570.

217. Porat M., Rubin M. *The Information Society: Development and Measurement*. Wash., 1978. 87 p.

218. Porat, M.-U. *The Information Economy*, PhD Thesis, Univ. of Stanford. This thesis measured the role of the Information Sector in the US Economy. 1976.

219. Porter M. E. *Clusters and Competition: New Agendas for Companies, Governments, and Institutions* / In: *On Competition* (new edition), HBS Press, Boston. 2013. 287 p.

220. Rokeach M. *Beliefs, Attitudes, and Values*. San Francisco: Jossey-Bass, 1969. 214 p.

221. Rokeach M. Stability and change in American value priorities, 1968–1981. *American Psychologist*. 1989. Vol. 44, № 5. P. 775–784.

222. Rokeach M. *The Nature of Human Values*. New York: Free Press, 1973. 438 p.

223. Rose N. *The politics of life itself: Biomedicine, power, and subjectivity in the twenty-first century*. Princeton University Press, 2009. 386 p.

224. Rosenstein-Rodan P. N. Problems of Industrialization of Eastern and South- Eastern Europe. *The Economics Journal*. Vol. 53. P. 202-211.

225. Royal Government of Bhutan. *The Report of the High-Level Meeting on Wellbeing and Happiness: Defining a New Economic Paradigm*. New York: The Permanent Mission of the Kingdom of Bhutan to the United Nations. Thimphu: Office of the Prime Minister. 2012. 151 p.

226. *Secrets of Electronic Commerce: A guide for small- and medium sized exporters*. Geneva: ITC, 2016.

227. Schumpeter J. A. *Capitalism, socialism and democracy*. Routledge, 2010. 456 p.

228. Schwab K. *The Fourth Industrial Revolution*. Foreign Affairs URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2015-12-12/fourth-industrial-revolution>.

229. Schwab K., Sala-i-Martin X. *The global competitiveness report 2015–2016*, Geneva. In *The World Economic Forum*. 2016. Vol. 403, P. 1-92.

230. Schwabach R. J. *The Business Week Guide to Global Investment*. McGraw-Hill. 2007. 315 p.

231. Schwartz S. *Value Hierarchies Across Cultures: Taking a Similarities*

Perspective. *Journal of Cross Cultural Psychology*. 2001. Vol. 32. P. 268–290.

232. Schwartz S. H. Universals in the structure and content of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*. Orlando, FL: Academic, 1992. Vol. 25. P. 1–65.

233. Schwartz S. H. Values and personality. *European Journal of Personality*. 1994. Vol. 8. P. 163–181.

234. Slaughter A. M. *A New World Order*. Princeton: Princeton University Press. 2014. 196 p.

235. Sliska L. *Dialogue among Civilizations. Islamic Educational, Scientific and Cultural Organization*. 2003.

236. Snead C. S. *Group technology: foundation for competitive manufacturing*. John Wiley & Sons Inc. 2017.

237. Social Axioms: The Search for Universal Dimensions of General Beliefs About How the World Functions. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 2002. Volume 33. №3. P.286-302.

238. Soutterouse T. P. *Foreign Aid and Foreign Investment. Beyond Economic Growth*. The World Bank, Washington, 2000. P. 73-77.

239. Spiri N. S. *Structuring the Research on the Interplay of Technological Innovation and Business Model Innovation in the Context of Big Data and SAP HANA-Developing a Conceptual Framework*. 2015. 621 p.

240. Stiglitz J. *Freefall*. New York: WW Norton Company, Inc. 2010. 185 p.

241. Syed R., Bandara W., French E., Stewart G. (2018). Getting it right! Critical Success Factors of BPM in the Public Sector: A Systematic Literature Review. *Australasian Journal of Information Systems*. Vol. 62. 2018. P. 22-49.

242. The 2014 State New Economy Index. Benchmarking Economic Transformation in the States: [офіційний сайт Фонду Кауфманна]. URL: http://www.kauffman.org/uploadedfiles/snei_2014_report.pdf.

243. *The Global Innovation Index 2018: Effective Innovation Policies for Development*. World Intellectual Property Organization. 2018. URL: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_gii_2018.pdf.

244. Thompson J. L. *Strategic Management*. Thomson Learning, 2001. P. 36-59.

245. Towards knowledge societies. UNESCO. UNESCO Publishing, 2005. 226 p.
246. Townsend P. The International Analyses of Poverty. New York, London Harvester Wheatsheaf, 1993. 291 p.
247. Trends in poverty over time URL: <http://www.worldbank.org/poverty/mission.htm>.
248. Triandis H. C. Culture and Conflict. *International Journal of Psychology*, Urbana. USA. 2000. Vol. 35 (2). P. 145–152.
249. United Nations Research Institute for Social Development. Information technology, globalization and social development. Vol. 114. Geneva, Switzerland: United Nations Research Institute for Social Development, 2017.
250. Vaughn J. Suniva Trade Case Implications for International Trade and the United States Solar Boom. 2018.
251. Watson M. Colin H. The discourse of globalisation and the logic of no alternative: rendering the contingent necessary in the political economy of New Labour. *Policy & Politics*. Vol. 31.3. 2003. P. 289-305.
252. White J. M. Anticipatory Logics of the Global Smart City Imaginary: monograph. European Research Council Advanced Investigator Award 2015. 645 p.
253. Wickham-Jones Mark. New Labour in the global economy: partisan politics and the social democratic model. *The British Journal of Politics & International Relations*. Vol. 2.1. 2000. P. 1-25.
254. World Investment Report 2018 Investment and New Industrial Policies / United Nations. New York and Geneva, 2018. 213 p. URL <http://www.unctad.org>.
255. World Values Survey URL: <http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>.
256. Zhyvko M. A. Die Zivilisation komponente der sozialen und wirtschaftlichen Entwicklung der Gesellschaft. *Analysen und Ansichten zur Wirtschaftsentwicklung in der Ukraine, Eine Sicht ukrainischer Forscher zu Theorie und Praxis*, Berlin, 2013. P. 201-215.
257. Zhyvko M. A. Functioning of local production systems in the context of the new economic order: benchmarking analysis of Poland and Prospects of Ukraine. *Local Production Systems: Analysis and Forecasting of Regional Economic Development* /ed. by A.S. Novoselov and V.E. Seliverstov. – Novosibirsk, Sofia, Lodz, Banska Bystrica, Ternopil, 2015. – 362 p.

Додаток А

Найпоширеніші моделі розвитку нової економіки інтеграційних угруповань

Інтеграційне угруповання	Модель нової економіки
ЄС (Європейський Союз)	<p>конкурентоспроможності національних економік, застосовуються приблизно єдині схеми побудови національних нових економік: 1) потужна фундаментальна університетська наука по обмеженому числу напрямків, підтримувана державою; вона концентрується на відносно дешевих способах отримання високоцінної науково-технічної інформації і зорієнтована на отримання Нобелівських премій; 2) підтримка бізнесом прикладних досліджень і розробок; 3) регіональна концентрація зусиль в області науки і технологій. Наприклад, формування інноваційних систем сконцентрованих навколо невеликого числа університетів екстра-класу (Оксфорд, Кембридж, Лондонський університет). А також створення національних центрів наукових досліджень, де сконцентровані в основному фундаментальні дослідження. Що характерно, для високорозвинених європейських країн з виключно високим рівнем фундаментальної науки, що фінансується переважно державою. Швеція, Нідерланди, Данія, Швейцарія, Фінляндія мають всесвітньо відомі університети, де ведуться дослідження світового рівня і викладають Нобелівські лауреати. Велику роль відіграють у цих країнах національні академії наук, особливо в Швеції і Нідерландах. У Швеції пріоритетами є математика і класичні дослідження, комп'ютерні дослідження, біологічні та медичні дослідження, нові технології і проблеми міського планування. У Нідерландах це фізика, право, економіка, сходознавство, економіка і проблеми енергетики, адміністративне управління та історія науки. Шведська Академія безпосередньо впливає на формування напрямків світової фундаментальної науки, привласнюючи через Нобелівський комітет Нобелівські премії. У Швеції та Нідерландах значну роль відіграють Інститути Вищих досліджень. Прикладні дослідження в цих країнах забезпечуються переважно за рахунок грантів і спільних проектів з великими транснаціональними корпораціями. У фінансуванні досліджень і розробок активну участь беруть і малий, і середній бізнес. Регіональні проекти в області високих технологій дозволяють зосередити дослідження, технопарки, кластери, венчурні підприємства за проривними напрямками. Така, наприклад, Енергетична долина в Гронінгені (Нідерланди), основною метою створення, якій є розробка енергозберігаючих технологій і альтернативного вуглеводневого палива.</p>
НАФТА (Північноамериканська угода про вільну торгівлю)	<p>Особливість полягає в наявності високої конкуренції між компаніями одного рівня, що є основним фактором розвитку кластерів. Конкуренція між компаніями кластера стимулює інновації, націлені на підвищення ефективності виробничих процесів, системи менеджменту, збуту. Також має місце конкуренція на ринку праці за більш висококваліфіковану і освічену робочу силу. Робоча сила є мобільною, і компанії здійснюють переманювання кадрів. Крім того, високий рівень підприємницької активності (працівники залишають компанії і</p>

	<p>створюють свої власні фірми, що здійснюють діяльність в тій же самій галузі). В результаті відбувається копіювання технологій своїх конкурентів, яке для розвитку кластера має значення не менше, ніж інновації. Це пов'язано з тим, що циркуляція досвіду та ідей між компаніями призводить до подальших інновацій. Для кластерів, що складаються з дрібних і середніх за розміром компаній, характерна вертикальна інтеграція. Це знову ж таки пов'язано з посиленням конкурентоспроможності, внаслідок зосередження всіх етапів виробничого процесу в руках однієї компанії і появи економії від масштабу.</p>
<p>АСЕАН (Асоціація держав Південно-Східної Азії)</p>	<p>Причини економічного успіху країн криються в правильній оцінці позитивних переваг відкритої економіки, усвідомленні вигоди від можливості включення в міжнародний поділ праці, і також в активному залученні ПІІ, які відкривають можливість отримувати не тільки величезні фінансові кошти, а й сучасні технології, обладнання, навички управління і знаннями, необхідні для переходу на інноваційний шлях розвитку. При цьому успішно використовують свої природні переваги: працьовитість і дисциплінованість населення, дешевизну робочої сили, багаті природні ресурси, вигідне географічне положення. В даний час країни розглядаються як є найпривабливішим регіоном для здійснення інвестицій, вони посідають перше місце за обсягом залучених ПІІ, при цьому п'ять країн-членів лідирують серед 20 основних реципієнтів світу.</p> <p>Разом з тим, практика показує, що транснаціональні корпорації не завжди діють в інтересах країн-реципієнтів, оскільки керуються, перш за все, прагненням завоювати нові ринки збуту, можливістю отримання максимального прибутку. В таких умовах для країн АСЕАН принципово важливим є розробка власної політики модернізації економіки, що спирається на використання фактора інноваційного розвитку.</p> <p>У країнах курс на інноваційний розвиток реалізується через вироблення державної інноваційної політики. Вихідним пунктом служить чітке усвідомлення цілей, яке знаходить відображення в державних програмах. При цьому реалізація програм здійснюється як за рахунок державних коштів, так і на основі використання інструментів приватно-державного партнерства, яке грає істотну роль в переході до нової економіки знань.</p> <p>Важливе значення приділяється формуванню інноваційного потенціалу. В цьому напрямку постійно нарощують обсяги фінансування науки та інновацій. Підвищилася увага до підготовки кадрів, яке включає в себе перенавчання та підвищення кваліфікації працівників, дистанційне навчання, стимулювання зв'язків університет-промисловість. З метою підвищення якості освіти постійно нарощують витрати на освіту. В останні роки зростає частка у ВВП і вона навіть перевищує показники Японії, РК і КНР. Крім того, велика увага стала приділятися створенню спеціалізованих зон експортного виробництва, зон вільної торгівлі, промислових зон, технопарків.</p> <p>ІКТ розглядається, як найважливіша галузь нової економіки, роблять ставку на ІКТ для зміцнення конкурентоспроможності</p>

	<p>ключових секторів економіки і готують перехід до інформаційного суспільства майбутнього, заснованого на інформації та знаннях. На державному рівні розробляються і реалізуються спеціальні програми в цій області, проводяться необхідні реформи, що забезпечують конкурентоспроможність в секторі ІКТ. В результаті цього досягли відчутних результатів у цій сфері: Країни АСЕАН-3 (Сінгапур, Малайзія, Таїланд) займають позиції серед перших 15 місць в світовому експорті та імпорті товарів ІКТ, при цьому Сінгапур займає 5-е місце з торгівлі товарів ІКТ. Країни увійшли в число промислових експортерів третього світу, і поступово підвищується частка високотехнологічних продуктів в структурі експорту.</p>
<p>МЕРКОСУР (Економічний союз держав у Південній Америці)</p>	<p>Особлива роль університетів, де зосереджена основна маса досліджень в галузі фундаментальної науки і велика частина прикладних досліджень, що володіють значними фінансовими фондами, причому постійно поповнюваними. Важливим є те, що своєю фундаментальною дослідницькою діяльністю університети піднімають свої рейтинги, надзвичайно важливі для припливу студентів. Основним завданням цих інститутів являється підготовка висококваліфікованих кадрів. А також досвід формування Національних лабораторій – це величезні спеціалізовані інститути прикладної науки з тисячами співробітників які, обслуговують інтереси державних відомств, а так само приватних компаній, займаючись як фундаментальними, так і прикладними дослідженнями на комерційній основі. Слід зазначити також регіональні проекти в області високих технологій. За прикладом Силіконової долини, де трансфер технологій здійснюється, або з університетів в промисловість за допомогою венчурних компаній, або шляхом створення всередині самих компаній найбільших дослідницьких підрозділів, наприклад, лабораторій.</p>

Джерело: побудовано автором.

Додаток Б

Відмінні риси теорій сутності інформації

Назва теорії (автори)	Методика	Особливості	Переваги	Недоліки
кількісна (Р. Хартлі, Д. Тьюки, К. Шеннон, Н. Вінер)	логіко-математична	інформація – зниження ентропії	перша спроба оформленого визначення терміну «інформація» і можливість кількісного виміру інформаційних процесів	акцент на математизованому тлумаченні, абстрагування від смислового змісту інформації, не застосовується до економічного
якісна (Семантична (Ю. Шрейдер, К. Козлов, Т. Ставцева) і Прагматична (А. Харкевич))	семантичний аналіз, соціо-математичний апарат, структурно-логічні методи	інформація оцінюється виходячи з її корисності, доцільності та змісту	можливість визначення ціннісної значущості інформації	не вичерпується виявлення якісних аспектів інформації
синергетична (Д. Чернавський)	методи еволюціонізму (описовий, порівняльний, експериментальний, історичний)	інформація – запам'ятовуваний вибір одного варіанта з декількох можливих і рівноправних	здатність вирішувати проблеми самозародження смислу, введення динамічного підходу до розуміння інформації	не розробленість даного напрямку в застосуванні до економіки
філософська (Р. Нижгородцев, А. Абдієв, А. Урсул)	філософсько-економічні методи	інформація – загальне, універсальне властивість всіх речей	універсальність поняття стосовно до всіх систем розвитку	

Джерело: побудовано автором.

Додаток В

Класифікація теорій міжнародного інформаційного обміну

Групи теорій	Автори теорій	Причини міжнародного інформаційного обміну	Ключові ідеї теорій	Доходи країни від залучення в міжнародний інформаційний обмін	Використання факторів
Теорія міжнародного інформаційного обміну	М. Маклюен (1962 р.), З.Бжезінський (1970 р.), Е.Тоффлер (1980 р.), І.Мелюхін (1997 р.)	ефективність використання міжнародного інформаційного обміну	1. «електронне суспільство»; 2. глобальне технотронне суспільство; 3. три хвили розвитку цивілізації, «код суперіндустріальної цивілізації» – демасіфікація виробництва і сфери зайнятості, «прискорюється економіка»; 4. інформація використовується як економічний ресурс, інформація – предмет масового споживання, формування інформаційного сектора економіки	відмінності в витратах і стані рівня інформаційного обміну між країнами	рух інформації
Теорія мережевої економіки	М. Кастельс (2000 р. – до тепер)	ефективність використання інформаційної і мережевої економіки	- економіка стає «інформаційною і глобальною»; - формування мережевого суспільства; основа – технологічна	відмінності в витратах в мережевому обміні товарами і послугами в порівнянні з	рух інформації і знань

			<p>парадигма на базі ІКТ – інфраструктури;</p> <p>- інформація – джерело продуктивності і влади;</p> <p>- головне – «не центральною роль знань і інформації, але застосування таких знань і інформації до генерування знань і пристроїв, що обробляють інформацію і здійснює комунікацію»;</p> <p>- в центрі економічної структури нової глобальної економіки – великі корпорації, міжфірмові мережі, стратегічні альянси.</p>	традиційним обміном	
Теорія економіки знань	П.Друкер (1999 – до тепер ЮНЕСКО (2005 – до тепер	ефективність використання носіїв знань	<p>1. Третій етап у розвитку економіки та суспільства – революція в управлінні; знання – домінуючий фактор виробництва; сходження «працівника знань».</p> <p>2. Інформація – інструмент знання; «Три стовпи суспільства знання».</p>	відмінності в витратах і якості підготовки фахівців в різних країнах	рух інформації, знань і досвіду

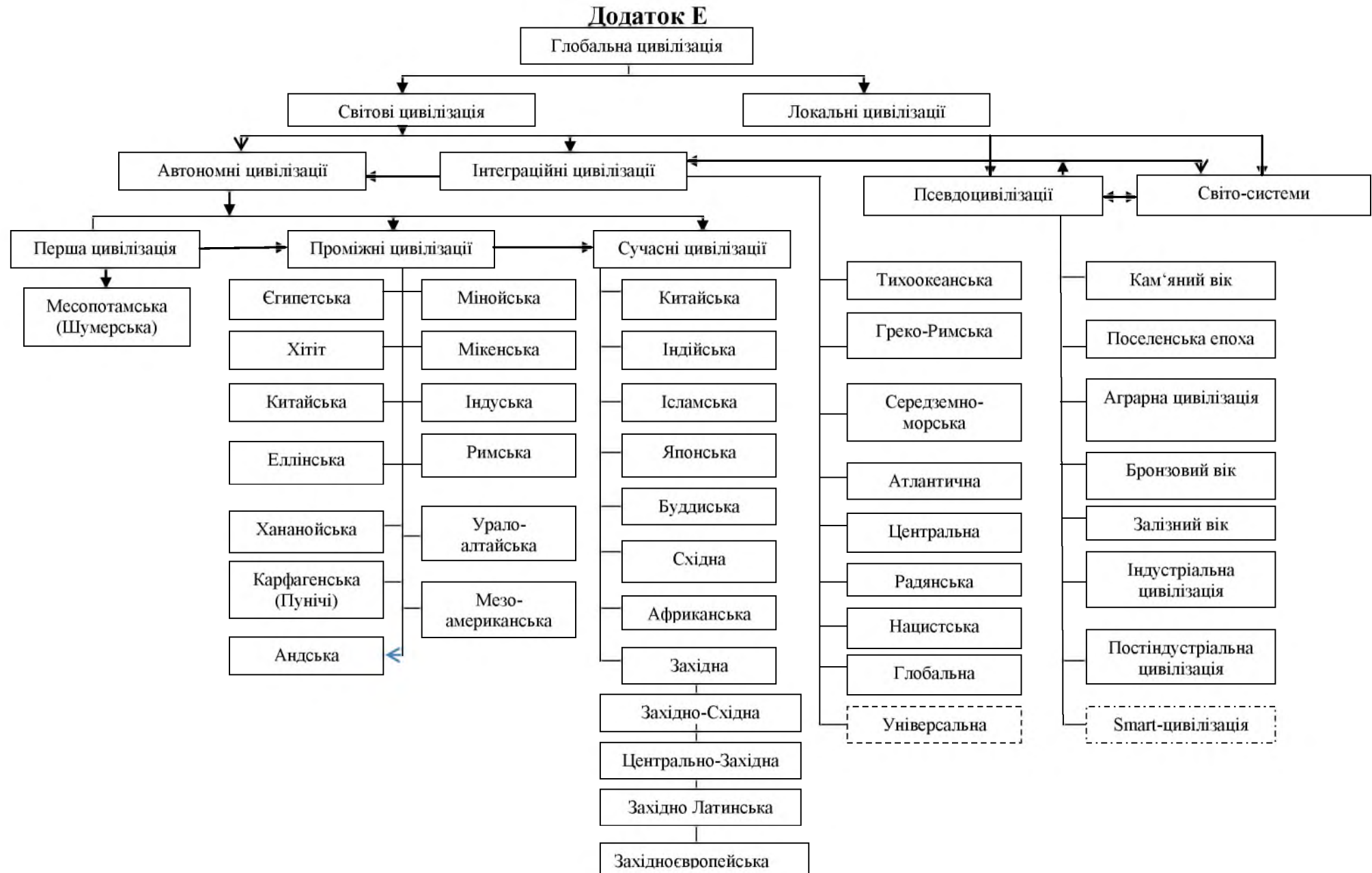
Джерело: побудовано автором.

Додаток Д

Розгортання цивілізаційних циклів в часів

Глобальні цивілізації	Світові цивілізації	Покоління локальних цивілізацій	Локальні цивілізації
Перший історичний суперцикл (VIII тис. до н.е. – I тис. н.е.)	Неолітична (8-4 тис. до н. е.) Ранньокласова (кінець 4-го - початок 1-го тис. до н. е.)	1-е покоління (кінець 4-го - початок 1-го тис. до н. е.)	давньоєгипетська, шумерська, ассірійська, вавилонська, еллінська, мінойська, індійська, китайська
	Антична (VIII в. до н. е. - V ст. н. е.)	2-е покоління (VIII в. До н. е. - V ст. н.е.)	греко-римська, перська, фінікійська, індійська, китайська, японська, давньоамериканська
Другий історичний суперцикл (VI-XX ст.)	Середньовічна (VI-XIV ст.)	3-е покоління (VI-XIV ст.)	візантійська, східноєвропейська, східнослов'янська, китайська, індійська, японська
	Ранньоіндустріальна (XV - середина XVIII в.) Індустріальна (середина XVIII-XX ст.)	4-е покоління (XV-XX ст.)	західна, євразійська, буддійська, мусульманська, китайська, індійська, японська
Третій історичний суперцикл XXI-XXIII ст. (прогноз)	Постіндустріальна(XXI - початок XXIII ст. - прогноз)	5-е покоління (XXI - початок XXIII ст. - прогноз)	західноєвропейська, східноєвропейська, північноамериканська, латиноамериканська, океанічна, російська, китайська, індійська, японська, мусульманська, буддійська, африканська

Джерело: Кузык Б. Н., Яковец Ю. В. Цивилизации: теория, история, диалог, будущее // Т. III: Северное Причерноморье — пространство взаимодействия цивилизаций. — М.: Институт экономических стратегий, 2008. — С. 18.

Рис. Е.1. Класифікатор цивілізаційного розвитку сучасного суспільства. Джерело: побудовано автором.

Додаток Ж

Вихідні дані для розрахунку глобальних показників ефективності економік країн європейської цивілізації та ментальних характеристик за методикою Г. Хофстеде

Назва країни	Міжнародні індекси ефективності національних економік				Ментальні характеристики країн				
	GNI	IEF	ГП	Індекс глобалізації KOF	PDI	IDV	MAS	UAI	LTO
Білорусь	18,14	58,1	29,4	60,76	41	29	3	10	5
Болгарія	20,50	68,3	42,6	76,89	70	30	40	85	69
Чехія	34,45	74,2	48,7	84,88	57	58	57	74	13
Угорщина	26,96	66,6	44,9	86,55	46	80	88	82	50
Молдова	6,06	58,4	37,6	61,39	87	22	7	76	69
Польща	27,92	68,5	41,7	81,32	68	60	64	93	32
Румунія	25,15	69,4	37,6	76,51	90	30	42	90	52
Росія	24,89	58,2	37,9	68,25	93	39	36	95	49
Словаччина	30,88	65,3	42,9	84,36	104	52	110	51	38
Україна	8,90	51,9	38,5	70,24	78	30	54	93	40
Данія	52,39	76,6	58,4	88,37	18	74	16	23	46
Естонія	31,10	78,8	50,5	79,27	40	60	30	60	82
Фінляндія	45,40	74,1	59,6	86,30	33	63	26	59	41
Ісландія	53,28	77,0	51,2	67,90	30	60	10	50	28
Ірландія	61,91	80,4	57,2	92,15	28	70	68	35	24
Латвія	27,40	73,6	43,2	71,45	44	70	9	63	69
Литва	31,03	75,3	41,2	77,47	42	60	19	65	82
Норвегія	63,98	74,3	52,6	83,50	31	69	8	50	44
Шотландія	27,90	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Швеція	50,98	81,7	68,4	87,96	31	71	5	29	20
Великобританія	42,56	78,0	60,1	87,26	35	89	66	35	25
Уельс	26,20	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Албанія	12,12	64,5	30,0	60,65	90	20	80	70	61
Андорра	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Боснія і Герцеговина	12,88	61,4	31,1	66,56	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Хорватія	24,70	61,0	40,7	81,39	73	33	40	80	58
Кіпр	33,61	67,8	47,8	85,00	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Гібралтар	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Греція	27,62	57,3	38,9	80,60	60	35	57	100	45
Ватикан	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Італія	39,64	62,5	46,3	82,19	50	76	70	75	61
Македонія	14,59	71,3	29,9	55,39	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Мальта	36,74	68,5	50,3	75,86	56	59	47	96	47
Чорногорія	19,15	64,3	36,5	65,37	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Португалія	30,98	63,4	45,7	85,04	63	27	31	99	28
Сан Марино	н/д	н/д	н/д	46,84	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Сербія	14,04	62,5	35,5	69,49	86	25	43	92	52
Словенія	33,98	64,8	46,9	76,91	71	27	19	88	49
Іспанія	37,99	65,1	48,7	84,56	57	51	42	86	48
Туреччина	26,16	65,4	37,4	71,33	66	37	45	85	46
Австрія	52,50	71,8	51,3	90,05	11	55	79	70	60
Бельгія	48,24	67,5	50,5	91,75	65	75	54	94	82
Франція	43,79	63,9	54,4	87,19	68	71	43	86	63
Німеччина	51,68	74,2	58,0	84,57	35	67	66	65	83
Ліхтенштейн	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Люксембург	72,69	76,4	54,5	84,21	40	60	50	70	64
Монако	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Нідерланди	52,20	76,2	63,3	92,84	38	80	14	53	67
Швейцарія	65,61	81,7	68,4	88,79	34	68	70	58	74

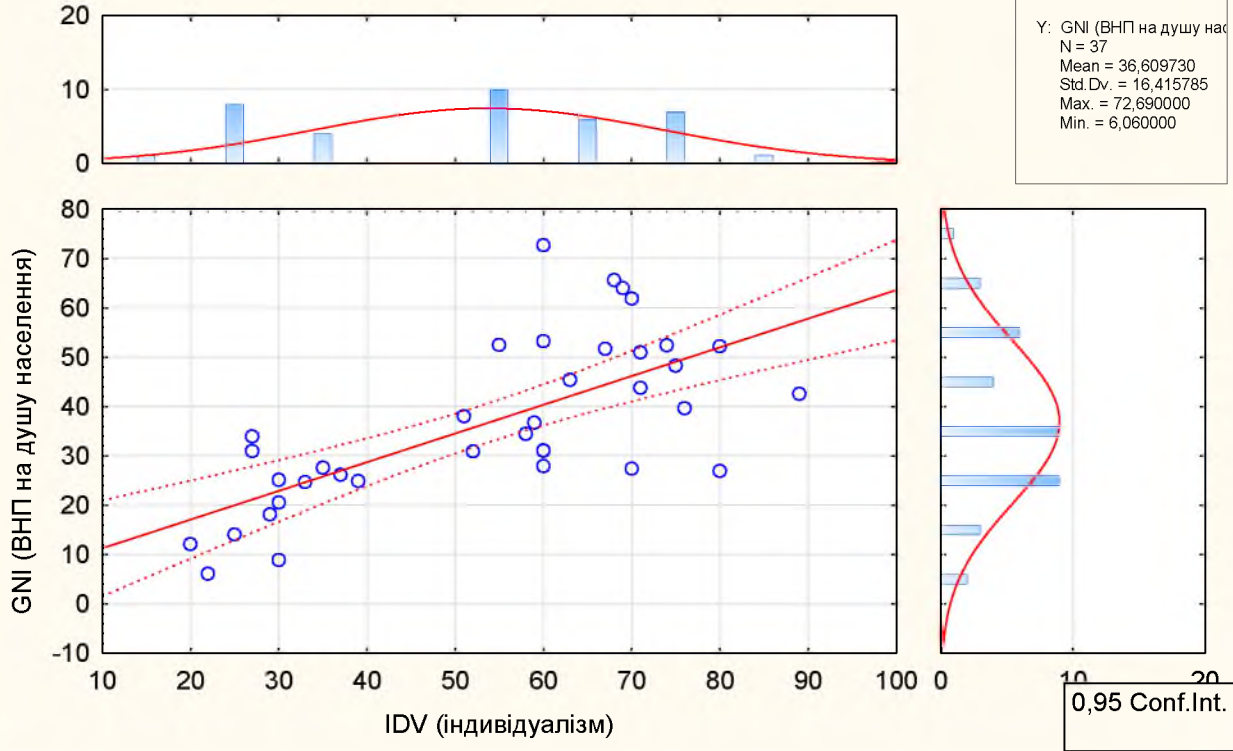
Джерело: побудовано автором на основі [191; 201; 209; 251; 257; 262; 263; 264; 265]

Розрахунок глобальних показників ефективності економік країн європейської цивілізації та ментальних характеристик за методикою Г. Хофстеде

Scatterplot: IDV (індивідуалізм) vs. GNI (ВНП на душу населення) (Casewise M
 GNI (ВНП на душу населення) = 5,4430 + ,58182 * IDV (індивідуалізм)
 Correlation: r = ,69992

X: IDV (індивідуалізм)
 N = 37
 Mean = 53,567568
 Std.Dv. = 19,747771
 Max. = 89,000000
 Min. = 20,000000

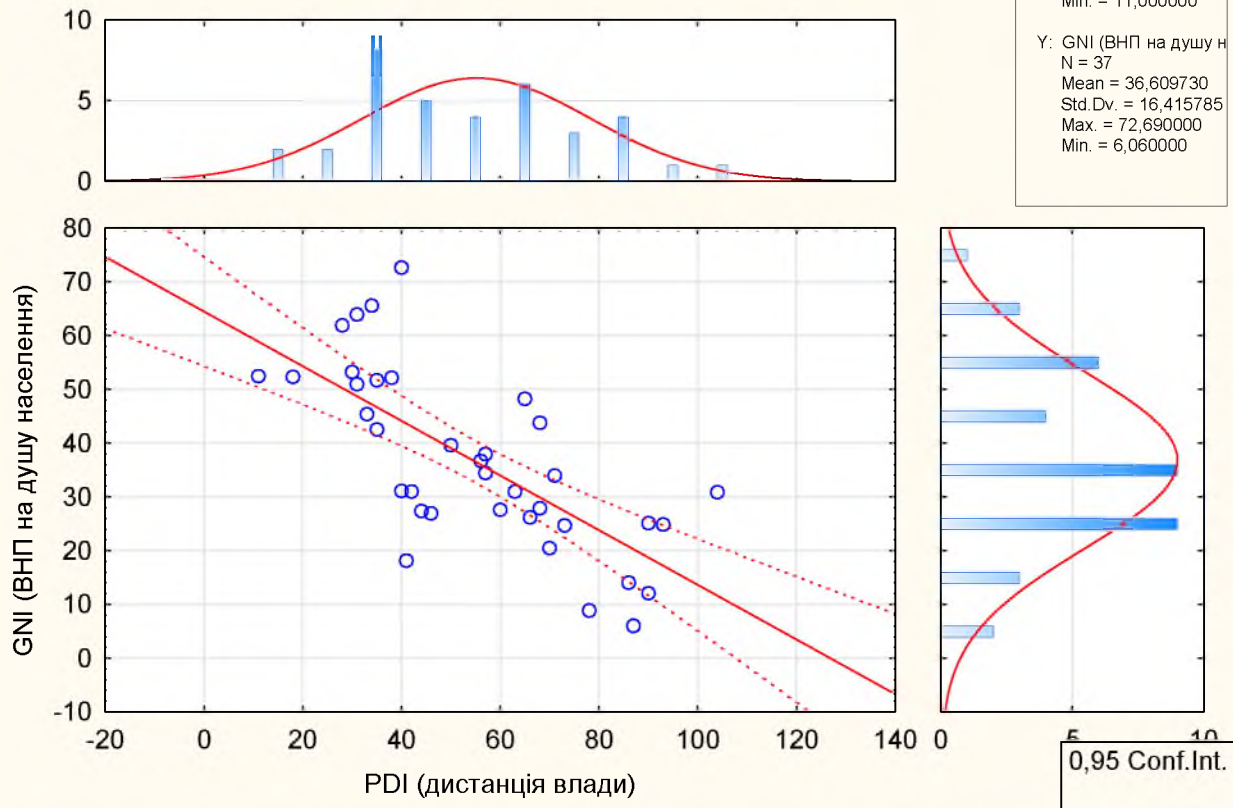
Y: GNI (ВНП на душу нас
 N = 37
 Mean = 36,609730
 Std.Dv. = 16,415785
 Max. = 72,690000
 Min. = 6,060000

Scatterplot: PDI (дистанція влади) vs. GNI (ВНП на душу населення) (Casewise M
 GNI (ВНП на душу населення) = 64,502 - ,5086 * PDI (дистанція вла
 Correlation: r = -,7144

X: PDI (дистанція влад
 N = 37
 Mean = 54,837838
 Std.Dv. = 23,056107
 Max. = 104,000000
 Min. = 11,000000

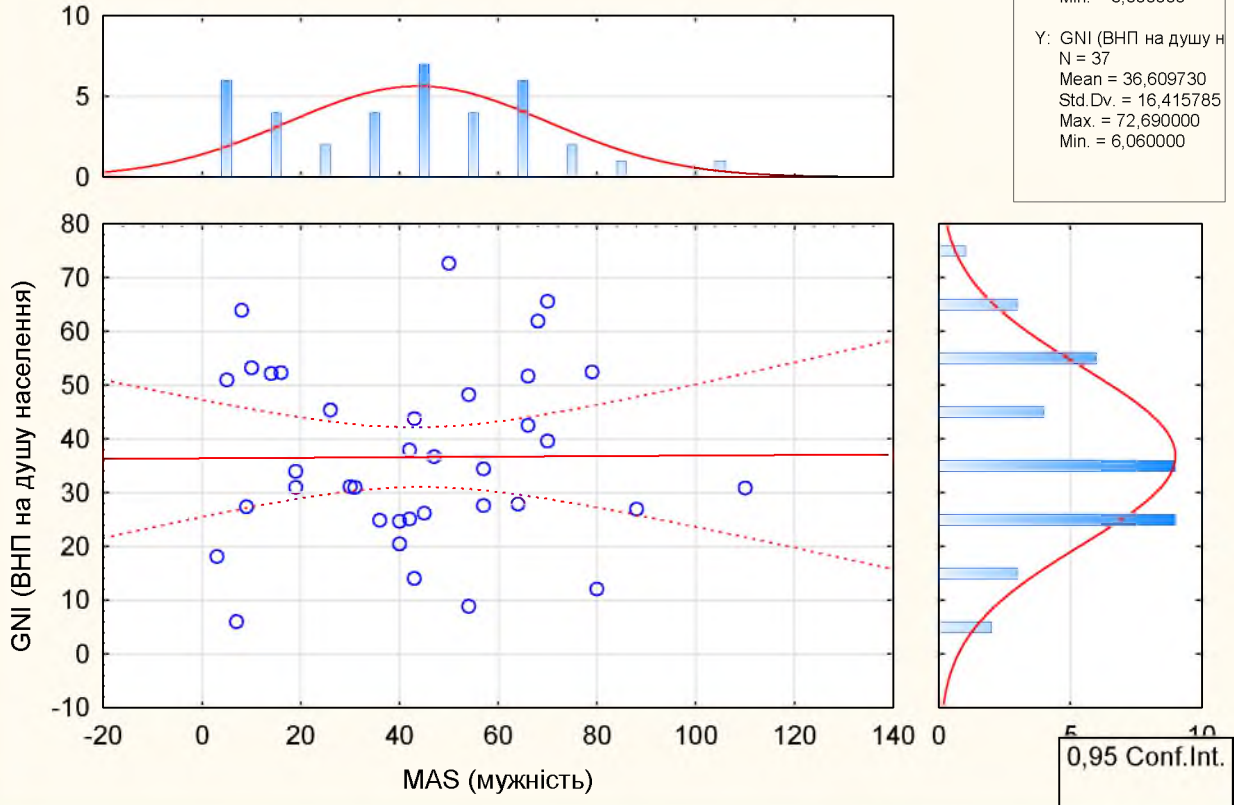
Y: GNI (ВНП на душу н
 N = 37
 Mean = 36,609730
 Std.Dv. = 16,415785
 Max. = 72,690000
 Min. = 6,060000

Scatterplot: MAS (мужність) vs. GNI (ВНП на душу населення) (Casewise MI)
 $GNI \text{ (ВНП на душу населення)} = 36,385 + ,00518 * MAS \text{ (мужність)}$
 Correlation: $r = ,00825$

X: MAS (мужність)
 N = 37
 Mean = 43,459459
 Std.Dv. = 26,172074
 Max. = 110,000000
 Min. = 3,000000

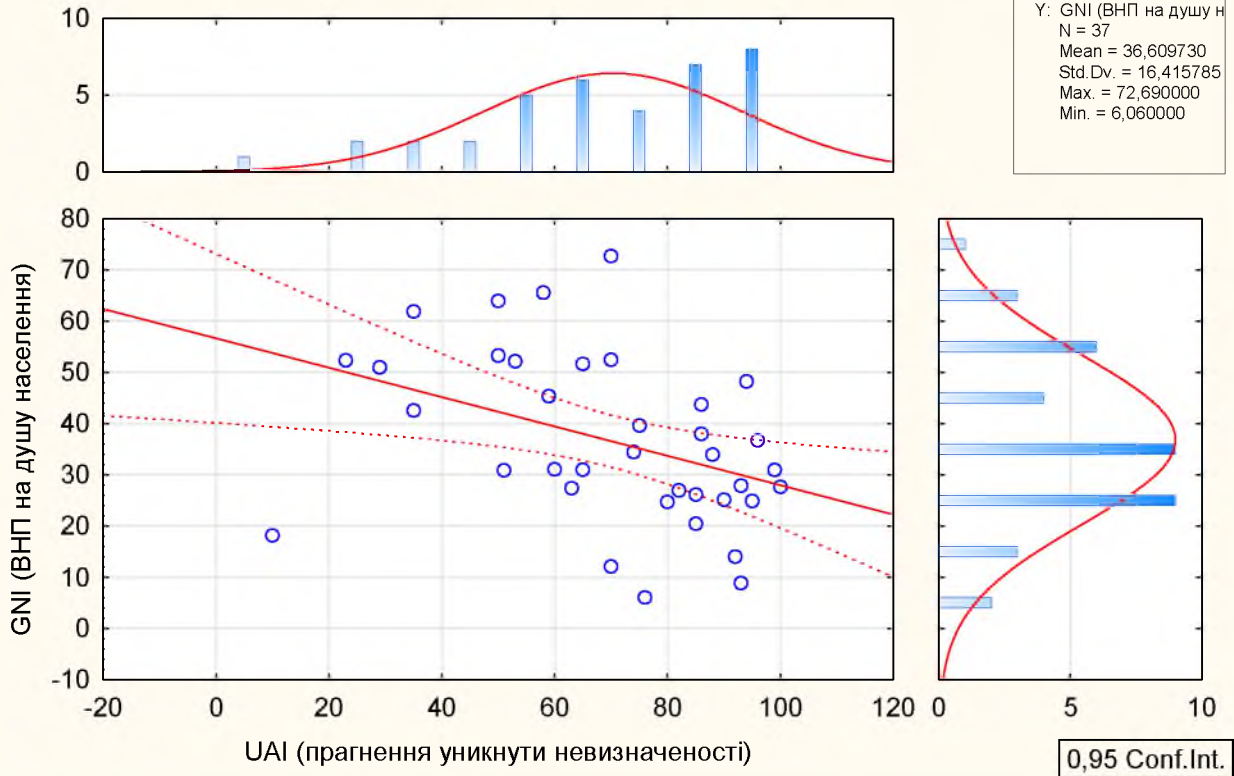
Y: GNI (ВНП на душу н
 N = 37
 Mean = 36,609730
 Std.Dv. = 16,415785
 Max. = 72,690000
 Min. = 6,060000

Scatterplot: UAI (прагнення уникнути невизначеності) vs. GNI (ВНП на душу населення) (MD deletion)
 $GNI \text{ (ВНП на душу населення)} = 56,639 - ,2867 * UAI \text{ (прагнення уникнути невизначеності)}$
 Correlation: $r = -,4014$

X: UAI (прагнення уник
 N = 37
 Mean = 69,864865
 Std.Dv. = 22,985699
 Max. = 100,000000
 Min. = 10,000000

Y: GNI (ВНП на душу н
 N = 37
 Mean = 36,609730
 Std.Dv. = 16,415785
 Max. = 72,690000
 Min. = 6,060000

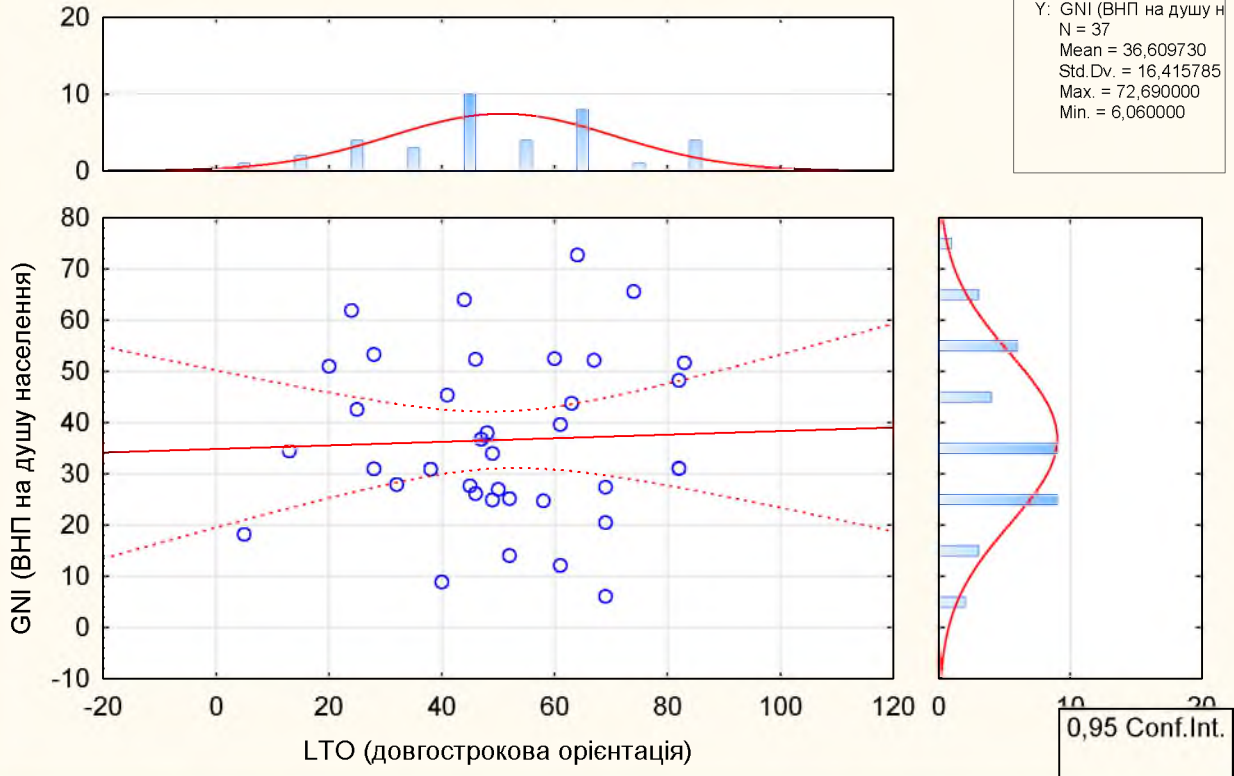

Scatterplot: LTO (довгострокова орієнтація) vs. GNI (ВНП на душу населення) (deletion)

GNI (ВНП на душу населення) = 34,847 + ,03495 * LTO (довгострокова орієнтація)
Correlation: r = ,04229

X: LTO (довгострокова орієнтація)
N = 37
Mean = 50,432432
Std.Dv. = 19,861381
Max. = 83,000000
Min. = 5,000000

Y: GNI (ВНП на душу населення)
N = 37
Mean = 36,609730
Std.Dv. = 16,415785
Max. = 72,690000
Min. = 6,060000

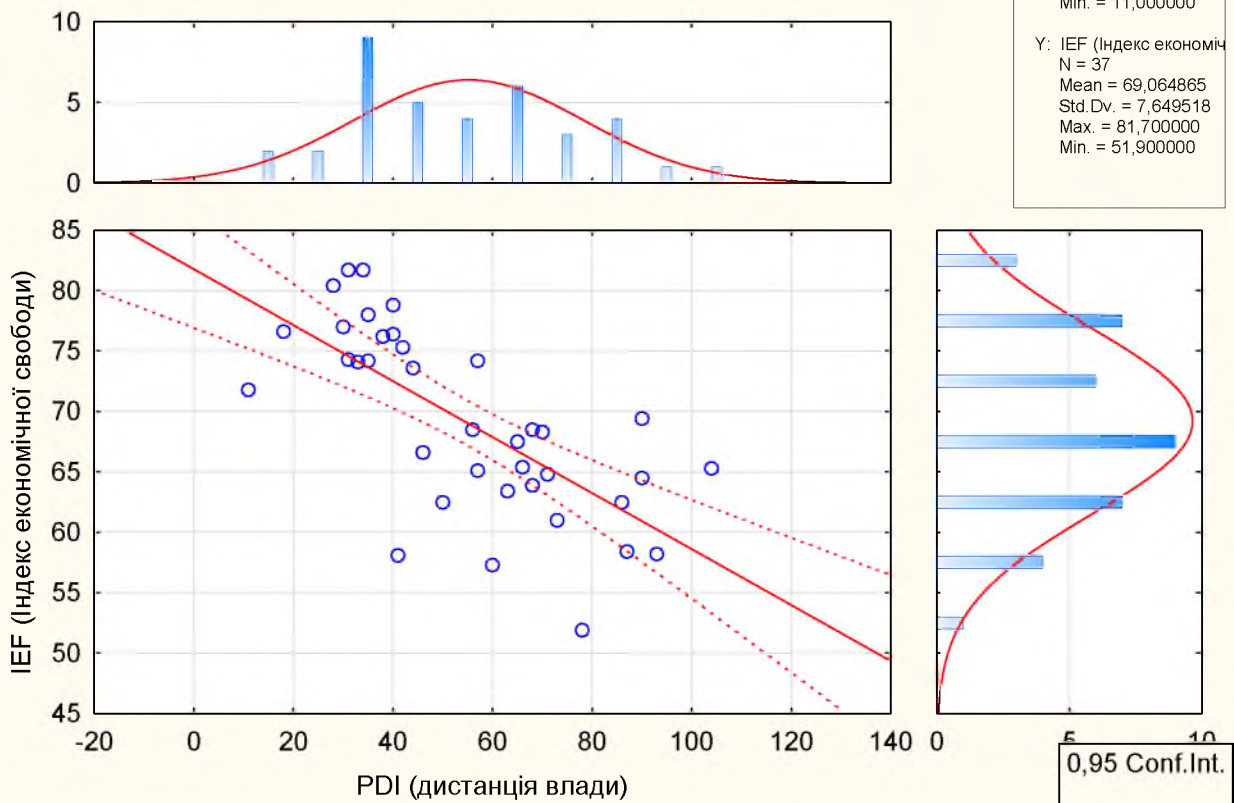

Scatterplot: PDI (дистанція влади) vs. IEF (Індекс економічної свободи) (Casewise deletion)

IEF (Індекс економічної свободи) = 81,766 - ,2316 * PDI (дистанція влади)
Correlation: r = -,6981

X: PDI (дистанція влади)
N = 37
Mean = 54,837838
Std.Dv. = 23,056107
Max. = 104,000000
Min. = 11,000000

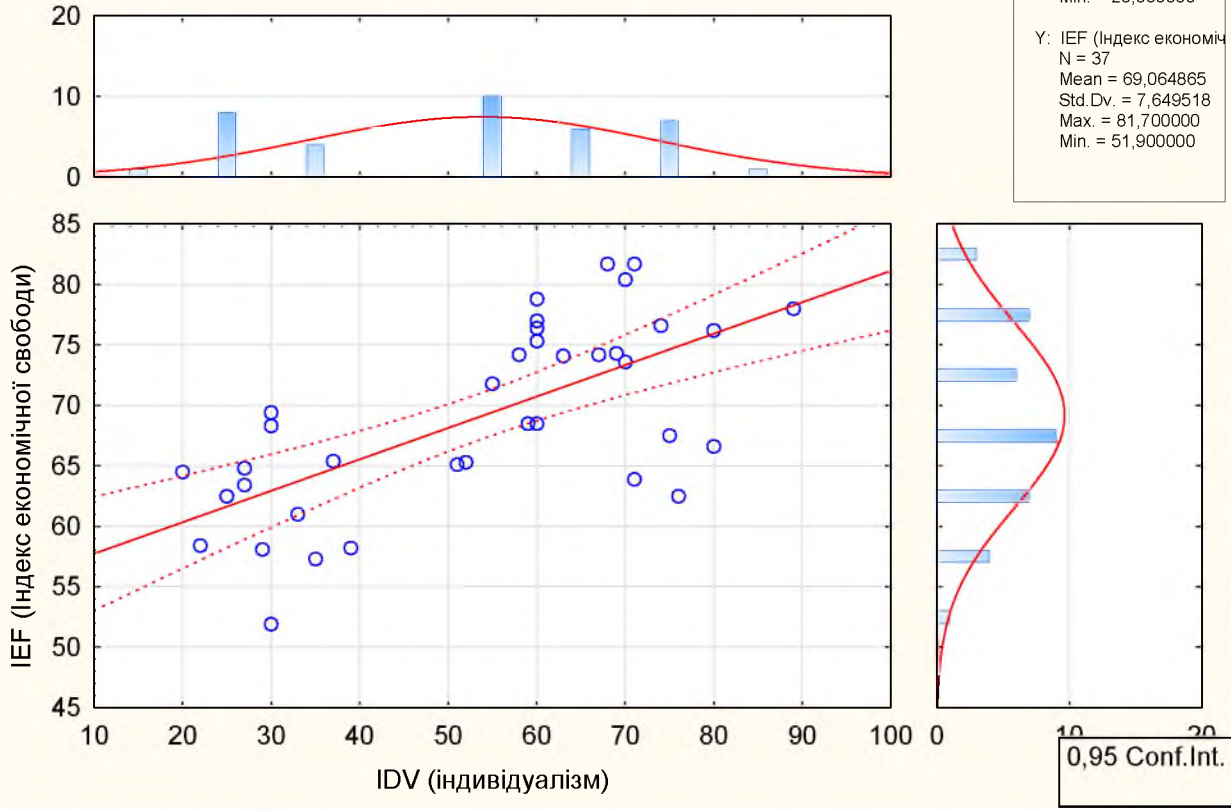
Y: IEF (Індекс економічної свободи)
N = 37
Mean = 69,064865
Std.Dv. = 7,649518
Max. = 81,700000
Min. = 51,900000

Scatterplot: IDV (індивідуалізм) vs. IEF (Індекс економічної свободи) (Casewise)
 $IEF \text{ (Індекс економічної свободи)} = 55,140 + ,25995 * IDV \text{ (індивідуалізм)}$
 Correlation: $r = ,67108$

X: IDV (індивідуалізм)
 N = 37
 Mean = 53,567568
 Std.Dv. = 19,747771
 Max. = 89,000000
 Min. = 20,000000

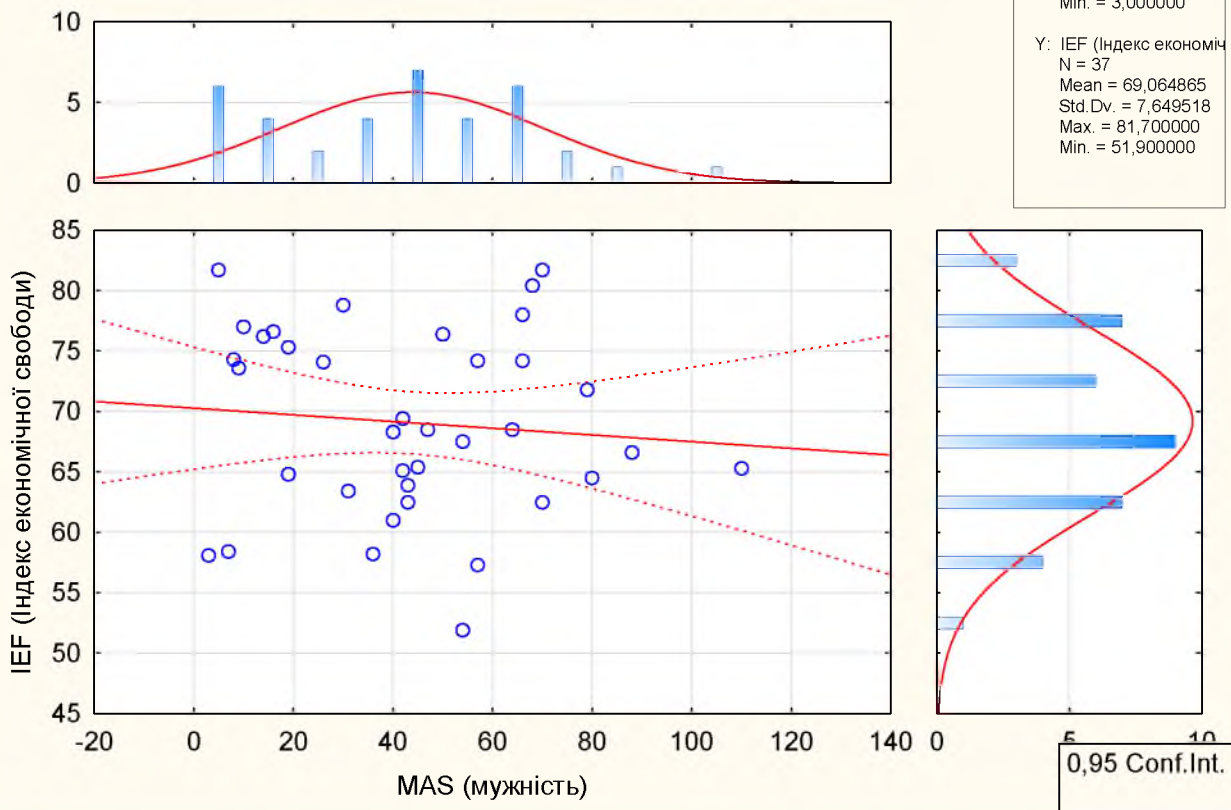
Y: IEF (Індекс економічної свободи)
 N = 37
 Mean = 69,064865
 Std.Dv. = 7,649518
 Max. = 81,700000
 Min. = 51,900000

Scatterplot: MAS (мужність) vs. IEF (Індекс економічної свободи) (Casewise)
 $IEF \text{ (Індекс економічної свободи)} = 70,271 - ,0277 * MAS \text{ (мужність)}$
 Correlation: $r = -,0949$

X: MAS (мужність)
 N = 37
 Mean = 43,459459
 Std.Dv. = 26,172074
 Max. = 110,000000
 Min. = 3,000000

Y: IEF (Індекс економічної свободи)
 N = 37
 Mean = 69,064865
 Std.Dv. = 7,649518
 Max. = 81,700000
 Min. = 51,900000

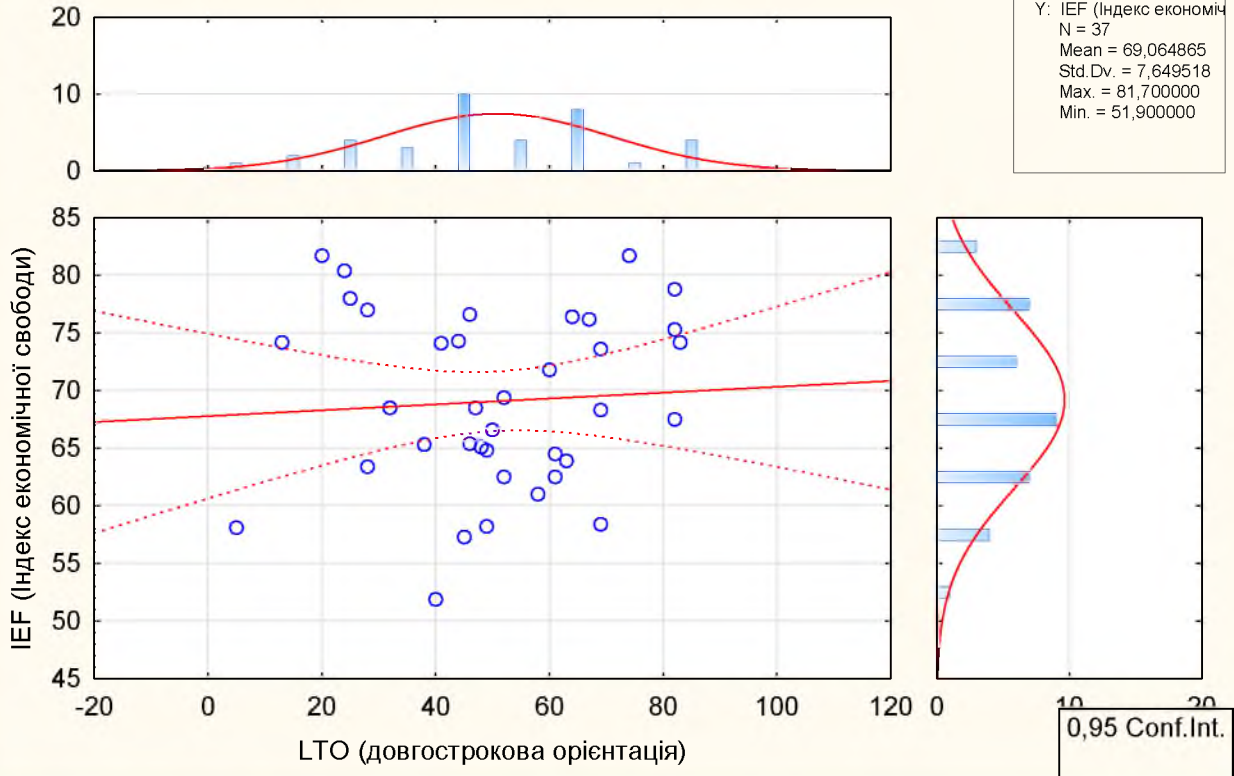

Scatterplot: LTO (довгострокова орієнтація) vs. IEF (Індекс економічної свободи) (deletion)

IEF (Індекс економічної свободи) = 67,779 + ,02550 * LTO (довгострокова орієнтація)
 Correlation: r = ,06622

X: LTO (довгострокова орієнтація)
 N = 37
 Mean = 50,432432
 Std.Dv. = 19,861381
 Max. = 83,000000
 Min. = 5,000000

Y: IEF (Індекс економічної свободи)
 N = 37
 Mean = 69,064865
 Std.Dv. = 7,649518
 Max. = 81,700000
 Min. = 51,900000

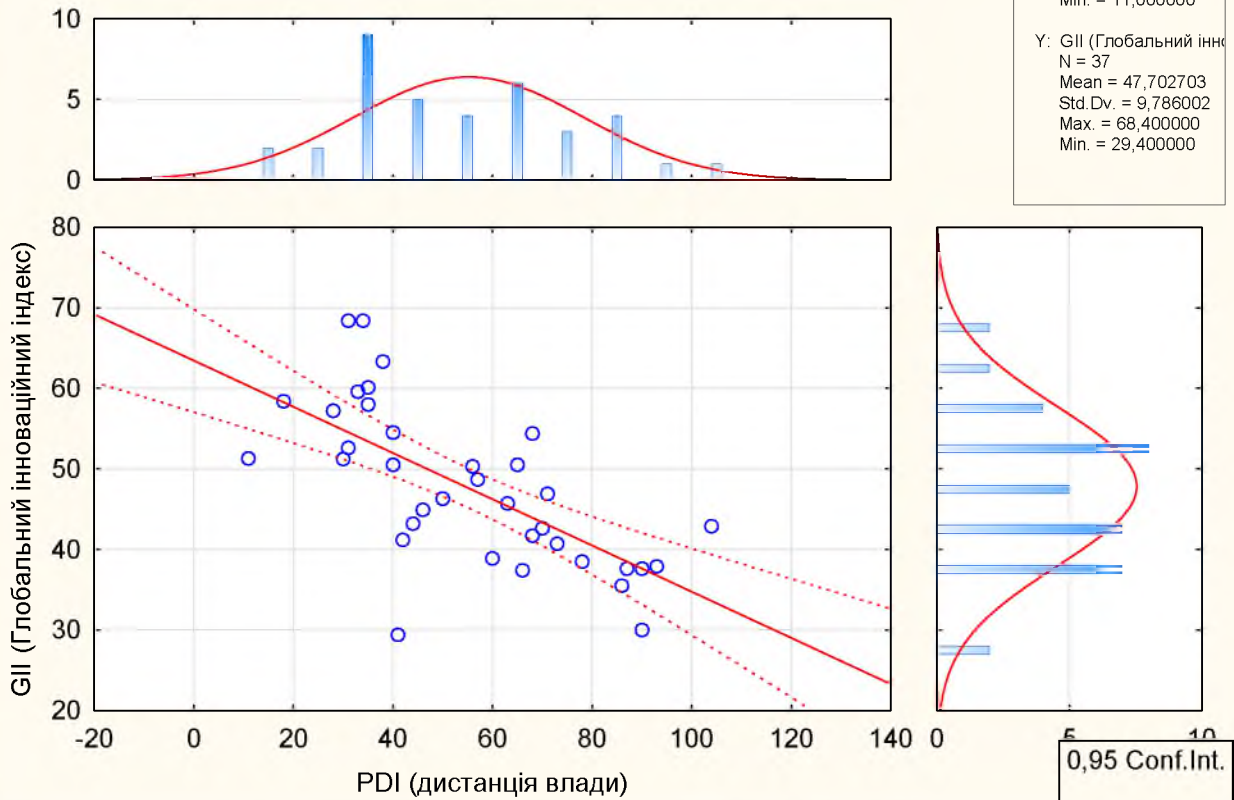

Scatterplot: PDI (дистанція влади) vs. GII (Глобальний інноваційний індекс) (Case)

GII (Глобальний інноваційний індекс) = 63,430 - ,2868 * PDI (дистанція влади)
 Correlation: r = -,6757

X: PDI (дистанція влади)
 N = 37
 Mean = 54,837838
 Std.Dv. = 23,056107
 Max. = 104,000000
 Min. = 11,000000

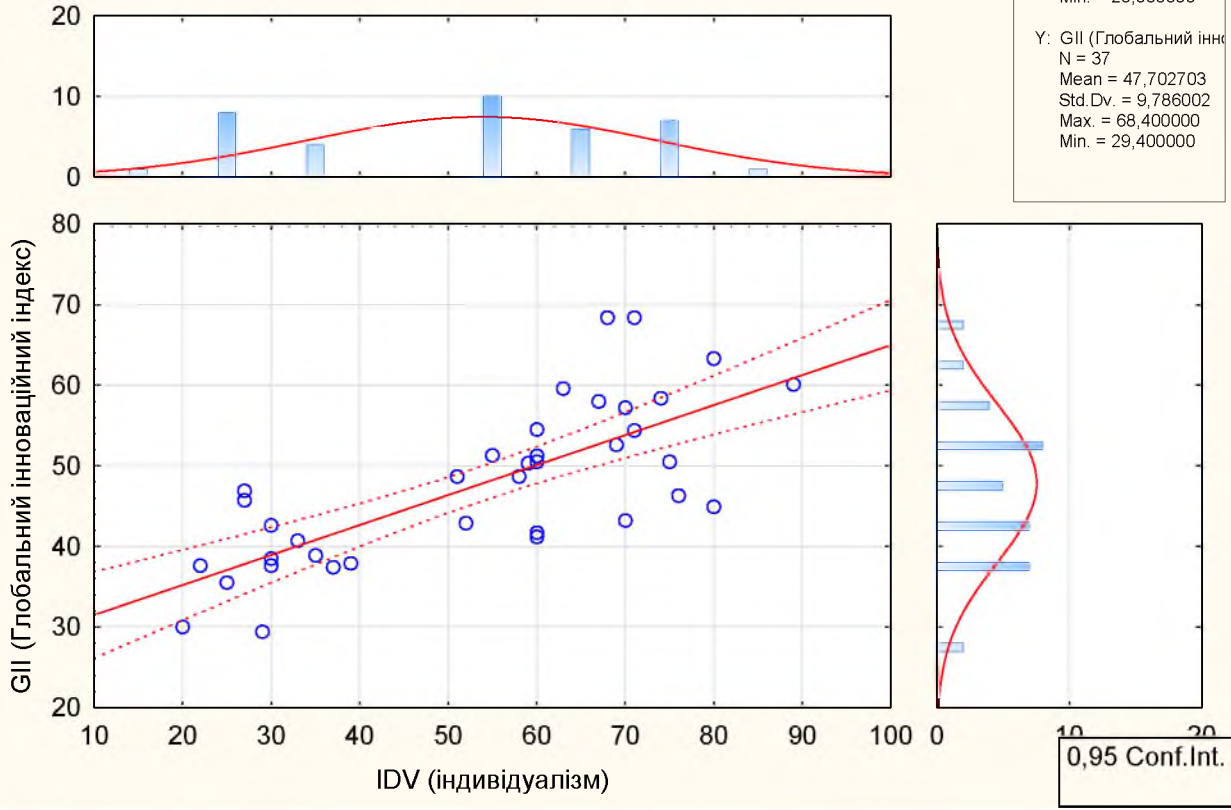
Y: GII (Глобальний інноваційний індекс)
 N = 37
 Mean = 47,702703
 Std.Dv. = 9,786002
 Max. = 68,400000
 Min. = 29,400000

Scatterplot: IDV (індивідуалізм) vs. GII (Глобальний інноваційний індекс) (Casewise)
 $GII \text{ (Глобальний інноваційний індекс)} = 27,772 + ,37207 * IDV \text{ (індивідуалізм)}$
 Correlation: $r = ,75083$

X: IDV (індивідуалізм)
 N = 37
 Mean = 53,567568
 Std.Dv. = 19,747771
 Max. = 89,000000
 Min. = 20,000000

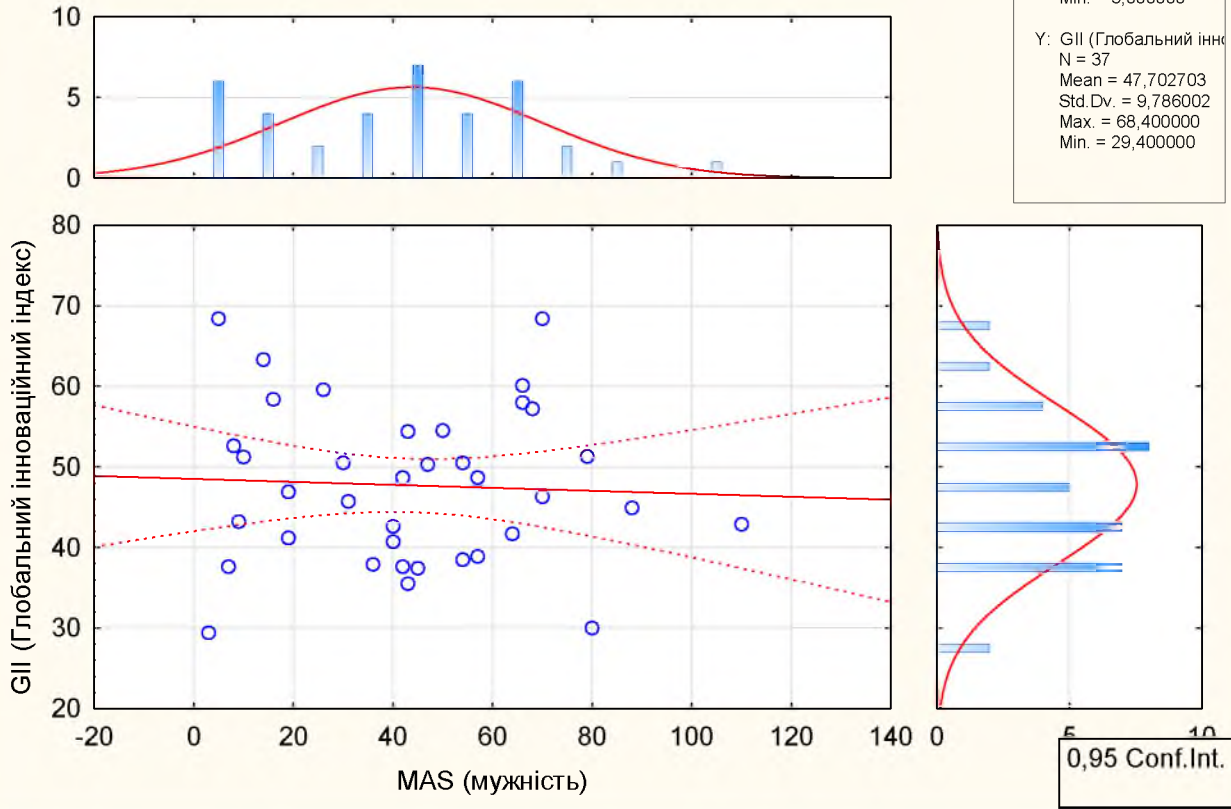
Y: GII (Глобальний інноваційний індекс)
 N = 37
 Mean = 47,702703
 Std.Dv. = 9,786002
 Max. = 68,400000
 Min. = 29,400000

Scatterplot: MAS (мужність) vs. GII (Глобальний інноваційний індекс) (Casewise)
 $GII \text{ (Глобальний інноваційний індекс)} = 48,500 - ,0183 * MAS \text{ (мужність)}$
 Correlation: $r = -,0490$

X: MAS (мужність)
 N = 37
 Mean = 43,459459
 Std.Dv. = 26,172074
 Max. = 110,000000
 Min. = 3,000000

Y: GII (Глобальний інноваційний індекс)
 N = 37
 Mean = 47,702703
 Std.Dv. = 9,786002
 Max. = 68,400000
 Min. = 29,400000

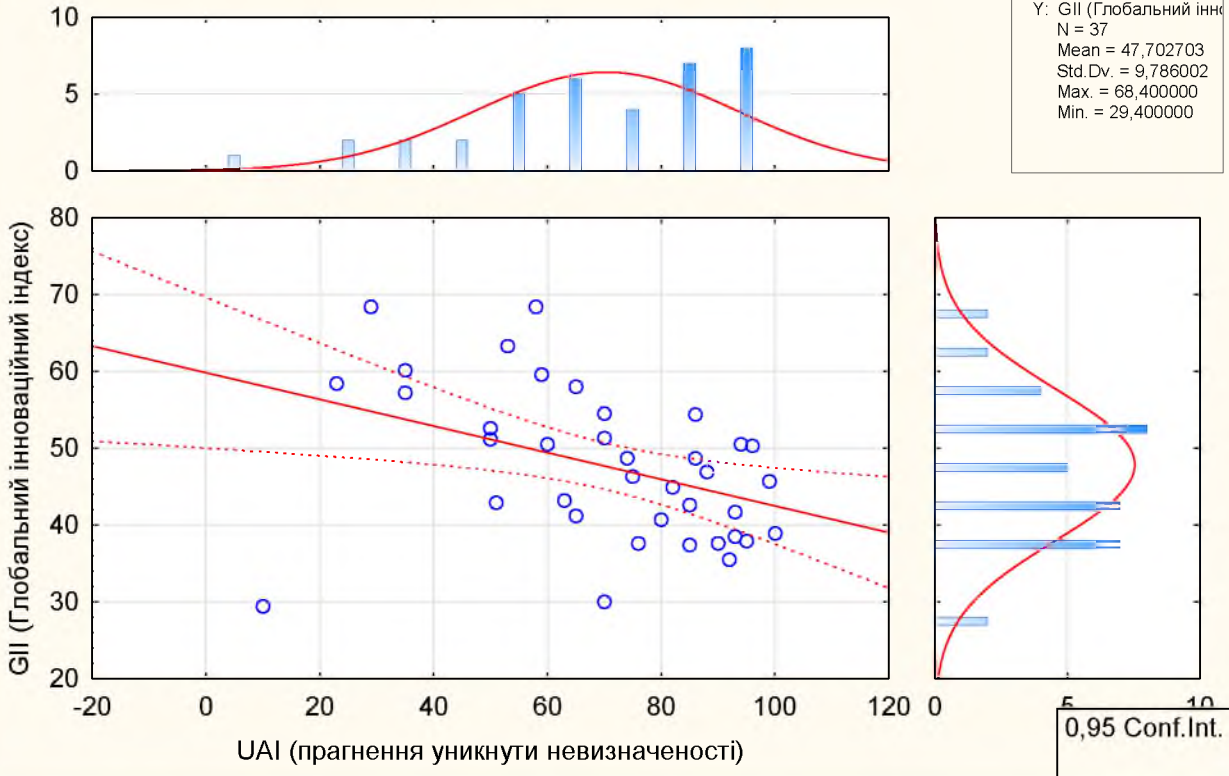

Scatterplot: UAI (прагнення уникнути невизначеності) vs. GII (Глобальний інноваційний індекс) (Casewise MD deletion)

GII (Глобальний інноваційний індекс) = 59,819 - ,1734 * UAI (прагнення уникнути невизначеності)
Correlation: r = -,4073

X: UAI (прагнення уникнути невизначеності)
N = 37
Mean = 69,864865
Std.Dv. = 22,985699
Max. = 100,000000
Min. = 10,000000

Y: GII (Глобальний інноваційний індекс)
N = 37
Mean = 47,702703
Std.Dv. = 9,786002
Max. = 68,400000
Min. = 29,400000

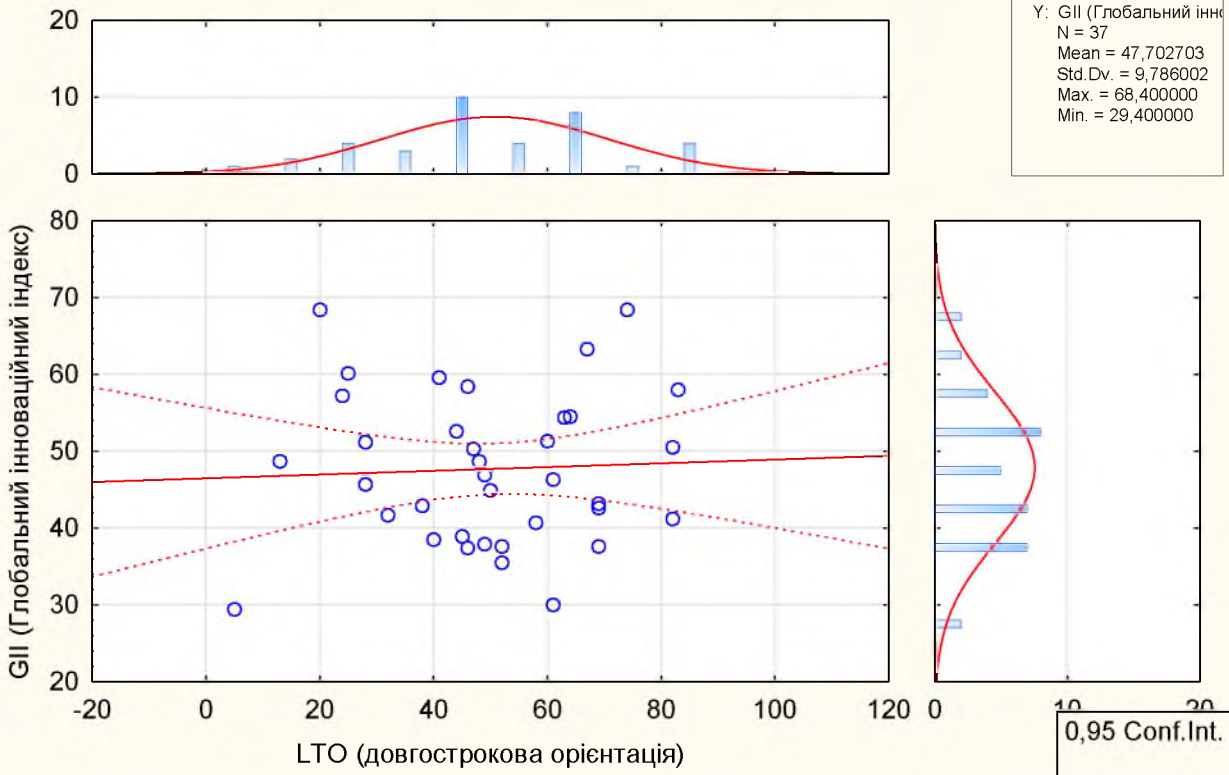

Scatterplot: LTO (довгострокова орієнтація) vs. GII (Глобальний інноваційний індекс) (Casewise MD deletion)

GII (Глобальний інноваційний індекс) = 46,473 + ,02438 * LTO (довгострокова орієнтація)
Correlation: r = ,04947

X: LTO (довгострокова орієнтація)
N = 37
Mean = 50,432432
Std.Dv. = 19,861381
Max. = 83,000000
Min. = 5,000000

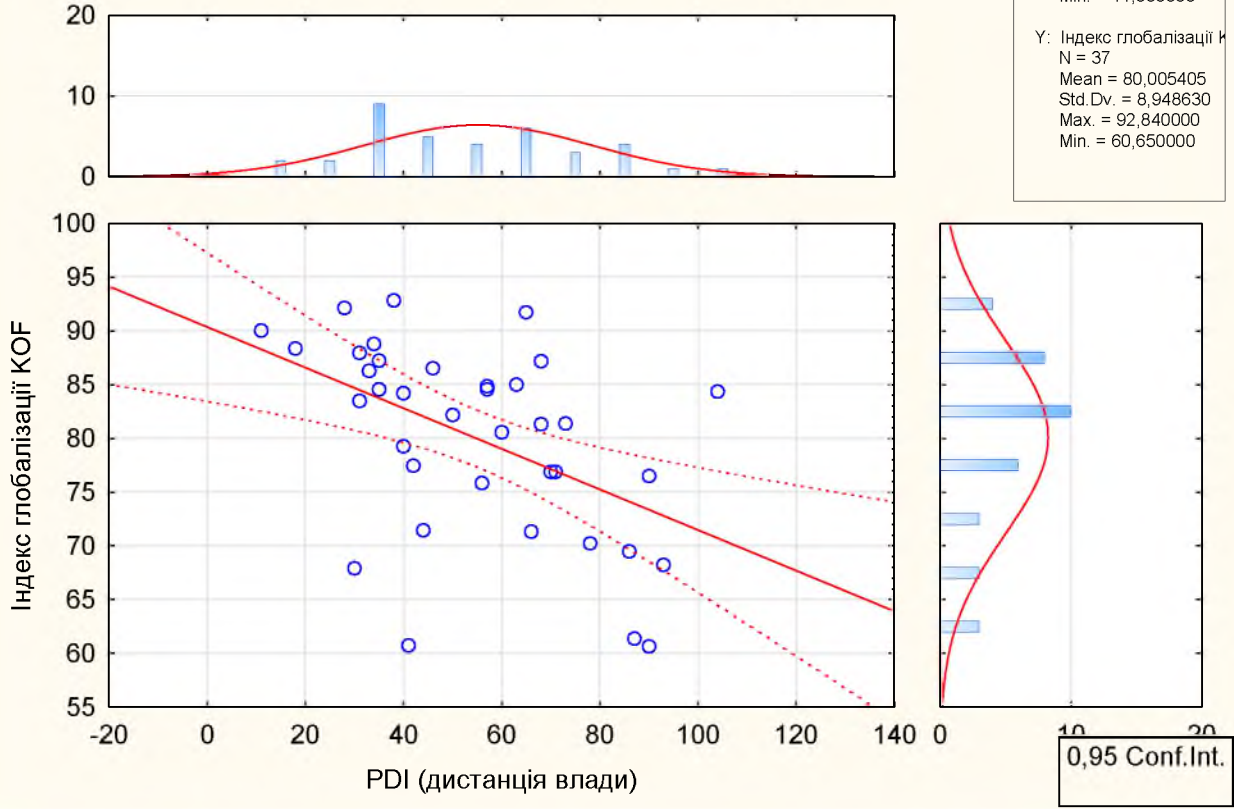
Y: GII (Глобальний інноваційний індекс)
N = 37
Mean = 47,702703
Std.Dv. = 9,786002
Max. = 68,400000
Min. = 29,400000

Scatterplot: PDI (дистанція влади) vs. Індекс глобалізації KOF (Casewise MD)
 Індекс глобалізації KOF = 90,363 - ,1889 * PDI (дистанція влади)
 Correlation: r = -,4867

X: PDI (дистанція влад)
 N = 37
 Mean = 54,837838
 Std.Dv. = 23,056107
 Max. = 104,000000
 Min. = 11,000000

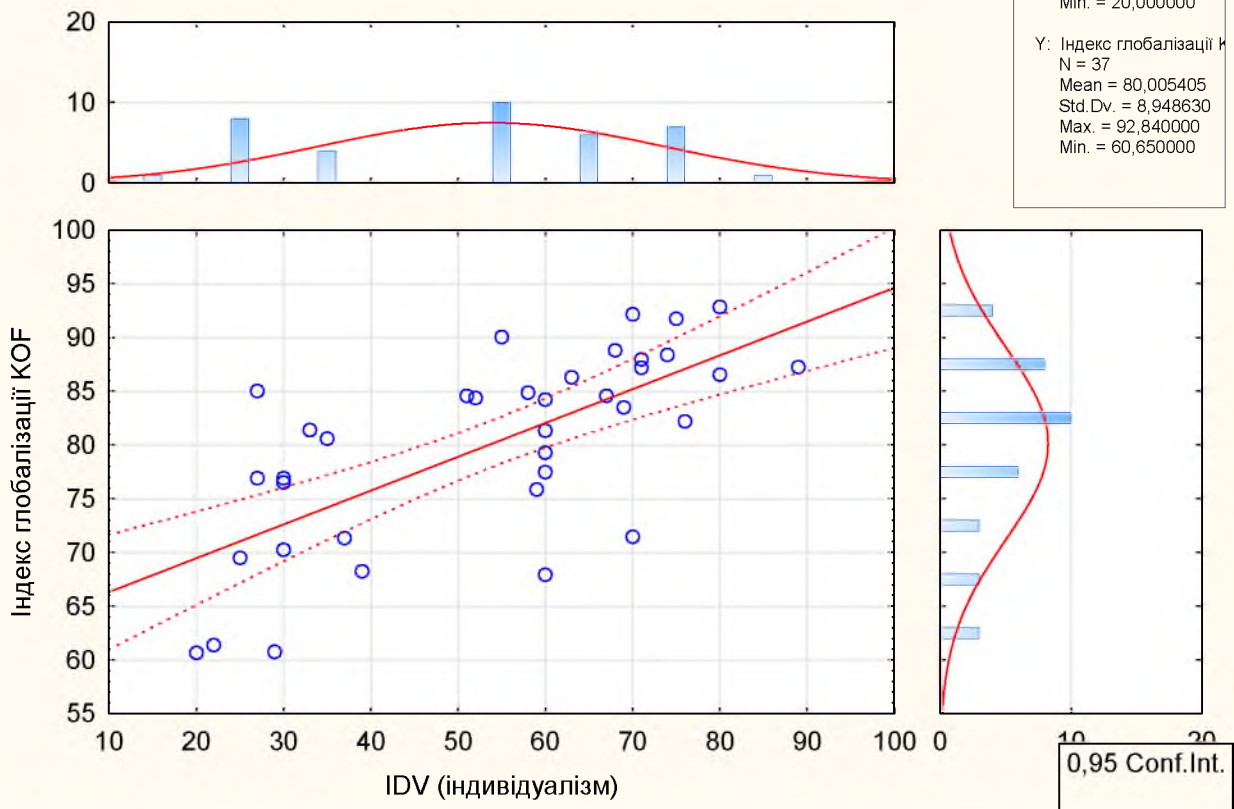
Y: Індекс глобалізації KOF
 N = 37
 Mean = 80,005405
 Std.Dv. = 8,948630
 Max. = 92,840000
 Min. = 60,650000

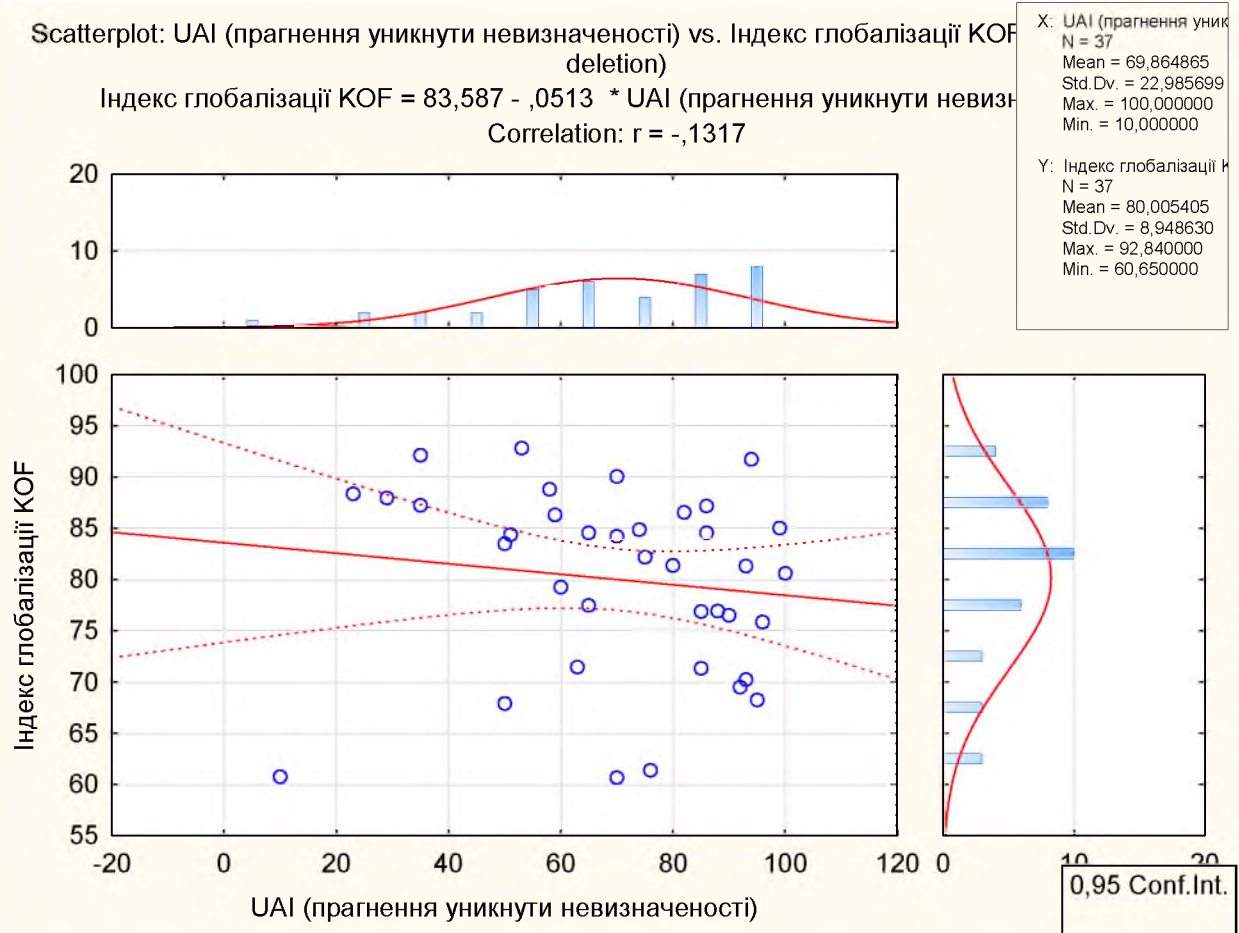
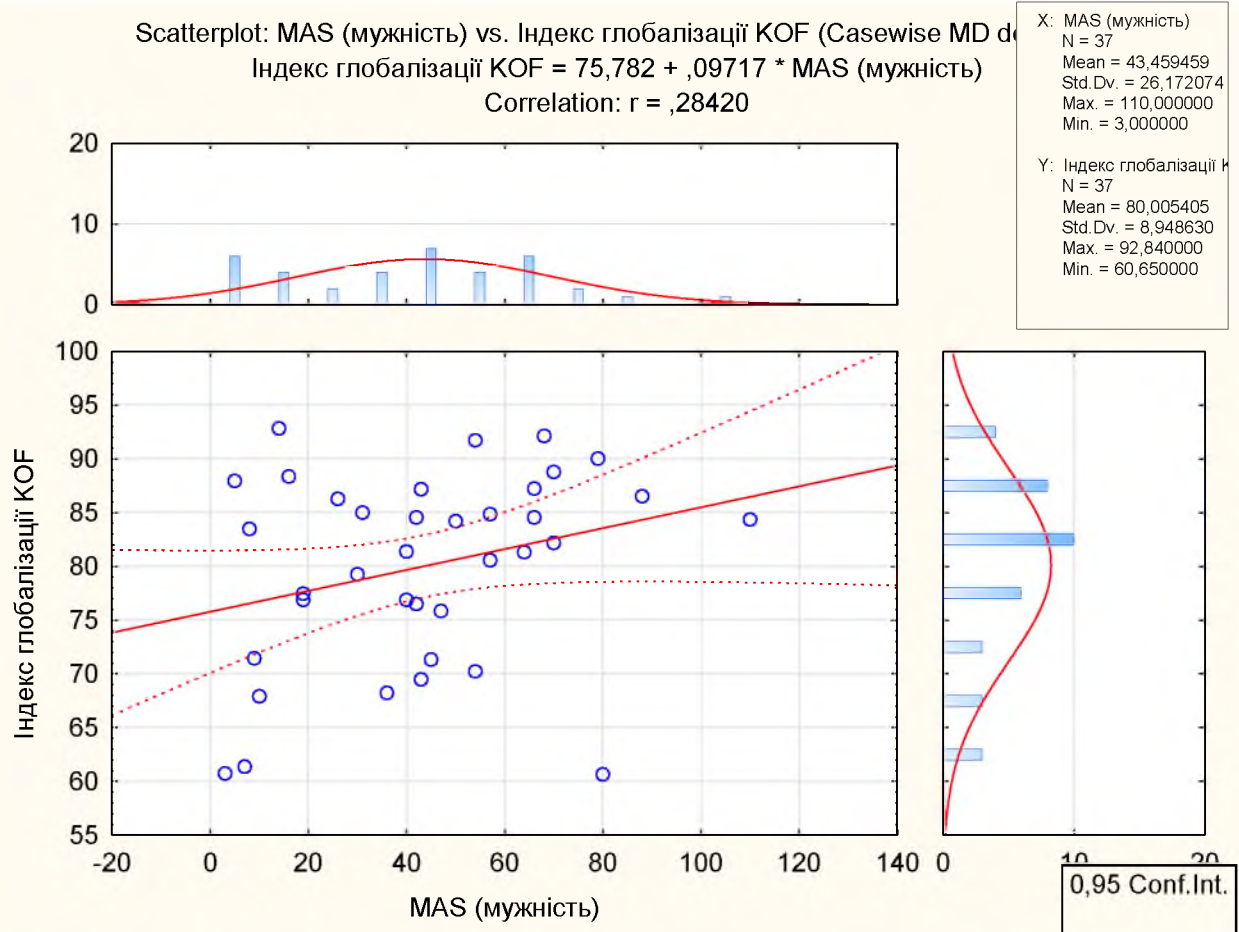

Scatterplot: IDV (індивідуалізм) vs. Індекс глобалізації KOF (Casewise MD)
 Індекс глобалізації KOF = 63,151 + ,31464 * IDV (індивідуалізм)
 Correlation: r = ,69434

X: IDV (індивідуалізм)
 N = 37
 Mean = 53,567568
 Std.Dv. = 19,747771
 Max. = 89,000000
 Min. = 20,000000

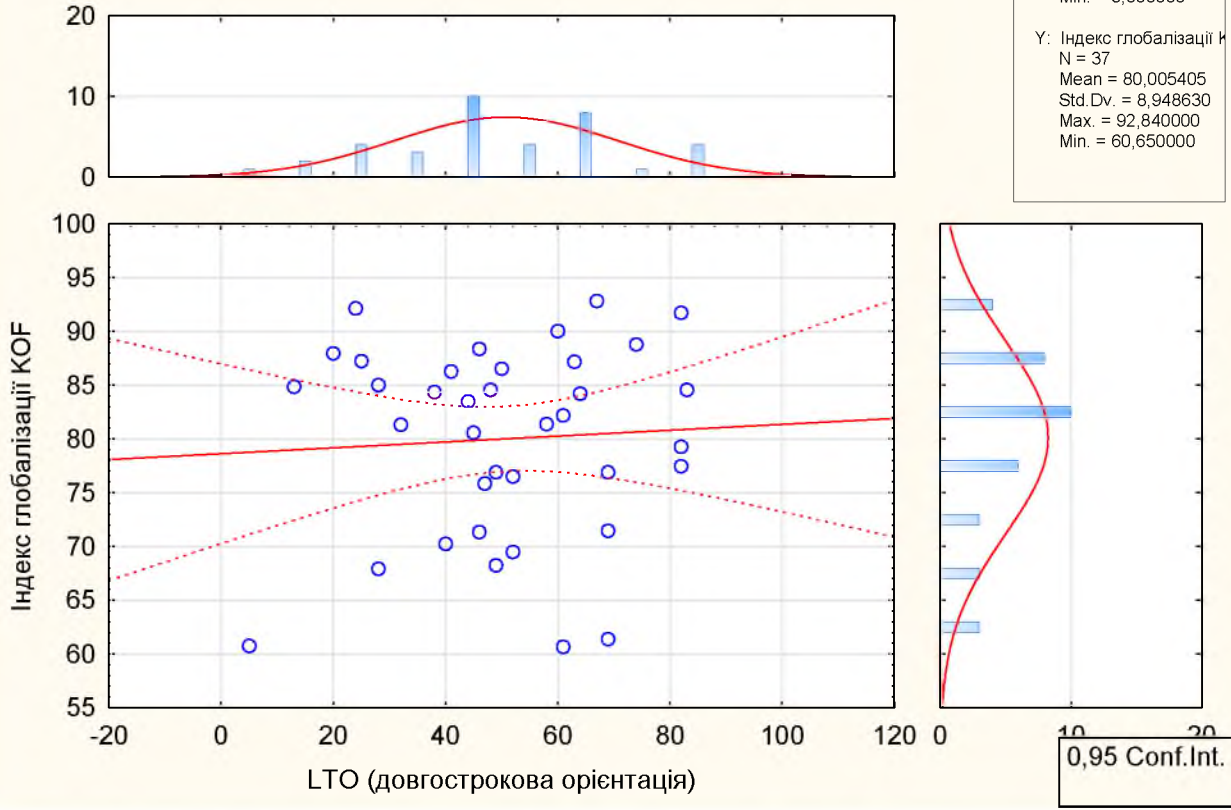
Y: Індекс глобалізації KOF
 N = 37
 Mean = 80,005405
 Std.Dv. = 8,948630
 Max. = 92,840000
 Min. = 60,650000

Scatterplot: LTO (довгострокова орієнтація) vs. Індекс глобалізації KOF (Casewi
Індекс глобалізації KOF = 78,626 + ,02734 * LTO (довгострокова орієнтація)
Correlation: r = ,06069

X: LTO (довгострокова)
N = 37
Mean = 50,432432
Std.Dv. = 19,861381
Max. = 83,000000
Min. = 5,000000

Y: Індекс глобалізації KOF
N = 37
Mean = 80,005405
Std.Dv. = 8,948630
Max. = 92,840000
Min. = 60,650000

Додаток 3

Вихідні дані для визначення інтегрального Індексу нової економіки в країна-членах ЄС на основі 26 показників

BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
21,08548	22,05724	22,09172	22,67406	19,46981	19,50375	19,50593	18,5711	20,26974	20,36036	19,99869	19,85851	23,3703	23,72576	23,5399	23,64018
0,319724	0,319724	0,319724	0,319724	0,319724	0,273844	0,325459	0,325459	1,433739	1,433739	1,433739	1,433739	0,881538	0,798572	0,862416	0,939488
1,296297	1,296297	1,296297	1,296297	0,370741	0,330556	0,289074	0,16463	0,16463	0,206111	0,207407	0,186667	1,158049	1,191147	1,296297	1,296297
0,81637	0,873771	0,950306	1,003455	1,065108	1,122509	1,165028	1,194792	1,615733	1,615733	1,590221	1,700771	0,023107	0,023107	0,023107	0,307189
1,668812	1,810881	1,820886	1,712834	0,128062	0,128062	0,128062	0,190093	0,190093	0,190093	0,190093	0,190093	0,713156	0,713156	0,713156	0,713156
1,124886	1,129394	1,156446	1,188006	1,226328	1,278177	1,348059	1,375111	1,431468	1,438231	1,431468	1,381874	0,116168	0,116168	0,116168	0,116168
1,136556	1,187311	1,245317	1,192749	0,315408	0,338973	0,362538	0,393354	0,427795	0,476737	0,496677	0,529305	1,570324	1,570324	1,570324	1,570324
0,391049	0,507257	0,628999	0,658512	0,769186	0,86326	0,88355	1,014514	1,844572	1,844572	1,844572	1,844572	0,293172	0,293517	0,18943	0,113593
0,47582	0,914494	0,879117	1,349631	1,432767	1,234656	1,041851	1,293028	0,732303	0,652705	0,65978	0,760605	1,444605	1,453041	1,463319	1,400724
1,542514	1,542514	1,542514	1,542514	0,235299	0,235299	0,239034	0,209154	0,257708	0,291322	0,253973	0,324936	2,881803	2,881803	2,881803	2,881803
1,507939	1,531633	1,555327	1,546865	1,511324	1,518094	1,408087	1,480861	1,155917	1,177919	0,974829	0,974829	0,612851	0,612851	0,612851	0,612851
0,701818	0,701818	0,701818	0,966437	0,941126	1,12751	1,233358	1,155123	1,394431	1,394431	1,394431	1,580816	0,273762	0,348169	0,343243	0,342843
1,173044	1,391602	1,391602	1,391602	0,758124	0,758124	0,744464	0,105864	0,273198	0,252708	0,341497	0,628355	0,778054	0,816548	0,823782	0,806589
0,481336	0,481336	0,427674	0,201641	0,242294	0,196763	0,463449	0,826077	0,876488	0,762658	0,692734	0,601671	1,619342	1,619342	1,619342	1,619342
1,140184	1,140184	0,964956	0,55449	0,362459	0,388863	0,148824	0,112818	0,206433	0,206433	0,204033	0,177629	1,146703	1,146703	1,146703	1,146703
0,276406	0,216873	0,284911	0,284911	2,224009	2,104942	2,138961	1,649934	1,620167	1,14815	1,097121	1,063102	1,314811	1,314811	1,314811	1,314811
1,714561	1,714561	1,714561	1,714561	1,714561	1,749597	1,749597	1,749597	1,051072	1,051072	1,051072	0,192697	1,198559	1,198559	1,198559	1,198559
0,164583	0,14401	0,14401	0,043016	1,185743	1,185743	1,185743	1,185743	1,185743	1,870257	1,870257	1,870257	1,208498	1,484998	1,19709	1,098967
1,195813	1,195813	1,195813	1,370925	1,370925	1,370925	1,370925	0,776174	0,814036	0,814036	0,814036	0,814036	1,293097	1,300248	1,324798	1,299
0,821846	0,821846	0,821846	0,504894	0,904668	0,904668	0,904668	0,904668	0,904668	0,726283	0,726283	0,754952	0,906042	0,906042	0,906042	0,925116
0,571291	0,571291	0,571291	1,298389	1,298389	1,298389	1,298389	1,267227	0,973792	0,973792	0,973792	0,973792	1,298389	1,298389	1,298389	1,298389
0,726778	0,726778	0,640456	0,694755	0,648809	0,67944	0,672478	0,733739	1,392295	1,392295	1,392295	1,392295	1,042584	1,042584	1,042584	1,042584
1,837849	1,837849	1,837849	1,837849	0,44476	0,415354	0,404327	0,463138	0,323462	0,441084	0,358381	0,481517	1,595684	1,595684	1,595684	1,595684

Продовження таблиці 3

HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	IL	MK	NO	RS	CH
23,74664	23,45322	23,11607	24,04792	22,24681	21,86657	22,23648	24,45584	23,19894	22,15161	22,97316	23,73227	20,84195	24,46044	21,61955	22,29336	21,85639	19,98025
0,907844	1,091907	1,12444	1,182245	1,433739	1,433739	1,433739	1,433739	1,433739	1,433739	1,433739	1,433739	1,106265	1,106265	1,106265	0,995457	0,995457	1,173596
1,296297	1,296297	1,296297	1,296297	1,179863	1,179863	1,179863	1,179863	1,179863	1,226436	1,241961	1,296297	1,296297	1,296297	1,296297	1,296297	1,296297	0,622528
0,307189	0	0	0,210127	1,380847	1,380847	1,380847	1,380847	1,380847	0,762759	1,166585	2,125964	1,290896	1,51438	1,51438	1,133168	1,133168	0,846839
0,713156	0,713156	0,713156	0,713156	2,000974	2,000974	2,000974	2,000974	2,000974	2,000974	1,644507	1,419594	0,883519	0,883519	0,883519	0,883519	0,883519	0,459146
0,116168	0,09419	0,062793	0,021978	1,188883	1,188883	1,188883	1,188883	1,188883	1,395966	1,395966	1,317914	1,188883	1,188883	1,188883	1,395966	1,395966	1,317914
1,570324	1,572849	1,567799	1,534979	0,886699	0,886699	0,886699	0,886699	0,886699	1,097346	1,097346	0,943531	0,886699	0,886699	0,886699	1,097346	1,097346	0,943531
0,02927	0	0,051061	0,161825	1,372361	1,372361	1,313335	1,387118	1,398185	1,486725	1,639824	1,733897	1,411097	1,403719	1,475657	1,523616	1,127809	1,127809
1,448873	1,510149	1,55388	1,609568	1,494676	1,498214	1,521209	1,521209	0,32193	0,35377	0,397991	0,451056	0,497046	0,539499	0,58372	0,612021	0,448371	0,448371
2,881803	2,860996	2,8714	2,730951	0,031211	0,031211	0,031211	0,156908	0,156908	0,156908	0,408536	0,408536	0,141744	0,141744	0,271961	0,156908	0,408536	0,408536
0,612851	0,612851	0,60578	0,615208	0,286396	0,286396	0,286396	1,081736	1,081736	1,081736	1,081736	1,081736	1,081736	1,081736	1,081736	1,081736	1,081736	1,081736
0,331614	0,378901	0,477686	0,570669	1,490419	1,048349	1,048349	0,679416	0,721078	0,685826	0,679416	1,448567	1,448567	1,448567	1,774865	1,774865	1,774865	1,616847
0,793706	0,771494	0,841656	0,959041	0,693018	0,693018	0,693018	1,707487	1,707487	1,707487	1,707487	1,707487	0,819997	0,819997	0,819997	1,707487	1,707487	1,707487
1,619342	1,621607	1,614813	1,614813	1,254718	1,254718	1,254718	1,12904	1,12904	1,331084	1,331084	1,190725	0,243114	0,22396	1,126048	1,126048	1,084337	1,119299
1,146703	1,129987	1,099899	1,113272	2,400388	2,400388	2,400388	2,400388	2,400388	1,152753	1,152753	1,152753	0,330595	1,662192	0,441463	0,441463	0,441463	0,53865
1,314811	1,225973	1,225973	1,160824	0,351109	0,225063	0,524746	0,856653	0,785861	0,98555	1,185299	0,853797	0,014723	2,346124	0,383016	0,383016	0,380296	0,428434
1,198559	1,198559	1,265653	1,265653	0,217242	0,174333	0,22036	0,303862	0,345343	0,292924	0,32077	0,386102	1,728424	1,684671	0,55286	0,364869	0,280157	0,237917
1,209651	1,101293	1,07006	1,194741	0,731347	0,761165	0,793268	0,804811	0,806113	0,797865	0,79254	0,79777	1,200589	0,960423	0,960423	1,163409	1,163409	0,666466
1,319945	1,326663	0,941899	0,941899	0,834044	0,860453	0,928745	0,96095	0,968344	0,974071	1,003098	1,038889	0,596734	0,596734	0,596734	0,596734	0,596734	0,596734
0,991877	1,163548	1,19216	1,19216	0,792199	0,817695	0,906653	0,936421	0,922031	0,815338	0,93696	0,765181	1,592726	1,592726	1,592726	1,477136	1,477136	1,490794
1,298389	1,298389	1,298389	1,298389	0,662829	0,733776	0,643607	0,836799	0,798462	0,793363	0,768242	0,592227	0,952294	0,952294	0,952294	0,952294	0,952294	0,952294
1,042584	1,184446	0,994185	1,296266	1,231326	1,29524	1,232493	1,206423	1,171828	1,210009	1,142767	1,151249	0,763072	0,763072	0,763072	0,763072	0,763072	0,763072
1,595684	1,299967	1,247094	1,363855	0,332526	0,34318	0,366984	0,415612	0,413201	0,408986	0,444552	0,435265	1,366937	1,366937	1,366937	1,366937	1,366937	1,432254

Джерело: розраховано автором.

Додаток И

Вихідні дані для розрахунку коефіцієнту кореляції ρ -Спірмена для рангів конкурентоспроможності та цифровою економікою у країнах Європейської цивілізації в умовах інклюзивного розвитку у 2020 р.

№	Країна	ранг X, d_x	ранг Y, d_y	$(d_x - d_y)^2$	Σd_i^2	$\rho_{\text{факт}}$
1.	Belgium	24	22	4	883,25	0,862
2.	Bulgaria	7	8	1		
3.	Czech Republic	21	18	9		
4.	Denmark	33.5	35	2.25		
5.	Germany	26	28	4		
6.	Estonia	22	24	4		
7.	Ireland	30.5	23	56.25		
8.	Greece	4	16	144		
9.	Spain	15	20	25		
10.	France	20	26	36		
11.	Croatia	6	12	36		
12.	Italy	2	15	169		
13.	Cyprus	18	5	169		
14.	Latvia	16	13	9		
15.	Lithuania	17	14	9		
16.	Luxembourg	27.5	29	2.25		
17.	Hungary	10	9	1		
18.	Malta	23	21	4		
19.	Netherlands	32	31	1		
20.	Austria	27.5	27	0.25		
21.	Poland	8.5	7	2.25		
22.	Portugal	13	10	9		
23.	Romania	5	4	1		
24.	Slovenia	19	17	4		
25.	Slovakia	12	11	1		
26.	Finland	33.5	25	72.25		
27.	Sweden	29	32	9		
28.	United Kingdom	25	33	64		
29.	Iceland	30.5	36	30.25		
30.	Israel	14	19	25		
31.	FYR of Macedonia	8.5	3	30.25		
32.	Norway	35	30	25		
33.	Serbia	1	6	25		
34.	Switzerland	36	34	4		
35.	Ukraine	3	1	4		
36.	Turkey	11	2	81		

Джерело: розраховано автором

Додаток К
Вихідні дані для розрахунку Індексу нової економіки для 26 показників об'єднаних в 5 груп

BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
0,319724	0,319724	0,319724	0,319724	0,319724	0,273844	0,325459	0,325459	1,433739	1,433739	1,433739	1,433739	0,881538	0,798572	0,862416	0,939488
1,296297	1,296297	1,296297	1,296297	0,370741	0,330556	0,289074	0,16463	0,16463	0,206111	0,207407	0,186667	1,158049	1,191147	1,296297	1,296297
0,81637	0,873771	0,950306	1,003455	1,065108	1,122509	1,165028	1,194792	1,615733	1,615733	1,590221	1,700771	0,023107	0,023107	0,023107	0,307189
1,668812	1,810881	1,820886	1,712834	0,128062	0,128062	0,128062	0,190093	0,190093	0,190093	0,190093	0,190093	0,713156	0,713156	0,713156	0,713156
1,124886	1,129394	1,156446	1,188006	1,226328	1,278177	1,348059	1,375111	1,431468	1,438231	1,431468	1,381874	0,116168	0,116168	0,116168	0,116168
1,136556	1,187311	1,245317	1,192749	0,315408	0,338973	0,362538	0,393354	0,427795	0,476737	0,496677	0,529305	1,570324	1,570324	1,570324	1,570324
6,362645	6,617379	6,788976	6,713064	3,425371	3,472121	3,618221	3,643437	5,263456	5,360643	5,349604	5,422448	4,462342	4,412474	4,581467	4,942622
0,391049	0,507257	0,628999	0,658512	0,769186	0,86326	0,88355	1,014514	1,844572	1,844572	1,844572	1,844572	0,293172	0,293517	0,18943	0,113593
0,47582	0,914494	0,879117	1,349631	1,432767	1,234656	1,041851	1,293028	0,732303	0,652705	0,65978	0,760605	1,444605	1,453041	1,463319	1,400724
0,866869	1,421752	1,508116	2,008143	2,201953	2,097915	1,925401	2,307542	2,576875	2,497277	2,504352	2,605176	1,737778	1,746558	1,652748	1,514317
1,542514	1,542514	1,542514	1,542514	0,235299	0,235299	0,239034	0,209154	0,257708	0,291322	0,253973	0,324936	2,881803	2,881803	2,881803	2,881803
1,507939	1,531633	1,555327	1,546865	1,511324	1,518094	1,408087	1,480861	1,155917	1,177919	0,974829	0,974829	0,612851	0,612851	0,612851	0,612851
0,701818	0,701818	0,701818	0,966437	0,941126	1,12751	1,233358	1,155123	1,394431	1,394431	1,394431	1,580816	0,273762	0,348169	0,343243	0,342843
1,173044	1,391602	1,391602	1,391602	0,758124	0,758124	0,744464	0,105864	0,273198	0,252708	0,341497	0,628355	0,778054	0,816548	0,823782	0,806589
6,659053	8,01107	8,207493	9,463704	7,849779	7,834858	7,475746	7,566087	8,235004	8,110934	7,973435	8,719289	8,022026	8,152486	7,967176	7,672721
0,481336	0,481336	0,427674	0,201641	0,242294	0,196763	0,463449	0,826077	0,876488	0,762658	0,692734	0,601671	1,619342	1,619342	1,619342	1,619342
1,140184	1,140184	0,964956	0,55449	0,362459	0,388863	0,148824	0,112818	0,206433	0,206433	0,204033	0,177629	1,146703	1,146703	1,146703	1,146703
0,276406	0,216873	0,284911	0,284911	2,224009	2,104942	2,138961	1,649934	1,620167	1,14815	1,097121	1,063102	1,314811	1,314811	1,314811	1,314811
1,714561	1,714561	1,714561	1,714561	1,714561	1,749597	1,749597	1,749597	1,051072	1,051072	1,051072	0,192697	1,198559	1,198559	1,198559	1,198559
3,612488	3,552954	3,392102	2,755603	4,543323	4,440164	4,500831	4,338426	3,75416	3,168313	3,04496	2,035098	5,279415	5,279415	5,279415	5,279415
0,164583	0,14401	0,14401	0,043016	1,185743	1,185743	1,185743	1,185743	1,185743	1,870257	1,870257	1,870257	1,208498	1,484998	1,19709	1,098967
1,195813	1,195813	1,195813	1,370925	1,370925	1,370925	1,370925	0,776174	0,814036	0,814036	0,814036	0,814036	1,293097	1,300248	1,324798	1,299
0,821846	0,821846	0,821846	0,504894	0,904668	0,904668	0,904668	0,904668	0,904668	0,726283	0,726283	0,754952	0,906042	0,906042	0,906042	0,925116
0,571291	0,571291	0,571291	1,298389	1,298389	1,298389	1,298389	1,267227	0,973792	0,973792	0,973792	0,973792	1,298389	1,298389	1,298389	1,298389
0,726778	0,726778	0,640456	0,694755	0,648809	0,67944	0,672478	0,733739	1,392295	1,392295	1,392295	1,392295	1,042584	1,042584	1,042584	1,042584
1,837849	1,837849	1,837849	1,837849	0,44476	0,415354	0,404327	0,463138	0,323462	0,441084	0,358381	0,481517	1,595684	1,595684	1,595684	1,595684
5,31816	5,297587	5,211265	5,749828	5,853294	5,854519	5,83653	5,33069	5,593995	6,217747	6,135043	6,286848	7,344293	7,627944	7,364586	7,25974

Продовження таблиці К.1

HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	IL	MK	NO	RS	CH
0,907844	1,091907	1,12444	1,182245	1,433739	1,433739	1,433739	1,433739	1,433739	1,433739	1,433739	1,433739	1,106265	1,106265	1,106265	0,995457	0,995457	1,173596
1,296297	1,296297	1,296297	1,296297	1,179863	1,179863	1,179863	1,179863	1,179863	1,226436	1,241961	1,296297	1,296297	1,296297	1,296297	1,296297	1,296297	0,622528
0,307189	0	0	0,210127	1,380847	1,380847	1,380847	1,380847	1,380847	0,762759	1,166585	2,125964	1,290896	1,51438	1,51438	1,133168	1,133168	0,846839
0,713156	0,713156	0,713156	0,713156	2,000974	2,000974	2,000974	2,000974	2,000974	2,000974	1,644507	1,419594	0,883519	0,883519	0,883519	0,883519	0,883519	0,459146
0,116168	0,09419	0,062793	0,021978	1,188883	1,188883	1,188883	1,188883	1,188883	1,395966	1,395966	1,317914	1,188883	1,188883	1,188883	1,395966	1,395966	1,317914
1,570324	1,572849	1,567799	1,534979	0,886699	0,886699	0,886699	0,886699	0,886699	1,097346	1,097346	0,943531	0,886699	0,886699	0,886699	1,097346	1,097346	0,943531
4,910978	4,768399	4,764486	4,958782	8,071005	8,071005	8,071005	8,071005	8,071005	7,91722	7,980103	8,537038	6,652559	6,876043	6,876043	6,801752	6,801752	5,363554
0,02927	0	0,051061	0,161825	1,372361	1,372361	1,313335	1,387118	1,398185	1,486725	1,639824	1,733897	1,411097	1,403719	1,475657	1,523616	1,127809	1,127809
1,448873	1,510149	1,55388	1,609568	1,494676	1,498214	1,521209	1,521209	0,32193	0,35377	0,397991	0,451056	0,497046	0,539499	0,58372	0,612021	0,448371	0,448371
1,478143	1,510149	1,60494	1,771393	2,867038	2,870576	2,834544	2,908327	1,720116	1,840494	2,037815	2,184954	1,908144	1,943218	2,059377	2,135638	1,57618	1,57618
2,881803	2,860996	2,8714	2,730951	0,031211	0,031211	0,031211	0,156908	0,156908	0,156908	0,408536	0,408536	0,141744	0,141744	0,271961	0,156908	0,408536	0,408536
0,612851	0,612851	0,60578	0,615208	0,286396	0,286396	0,286396	1,081736	1,081736	1,081736	1,081736	1,081736	1,081736	1,081736	1,081736	1,081736	1,081736	1,081736
0,331614	0,378901	0,477686	0,570669	1,490419	1,048349	1,048349	0,679416	0,721078	0,685826	0,679416	1,448567	1,448567	1,448567	1,774865	1,774865	1,774865	1,616847
0,793706	0,771494	0,841656	0,959041	0,693018	0,693018	0,693018	1,707487	1,707487	1,707487	1,707487	1,707487	0,819997	0,819997	0,819997	1,707487	1,707487	1,707487
7,576261	7,64454	8,006402	8,418657	8,235119	7,800125	7,728062	9,442202	7,107441	7,312946	7,952805	9,016233	7,308331	7,378479	8,067314	8,992272	8,124984	7,966966
1,619342	1,621607	1,614813	1,614813	1,254718	1,254718	1,254718	1,12904	1,12904	1,331084	1,331084	1,190725	0,243114	0,22396	1,126048	1,126048	1,084337	1,119299
1,146703	1,129987	1,099899	1,113272	2,400388	2,400388	2,400388	2,400388	2,400388	1,152753	1,152753	1,152753	0,330595	1,662192	0,441463	0,441463	0,441463	0,53865
1,314811	1,225973	1,225973	1,160824	0,351109	0,225063	0,524746	0,856653	0,785861	0,98555	1,185299	0,853797	0,014723	2,346124	0,383016	0,383016	0,380296	0,428434
1,198559	1,198559	1,265653	1,265653	0,217242	0,174333	0,22036	0,303862	0,345343	0,292924	0,32077	0,386102	1,728424	1,684671	0,55286	0,364869	0,280157	0,237917
5,279415	5,176126	5,206338	5,154562	4,223457	4,054501	4,400211	4,689943	4,660632	3,762311	3,989906	3,583376	2,316855	5,916948	2,503387	2,315396	2,186253	2,3243
1,209651	1,101293	1,07006	1,194741	0,731347	0,761165	0,793268	0,804811	0,806113	0,797865	0,79254	0,79777	1,200589	0,960423	0,960423	1,163409	1,163409	0,666466
1,319945	1,326663	0,941899	0,941899	0,834044	0,860453	0,928745	0,96095	0,968344	0,974071	1,003098	1,038889	0,596734	0,596734	0,596734	0,596734	0,596734	0,596734
0,991877	1,163548	1,19216	1,19216	0,792199	0,817695	0,906653	0,936421	0,922031	0,815338	0,93696	0,765181	1,592726	1,592726	1,592726	1,477136	1,477136	1,490794
1,298389	1,298389	1,298389	1,298389	0,662829	0,733776	0,643607	0,836799	0,798462	0,793363	0,768242	0,592227	0,952294	0,952294	0,952294	0,952294	0,952294	0,952294
1,042584	1,184446	0,994185	1,296266	1,231326	1,29524	1,232493	1,206423	1,171828	1,210009	1,142767	1,151249	0,763072	0,763072	0,763072	0,763072	0,763072	0,763072
1,595684	1,299967	1,247094	1,363855	0,332526	0,34318	0,366984	0,415612	0,413201	0,408986	0,444552	0,435265	1,366937	1,366937	1,366937	1,366937	1,366937	1,432254
7,458131	7,374305	6,743787	7,28731	4,584272	4,81151	4,87175	5,161016	5,079979	4,999632	5,088159	4,780581	6,472351	6,232185	6,232185	6,319581	6,319581	5,901614

Джерело: розраховано автором.

Додаток Л
Комплексна індексна оцінка нової економіки Європейської цивілізації
за стандартизованими показниками за 5 аналізованими групами

BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	CH
6,362645	6,617379	6,788976	6,713064	3,425371	3,472121	3,618221	3,643437	5,263456	5,360643	5,349604	5,422448	4,462342	4,412474	4,581467	4,942622	5,363554
BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	CH
0,866869	1,421752	1,508116	2,008143	2,201953	2,097915	1,925401	2,307542	2,576875	2,497277	2,504352	2,605176	1,737778	1,746558	1,652748	1,514317	1,57618
BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	CH
5,792184	6,589318	6,699377	7,455561	5,647826	5,736942	5,550344	5,258544	5,658129	5,613657	5,469083	6,114113	6,284249	6,405929	6,314428	6,158403	6,390786
BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	CH
3,612488	3,552954	3,392102	2,755603	4,543323	4,440164	4,500831	4,338426	3,75416	3,168313	3,04496	2,035098	5,279415	5,279415	5,279415	5,279415	2,3243
BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	CH
5,31816	5,297587	5,211265	5,749828	5,853294	5,854519	5,83653	5,33069	5,593995	6,217747	6,135043	6,286848	7,344293	7,627944	7,364586	7,25974	5,901614
HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	IL	MK	NO	RS
4,910978	4,768399	4,764486	4,958782	8,071005	8,071005	8,071005	8,071005	8,071005	7,91722	7,980103	8,537038	6,652559	6,876043	6,876043	6,801752	6,801752
HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	IL	MK	NO	RS
1,478143	1,510149	1,60494	1,771393	2,867038	2,870576	2,834544	2,908327	1,720116	1,840494	2,037815	2,184954	1,908144	1,943218	2,059377	2,135638	1,57618
HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	IL	MK	NO	RS
6,098118	6,134391	6,401462	6,647263	5,368081	4,929549	4,893518	6,533875	5,387326	5,472451	5,91499	6,831279	5,400187	5,435261	6,007937	6,856634	6,548804
HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	IL	MK	NO	RS
5,279415	5,176126	5,206338	5,154562	4,223457	4,054501	4,400211	4,689943	4,660632	3,762311	3,989906	3,583376	2,316855	5,916948	2,503387	2,315396	2,186253
HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	IL	MK	NO	RS
7,458131	7,374305	6,743787	7,28731	4,584272	4,81151	4,87175	5,161016	5,079979	4,999632	5,088159	4,780581	6,472351	6,232185	6,232185	6,319581	6,319581

Джерело: розраховано автором.

Додаток М

Рис. М.1. Структурні драйвери нової економіки України. Джерело: побудовано автором.

Додаток Н

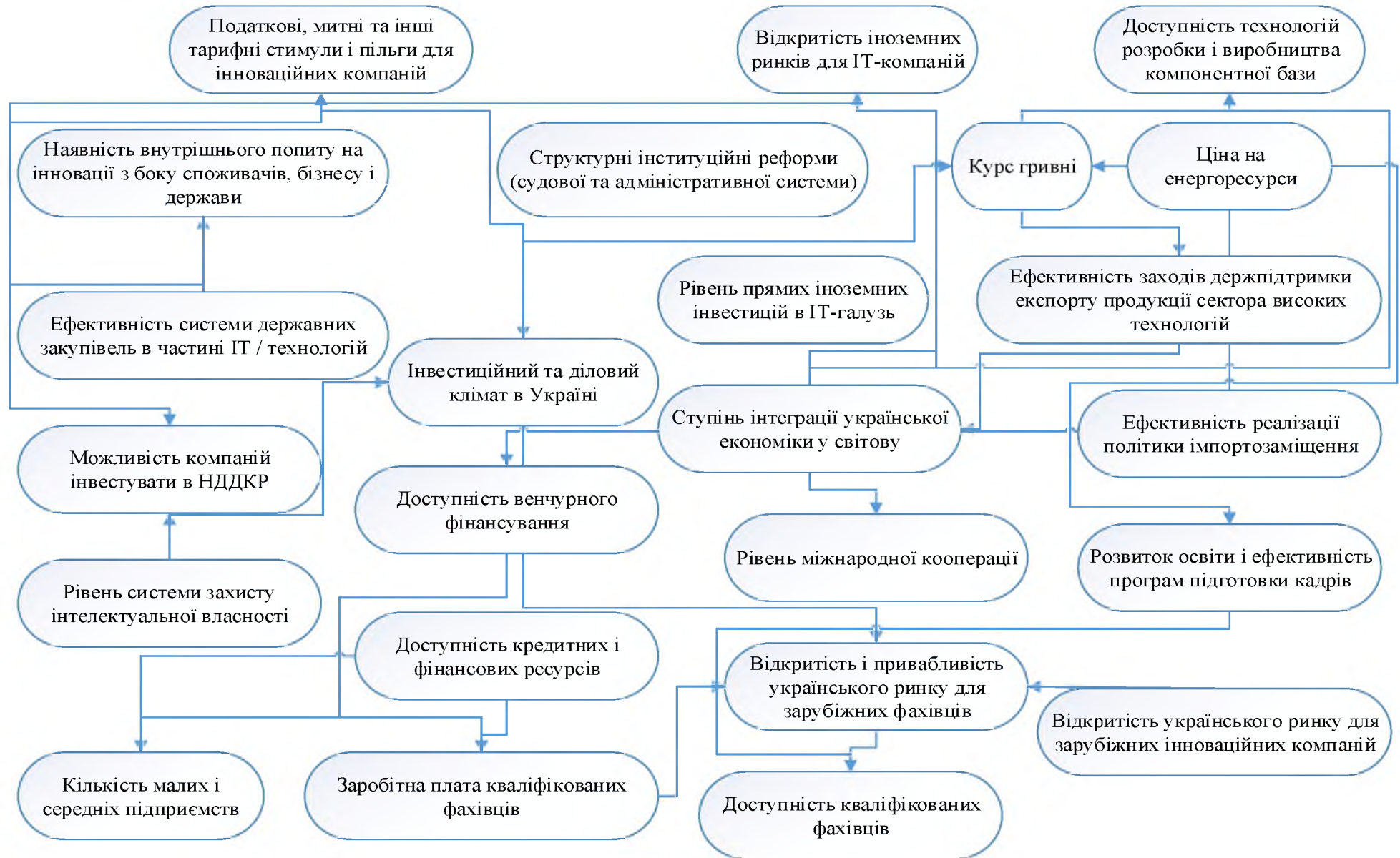

Рис. Н. 1. Алгоритм взаємодії факторів нової економіки. Джерело: побудовано автором.

Додаток П

Зведений індекс нової економіки, зведені індекси таланту, технологій, толерантності, значення показників для розрахунку індексів у регіонах України 2010-2018 рр.

Українські регіони	Зведений індекс нової економіки	Індекс таланту	Індекс креативного класу	Індекс людського капіталу	Індекс наукового таланту	Індекс технологій	Індекс інвестицій в науку	Індекс інновацій	Індекс толерантності	Індекс відкритості суспільства
			число «постановників завдань» на 1000 жителів (людина), 2010 р.	частка зайнятих, які мають вищу освіту (%), 2018 р.	число дослідників на 1 млн. жителів, 2018 р.		частка витрат на дослідження і розробки в ВВП (%), 2018 р.	число патентів на 1 млн. жителів за 2010 - 2018 рр.		частка жителів, які проживають не з народження (%), 2018 р.
Автономна Республіка Крим	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Вінницька область	0,68	0,84	155,8	39,2	10234	0,78	4,19	1189,5	0,41	38,77
Волинська область	0,59	0,52	130,8	26,2	5886,2	0,63	3,75	847,1	0,62	48,09
Дніпропетровська область	0,54	0,47	121,6	27	4338,5	0,45	1,22	1116,4	0,69	51,24
Донецька область	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Житомирська область	0,49	0,4	115,9	22,1	4425	0,44	3,02	435,9	0,63	48,55
Закарпатська область	0,48	0,43	119,6	23,5	4597	0,47	2,57	700,7	0,55	44,81
Запорізька область	0,48	0,39	136	23,2	1668,6	0,12	0,94	74,8	0,93	61,66
Івано-Франківська область	0,47	0,33	125,1	21,1	1030,1	0,08	0,12	252,4	1	64,79
Київська область	0,47	0,33	106,9	23,2	1822,6	0,52	3,11	701	0,56	45,29

Кіровоградська область	0,45	0,39	120,7	25,3	2163,4	0,38	2,04	575,6	0,59	46,68
Луганська область	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Львівська область	0,43	0,4	117,9	30,2	589,9	0,19	0,29	540,2	0,7	51,38
Миколаївська область	0,42	0,29	107,6	22,4	805,3	0,15	0,71	257,5	0,83	57,21
місто Київ	0,4	0,28	105,8	20,7	1177,1	0,14	0,92	150,6	0,79	55,33
місто Севастополь	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Одеська область	0,4	0,29	107,7	20,4	1441,3	0,16	1,32	87,8	0,74	53,26
Полтавська область	0,39	0,37	109	24,3	2739,8	0,29	1,35	517	0,52	43,65
Рівненська область	0,39	0,36	146,4	21	490,2	0,03	0,3	0	0,79	55,26
Сумська область	0,39	0,24	91,5	21,9	527,3	0,28	0,51	792	0,64	48,85
Тернопільська область	0,39	0,32	104,1	24,1	1412,1	0,19	1,15	254,4	0,65	49,16
Харківська область	0,39	0,28	109,6	18,2	2074,6	0,45	1,46	1038,6	0,42	38,96
Херсонська область	0,38	0,36	97,4	25,3	3032	0,36	1,45	707,3	0,41	38,73
Хмельницька область	0,37	0,3	115,3	18,2	2325,6	0,28	1,49	444,5	0,53	44,06
Черкаська область	0,37	0,3	94,8	23,5	1704,2	0,26	1,4	405	0,54	44,25
Чернівецька область	0,36	0,27	98,7	19,4	2174,8	0,25	1,38	362,8	0,55	44,98
Чернігівська область	0,36	0,31	106,3	21,4	2150,9	0,26	1,36	398,3	0,5	42,76

Джерело: побудовано автором.

Додаток Р

Показники розвитку Української економіки при реалізації сценарію розвитку нової економіки в контексті євроінтеграції прогноз до 2023 р.

Одиниці виміру	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Національна валюта	1,066.001	961.821	985.299	1,010.173	1,045.922	1,074.528	1,107.024	1,142.972	1,180.249	1,220.505
Зміна у відсотках	-6.553	-9.773	2.441	2.525	3.539	2.735	3.024	3.247	3.261	3.411
Національна валюта	1,586.915	1,988.544	2,385.367	2,982.920	3,421.349	3,809.113	4,244.042	4,730.922	5,243.620	5,792.802
Доларів США	132.343	90.939	93.349	112.128	126.390	132.928	141.824	151.760	162.726	174.316
За паритетом купівельної спроможності у Доларах США	374.571	341.579	353.741	369.566	391.532	410.809	431.302	453.598	477.107	502.907
Індекс	148.866	206.748	242.096	295.288	327.113	354.492	383.374	413.914	444.281	474.623
Національна валюта	24,930.039	22,582.782	23,230.021	23,928.223	24,529.732	25,327.239	26,237.502	27,253.011	28,297.499	29,424.506
За паритетом купівельної спроможності; Доларів США у 2011 році	8,289.993	7,509.459	7,724.685	7,956.859	8,156.879	8,422.074	8,724.764	9,062.451	9,409.775	9,784.539
Національна валюта	37,112.398	46,689.410	56,238.892	70,657.179	80,239.956	89,783.006	100,587.767	112,804.091	125,720.333	139,655.545
Доларів США	3,095.050	2,135.182	2,200.851	2,656.010	2,964.193	3,133.196	3,361.357	3,618.556	3,901.506	4,202.480
За паритетом купівельної спроможності; Доларів США	8,759.906	8,019.989	8,340.026	8,754.008	9,182.493	9,683.008	10,222.265	10,815.601	11,439.052	12,124.309
у відсотках	0.338	0.295	0.293	0.290	0.290	0.287	0.285	0.285	0.284	0.283
Національна валюта за поточним курсом Доларів США	4.237	5.822	6.743	8.071	8.738	9.272	9.840	10.430	10.990	11.519
у відсотках до ВВП	13.396	15.933	21.724	20.749	18.782	19.215	20.130	21.070	22.022	22.855
у відсотках до ВВП	9.533	17.654	20.231	18.886	15.677	15.324	16.623	17.522	18.660	19.795
Індекс	37,868,523.61	56,304,256.81	64,137,906.83	73,401,568.78	81,422,742.75	87,389,633.05	92,610,111.34	98,026,202.08	103,264,014.8	108,677,860.1
у відсотках	12.100	48.684	13.913	14.443	10.928	7.328	5.974	5.848	5.343	5.243
Індекс	42,388,664.0	60,748,461.2	68,257,851.1	77,587,842.1	84,594,688.3	89,823,237.7	94,995,425.1	100,355,724.1	105,711,797.2	111,000,748.9
у відсотках	24.870	43.313	12.361	13.669	9.031	6.181	5.758	5.643	5.337	5.003
у відсотках	-24.991	-28.625	8.103	16.748	7.573	7.341	6.488	7.388	6.922	6.711
у відсотках	-24.991	-28.625	8.103	16.748	7.573	7.341	6.488	7.388	6.922	6.711
у відсотках	-10.592	-11.896	-3.627	7.750	7.312	6.449	5.047	5.500	5.402	5.399

у відсотках	-10.592	-11.896	-3.627	7.750	7.312	6.449	5.047	5.500	5.402	5.399
у відсотках від загальної чисельності робочої сили	9.275	9.143	9.347	9.213	9.377	9.200	8.853	8.438	8.144	7.894
Осіб	42.760	42.591	42.415	42.217	42.639	42.426	42.192	41.939	41.709	41.479
Національна валюта	639.748	832.875	914.217	1,172.027	1,384.649	1,551.313	1,705.898	1,884.682	2,077.547	2,305.965
у відсотках до ВВП	40.314	41.884	38.326	39.291	40.471	40.726	40.195	39.838	39.620	39.807
Національна валюта	710.524	855.939	967.380	1,237.377	1,470.088	1,651.143	1,804.424	1,989.471	2,188.262	2,422.299
у відсотках до ВВП	44.774	43.043	40.555	41.482	42.968	43.347	42.517	42.053	41.732	41.816
Національна валюта	-70.776	-23.064	-53.163	-65.350	-85.440	-99.830	-98.525	-104.789	-110.715	-116.334
у відсотках до ВВП	-4.460	-1.160	-2.229	-2.191	-2.497	-2.621	-2.321	-2.215	-2.111	-2.008
Національна валюта	-48.221	-8.681	-47.601	-58.465	-86.269	-93.145	-95.223	-102.346	-110.291	-115.544
у відсотках до потенційного ВВП	-2.947	-0.406	-1.944	-1.978	-2.573	-2.496	-2.299	-2.229	-2.171	-2.063
Національна валюта	-18.293	59.725	44.524	46.346	47.102	53.917	66.393	70.306	82.006	92.454
у відсотках до ВВП	-1.153	3.003	1.867	1.554	1.377	1.415	1.564	1.486	1.564	1.596
Національна валюта	1,115.869	1,577.524	1,936.290	2,117.778	2,411.398	2,621.041	2,733.214	2,859.611	2,957.281	3,071.676
у відсотках до ВВП	70.317	79.331	81.174	70.997	70.481	68.810	64.401	60.445	56.398	53.026
Національна валюта	1,586.915	1,988.544	2,385.367	2,982.920	3,421.349	3,809.113	4,244.042	4,730.922	5,243.620	5,792.802
Доларів США	-5.113	1.565	-1.394	-2.088	-3.924	-5.173	-4.974	-5.385	-5.471	-5.333
у відсотках до ВВП	-3.863	1.721	-1.493	-1.862	-3.104	-3.892	-3.507	-3.548	-3.362	-3.059

Джерело: розраховано автором [80]

Додаток С

Основні ознаки, умови та чинники розвитку нової економіки у цивілізаційно-інтеграційній площині

Ознаки нової економіки (результативна компонента)	Необхідні умови (ресурсно-інструментальна компонента)
Інтеграційні (фактор інтеграції - співробітництво, партнерство, об'єднання)	
<ul style="list-style-type: none"> - функціонування вертикально-інтегрованих організацій, високотехнологічних регіональних кластерів; - успішні державно-приватні партнерства; - розвинені міжрегіональні ланцюги поставок і створення вартості, інші зв'язки мережевого типу; - функціонування мережевих інститутів взаємодії виробників і споживачів продукції; - функціонування «віртуальних підприємств»; - наявність високої частки високотехнологічної продукції, виробленої підприємствами, що входять в кластерні об'єднання і вертикально-інтегровані компанії; 	<ul style="list-style-type: none"> - інтеграція науки і виробництва; - підтримка становлення мережевих форм взаємодії підприємств-виробників і споживачів; - функціонування механізму взаємодії між державою і приватним бізнесом; - зростання важливості кластерів; - зростання інтенсифікації інтеграційних процесів в промисловій сфері, появу нових форм інтеграції індустріальних структур;
Інноваційно-технологічні та виробничі (інноваційний фактор, фактор науково-технічного прогресу; ресурсно-сировинний фактор)	
<ul style="list-style-type: none"> - спеціалізація виробництв 5 і 6 технологічних укладів; - частка обробних високотехнологічних і наукомістких виробництв превалює над іншими видами економічної діяльності; - обсяг високотехнологічної наукоємної продукції, яка відповідає пріоритетам науково-технологічного розвитку України, займає велику частку в загальному обсязі виробленої продукції; - зростаюча кількість автоматизованих (роботизованих) робочих місць в галузях, збільшується забезпеченість власними передовими технологіями; - поява нових технологій в різних сферах діяльності (електроніка, поява нових матеріалів та ін.); - розгалужена мережа НДДКР; - високий обсяг вироблених інноваційних товарів, робіт, послуг; - висока інноваційність ВВП; 	<ul style="list-style-type: none"> - оновлення виробничого та науково-технічного потенціалу; - відновлення та модернізація виробничих потужностей, втрачених або застарілих в процесі деіндустріалізації; - підвищення рівня складності виробництва, застосовуваних технологій і виробів, що випускаються; - впровадження нових високоефективних технологій; - розробка нових програм і проектів, орієнтованих на інноваційну спрямованість нової економіки; - посилення тенденцій «фізичного» зближення розробника і виробника, скорочення часу на впровадження нових виробів; - розвиток галузей обробної промисловості, які орієнтовані на створення і випуск конкурентоспроможної високотехнологічної продукції; - оновлення основних виробничих фондів;
Економіко-фінансові (ринкові чинники - попит, пропозиція, конкуренція; інвестиційний фактор)	
<ul style="list-style-type: none"> - зростання продуктивності праці; - зростання ВВП на душу населення; - низький темп інфляції; 	<ul style="list-style-type: none"> - наявність сприятливих інвестиційних умов – наявність інвестиційної інфраструктури (доступ до фондів, венчурного фінансування, розвинена система довгострокового

<ul style="list-style-type: none"> - висока рентабельність виробництв; - висока інвестиційна активність суб'єктів господарювання; - низька волатильність валютного курсу національної грошової одиниці; 	<p>кредитування, наявність юридичних умов інвестування в ті чи інші галузі);</p> <ul style="list-style-type: none"> - фінансове забезпечення (доступні кредити, пільги, низькі податкові ставки та ін.); - наявність адекватної фінансової системи, здатної перетворити заощадження населення і вільні кошти бізнесу в інвестиції;
<p>Соціально-політичні (ринковий фактор - матеріальний стан громадян; адміністративно-політичний, світоглядний фактор)</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - низький рівень безробіття; - висока частка забезпеченого населення; - висока частка зайнятого населення; - висока чисельність населення з грошовими доходами набагато вище прожиткового мінімуму; - високий рівень урбанізації; 	<ul style="list-style-type: none"> - подолання структурної кризи в економіці; - сприятливий зовнішньополітичний клімат; - підвищення добробуту населення – стійкості соціальних груп 5-6 технологічних укладів за рахунок державної політики зайнятості, зростання доходів населення; - лояльне сприйняття населенням і провідними внутрішньополітичними гравцями нової парадигми розвитку;
<p>Кадрова забезпеченість і освіта (ринковий фактор - ринок праці, інтелектуального капіталу; фактор науково-технічного прогресу)</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - наявність висококваліфікованих робітничих кадрів, фахівців з вищою освітою, фахівців зайнятих науковими дослідженнями і розробками; - висока чисельність фахівців, що виконують наукові та науково-технічні роботи; - високий коефіцієнт винахідницької активності населення; 	<ul style="list-style-type: none"> - підготовка висококваліфікованих трудових ресурсів з урахуванням затребуваних сучасних компетенцій, включаючи нові спеціальності; - нарощування якості людського потенціалу; - модернізація університетської освіти; - формування нових професійних напрямків, що виникли у зв'язку з вимогами п'ятого і шостого технологічних укладів;
<p>Екологічні (фактор науково-технічного прогресу)</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - зниження енергоємності ВВП; - висока частка випуску продукції, створеної з комплексної утилізації відхідних газів, стічних вод і твердих відходів; - висока частка енергетичних ресурсів, вироблених з використанням відновлюваних джерел енергії; - висока частка утилізованих відходів від загальної кількості утворених відходів; 	<ul style="list-style-type: none"> - рециркуляція відходів, перетворення їх в ресурси повторного індустріального циклу виготовлення нових виробів; - виробництво енергетичних ресурсів, вироблених з використанням відновлюваних джерел енергії; - використання новітнього енергозберігаючого, екологічно безпечного обладнання на виробництвах;
<p>Інформаційні (інноваційний фактор, фактор науково-технічного прогресу)</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - висока частка організацій ІКТ та ІТ-сектора; - висока частка використання Інтернету, спеціальних програмних засобів в організаціях для наукових досліджень, для проектування, для управління автоматизованим виробництвом, 	<ul style="list-style-type: none"> - формування ефективного інформаційного простору суб'єктів; - формування інформаційного суспільства; - енергія у взаємозв'язку з інформаційно-комунікаційними технологіями;

<p>технологічними процесами, технічними засобами, для вирішення різних видів завдань (управлінських, організаційних, економічних, фінансових та ін.);</p> <ul style="list-style-type: none"> - висока чисельність абонентів фіксованого та мобільного широкопasmового доступу до Інтернету; 	<ul style="list-style-type: none"> - широке географічне розподіл Інтернету;
<p>Інфраструктурні (просторовий фактор)</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - інфраструктурна освоєність, облаштованість і забезпеченість регіону – сучасна розвинена інфраструктура, яка з'єднує всі галузі національної економіки і забезпечує енергією інтеграційні організації; - сприятливий територіально-географічне положення регіону, включаючи забезпеченість регіону природними ресурсами і природно-кліматичні умови; 	<ul style="list-style-type: none"> - створення високоефективних інвестиційних об'єктів; - розвиток транспортного і автодорожнього забезпечення; - розвиток комунікаційної забезпеченості; - збільшення кількості об'єктів освіти та охорони здоров'я, культури і рекреації;
<p>Інституційні (інституційний фактор)</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - наявність сприятливих інституційних умов – наявність механізмів і нормативно-правових основ щодо розвитку високотехнологічних і наукомістких галузей промисловості; - розвинена законодавча база державно-приватного партнерства; - наявність стратегії і програм розвитку промисловості; - наявність програм фінансової державної підтримки (субсидування, пільгова система оподаткування та ін.); 	<ul style="list-style-type: none"> - зниження відомчої роз'єднаності в реалізації держпрограм; - прийняття нових законів, орієнтованих на заохочення проектних розробок і впровадження високотехнологічної продукції з високою доданою вартістю, розробка нових державних програм з розвитку промисловості, що стимулюють «точки зростання»; - удосконалення механізму державного регулювання державно-приватного партнерства; - пом'якшення регулятивних зусиль держави з метою підвищення гнучкості бізнесу та його структур; - підвищення якості законодавчої бази, ефективне функціонування державного апарату, його взаємодія з суб'єктами економіки.

Джерело: побудовано автором.

Додаток Т

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА
ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

УПРАВЛІННЯ
МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
ТА ФАНДРАЙЗИНГУ

46021, вул. Грушевського, 8 м. Тернопіль,
тел/факс (0352) 52 26 32, 52 08 65, 25 38 64

УКРАЇНА

TERNOPIL REGIONAL STATE
ADMINISTRATION

DEPARTMENT
OF FOREIGN RELATIONS
AND FUNDRAISING

8, Hrushevskiyi Street, Ternopil 46021
tel/fax (0352) 52 26 32, 52 08 65, 25 38 64

E-mail: internationalrelations.te@gmail.com

14.05.2018 № 106-10/01-09
На № _____ від _____

Голові спеціалізованої вченої ради
Тернопільського національного
економічного університету
д.е.н., проф. Крисоватому А.І.

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження
здобувача кафедри міжнародної економіки
Тернопільського національного економічного університету
Живка Максима Андрійовича
на тему:

„Нова економіка у розвитку потенціалу європейських
цивілізаційно-інтеграційних процесів”

У дисертації Живка М. А. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – „Світове господарство і міжнародні економічні відносини” Тернопільського національного економічного університету на тему: „Нова економіка у розвитку потенціалу європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів” обґрунтовані науково-практичні пропозиції щодо розвитку нової економіки в контексті євроцивілізаційних прагнень України.

Дисертантом на основі ґрунтовних аналітичних розрахунків актуалізується важливість нової економіки як конкурентної переваги світового економічного розвитку.

Довідка є підтвердженням того, що надані рекомендації та пропозиції Живка М. А. щодо пріоритетних напрямів розвитку нової економіки у структурі Європейської цивілізації та України як її складової, мають практичне спрямування та будуть враховані при розробці проекту обласної програми міжнародного співробітництва Тернопільської області на 2021-2023 роки.

Довідка видана для представлення у спеціалізовану вчену раду Д 58.082.01 Тернопільського національного економічного університету.

Заступник начальника управління

Н.О.ЗАРИЦЬКА

RADA CAPITAL

Голові спеціалізованої вченої ради
Тернопільського національного
економічного університету

№ 01Д/217 від 11.12.2017 року

ДОВІДКА про впровадження результатів наукових досліджень Живка Максима Андрійовича

Розглянуті рекомендації та наукові ривробки здобувача кафедри міжнародної економіки Тернопільського національного економічного університету Живка М. А., отримані за результатами виконання дисертаційного дослідження на тему: «Нова економіка у розвитку потенціалу європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів». Зокрема, практичне застосування знайшли запропоновані автором рекомендації щодо розрахунку індексу нової економіки, використання досвіду розвинутих країн Європейського Союзу для формування нової економіки.

Запропоновані рекомендації та висновки щодо стратегічних векторів розвитку нової економіки є актуальними та важливими в контексті євроінтеграційних прагнень України та задля розвитку її соціально-економічного потенціалу.

З повагою,

Кундич Володимир
Директор
ТОВ «Рада Капітал»

+380 48 222 41 41

рег. № 18
від 22.05.2019р.

Голові спеціалізованої вченої ради
Тернопільського національного
економічного університету
д.е.н., проф. Крисоватому А.І.

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження
здобувача кафедри міжнародної економіки
Тернопільського національного економічного університету
Живка Максима Андрійовича
на тему:

**«Нова економіка у розвитку потенціалу європейських цивілізаційно-
інтеграційних процесів»**

У дисертації Живка М. А. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» Тернопільського національного економічного університету на тему: «Нова економіка у розвитку потенціалу європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів». Як позитивний висновок, можна відзначити, що у роботі наведено авторське бачення підходів до ідентифікації та оцінки нової економіки у євроцивілізаційній структурі та Україні, через розрахунок індексу нової економіки.

Пропозиції дисертанта щодо розрахунку індексу нової економіки за наведеними показниками можна використати при оцінці конкурентних переваг світового економічного розвитку та України що дозволяє виокремити і оцінити вплив використання цифрових технологій у діяльності машинобудівних підприємств, в умовах реформування економіки з урахування позитивного досвіду європейської цивілізації.

Довідка є підтвердженням того, що надані рекомендації та пропозиції Живка М. А. щодо розвитку нової економіки у структурі європейської цивілізації, мають практичне спрямування та будуть враховані при виокремленні стратегічних пріоритетів та впровадженні інноваційних проектів у своїй діяльності.

Довідка являється для представлення у спеціалізовану вчену раду Д 58.082.01 Тернопільського національного економічного університету.

Директор _____ Давиденко Ю. В.

Продовження Додатку Т

ТЕРНОПІЛЬСЬКА МІСЬКА РАДА
УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТА

« 22 08 2018 р.

№ 432/12

Голові спеціалізованої вченої ради
Тернопільського національного
економічного університету
д.е.н., проф. Крисоватому А.І.

ДОВІДКА

**про впровадження результатів наукового дослідження
Живка Максима Андрійовича
на тему:
«Нова економіка у розвитку потенціалу європейських
цивілізаційно-інтеграційних процесів»**

У дисертації Живка М. А. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» Тернопільського національного економічного університету на тему: «Нова економіка у розвитку потенціалу європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів» обґрунтовані науково-практичні пропозиції щодо розвитку нової економіки в контексті європейських цивілізаційно-інтеграційних прагнень України.

Практичне значення роботи має розроблена автором оцінка впливу нової економіки на розвиток потенціалу європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів та актуалізація важливих структурних детермінант її розвитку та виділення впливу нової економіки на забезпечення розвитку потенціалу європейської цивілізації.

Довідка є підтвердженням того, що надані рекомендації та пропозиції Живка М. А. щодо аналізу розвитку нової економіки в Україні, зокрема у місті Тернопіль та подолання асиметричності розвитку нової економіки в регіонах, а також окреслення стратегічних векторів трансформації моделі нової економіки в розвитку потенціалу національної економіки мають практичне спрямування та є актуальними зважаючи на період проведення активних реформ в економіці України і міста Тернополя та використані у діяльності управління стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради, а також у процесі реалізації Плану стратегічного розвитку міста Тернополя до 2023 року.

Довідка видана для представлення у спеціалізовану вчену раду Д 58.082.01 Тернопільського національного економічного університету.

Начальник управління

Ю.П. Дейнека

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46009; тел./факс +380 (352) 475051;
www.tneu.edu.ua; rektor@tneu.edu.ua; код ЄДРПОУ 33680120

126-10/3916

25 грудня 2015р

Голові спеціалізованої вченої ради
Тернопільського національного
економічного університету
д.е.н., проф. Крисоватому А.І.

ДОВІДКА

про впровадження в навчальний процес результатів дисертаційної роботи
ЖИВКА МАКСИМА АНДРІЙОВИЧА
здобувача кафедри міжнародної економіки
Тернопільського національного економічного університету
на тему:

**«НОВА ЕКОНОМІКА У РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ
ЦИВІЛІЗАЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»**

Довідка видана здобувачу кафедри міжнародної економіки Живка Максима Андрійовича про те, що результати його дисертаційного дослідження на тему: «Нова економіка у розвитку потенціалу європейських цивілізаційно-інтеграційних процесів» використовуються у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету. Зокрема, теоретичні узагальнення щодо визначення змісту понять «нова економіка», «європейська цивілізація»; розробка науково-прикладних положень щодо удосконалення процесу формування нової економіки; класифікація моделей соціально-економічного розвитку цивілізацій; та розроблена авторська адаптована модель формування нової економіки в контексті європейських цивілізаційно-інтеграційних прагнень України, що використовуються при викладанні дисциплін: «Глобальна економіка», «Міжнародний менеджмент», «Цивілізаційна структура сучасного світу», «Інтеграційна політика України», «Формування європейської цивілізації», «Міжнародний економічний аналіз».

Матеріали розділів дисертаційної роботи включені до лекційних занять, використовуються при проведенні практичних занять, виконанні індивідуальних робіт, курсовому та дипломному проектуванні. Основні наукові результати дисертаційної роботи опубліковані в наукових статтях, апробовані на наукових конференціях і круглих. Дисертаційна робота має теоретичний та практичний аспект і може використовуватись в навчальному процесі викладачами, аспірантами та студентами.

Довідку видано для представлення в спеціалізовану вчену раду Д 58.082.01 за спеціальністю 08.00.02 «Світлове господарство і міжнародні економічні відносини Тернопільського національного економічного університету».

Перший проректор
к.ф.-м.н., доцент

М. І. Шинкарик

Додаток У

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Живко М. А. Цивілізаційна складова соціального і економічного розвитку суспільства. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2012. Вип. 5 (12). С. 86–93 (0,65 д. а.).

2. Живко М. А. Роль креативних кластерів у розвитку та становленні постіндустріальної цивілізації. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2013. Вип. 5. С. 97–102 (0,58 д. а.).

3. Живко М. А., Куриляк В. Є., Літовченко Б. В. Креативна економіка як нова парадигма постіндустріальної цивілізації. *Вісник Академії митної служби України*. Економіка. 2013. Вип. 2 (50). С. 92–98 (особистий внесок автора: виокремлено складові креативної парадигми постіндустріальної цивілізації) (0,60 д. а.).

4. Живко М. А. Нова економіка: синергія інформатизації та глобального громадянського суспільства. *Журнал європейської економіки*. 2018. Т. 17, № 1 (64). С. 36–58 (1,32 д. а.).

5. Живко М. А. Пріоритети нової економіки як базис постіндустріального розвитку європейської цивілізації. *Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку*. Економіка та менеджмент. 2018. Вип. 15. С. 13–23 (0,66 д. а.).

6. Живко М. А. Глобальні механізми нової економіки та їх адаптація для України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 3 (131). С. 134–139 (0,59 д. а.).

7. Живко М. А., Куриляк В. Є. Нова економіка України в контексті євроцивілізаційної інтеграції. *Проблеми економіки*. 2018. Вип. 3. С. 56–62 (особистий внесок автора: виокремлено інтеграційні вектори нової економіки) (0,63 д. а.).

8. Zhyvko M. A. Die Zivilisation komponente der sozialen und wirtschaftlichen Entwicklung der Gesellschaft. *Analysen und Ansichten zur Wirtschaftsentwicklung in der Ukraine, Eine Sicht ukrainischer Forscher zu Theorie*

und Praxis / ed. by Yev. Savelyev, V. Trillenberg. Berlin. 2013. P. 202–215 (0,80 д. а.).

9. Zhyvko M. A. Functioning of Local Production Systems in the Context of the New Economic Order: Benchmarking Analysis of Poland and Prospects of Ukraine. *Local Production Systems: Analysis and Forecasting of Regional Economic Development* / ed. by A. S. Novoselov and V. E. Seliverstov. Novosibirsk, Sofia, Lodz, Banska Bystrica, Ternopil. 2015. P. 243–248 (0,75 д. а.).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

10. Живко М. А. Цивілізаційні аспекти глобальної економічної інтеграції. *Посткризовий розвиток світової економіки та Україна: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. студ. та молодих вчен. (Тернопіль, 22–23 берез. 2012 р.)*. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2012. С. 451–453 (0,12 д. а.).

11. Живко М. А. Гносеологічний аспект цивілізаційного розвитку. *Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації: матеріали Десятої ювіл. міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених (м. Тернопіль, 21–22 лют. 2013 р.)*. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2013. С. 37–38 (0,23 д. а.).

12. Живко М. А. Світосистемний підхід до класифікації цивілізацій. *Міжнародна економіка у XXI столітті: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. студ. та молодих вчен. (м. Тернопіль, 28–29 берез. 2013 р.)*. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2013. С. 134–138 (0,22 д. а.).

13. Живко М. А. Цивилизационная составляющая нового экономического порядка. *Социально-экономическая модернизация Казахстана: проблемы и пути решения: сб. док. тезисов Республиканской науч.-практ. конф., посвященной 60-летию КарГТУ (г. Караганда, 10–13 марта 2013 г.)*. С. 125–129 (0,21 д. а.).

14. Живко М. А. Креативна економіка як нова форма розвитку постіндустріальної цивілізації. *Соціально-економічні перспективи розвитку України у XXI столітті: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ.*

та молодих вчен. (м. Тернопіль, 15 листоп. 2013 р.). Тернопіль: Вектор. С. 15–17 (0,12 д. а.).

15. Живко М. А. Динаміка цивілізаційного розвитку та становлення нового і наднового економічного порядку. *Економічний і соціальний розвиток України у XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації*: матеріали Дванадцятої міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчен. (м. Тернопіль, 26–27 берез. 2015 р.). Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2015. С. 16–17 (0,21 д. а.).

16. Живко М. А. Новий економічний порядок: тенденції становлення в Україні. *Економіка України в умовах глобалізації і регіоналізації*: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ. та молодих вчен. (м. Тернопіль, 3–4 квіт. 2014 р.). Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2014. С. 99–102 (0,16 д. а.).

17. Живко М. А., Куриляк В. Є. Пріоритети національної стратегії України в контексті викликів постіндустріальної цивілізації. *Актуальні проблеми світової і національної економіки: міжнародний бізнес, економічна безпека і митна справа*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учен. (м. Дніпропетровськ, 26 берез. 2014 р.). Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2014. С. 115–116 (особистий внесок автора: запропоновано пріоритети національної стратегії розвитку нової економіки) (0,10 д. а.).

18. Живко М. А. Креативность как фактор развития новой экономики. *Европейски практики и национални рефлексии в планирането*: сб. с док. Междунар. юбил. науч.–практ. конф. (г. Свищов, 24–25 април 2015 г.). Т. 3. Свищов: Катедра «Стратегическо планиране» при СА «Д. А. Ценов». С. 480–487 (0,51 д. а.).

19. Живко М. А. Нова економіка як парадигма розвитку зовнішньоторговельних зв'язків України та ЄС. *Україна в процесі імплементації Угоди про асоціацію з ЄС*: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ. та молодих вчен. (м. Тернопіль, 23–24 квіт. 2015 р.). Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2015. С. 16–18 (0,11 д. а.).

20. Живко М. А., Куриляк В. Є. Пріоритети національної стратегії України в контексті нестабільності розвитку постіндустріальної цивілізації. *Секторальні асиметрії розвитку національної економіки: механізми подолання в умовах нових викликів та факторних обмежень*: матеріали Всеукр. наук. internet-конф. з міжнар. участю (м. Тернопіль, 29 трав. 2015 р.). Тернопіль: СПМ ТАЙП, 2015. С. 14–16 (особистий внесок автора: запропоновано стратегічні орієнтири розвитку нової економіки) (0,18 д. а.).

21. Живко М. А. Трансформація глобального інформаційного ринку в умовах нової економіки. *Проблеми глобалізації та регіоналізації світової економіки*: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ. та молодих вчен. (м. Тернопіль, 14–15 квіт. 2016 р.). Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2016. С. 54–57 (0,22 д. а.).

22. Живко М. А., Куриляк В. Є. Креативізація економічного розвитку глобальної економіки. *Напрями стійкого зростання у світовій економіці*: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ та молодих вчен. (м. Тернопіль, 20–21 квіт. 2017 р.). Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2017. С. 27–29 (особистий внесок автора: запропоновано концепцію креативного розвитку нової економіки) (0,22 д. а.).

23. Живко М. А. Нова економіка: глобальні тенденції та перспективи України. *Проблеми сучасної Європи та України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ. та молодих вчен. (Тернопіль, 25–26 трав. 2018 р.). ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2017. С. 24–27 (0,11 д. а.).

Додаток Ф

№ з/п	Назва конференції, конгресу, симпозіуму, семінару, школи	Місце проведення	Дата проведення (із зазначенням числа, місяця та року)	Форма участі
1	2	3	4	5
1.	Міжнародна науково-практична конференція студентів та молодих вчених: «Посткризовий розвиток світової економіки та Україна»	м. Тернопіль	22–23 березня 2012 р.	очна
2.	Десята ювілейна міжнародна науково-практична конференція молодих вчених: «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації»	м. Тернопіль	21–22 лютого 2013 р.	очна
3.	Міжнародна науково-практична конференція студентів та молодих вчених: «Міжнародна економіка у XXI столітті»	м. Тернопіль	28–29 березня 2013 р.	очна
4.	Республиканская научно-практическая конференция: «Социально-экономическая модернизация Казахстана: проблемы и пути решения» посвященной 60- летию КарГТУ	г. Караганда, Казахстан	27-29 березня 2013 г.	заочна
5.	Міжнародна науково-практична інтернет-конференція студентів та молодих вчених: «Соціально-економічні перспективи розвитку України у XXI столітті»	м. Тернопіль	15 листопада 2013 р.	очна
6.	Міжнародна науково-практична інтернет-конференція студентів та молодих учених: «Актуальні проблеми світової і національної економіки: міжнародний бізнес, економічна безпека і митна справа»	м. Дніпропетровськ	26 березня 2014 р.	очна
7.	Дванадцята міжнародна науково-практична конференція молодих вчених: «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації»	м. Тернопіль	3-4 квітня 2014 р.	очна
8.	Міжнародна науково-практична інтернет-конференція студентів та молодих вчених з міжнародною участю: «Секторальні асиметрії розвитку національної економіки: механізми подолання в умовах нових викликів та факторних	м. Тернопіль	29 травня 2015 р.	очна

	обмежень»			
9.	Міжнародна юбилейна науково-практическа конференція: «Європейски практики и национални рефлексии в планирането»	м. Свіштов, Болгарія	24-25 квітня 2015 р.	заочна
10.	Міжнародна науково-практична інтернет-конференція студентів та молодих вчених: «Україна в процесі імплементації угоди про Асоціацію з ЄС»	м. Тернопіль	23-24 квітня 2015 р.	заочна
11.	Міжнародна науково-практична інтернет-конференція студентів та молодих вчених: «Проблеми глобалізації та регіоналізації світової економіки»	м. Тернопіль	14-15 квітня 2016 р.	заочна
12.	Міжнародна науково-практична інтернет-конференція студентів та молодих вчених: «Напрями стійкого зростання у світовій економіці»	м. Тернопіль	20-21 квітня 2017 р.	заочна
13.	Міжнародна науково-практична інтернет-конференція студентів та молодих вчених: «Проблеми сучасної Європи та України»	м. Тернопіль	25-26 травня 2018 р.	заочна